

Helhedshuset - en basis for t personligt liv

Initiativgruppen til etablering af Helhedshuset
1996

v/ Claus Bech-Nielsen, Caia Garupi og Kalle Birck-Madsen

Initiativgruppen til etablering af Helhedshuset

Claus Bech-Nielsen

Er ansat af Initiativgruppen med henblik på at udfærdige nærværende *Helhedshus*-rapport, dette er sket i tæt samspil med Initiativgruppens øvrige medlemmer.

Uddannet psykoterapeut, Master of Arts in Expressive Therapies, Lesley College Cambridge, Massachusetts. Er tidligere uddannet håndværker og arkitekt m.a.a. Terapeutisk erfaring inden for den etablerede psykiatri, i privatpraksis og i private institutioner. Har været assistent på international psykoterapeutisk uddannelse. Er ud over arbejdet som psykoterapeut, aktiv i græsrodsarbejde, som maler og som musiker.

Caia Carupi

Uddannet kunsthåndværker og socialrådgiver. Erfaring med græsrodsarbejde siden 60'erne, og aktiv i Galebevægelsen siden 1986. Erfaring indenfor den etablerede psykiatri. Erfaring med alternative behandlingsformer, intensiv udviklings- og kropsterapi igennem 7 år, inden- og udenfor den etablerede psykiatri. Fungerer idag som kontaktperson, bistandsværge og rådgiver.

Kalle Birck-Madsen

Aktiv i politisk græsrodsarbejde siden 70'erne. Bred indsigt i alternative behandlingsformer. Naturvidenskabelig grunduddannelse i matematik og datalogi 1977. Cand. Psyk. i 1986. 10 års erfaring med praktisk terapeutisk arbejde i Rådgivningsgruppen Regnbuen, der yder gratis rådgivning til udstødte og marginaliserede mennesker i krise og nød. Har parallelt arbejdet videnskabeligt og fagpolitisk med socialpsykologi og terapi ud fra et kritisk psykologisk grundlag. Forfatter af kompendiet "Terapeutisk Teori og Metode."

Nye medlemmer af gruppen:

Cand. psych. og exam. art. Leif M. Christensen, klubleder og bistandsværge Pia Hyrland og Pæd. stud. Christel Switzer.

Medlemmer af gruppen som står stand-by, men som p.t. enten er optaget af erhvervsarbejde eller ved at afslutte studier:

Stud. psyk. Søren Kruse, Cand. psych. Thomas Rée, Stud. psyk. Helle Søberg Scheele og Stud. mag. art. Lone Vendelhaven.

Initiativgruppen har i hele 1995 holdt møde en gang om ugen. Gennem tiden har gruppens størrelse varieret i antal, fra 5 til 18 personer. Deltagerne har enten være tidligere brugere, eller personer der har en interesse p.g.a. et fagligt- eller et politisk engagement. Så hermed en stor tak til disse mennesker som bidrog til processen og gav form til rapporten og gruppens fælles identitet.

Forord

I "**Initiativgruppen til etablering af Helhedshuset**" har vi i vores arbejde på at få etableret et grundlag for et Helhedshus, brugt en fremgangsmåde der er i overensstemmelse med det projekt vi fremlægger. Vores arbejdsmetode har været en fremadskriden, hvor vi har ladet de menneskelige faktorer i gruppen spille ind i gruppens arbejdsmåde. Dette er gjort bevidst, da det med dette projekts gennemførelse, vil være de faktorer der udspringer af det alment menneskelige der har væsens værdi, og som kan bevirke at udfaldet af Helhedshusets virke og udvikling, bliver forskelligt for det de kendte tilbud opnår, og at det for de kriseramte betyder at de udvikler sig, og at der fremelskes en livsform som ikke er lidelsesfuld.

Sædvanligvis gør man det, at man på baggrund af et på forhånd fastlagt virkefelt og med et forventet resultat af indsatsen, går til myndigheder og samarbejdsparter for opbakning og støtte, dermed har man også sat grænser for de retninger indsatsen kan udvikle sig i, idet man har defineret slutresultatet eller slutproduktet. Man arbejder efter mål. Vi arbejder i fælles processer, på, at individet kan skabe sig sine egne rum og rammer.

For ca. et år siden udkom vi med den første lille rapport omkring Helhedshuset. Denne rapport indeholdt den overordnede helhedsfilosofi, reaktionerne på dette alternative tilbud fra de etablerede behandlere, samt den første grove beskrivelse af, hvad rammerne for et Helhedshus skulle være. På den baggrund fik vi bevilget støtte fra Socialministeriets 15 M - Puljesum til gennemførelsen af et projekt, der havde til formål at underbygge idegrundlaget og mere detaljeret redegøre for de konkrete rammer i et Helhedshus,.

I tiden mellem den første rapport og denne rapport, som er resultatet af projektarbejde, har vi således uddybet helhedsfilosofien, og vi har sat Helhedshusets virke ind i en sammenhæng med ydre rammer, som det i fremtiden skal befinde sig i, herunder beskrevet hvilke barrierer der er i de eksisterende systemer, der virker som hindring for projektets gennemførelse. Og vi er gået mere detaljeret i dybden med forskellen på en humanistisk filosofi og en biologisk- naturvidenskabelig filosofi, forskellen på behandling og udvikling, belyst andre samarbejdsformer-, organisationsmetoder-, medmenneskelige omgangsformer, m.v. i et Helhedshus hvor den psykiske udvikling ses i sammenhæng med en udvikling af de psykologiske-, sociale-, undervisnings- og kulturelle normer og konventioner, man er bærer af, når man er i psykisk krise samt en konkret udvikling af de rammer, der er rummer den livssituation, hvoraf de psykiske kriser giver sig.

I rapportens tilblivelsesproces, har den virket som katalysator for initiativgruppens arbejde hen imod en identificerbar ramme for vores virke, og for en fælles identitet, hvorfra vi solidarisk kan handle og forholde os til hinanden som individer og til omverdenen, og gøre det på en måde der virket til gavn for det vi er fælles om: Opbygningen af rammer hvori personer med psykiske kriser kan indgå i udvikling og leve i dagligdagen.

Derudover har gruppens medlemmer, med baggrund i deres individuelle faglige- og personlige erfaringer, arbejdet med kriseramte personer. Dette for at kunne beholde benene på jorden, når visionerne behandledes i gruppen. Desuden er gruppen involveret i et omfattende græsrodsarbejde, og gruppens medlemmer deltager i flere fora, hvor der diskuteres og gives indflydelse på måden hvorpå man i fremtiden vil behandle de kriseramte medmennesker.

Vi er klar over at nogle af de forslag, modeller og fremgangsmåder vi i denne rapport fremstiller, for mange vil virke lidt fremmedartede, og til tider politisk "naive". Det skyldes at vi fra starten har insisteret på at inddrage almene menneskelige faktorer i vores arbejde og vores beskrivelser, og give dem fortrin frem for behandlings- og system-ideologiske faktorer.

Da disse almene menneskelige faktorer jo først viser sig og bliver virksomme gennem handling, eller levet liv, kan vi derfor ikke på forhånd definere hvad vi vil gøre i forskellige situationer, endside have et snævert defineret mål for vores virke, som f.eks. at *helbrede sygdommen*, og beskrive en metode hvorpå det kan gøres. Det vi har gjort, er at vi har defineret nogle rum og nogle rammer hvori man kan udvikle sig i en retning der fører ud af de psykiske kriser. Hvad der konkret sker i disse udviklingsprocesser bliver først synligt i de konkrete handlinger, i de konkrete situationer. Så det denne rapport bygger på er vores faglige erfaringer, vores evne til at skabe rammer og rum hvor man kan engagere sig, samt vores medmenneskelige erfaringer.

Vi håber rapporten læses ud fra denne synsvinkel, så den bibringer læseren en forståelse, der er forskellig fra den traditionelle sagsbehandler- eller sygdomsvinkel. Det er vel også ud af denne sidste synsvinkel, at tankerne omkring politisk "naivitet" udspringer. Noget som vi i øvrigt gerne vedkender os at være. Vi er ligeledes fuldt ud klar over at vi behøver al den hjælp, opbakning og samarbejde vi kan få, også fra de etablerede systemer. Og netop fordi vi er forskellige, ligger der en spændende udfordring i det at kunne mødes og etablere et virke sammen. Et samarbejde der gerne skulle udmynte sig i forbedrede forhold og flere muligheder for de psykisk kriseramte, som derved, ud over at få et mere tilfredsstillende liv som en integreret del af samfundslivet, også gerne skulle opleve at han har et værd som samfundsborger, der, når han er i krise, udløser en værdig og kvalificeret hjælp.

Helhedshuset - en basis for et personligt liv

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Forord

Initiativgruppen til etablering af Helhedshuset

Holdninger, miljø og adfærd

side 1 til 19

Indledende argumentation:

side 1 til 7

Psykisk udvikling og etablering af den basis
hvorfra man kan handle:

side 8 til 9

"Alternative" tilbud:

side 10 til 11

Psykoterapi:

side 11 til 13

Alternativ?:

side 13 til 13

Helhedshuset - et lærested for udvikling af livet:

side 14 til 16

Helhedshuset-et alternativ til den etablerede psykiatri:

side 16 til 19

De ydre rammer som et Helhedshus indgår i

side 20 til 33

Strukturer og holdninger der står i vejen for

Helhedshusets realisering:

side 20 til 23

Problemformulering på basis af: Den aktuelle politik
og den økonomiske struktur, og de vilkår de bevirker
for etableringen af et Helhedshus:

side 24 til 30

Helhedssynet på det kriseramte medmenneske:

side 30 til 33

Helhedshusets ydre rammer og netværk

side 34 til 46

Forslag til en ny struktur for Helhedshuset, på det
politiske-, administrative og økonomiske niveau:

side 34 til 35

Puljesummen:

side 36 til 41

Udvalget for de psykisk kriseramte:

side 41 til 43

Aktiviteterne i omgivelserne der knytter an til

Helhedshuset:

side 44 til 46

Psykisk forandring i kriseforløbet

side 47 til 69

Psykisk udvikling:

side 47 til 51

Kommunikation:

side 52 til 57

At handle i formløsheden:

side 57 til 58

Billedfeltet - dets verden:

side 59 til 69

Helhedshuset - organisering og ledelse

side 70 til 84

Den måde Helhedshuset organiseres og ledes på:

side 70 til 75

Ledelsesform:

side 75 til 77

Eksempel på en skabelon, en struktur:

side 77 til 84

Helhedshusets Handle-tidsrum

side 85 til 99

Forskellige handlinger, der kræver rum:

side 85 til 96

Refleksioner over organisationsformen og handle-tidsrummene:

side 96 til 97

Livsprocesser i Helhedshuset:

side 97 til 99

Helhedshusets etablering

side 100 til 120

Personer der skal ansættes:

side 100 til 102

De ansattes funktioner:

side 102 til 104

Den sociale indsats:

side 104 til 109

De fysiske rammer:

Side 110 til 115

Økonomi og finansiering:

Side 116 til 120

Konklusion

Litteraturliste

Holdninger, miljø og adfærd.

Indledende argumentation.

Helhedshuset satser ikke på at blive et medicinsk- eller psykiatrisk behandlingssted, der finder sin *forståelse* af hvad psykisk lidelse er, på baggrund af en rationel fysisk-biologisk forståelsesmodel. Da det uværgeligt vil være således, at når man f.eks. vurderer et andet menneskes *adfærd*, relaterer man sig til den ramme, hvorfra man har sin forståelse. Problemet med ovennævnte forståelsesmodel, der er den fremherskende i den etablerede psykiatri, er at den synsvinkel der giver sig af modellen, er alt for snæver, hvilket vil virke tilbage på det der omgiver fænomenet "f.eks. at iagttage et andet menneskes adfærd" og præge holdninger, miljø og adfærd, der hvor den "iagttagende relation" finder sted.

Den gruppe som vi henvender os til, er unge mellem 18 og 35 år. Unge i psykisk krise og social konflikt eller nød. Unge indlæggelsestruede, som ikke vil ind under det psykiatriske system. Unge som har været indlagt under psykiatrien uden at det har medført at de herefter er blevet i stand til selv at håndtere deres livssituation. Unge der "falder imellem" de tilbud social- og sundhedsvæsenet har oprettet.

De unge der henvender sig til Helhedshuset og beder om hjælp, er også dem der har det bedste kendskab til deres konflikter og kriser. Det er også dem der bedst ved, hvad de har behov for. Deres kendskab og deres behov, er således vores fælles udgangspunkt eller afsæt ind i et procesforløb, der sigter på at den unge på et tidspunkt selv skal blive i stand til at udvirke, at hans/hendes behov bliver opfyldt i det samfund der omgiver ham/hende. Selv kunne vælge sin sociale status, selv vælge de roller han/hun befinder sig vel i, og som bringer den nødvendige oplevelse af "tilfredshed" med sig selv, og med de handlinger der udspiller sig i relationerne med det man vælger at omgive sig med, og med det man må affinde sig med at være anbragt i.

Vi finder ikke, at det er nødvendigt at opstille en *snæver* diagnose, (forståelsesmodel). - Men derimod er en bred forståelsesmodel er nødvendig, for at kunne sætte en krise i proces.

Vi finder det ikke nødvendigt at have en "sygdomserkendelse" som forudsætning for at kunne modtage den rette hjælp. At have sygdomserkendelsen, som det udgangspunkt hvorfra en behandling tager afsæt, vil for "patienten" uværgeligt medføre et fokus på egne manglende evner, og processen der følger deraf vil få karakter af "tilpasning" henimod en identitet som syg. Det er efter vores mening ikke en hjælp. Derimod stiler vi hen imod et omdrejningspunkt i processen, hvor mennesket i psykisk krise spørger sig selv: "Hvad kan jeg selv gøre?" Det at spørgsmålet rejses, bevirker et skifte, der leder ud af magtesløshed. *Magtesløshed* over at alt det man ved og kender til, ikke fører til en udvej af krisen, skifter til en *åbenhed* imod det at "noget" man ikke kender til, kan ind-

virke konstruktivt på ens daglige virkelighed. Det kaldes også en udviklingsproces. Det der "bærer" en udviklingsproces er gensidig tillid imellem den kriseramte og hjælperen.

Vi finder det ikke nødvendigt at betragte psykisk lidelse som en sygdom. Derimod ser vi det som et naturligt signal, et sundhedstegn, som betyder at der er "noget", der forhindrer individets udvikling, henimod selv at kunne håndtere sine livssituationer, på en måde han kan være tilfreds med. En udvikling der bevirker, at der skabes basis, hvorfra en afklaring af det der er i situationen, kan foretages, og at man herfra kan handle i henhold til egne livsværdier. At noget blokerer for denne udvikling og at man ikke ved hvordan man skal slippe fri af blokaden igen. I stedet for at bekæmpe lidelse, ser vi på hvad det er for kombinationer af uopfyldte behov, manglende forestillingsevne, begrænsede handlemuligheder, kredsede tanker, blokerende følelser, ydre påvirkninger, m.v., der bevirker at man ikke kan udvikle sig igennem pinefulde situationer og tilstande. Ikke kan skabe den nødvendige afklarethed, så man kan skabe andre rammer omkring dagliglivet, eller skabe sig et nyt livsperspektiv, hvorfra man kan få en bedre selvforståelse, bedre forstå hvad der evt. tilhører omgivelserne. Dette starter ofte med erkendelsen af, at det nye der skal til for at forløse situationen/tilstanden der blokerer og overskygger udvikling, er noget som man ikke ved hvad er, eller kender til - endnu. Samt manglende forudsætning for- og mod til, at give slip på det kendte. At have tillid til noget andet.

Der er en tilsyneladende selvmodsigelse i det at ville tage udgangspunkt i det, der er de kriseramte personernes egen opfattelse af sin situation, som et fælles afsæt hen imod at sætte krisen i proces/handling, og så samtidig hævde, at en opløsning af det der bevirker krisen, kræver ny viden, kendskab til noget man ikke ved - endnu.

Men formålet med at tage udgangspunkt i den kriserantes egen opfattelse af sin situation, og den måde han selv udtrykker sine behov, - er at det tager afsæt i hans måde at opleve sin egen virkelighed. Virkeligheden som den opleves, er for alle den basis hvorfra vi handler, og er således også er den basis hvorfra man udvikler sig, hvorfra der udvikler sig nye handlemuligheder. Hvorved man selv og virkeligheden (ny)formes af livet som det leves. Det modsætningsfyldte ligger i at det på den ene side er nødvendigt at vedkende sig sin nuværende virkelighed, og samtidig være åben over for, at der gives forskellige virkeligheder. Dette (spændings)felt imellem den erkendte virkelighed hvor der er en form for orden, og den virkelighed som man ikke kender til - endnu, er også forudsætning for virkelighedstro handlinger, der kan danne basis for troværdige refleksioner over egne oplevelser. Er forudsætning for at handlinger kan udspringe af et nærvær i det, der er i virke i personen eller indvirker på personen, når han er i en udviklingsproces i (spændings)feltet.

Hvis en person i krise beder om hjælp, og hvis han og hjælperen skal mødes og følges ad, skal mødet nødvendigvis foregå i den virkelighed, der er virksom i personens dagligdag. Fordi de er forskellige og særegne, har de også mulighed for at påvirke hinanden, gøre sig erfaringer, berige hinanden. Når det sker, løst for gensidige betingelser eller

forventninger, bliver det muligt, at det er det, der er nærværende i tid og sted, der ageres på baggrund af. Derved bliver det da også muligt at gøre sig vedkommende erfaringer, på basis af det man er engageret i, og ikke f.eks. det man *tror* er "løsningen" på et "problem".

For bedre at kunne forstå hvad der menes med dette, prøver vi med følgende forestillingsbillede:

En gruppe arbejder i en terapeutisk situation i et stort rum, i den ene ende er der en performance scene. Gruppen sidder foran scenen. Noget rører sig i en af deltagerne. Det kan være en følelse, det kan være erindringen om en bestemt situation i virkeligheden eller lignende.

For at kunne udforske hvad "det der rører sig" indeholder, og dermed skabe mere bredde, klarhed og erkendelse omkring den situation hvori "det der rører sig" indgår, går personen på scenen, sætter scenen, med det nødvendige inventar og evt. medvirkende personer, der indføres i deres roller.

Når scenen er klar, sørger terapeuten for en markering af, at det der om lidt vil udspille sig på scenen er virkelighed, ikke dagligdags virkelighed, men forestillet virkelighed.

Scenen spilles, idet aktøren går ind i følelsen eller går ind i scenesituationen og agerer.

Efter scenen giver aktøren(e) feedback, følelsesmæssig, billeder, forestillinger eller erindringer. Og evt. verbal refleksion.

Tilskuerne giver derefter deres feedback. Følelser der rejste sig. Billeder, bevægelser, erindringer og forestillinger. Derefter evt. en verbal refleksion, en refleksion der har relation til deres eget liv, og ikke hvad de tror det betyder for aktøren og hans liv.

Aktøren har nu fået en mulighed for at se og opleve indholdet af følelsen, når den udspiller sig i en imaginativ/forestillet virkelighed. Hans egne refleksioner forbinder den forestillede virkelighed med den dagligdags virkelighed. Det som opleves i den ene kontekst, kan ikke nødvendigvis direkte overføres til en anden kontekst. Det man oplever i en kontekst kalder på følelser og minder, som kan føre til en større selvfortrolighed. Tilskuernes og medaktørernes refleksioner, som kan være deres følelser og minder, giver aktøren et indblik i noget af det der udspiller sig i relationerne og hvordan det (ind)virkede i deres virkeligheder.

I psykoterapeutisk sammenhæng, er det den slags "scenearbejde" der kan føre til en afklaring omkring indre fænomener, ydre situationer, virkeligheder og udtryksmåder, m.m. Man kan på mangfoldige måder skabe og forme rammer, hvori man kan få mulighed for at hente oplysninger/erfaringer, af en art som ovenfor beskrevet. Scenen opbygges og spillet forløber, på den *kriseramtes* præmisser, da han også er den der ved, hvor langt han kan gå med situationen, eller hvor dybt han går ind i det fænomen han agerer fra

og former, idet det får en rolle på scenen. Hvis han ikke bliver presset, kan han også tage vare på sig selv.

Psykisk lidelse er ikke en "sygdom", det er derimod et signal om at mennesket er i sjælelig krise.

Dette syn på - og den forståelse, er i bedre overensstemmelse med de erfaringer, som dels er erkendt gennem egne kriser og det man genkender, når man læser og hører beretninger om hvordan personer der lider, oplever deres situation. Det at man oplever, at ens handlinger, tanker og det man siger, er ud over det normalt sansede, er ikke ensbetydende med at man oplever sig selv "forkert", eller at man er fejlkonstrueret. Det er ens virkelighed. Det er lige nu ens livsbetingelser. At forstå det, er forudsætningen for igen at kunne bevæge sig ud af det, der skaber lidelsen. Det man ofte lider under er forskelligheden, og den deraf følgende magtesløshed som udspringer af at sammenligne og blive sammenlignet, ud fra det der er "normalt", og med dem der er "normale". At de handlinger man gør i f.eks. følelser af angst og vrede, ikke er sammenlignelige med det der er normale handlinger. At de handlinger man gør, ikke kan føre til, at ens behov bliver mødt af de normale, og forstået og indfriet. Psykiske problemer opstår ofte der hvor den udadrettede dialog med medmennesker er gået i stå. Dialogen forbliver på et indre plan, evt. imellem forskellige indre figurer, der med tiden og under vedvarende pres, udvikler en "egenrådighed", ved siden af det, den kriseramtes vilje kan kontrollere. Dialogen udvikler sig i lukkede indre systemer, hvor den kredser i cirkler. Hvilket med tiden også bliver det der vedligeholder problemet og magtesløsheden i livssituationen.

Der er tre udgange af den situation: 1) At de "egenrådige figurers" vilje, bliver det man handler på baggrund af, og at den psykiske virkelighed der er tilknyttet "de egenrådige figurer" bliver det psykiske "landskab", den psykiske tilstand, hvor de egenrådige "figurer" lever, og agerer fra. 2) At man bryder sammen, hvilket skaber stor lidelse, men også den åbning, der under den rette vejledning, kan medføre at man giver slip på de lukkede indre systemer/mønstre. 3) At man før 1 og 2, lærer at håndtere den eller de ydre situationer, der udøver det psykiske pres på individet, så det håndteringen skaber, ikke er lidelse, men noget andet, f.eks. tilfredshed, ved det at kunne være tilstede som sig selv.

Det er klart, at jo længere man har gået alene med det der sker psykisk, når man er under pres, - f.eks. fordi man ikke er i rammer, hvor der er forståelse, eller ikke har et sprog der kan udtrykke det, - jo tættere kommer man på 1 og 2, som begge er meget lidelsesfulde tilstande. Det faktum burde sige en hel masse mennesker en hel del om, hvad der er for rammer, der skal være om den kriserammede og hvad det er der skal bære den kriserammede igennem krisen.

Et forståelseskift, der medfører, at man opgiver "sygdomsvinklen" på psykiske lidelser, til fordel for en "livskrisesyndsvinkel", bevirker også at man kan møde dem der

opsøger Helhedshuset for at få hjælp med en forståelse af, at selv svære psykiske lidelser er normale reaktioner på hændelser, som optræder overalt i samfundet og i familierne, inden for normale normer og almene konventioner. Det forståelseskifte burde også fremtvinge, at de velfungerende må til at se på hvad det de gør, inden for deres "normale" normer og konventioner, skaber af psykisk "råderum" for den der lider. Det vil også få den betydning, at man for at forstå psykisk lidelse, må gå bort fra den fysiske biologiske videnskabelige tolkning og i stedet søge sin forståelse i den humanistiske videnskab og søge en humanistisk - etisk tolkning. Først og fremmest fordi denne tolkningsramme er "bredere", og derfor fordrer at en forståelse af et menneske i krise, kun kan tilvejebringes ved at inddrage et langt bredere spekter af det, der indgår i dette menneskets samlede livsvilkår. En humanistisk synsvinkel, hvor man også ser fænomenologisk på det der udspiller sig i nærværet, og ser på hvilken virkning det handlede og udtrykte har på dagligdagslivet og på muligheder/ begrænsninger for udfoldelse i dagligdagen.

Som det er antydnet i det foranstående, arbejder vi ud fra en erkendelse af, at psykiske kriser der medfører psykiske lidelser, har deres oprindelse i manglende muligheder for at skabe en forandring, der kan forløse det pres der kommer fra de ydre omgivelser og forløse de indre systemer/mønstre, der fastholder krisen. Krisen er ikke en sygdom, men et resultat af givne omstændigheder og givne (begrænsede) muligheder, for at kunne være den man er.

Når de muligheder, man som individ har for at handle, ikke fører til at man kan etablere en plads i det daglige liv, hvor man hører til, eller hvis de ikke fører til at man kan etablere et "rum" hvorfra man uden at forstille sig, kan være sig selv eller udtrykke sig ægte og være i dialog, så søger man at overleve ved at etablere sig psykisk, et sted der ligger uden for dagligdagsvirkeligheden, etablerer et indre psykisk "landskab" der er beboet af forskellige figurer/indbyggere, der har et væsen præget af "landskabet". Derigennem bliver det muligt at etablere den basis hvorfra man, på trods af omstændighederne, kan virke og overleve dagligdagen. Hermed sprænges også alle rammer gældende for "normale" normer, - konventioner, normale tolkninger af det man oplever og sanser i den dagligdags virkelighed. Man etablerer sig i en anden virkelighed.

Det gør ikke denne individuelle virkelighed uvirkelig eller forkert, den således etablerede virkelighed er reel. Men ved at have etableret sin egen virkelighed forskellig fra, og et andet sted, end det der er normalt for flertallet af dem der omgiver en, bliver det på baggrund af bl.a. kommunikationsvanskeligheder og anderledes opfattelse af situationer, vanskeligt at få opfyldt sine basale behov for nærvær og omsorg. Sine behov for nærhed og social sameksistens, sine behov for at handle i relation med andre, sine behov for, at det man gør ud fra det man selv er, indvirker på dagligdagsvirkeligheden, på en måde der er tilfredsstillende, og således at resultatet af denne indvirken har en effekt, der er til at leve rimeligt fredssommeligt med. Vanskelighederne opstår, når man har etableret sig forskelligt. Så forskelligt at der opstår manglende forståelse mellem individet og

omgivelserne, manglende muligheder for at kommunikere, manglende muligheder for at sammenligne sig med andre, osv. og det skaber pinefulde oplevelser, der indeholder håbløshed, ensomhed, angst og vrede. Det stiller sig i vejen for en udvikling, der retter sig udad mod det sociale- og kulturelle fællesskab. I stedet bliver udviklingen rettet indad og det bevirker, at den individuelle virkelighed, fjerner sig mere og mere fra omgivelsernes dagligdagsvirkelighed. Lidelsen i krisen bliver formodentlig øget proportional med forståelsesforskellen mellem den virkelighed der er ens egen, og den der opleves af dem man er omgivet af. Samtidig med en øget forståelsesafstand, øges lidelsen. Samtidig bliver de handlemuligheder, der skulle forløse og skabe forbindelse, mindsket. Dette fordi individets fokus bliver mere og mere indadrettet og fokuseret på sine egne særegne fænomener og sansninger. Den indre verdens betydningsfuldhed øges på bekostning af betydningen af det pres fra omgivelserne, der igangsatte processen. Man kan også se på det der sker, som en række kreative handlinger, som fjerner en fra forhold eller fænomener, der absolut ikke er til at leve med. Den indre verden udvikler sig, og når det er i retninger, der udadtil øger ens forskellighed i forhold til omgivelserne, vil det virke tilbage som et øget pres og en forøgelse af lidelsen, og da det oven i købet opleves i det indre, som indre fænomener, medfører det en "naturlig" tendens til at se på psykiske lidelser som "mit" indre "problem", min indre "sygdom". Dette virker tilbage, og er med til at forøge fokus på indre anliggender, i håbet om at finde frem til "fejlen", udbedre den, fjerne den, på baggrund af rationelle betragtninger. Når denne tendens er i virke, samtidig med en mere generel tendens i den vestlige (behandler)kultur, - som går frem på basis af håbet og troen på et liv uden lidelser, på bekostning af en accept af det lidelsesfulde, - sker der ofte det, at en person i krise, søger en forløsning af pinen, der baserer sig på, at det eller dem der omgiver en, skal opføre sig/er på en måde, tager udgangspunkt i et hensyn til mig og mine tilstande. "Min" lidelse bliver betingende for hvordan omgivelserne skal agere, hvilket ikke kan lade sig praktisere, hvorfor det skaber en masse vrede, og oplevelsen af at blive svigtet - igen.

At "løse" en psykisk krise gennem en reduktion af muligheden for at opleve indre konflikter og sjælekval som fysisk pine, eller ved ikke at acceptere pinefulde tilstande som del af vores livsbetingelser, medfører tabet af de muligheder der giver sig, når man er i stand til at være i pinen, og derfra agere og se ud på det i omgivelserne, der medvirker til at fastlåse de indre fænomener, der følger af "livssituationen", i en pinefuld tilstand.

Alternativer er at skabe grobund for en udvikling, der medfører at det indre cirkulerende liv, der opretholder pinen bliver brudt, og får en retning der peger udad. At ens virke igennem udtryk og handlinger, kan indvirke på dagligdagsvirkeligheden på en måde, der gør det muligt at virkeligheden påvirkes, gør det muligt at skabe rum at skabe rammer hvor man kan agere som sig selv.

En analog til ovenstående proces, der har sit udgangspunkt i den til en hver tid

virksomme indre- og ydre virkelighed, hvor handlede udtryk har en effekt på den ydre omgivende virkelighed og ens egen indre selvopfattelse, er de kunstneriske processer.

Tag f.eks. det at male et billede:

Her står man foran et lærred, en (afgrænset) verden. Med sig har man sine færdigheder i det at male - som kan være forskellige - men som sammen med f.eks. en ide, en følelse, en opstilling eller et landskab man beskuer, osv. er udgangspunktet. Det man har af muligheder og det man har i sinde og det man medbringer i situationen er basis for starten. Sensitiv over for indtryk, sansninger, følelser m.v. omsættes de til handling, idet man bevæger penslen på lærredet. Efter en tid bevæger man sig fra sine startforudsætninger ind i en dialog med billedet, en dialog hvor det der er på billedfladen, påvirker sanserne og kræver stillingtagen og handling. Når billedet efterhånden når en form der er færdig, udtrykker det væsentligt mere, end det der var i startforudsætningen. Noget uforudset har taget form, noget nyt er udtrykt.

Det der var kendt i starten er igennem dialogen fornyet. I dialogen har man valgt og taget stilling. Valgt og handlet sensitivt, inddraget noget nyt, der kom fra billedfladen.

Man har nu mulighed for at udforske, hvordan udtrykkets påvirkning indvirker på dem der beskuer udtrykket. Man har mulighed for at engagere sig i enkelte dele af billedet for at udforske dem nærmere, løsrevet fra sammenhængen, m.v. Der er utallige muligheder for at gå videre i en udforskning af det, der er i relationen med billedudtrykket.

Så et alternativ, til det at "løsne" krisen, er at sætte krisen i proces. I en kunst analog proces. Ikke at man nødvendigvis skal arbejde inden for de rammer de forskellige kunstneriske medier påbyder. Men at det er processer, hvor man slipper det man ved for en stund. Ikke at det derved forsvinder, men sådan at det kan antage nye nuancer, ændre form, vise nye dimensioner, m.v., ved at der tilføres ny viden og ved at man indgår i komplekse sammenhænge, der er sammenlignelige med processerne i det kunstnerisk skabende arbejde. Processer som rækker udad, fra en selv til omgivelserne. Eller filosofisk, hvor man fordringsløst handler, båret af de "suveræne livsytringer", de livsytringer der lader ane at "noget" mere end en selv, er medskaber af livet. Hvor man forsøger at artikulere den erfaring og erkendelse, som ligger i sansningen, hvor man giver erkendelsen en form, som så virker tilbage på den "orden" der skabte erkendelsen.

Helhedshuset kunne derfor med fordel være i omgivelser der bærer præg af kulturel og kunstnerisk aktivitet, som jo ud over at være ramme om et andet miljø, også er kendetegnet ved et stort engagement. Dette fremfor et behandlingsmiljø, hvor man afventer at "nogen" gør "noget". De ansatte hjælpere i Helhedshuset, bør her være i stand til at sætte rammerne for kunst analoge processer og være i stand til at skabe "rum", som den kriserammede kan gøre til sit, og som kan containe de handlinger, der vil udspringe af at være engageret.

Psykisk udvikling, og etablering af den basis hvorfra man kan handle.

"Vi bliver alle født nøgne"; siger man. Det eneste man har som hjælp til at klare sig i den verden man fødes ind i, er nogle basale instinkter og nogle endnu slumrende talenter. Ellers er man i omgivelsernes vold. Magtesløs overfor de sanseindtryk og følelser, der uhæmmet overvælder det indre univers. Magtesløs i forhold til selv at kunne opfylde de basale livsbevarende behov. Kvaliteten af den psykiske udvikling, der starter med fødslen til livet, er dybt afhængig af, at der tidligt etableres et omsorgsfuldt møde med nogen i den allernærmeste omgivelse, der forstår ens behov og handler derefter.

Heldigt er det, når man erfarer at nogen derude, kan komme en i møde, med "noget", - og det på en måde, der gør at indre kredsende følelser, - som f.eks. angsten kan "passere" når der indgives tryghed ved fysisk kontakt, - kan slippe og bliver afløst af tilfredshed.

Heldigt er det at have et par arme at ligge i, når det tordner derude i det ukendte, om natten.

Heldigt er det hvis den dag kommer, hvor man "vil selv", og får lov (rum) til det.

Held er det, når nogen har gjort en ked af det eller vred, at erfare at i legen kan alting ske. Det der gør "godt" kan vende sig mod det der gør "ondt".

Held er at kunne gå på opdagelse i den store verden. Lykke er, når der også er nogen der har fortalt, hvor langt det er tilrådeligt at gå.

Held er at erfare at der er en verden derhjemme, der er som den plejer, og at der er en verden derude som er ukendt; - endnu.

Held er at bruge sine kræfter og evner og blive tilfreds. Selvom verden derude ikke er helt min egen.

Heldigt er at blive belært og undervist, få fortalt, finde på og få lejlighed til at afprøve.

Held er at have troen på at man selv kan, have et mål og få lejlighed til at forfølge det.

Held er det når man sætter spørgsmål ved fortællingerne man har hørt, og det man er blevet belært om.

Held er det at opdage, hvornår det "ubehagelige" man gennemgår når man handler, kan bringe "tilfredshed" med det, der er gjort.

Held er at opdage hvem man er, og at det man er, er flere forskellige.

Held er at opdage at oplevelsen af frihed, kommer med muligheden for at kunne vælge at bruge af sin forskellighed, i enhver situation.

"Heldet" skal her ses i lyset af, at intet af det sætningerne rummer, kan erfares eller opleves, hvis man er alene eller overladt til sig selv. Al social erfaring skal læres igennem deltagelse med, og i relationen til, andre mennesker. At der skal være rammer, hvori erfaringerne kan gøres, og at rammernes "kvalitet" er afgørende for udfaldet.

Heldet som er indeholdt i ovenstående, skal ikke ses som et udtryk for et forsvar for en positivistisk livsfilosofi. Ganske vist er det, at en positiv tanke kan ændre en stemning, men det er i det lange løb langt fra tilstrækkeligt, da det kun har en stereotyp overfladeeffekt hvis det "negative" ignoreres som medspiller i livssituationer. Positivismen bliver da en illusion.

En helt generel livskvalitetsnorm, som er gældende for alle mennesker, syge som raske, kan være indeholdt i følgende: Det livet her på jorden i dagligdagen går ud på, er at lære at udnytte hele sit personlige potentiale og alle sine unikke egenskaber, ved at sætte dem i handling i relationen mellem andre mennesker og i relationen til ting i omgivelserne. Lære at bruge flest mulige sider af sig selv og sine egenskaber i de forskellige situationer, der kommer med tiden, kommer som udfordringer til hensigten med ens liv. Bruge sig selv fuldt ud i situationer, der indgår i et liv som et socialt væsen.

Kvaliteten af sit liv kan man "måle" ved at tænke- eller se tilbage på det liv der er levet, ved refleksion over livet som netop er levet.

Man kunne generelt om psykisk udvikling sige: Alle lever indenfor et lineært tidsforløb, der spænder mellem - at komme til livet og at dø ud af livet. Udvikling skabes ved at man lærer at aktivere sine personlige ressourcer, ved at lære at udtrykke dem kropsligt og ved at artikulere i relationerne imellem sig selv og det der omgiver en. Psykisk udvikling hen imod større tillid til egne evner og en bedre forståelse af sig selv, giver sig af det handlerum man agerer i, i de rammer som givne situationer udgør.

Udvikling forudsætter at man har lært at møde det fremtiden bringer, med engagement og modet til at tage udfordringerne op. Psykisk udvikling er at lære nye måder at handle på, i det der kommer med fremtiden, at kunne gøre ting nyt. Forudsætningen eller basis for det er tillid, og at noget er trivielt, at noget er kendt, er trygt, er vedtaget, er normen og konventionen.

Disse generelle udsagn, gælder for alle mennesker. Den eneste forskel der er mellem såkaldt normale mennesker og såkaldt psykisk syge mennesker, er at det psykiske "landskab", deres allerede levede livsforløb har formet, er præget af et liv med hændelser, der er forskellige. Hændelser, der har sat sit præg på hvordan man oplever og sanser i de situationer, som giver sig med tiden. Ligesom forskellige hændelser, under forskellige vilkår, bevirker at de psykiske tilstande, der bliver "fremherskende" i almindelige situationer, er forskellige. De psykiske "landskab" bebos af "indbyggere", der uacceptable for omgivelserne. D.v.s. de sider af ens selv, de "figurer" der aktiveres i situationen, kan agere forskelligt fra det, der ligger inden for flertallets normalitet, det der i samfundet er en fælles overenskomst om. Hvilket igen medfører, at man oplever tilsyneladende ens situationer forskelligt, og handler uforstående forskelligt. Der er altså ikke tale om at de har forskellige muligheder, men om at der er forskellige forudsætninger. Hvilket iøvrigt også er det der kendetegner vores individualitet.

"Alternative" tilbud.

Mange såkaldt alternative tilbud, bibringer desværre ofte den opfattelse, at man ikke er "parat" til at handle og indgå i en given sammenhæng, førend man har "lyst". Underforstået at alt "ubehageligt" skal være fraværende før man starter. "Jeg føler ikke jeg er parat". At have "dårlige" følelser eller smerte som udgangspunkt for et engagement, forekommer unaturligt og "forkert" i henhold til den "alternative" tankegang. Så det at kunne håndtere lidelse og såkaldt negative følelser, som udgangspunkt for handling, forbliver udenfor "det der er muligt". Hvilket kan bevirke handlingslammelse, når den "negative" følelse gæster det indre univers, fordi der så er afstand mellem ens faktiske nutidige tilstand, og det man tror skal "være", for at opnå det ønskede. Det får mange til at "tænke" sig til sine følelser, eller til at føle sig forkert i forhold til en given situation. F.eks. når man mener at det at handle kærligt, er uforeneligt med det at være vred. Det får mange til at spørge "hvorfors"? Får dem til at søge en løsning på en "fejl" i dem selv, en løsning der flyttes uden for den givne konkrete situation. Mange ender således i en uløselig konflikt, der indeholder hobe af "hvorfors"? Spørgsmål der sætter spørgsmål ved "rigtigheden" af det man sanser, og er tilstede med i en given situation, frem for at sætte spørgsmål ved det man tror eller tænker, om en given situation, eller hvad den kræver, eller gør ved en. Hermed mister man muligheden for, at det man gør i den givne situation, får sit afsæt i det der sanses. "Alternativet" bliver en ideologi, man handler ud fra.

En fordomsfri accept af den man er, og det man oplever i en given situation, er forudsætningen for at kunne handle nærværende, og forudsætningen for fornemmelsen af at engagementet kan opleves som værende ægte. Hvilket igen er forudsætningen for at det man udtrykker i handlingerne, kan blive mødt, genkendt og reflekteret over, på en måde der er vedkommende og aktuell i den givne situation, på en måde der udviser medleven i det der er og en forståelse for den man er. Så spørgsmålet er ikke hvorfor man er som man er? Men hvordan man håndterer *det* man er, i den givne situation? Derefter kan man se hvordan *det* indvirker på dagligdagslivet, og hvilke valgmuligheder *det* giver en i forhold til en eventuel intention. Hvorfor? - leder ofte til at tanker og fantasier engageres i spørgsmålet om hvad man tror, der er det "rigtige" (følelsesmæssige) afsæt for handlinger, der skal føre frem til det "rigtige" (forudsete) resultat. Man går glip af de uforudsigelige øjeblikke hvor *det man ikke ved*, bliver nærværende og indgår i formningen af ens udtryk. Man går glip af spørgsmålet: Hvordan bar jeg mig ad med det? Hvad var det der indgik i situationen?

Fortiden kan ikke ændres, man kan aldrig få det man ikke fik. Naturligvis sætter fortiden sit præg på den man er i dag. Fortiden er forudsætningen for den man er i dag, og den præger måden man håndterer nutidige situationer. Den man er lige her og nu, det man oplever i sit indre og det man påvirkes af fra omgivelserne, er til enhver tid udgangspunkt-

tet for en ny bevægelse fremad. Dynamikken bag bevægelsen opstår altid imellem modsætninger, som f.eks. Tvivl om *hvem* man er, eller over det man kom fra, og f.eks. nysgerigheden over, *hvem* man *bliver* til, i kraft af den måde man forholder sig til det, man kommer til. Mellem *magtesløshed* i psykisk smerte og troen på at man kan være *medskabende* i de situationer eller rammer, hvor man er i smerte, eller hvor det man så smertefuldt mangler, kan blive mødt.

Psykoterapi.

En psykoterapeutisk ramme der skal kunne containe det at agere på basis af det man er, handle engageret og udtrykke sig ægte, kan kun etableres på basis af det "trivielle". D.v.s. det trygge og det kendte. Rammens styrke består af tillid, og af, at den bærer præg af kærlig omsorg, en sans for det æstetiske og en human etik. Den skal indeholde klare regler, klare hensigter, tydeligt sprog, tydelige instruktioner, faste traditioner, m.m. Klarhed, tydelighed, omsorg, skønhed og etik skaber stærke rammer, der kan rumme kriseprocesser, og samtidig vise den kriseramte hvordan man som hjælper er som medmenneske, hvorved han kan få viden om hvem han selv er. Eller sagt mere poetisk: Man spejler sig i verden, og finder kun reflekser der som et kalejdoskop igen og igen giver os en forestilling om vort selv. På et tidspunkt bliver det ikke længere kaos der opleves, men glæden over mangfoldigheden i de udtryk vi rummer. Og glæde bliver det især, når man oplever at man er i stand til at dreje kalejdoskopet ved egen kraft.

Man kan se de førnævnte sætninger (i kursiv, side 8), som en del af noget, vi med vores erfaring kan sige: "De ville være gode at gøre eller erfare i forløbet fra man bliver født, til man når en voksen alder. Gode kort på hånden, når man skal håndtere sit voksne livs situationer.

Det at man under sin opvækst har været så uheldig, at der har været for mange pinefulde erfaringer, omkring det at handle og udtrykke sig ægte og oprigtigt, på basis af det man oplever og sanser, betyder ikke at man er nødt til at søge tilbage for at gøre det ugjorte om (i en terapeutisk proces). Det betyder at man nu som voksen må lære nyt om, hvordan man kan handle, i det der før i tiden lå uden for det muliges rammer. Det som de dengang dagligdags gældende normer og konventioner ikke kunne rumme, og som derved ikke fik udtryk i den daglige virkelighed, det der blev henvist til at agere i en selvskabt indre virkelighed, der med tiden blev uvirkelig og fjern for andre, der var henvist til deres gældende virkelighed, som ikke ændrede sig. Man må lære at handle nyt på en måde, så det får virkning på de nutidige situationer, og det kan ikke gøres med mindre terapeuten og den kriseramte, kan spejle sig i hinanden. Det er en proces der har en terapeutisk effekt, fordi man i den kan blive mødt med det man har behov for at blive mødt med, for at blive accepteret. Her kan man blive i stand til at bryde med fortidige stereotype handlemønstre og refleksioner, og leve på basis af det der sker nutiden. Slippe sin forhistorie og komme videre og udvikle sin måde at møde det fremtiden bringer, også det pinefulde. Møde det pinefulde uden at blokere i det.

Smerten ved fortidens mangelfulde forudsætninger vil til stadighed være i de nutidige situationer, når visse situationer gentager sig og vækker kroppens og sindets erindringer. Men den plads den fylder i tiden, i den indre tankeverden og i det indre emotionelle rum, kan med tiden aftage (i betydning). Med flere handlemuligheder og oplevelsen af kompleksitet, - i måden hvorpå man kan møde verden og sine medmennesker i nutidige situationer, - kan det måske erkendes, at effekten af fortidens hændelser på situationer i nutiden, begrænser sig til, at den måde man møder verden og det man oplever i en relationen i nutiden, bærer et præg af de handlinger, tanker og emotioner der aktiveres af erindringen. Det er, på en måde en prægning, der har til formål at vedligeholde de systemer, der vedligeholder smerten, og vedligeholder forestillingen om, at smerten er fortidig. Det er den imidlertid ikke, den er sammenlignelig, og dens nutidige betydning er ikke at man bør leve fortiden om, men at man lære at handle i den nutidige situationen, på en måde der er forskellig fra det der var muligt i fortiden. Det der skal få en til at udvikle sig og søge andre måder at handle, er når det går op for en selv, at betydningen af nutidige situationer, ikke giver sig af det man erindrer om fortidige hændelser. Er dette ikke erkendt, bliver en nærværende tilstedeværelse i nutiden besværliggjort og muligheden for at handle på en ny måde i nutiden forbliver begrænset.

Et filosofisk forståelseskifte, der kan medføre et skifte fra at behandle psykiske lidelser, som om det var en "sygdom", til at man som medmennesker handler på en måde, så der gives mulighed for at psykiske kriser kan gennemlevs og gøres aktive, således lidelsen kan få udtryk, - udtryk der indvirker på virkeligheden. Gøre det muligt for den kriseramte at spørge: "Hvad kan jeg selv gøre?" Herfra vil processen have retning ud af krisen og ud af et evt. hjælpesystem.

Hvis man ser på psykiske lidelser med processynsvinklen, vil et forståelsesbillede på den tilstand den psykisk lidende er i være, at de bevægelser og spændinger, der er i tilstanden, og som opstår mellem sansninger, følelser, tanker, fantasier, handlinger, - fører psyken bagud til fortidige hændelser eller nedad i det dybeste mørke eller opad mod andre universer, - tilsammen har de en tendens til at lede psyken bort fra den dagligdag, hvor der ikke er "råderum".

Set udefra og oplevet indefra kan dette let resultere i konklusionen: "Manglende muligheder og evner til at fungere vel i dagligdagen". Hvilket medfører at man som udenforstående er tilbøjelig til at tilbyde "beskyttelsesforanstaltninger" eller komme med "tilbud" af forskellig art, tilbud der har basis i det man, som udenforstående, tror kan kompensere for de manglende muligheder. Dette frem for at indse, at personens forudsætninger for at fungere vel i dagligdagen, er "forskellig" i forhold til det der er vedtaget normalt, men at hans muligheder og evner hverken er bedre eller dårligere.

I det dynamiske spændingsfelt imellem forskellighed og normalitet foregår processen hvori krisen leves i handling. Hjælperens indgående kendskab til og egne erfaringer i

forskellige tilstande, sætter hjælperen i stand til at mødes med den kriseramte hvor han er. Derfra går de fremad side ved side. Det hjælperen gør, er ikke at belære den kriseramte om sine egne erfaringer og således genskabe sig selv, men at forme rummet hvori der handles, sætter rammerne omkring rummet og giver den kriseramte værktøjer, så han kan give sit liv form gennem udtrykkende handlinger, og gøre sig sin erfaring på basis af den han er, det liv han ønsker, og de omgivelser han befinder sig i.

Alternativ?

Når vi bruger ordet "alternativ", så betyder det for os, en anderledes forståelse af hvad psykisk lidelse er. En forståelse der kan finde sin forklarende beskrivelse i den humanistiske videnskab. Og en anderledes holdning til et psykisk lidende medmenneske, som bør være funderet i et humanistisk etisk livssyn. Og at der desuden i "alternativet" også skal inddrages det etiske og det åndelige aspekt af mennesket.

Det etisk-kunstneriske, fordi det er smukt. Smukt forstået som ægte, og derved ikke udelukkende det, som er det pæne.

Det åndelige fordi det inddrager troen, som et fænomen af betydning, når man forsøger at forstå sig selv og den omgivende verden, når man ser på hvad det er, der giver form til den man er. Troen inddrager desuden noget der er over mennesket som individ, noget som er medskaber af individet og dets livsbetingelser. Når troen er inddraget som betydningsbærende fænomen, sker denne medskaben, på samme måde som de daglige omgivelser er medskaber af individet og dets livsbetingelser.

Ikke at den fysisk- biologiske videnskabs resultater, forklaringer og behandling, hermed er forkastet, men det ville måske være formålstjenligt at se på, om man ikke tror for meget om dens behandling, om ikke der er andre forklaringer, og om ikke der er andre videnskaber, der kan rumme en anden forståelse, give andre indsigter, som gør det mere udholdeligt at være i krise. Om der ikke mangler noget, som kan være til gavn for mennesker, hvis liv bliver påvirket af fænomener, der ikke kan begribes med en for snæver synsvinkel på mennesket, og en for simpel model at uddrage betydning fra.

Hvis en større del af de fænomener, der indvirker på psyken og på den situation man er i under en psykisk krise, ligger uden for det en fysisk- biologiske forståelsesramme kan give en indsigt i, så er det, der ud fra denne forståelsesramme forklares som "patientens problem", i virkeligheden behandleren og behandlingssystemet der agerer på en baggrund, der er alvorlig problematisk.

Helhedshuset et lærested for udvikling af livet.

Helt generelt omkring opfattelsen af psykisk lidelse: I Helhedshuset bryder vi med opfattelsen af, at det at man lider psykisk, betyder at man er "syg", da denne forestilling ledsages af handlinger og forestillinger, der medfører en proces hos "patienten", der kommer til at handle om sygdom og om at identificere sig som sygdomsramt. Resultatet af dette, er ofte at den kriseramtes opmærksomhed fastholdes i en proces, hvor symptomer, opfattelser og handlinger alle peger mod et personligt problem i det indre. Dette medfører: At en forandring søges ved at lade "nogen" gøre det "noget", der skal fjerne lidelsen, (selv er man magtesløs). At have fjernelse af en sygdom, som forudsætningen for et bedre liv, betyder at noget man er, skal være væk. Hvilket "makes sense" hvis sygdommen er somatisk, men ret umuligt at forholde sig til, hvis man ser på mennesket som et væsen, der handler i det der er givet af livssituationer, og de indre fænomener i nuet.

Vi ser psykiske lidelser som en opfordring, en opfordring til opgør, og til at finde og udvikle nye måder at være handlende menneske, og skabe nye rammer at agere i. Vi bygger opgøret på den kriseramtes livspotentiale og åbner for en udvikling, der tager afsæt i aktuelle oplevelser, fornemmelser, følelser, tanker, m.v.. Vi mener, at ved at engagere sig i nutidige forhold og situationer og ved at handle med basis i det man er, bliver det også muligt at inddrage ubrugt og upåagtet potentiale. Hvad man derved udvikler sig til, er ikke til at sige. Helhedshusets overordnede funktion er at skabe rammer, hvor den kriserante på den ene side kan have det "fredsommeligt" med sit værdisystem og sin konkrete livsform. Dvs. at det er et sted, hvor man kan være i fred som den man er, (incl. det at man lider), uden at nogen "betvivler" den man er. På den anden side skal der i Helhedshuset være mulighed for at sætte krisen i proces. Dvs. der skal være rammer og aktiviteter, hvor den aktuelle måde at leve sit liv på, kan forandres. Vel og mærke en forandring der kommer af at man selv bliver i stand til at skabe sig sine "råderum" for sit liv i virkeligheden. Så man genvinder troen på sit livspotentiale og egne værdier, og tager magten over sit eget liv, ved at handle i relationerne. Handle udadrettet mod det i omgivelserne, der står i vejen for en individuel sund udvikling, i en social kontekst.

Den kriserante skal kunne komme i en ny position. Forudsætningen for det er: Tid, tillid, kærlighed/omsorg og at ens vante livsstil og forestillinger udsættes for tvivl, samtidig med at der gives rum eller rammer, hvor nye muligheder kan erfares. Man indgår i Helhedshusets aktiviteter, sådan som man er, med sin egen livsstil. Der hvor der er en overlapning mellem ens eget værdisystem og den aktuelle livsform, er der også en mulighed for en vedkommende dialog og et meningsfyldt møde. Dialog hvor man kan kommunikere klart, meningsfuldt og virkningsfuldt fra den base, hvor værdier og (op)levet liv er sammenhængende. Hvilket tilvejebringer handlemuligheder der som virkning har, at man tiltager sig magten over sin egen tilværelse. Det er også i dialogen, at rystelser der er fremkommet via de relationer/arbejdsalliancer/handlinger man indgår i, kan

komme til udtryk og forandre livsværdierne. Eller omvendt, der hvor ens livsværdier kan (op)leves i relationer, kan de også føre til en ny livsform. Begge dele leder til en forandring af livsstilen.

Målet med processerne er: At skabe størst mulig overlapning/overensstemmelse mellem personlige livsværdier, og den livsform der er det levede liv i dagligdagen, og det at forme og udtrykke sig i det rum, som omgivelserne er medskabere af. Det rum som også indeholder betingelserne for en psykiske krise, og betingelserne for at man kan forlade en psykisk krise.

Ofte udskiller man som bekendt det psykiske "problem" ud af sin sammenhæng, og gør det til et personligt "problem" (fysisk eller mentalt) og man fremkommer med rationelle løsningsmodeller. D.v.s. man spørger: Hvorfor er den angst? Hvordan kan den fjernes? Hvilken løsning kan jeg komme på? Altså: Hvad er årsagen, og hvad skal fjernes, af det der er bevidsthed om, for at ændre på problemet? Eller: Hvilken anden kendt ramme kan man lade den kriseramte indgå i, eller forstå hans krise fra, eller kan man overføre problematikken til? (En ramme kan f.eks. være en "sygdomsforklaring", en anden: "Det er skæbnen - forklaring"). Det håb der ligger bag denne type spørgsmål, er ofte at finde en forklaring, der har den virkning, at problemet går væk.

Det vil selvfølgelig ikke virke, spørgsmålene rækker ikke ud over det man kender til, psykiske kriser er netop kendetegnet ved, at alt det man ved og har erfaret, og de løsninger man på den baggrund kan komme i tanke om, er dele af kriseproblematikken. Derved er disse spørgsmål medvirkende til at vedligeholde krisen, fastholde de følelser der er karakteristiske for den indre tilstand/positionen, der er krisens, fordi den kriseramte lærer at stille den samme slags spørgsmål, som behandleren. Derved vedligeholdes den psykodynamiske tilstand, der indeholder de "figurer", der har "magten" i disse tilstande, og derved bliver det disse figurer, der styrer den kriserantes handlinger, og som således holder ham inden for tilstandens rammer. Alt hvad man ved, har erkendt og alt hvad man bør og kan finde på at gøre, vil altid være delelementer af krisen, være indeholdt i problematikken og kan derfor ikke "afskaffe" den, højst få den til at skifte karakter. I stedet må man i en udviklingsproces erfare en livsform hvor det der er problematisk ikke medfører blokering i lidelse, eller gøre sig erfaringer med andre livsværdier, så den problematik der er indeholdt i "det at være i krise" mister sit entydige resultat. De fleste psykiske problemer kan ikke løses, som man løser en rationel opgave. Men man kan måske finde frem til en anden levevis hvor problemstillingen ikke bliver livstruende, eller "fremelske" nogle livsværdier som gør problematikken uvæsentlig. Vold i psykiatrien løser man ikke ved at straffe eller ved restriktioner, men ved at indgå i nogle andre alliancer, hvor problematikken ikke opstår; eller hvor man anerkender vreden og hjælper med at skabe rammer, hvori den kan udtrykkes meningsfyldt, hvorefter den passerer. Så den kan "gå over" når den har opfyldt sin mission. Begge dele sker i en udviklings- eller livslæreproces, som fordrer rum og aktiviteter, hvor man kan indgå i meningsfyldte relationer med sine

medmennesker.

En konkret konsekvens, der vedrører samfundet og behandlingssystemet, af et skifte fra at forstå psykisk krise inden for rammerne af det biologisk og naturvidenskabelige erkendte, til det man erkender inden for en humanistisk videnskabelig ramme, er at man er nødt til at se på den økonomiske ressourcefordeling og de kanaler disse ressourcer fordeles af. Hidtil har man troet på at den psykiatriske indsats, tilgodeser "hele det" der indgår i problematikken "psykisk lidelse". Med en anden udvidet synsvinkel, vil den psykiatriske indsigt måske kun være basis for handlinger, der kun tilgodeser en begrænset del af den kriseramtes behov for hjælp.

Bevillingssystemet er opbygget og indrettet i henhold til denne tro. I dag står vi så i den situation, at måske endog betydelige mængder af de økonomiske midler der går til psykiatrien, skal omfordeles for at tilgodeser en "alternativ" behandlingsmetode. Og at der skal findes nye systemer, hvori midlerne kanaliseres fra de politisk ansvarlige til de kriseramte medmennesker.

Helhedshuset - et alternativ til den etablerede psykiatri.

Hvis man nu ser på hvilken betydning ordet "alternativ" har på Helhedshusets placering i forhold til de nuværende psykiatriske dominerede behandlings- og krisesystemer, så vil et bud på en indplacering være, at Helhedshuset skal være i rammer, der er underlagt socialvæsnet. Hospitalspsykiatrien, som den generelt ser ud i dag, kan være et supplement til en betydelig bredere funderet indsats, som mere eller mindre indplaceres i stedet for distriktskykiatrien og mange typer væresteder. I den bredere fundering indgår ud over de sociale aspekter, også de kulturelle-, de religiøse-, de politiske aspekter, som er rammer der er norm- og konventionsgivende, i dagdagliglivet, og derfor af betydning for individet.

Det er nødvendigt at fremtidige Helhedshuse er i dialog med det psykiatriske behandlingssystem under sundhedsvæsnet. Denne nødvendighed bygger på det faktum, at mennesker kan komme i en krise, der er så dyb, at der med den viden vi har i dag, ikke er andre etiske forsvarlige og humane muligheder end medicinering. Der kan komme kriseramte medmennesker i Helhedshuset, der allerede er under medicinering, og som selv udtrykker et behov for medicinering. Psykiatrien eksisterer og psykofarmaka eksisterer, og det tilkommer ikke os at fratage et medmenneske noget som han finder gavnligt, eller at fratage et medmenneske hans muligheden for at vælge psykiatrien eller psykofarmaka. Eller undlade at gøre opmærksom på muligheden. Er en krise så overvældende og altopslugende, at det vi kan tilbyde, ikke medfører at krisen er så udholdelig, og at der kan skabes muligheder for at den kan gennemleves, vil det være umenneskeligt at overlade den kriseramte til de kræfter der styrer den kriseramte til handlinger der destruerer den kriseramte selv, eller som forøver en vold, der overskrider samfundets normer og konventioner eller andre individers eksistensmulighed. At krisen kan være så dyb, at det

at skaffe sig indsigt i hvad der er bagved krisefænomener, bliver livstruende, er en mulighed som også må respekteres og accepteres.

Sagt på en anden måde: At være et "alternativ" til den etablerede psykiatri, betyder ikke at vi er principielle- og ideologiske modstandere af psykiatrien, lægevidenskaben og psykofarmaka, den slags "korstog" gør som regel, at medmennesker, der uforskyldt havner heri, bliver klemte. På den anden side mener vi selvfølgelig, at man kan komme langt videre i retning af at skabe betingelserne, for et liv med større livskvalitet, for personer der er i psykisk krise, ved at skabe et "alternativ" til psykiatrien. Kravet til os ligger således til det at fremkomme med det "alternativ", der gør det muligt, for mennesker i psykisk krise, at opleve en forbedring af deres livssituation. Ligesom man inden for den fysisk- biologiske videnskab forsker, bør man også, på et humanistisk grundlag, forske i hvilke rammer der kan containe dybe kriser og hvilken type indsats der skal ydes. Eller f.eks. udforske hvordan det er muligt at skabe holdningsændringer, rammer og miljøer, hvor det er naturligt at være i krise, således det bliver legitimt og mere alment udbredt, at bede om hjælp, tidligere i et kriseforløbe.

Den filosofiske baggrund for at hævde, at hospitalspsykiatrien der er domineret af medicinbehandlingen - og Helhedshuset skal være i adskilte selvstændige rammer; er at de fungerer på basis af to væsensforskellige grundlag, som ikke lader sig forene, og som ikke kan beskrives samstemmende, men som indtil videre kan stå ved siden af hinanden.

Mennesket kan ikke leve eller handle fri af andres fordomme, uden at man anskuer mennesket ud fra et helhedssyn. Man kan uden det, ikke drive politik, religion, socialpsykiatri, psykoterapi, undervisning, m.v. Og man kommer som menneske til kort, hvis man tvinges til at leve en videnskabelig ideologisk begrænset synsvinkel. Man kommer i en tvangssituation. Videnskaberne kan ikke levere en ideologi, hvorfra man kan leve i henhold til hele det spekter af livsværdier, som er mennesket givet. Videnskaberne kan blot levere ideologier, der selv sagt begrænser udfoldelsen af livsværdier fra andre ideologier. Og de kan ikke frembringe det helhedssyn som man ikke kan undvære. De forskellige videnskaber beskæftiger sig i bund og grund med de samme kendsgerninger og de samme fænomener, de anlægger dog forskellig synsvinkel på dem, de går til dem med en række forskellige begrebsapparater. Selv om de mange forskellige videnskaber indgår i hinandens fælles basis, har den samme menneskelige natur og dens udfoldelse til fælles, så kan de ikke samarbejdes til et helhedssyn, fordi det ikke kan lade sig gøre at samarbejde deres resultater, fordi deres begrebsapparater er hinanden så uvedkommende.

Hvad er det så, der kan give et helhedssyn? Det gives ikke rationelt, det giver sig af vores erfaringer som menneske og de udtryk vi har for dem i vores dagligsprog. Det giver sig ud af tilpasheden ved, at man ved hvortil man hører, og at man er agtet og anerkendt af dem, der høre hjemme i det samme miljø. De forskellige videnskaber kan hverken sammen eller hver for sig give et helhedssyn. Til gengæld vil en videnskab der ikke

udspringer af et helhedssyn, blot være arnested for en ideologi og en i værste fald fundamentalistisk levevis. Man kan ikke på baggrund af en videnskabs ideologi, f.eks. stille diagnoser, der forklarer fænomener, der har at gøre med de menneskelige livsværdier eller de individuelle menneskelige livsytringer. Den kriseramtes virkelighed bliver på den måde en virkelighedsindretning videnskaben definerer, (sygdomsindsigt). Til forskel for den virkeligheds- og livsanskuelse, som reelt er individets sag, og hvorfra der giver sig en mening med tilværelsen. Derimod kan videnskaberne og den rationelle fortagsomhed have betydning for menneskenes levevilkår, tekniske hjælpemidler, medicin, hæfteklammer, o.s.v. Og der er mange områder, hvor man ikke kan tage stilling, uden en videnskabelig indsigt, økonomisk politik, sygdomsforskning, socialforskning o.s.v.

Grunden til at Helhedshuset bør placeres uden for psykiatriens rammer, er, at man inden for psykiatriens rammer ikke ser og adskiller det der kan rationaliseres fra det, der ikke kan rationaliseres. At der i disse rammer mangler den indsigt at visse fænomener på en gang er bærer af vores fortagsomhed og samtidig uimodtagelige for rationel fortagsomhed, de kan ikke gøres til mål for vores fortagsomhed. Nogle af disse fænomener truer vores fortagsomhed,; sygdom, død, lidelse. Og de giver mening fordi de opfordrer til opstand imod dem. Andre fænomener, såsom; tillid, åbenhed, oprigtighed og medfølelse er dem, der giver vores tilværelse mening fordi de bærer vores handlingsliv. Disse fænomener er ikke irrationelle, blot kan de ikke gøres til genstand for rationalisering. Det kan rationelle behov som mad, bolig, medicin, o.l., og de kan forfines og varieres.

Rationaliteten kan ikke hvile i sig selv, den kan kun hvile i handlingslivet, i livsytringer som tillid, oprigtighed, solidaritet, indignation, medfølelse, o.l. Rationaliteten i psykoterapi, socialpsykiatri, undervisning, o.l. er båret af den kriseramtes tillid til hjælperen, til hans kompetence og oprigtighed og den er båret af hjælperens tillid til den kriserammede. Denne dobbelte tillid lader sig ikke rationalisere, den er en oprindelighed i vor tilværelse, som vi ikke kan gå bag om, og den er en konstans i vores tilværelse, som vi ikke kan udveksle eller erstatte.

Tilsammen udgør disse ikke rationaliserbare livsytringer det fundament vores rationalitet bygger på. Uden dem bryder hele vores gennemrationaliserede sociale struktur sammen.

Heri ligger vel også den væsentligste årsag til at socialpsykiatrien ikke kan fungere i de distriktspsykiatriske rammer, så længe distriktspsykiatriens fundament har basis i det fysik- biologisk begrebsapparat. Hvor det, der bliver bærende for fortagsomheden (behandlingen), er videnskabelige ideologiske forestillinger, der kun kan være forståelses- og handlingsbærer for en yderst begrænset del af menneskets hele natur og hele dets udfoldelsespotentiale, og som oven i købet tolker patienternes livsytringer ind i et rationelt begrebsapparat, der oprindeligt kun kan give en indsigt omkring et udsnit af vores hele levevilkår, (vores sygdom). Den behandling, der baserer sig udelukkende på et fysisk- biologisk videnskabeligt grundlag, er simpelt hen ikke rummeligt nok, til at give

en hel forståelse af psykiske kriser. Og de behandlingsrum der således bliver rammen om den kriseramtes liv, er ikke rummelige nok og ikke forskellige nok, til at være en ramme om liv der har basis i almene menneskelige livsværdier, denne begrænsning påvirker livsstilen og skaber krise.

Under beskrivelsen af dette afsnit, er der brugt holdningbeskrivelser og formuleringer fra K.E.Løgstrups essays-samling "Solidaritet og Kærlighed" Afsnittet "Ideologi som fristelse" side 29 til 43.

Forskelligheder kommer under pres og bliver sårbare, når der er en tendens til overfladisk ensartethed i et system.

Ensortetheden kommer af samme informationsmønstre, samme forestillingsformer, fastlagte handlingsrutiner og det udligner eller afviser forskellighederne.

De ydre rammer som et Helhedshus indgår i

Strukturer og holdninger der står i vejen for Helhedshusets realisering.

Helhedshuset skal kunne fungere tilfredsstillende på basis af bevillinger fra stat, amt og kommune. Helhedshuset bliver da forpligtet i to retninger, en forpligtelse udad mod de bevilgende instanser, og en forpligtelse indad mod de kriseramte der søger hjælp i Helhedshuset.

Forpligtelsen ud af, består i at etablere en enhed, der med de bevilgede midler kan omsætte et politisk behov til handlinger, handlinger der kan imødekomme det politiske ønske om f.eks. at noget gøres for de unge mennesker i psykisk krise, så de får et bedre liv, og at de bevilgede økonomiske midler forvaltes effektivt, med størst mulig virksom effekt hen imod opfyldelsen af det politiske ønske.

Forpligtelsen indadtil mod de kriseramte personer går på, at man i Helhedshuset, på en etisk forsvarlig måde kan imødekomme de behov, det enkelte kriseramte menneske udtrykker. Gøre det på en måde, så det får en virksom effekt på dets mulighed for at tilvejebringe et virksomt liv, som det er tilfreds med.

Disse to forpligtelser er forskellige, idet de udspringer fra forskellige interesse-niveauer. Den politiske samfundsinteresse og den personlige interesse hos det kriseramte menneske. Men når alt kommer til alt, er det den kriserantes fremtidige væremåde og handlemåde i samfundet, det, der skal tilfredsstille de politiske behov og ønsker. Helhedshuset er "blot" mellemstation der skal forvalte forskelligheden.

Herefter kan man med stor vished sige, at jo færre mellemmand og mellemstationer, der er mellem politikeren og den kriseramte, jo enklere, billigere og mere effektivt og gennemskueligt, bliver det virkefelt der er imellem dem, ligesom det øger sandsynligheden for, at det der er det politiske ønske og det der er den kriserantes behov, ikke fordrejes via passage gennem så mange forskellige interessenter og instanser, at meningsfyldt medmenneskelig dialog går tabt.

Alle kender vel eksempelvis den lille illustrative øvelse: Hvis en historie skal genfortælles af 10 personer, vil den når den når tilbage til den der først fortalte historien, være uigenkendelig. Det vil være en anden historie.

Virkeligheden for en person i psykisk krise, i Københavns Kommune, er:

Sygehussektoren: Politik/forvaltning/ledere/medarbejdere.

Socialsektoren: Politik/forvaltning/ledere/medarbejdere.

Undervisningssektoren: Politik/forvaltning/ledere/medarbejdere.

Arbejdsmarkedssektoren: Politik/forvaltning/ledere/medarbejdere.

Sektorerne findes i 4 regi: Stat; amt og kommune samt privat.

Så det er ikke usædvanligt at der er mellem tyve og halvtres offentlige interessenter eller aktører involveret i en kriseramt persons livssituation. Her er frit spil for mange

fortolkninger af den kriseramtes situation og det politiske ønske.

Tolkninger som f.eks. baserer sig på idelogier inden for den politiske, den økonomiske administration, behandlingen, det faglige, m.m. og ikke på den kriseramtes egen forståelse. Hermed bliver den kriseramme, ud over en god indtægtskilde, også en brugsvare som andre tjener på. En vare som bruges i et tilbud, økonomisk-, psykisk-, og socialt, og som efter endt brug, bliver erstattet af en ny model, og herefter afsendt til et nyt tilbud.

Konsekvensen deraf er:

Manglende indblik i den kriseramtes situation

Manglende koordinering af det samlede tilbud

Manglende koordinering af dimensionering og udbygning

Manglende koordinering af, hvem der løser hvilke opgaver

Manglende koordinering af den faglige udvikling.

For ikke at glemme den tendens der opstår til mistænkeliggørelse af andres indsats og ressourcer. Og for slet ikke at glemme: Hvad det er for et virvar den kriseramme befinder sig i; hvilken gennemhullet ramme det er at befinde sig i, når livet er i krise; hvad det gør ved hans muligheder for at handle, når den psykiske tilstand har gjort det svært at overskue omverden og træffe selvstændige valg. Ikke underligt af de kriseramte ofte fornemmer at systemerne ikke er til for deres skyld, og at de tilbud de konfronteres med ikke er blevet til på deres præmisser, men er noget de skal tilpasse sig.

(Kilde: Driftsledelsen for psykiatrien i Århus Amt. Socialpsykiatrichef Leif Gjørtz Christensen og Chefsygeplejerske Agnete Iversen.)

Det er i dagens Danmark således, at den største hindring, for en at en hjælpeindsats, rettet mod personer der lider psykisk, kan få en sådan effekt på deres levevis i dagligdagen, at de politiske ønsker indfries, - er selve behandlingssystemet. Systemet med dets ugennemskelige økonomiske kasse- og sektor tænkning og dets vægtning af en for simpel sygdomsideologi, som basis for handlinger i systemet. Et system der langt hen ad vejen fungerer imod den kriseramtes behov; imod de politiske visioner og intentioner; imod de visioner og intentioner, personer i administrationen og personer underlagt forskellige fagområder har; imod bedre viden, hvad angår behovet for en mere kompleks og alsidig indsats; imod en bredere forståelse af hvad det er for faktorer der spiller ind, når personer lider psykisk; imod de livsytringer der reelt er bærende for de kriseramtes proces; og imod en behandling der ikke er stigmatiserende og som de kriseramte i stigende omfang ikke vil have. Den stigende anvendelse af tvang og fremkomst af vold, imellem systemets interessenter og de kriseramte, er vel et udtryk herfor. En tvang og en vold, der mere er et udtryk for systemets alt for begrænsede mulighed for at kunne rumme et menneskes liv i krise, et liv der også er kvalitet ved og hvor den vrede og afmagt der fører til tvang og vold, bliver mødt og finder rum, før det bliver til overgreb. Et system hvor livsværdier er fundamentalt anderledes i fokus og hvor fokus på sygdom nedtones. I

ethvert system er det således, at det der er i fokus, også er bærende for den udvikling og de handlinger der sker.

I det økonomiske system der bare opretholder et kompliceret rationelt udtænkt system, har embedsmændenes og politikernes helhedssyn, ledende ideer, idealer, livsanskuelser m.v. ikke en gennemslagskraft der får virkning i handling. Fordi man i systemets komplicerthed ikke kan bevare et helhedssyn og fordi ideologierne, systempragmatismen og rivaliseringen suger de kræfter ud, der skulle bære en aktiv omsætning af politikernes politik, ønsker og behov, og administratorernes engagement, til skabelsen af virksomme rammer for den kriseramtes livsprocesser.

De livsværdier som politikeren og administratoren har, får ikke gennemslagskraft i systemet. Beslutninger og handlinger bliver ikke præget af deres medmenneskelige humanistisk-etiske livsværdier, de bliver ideologiske. Uden mulighed for at en personlig forpligtelse over for egne humane livsværdier kan bidrage, når man træffer beslutninger og afstikker retningen for- og rammer om; f.eks. krisetilbud til mennesker der er i psykisk krise.

Et helhedssyn der omfatter det der er bærer af det menneskelige liv og det menneskelige virke, og de menneskelige værdier mennesket som individ tillægger livet; som inddrager det der virker i det, og virker på det. I dette helhedssyn, indgår de ideologiske indsigter blot som en del af beslutningsgrundlaget eller vurderingsgrundlaget når man reflekterer over det menneskelige livs livsværdier. En sygdomsbehandlingsideologiske rammer, kan aldrig være bærer af det menneskelige liv i sin helhed.

Når man tilbyder en vifte af tilbud, inden for f.eks. socialvæsnet-, undervisnings-, arbejdsmarked-, kulturelle rammer, så kan disse tilbud tilsammen ikke danne en helhed omkring den kriseramtes liv, med mindre de er til rådighed når den kriserante udviser behov for dem, i den udviklingsproces, der er forbundet og udspringer af hans livssituation. Man kan ikke lægge tilbud i en række, som perler på en snor, og tro, at når de er mange nok, så kan de nå hele vejen rundt om den kriserante, og bibringe ham, at han kan udvikle sig og forme sig, på baggrund af det hele. Det er sådan det somatiske hospitalsvæsen er opbygget, og det er fint. Det er sådan undervisningssystemet er opbygget, og det er fint. Det er sådan socialvæsnet er opbygget, og det er fint. Fint for de mennesker der har et overskud og har udviklet en selvopfattelse på basis af et helhedssyn på hele sin situation som menneske, og som derfor har indsigt i systemerne og som på den baggrund kan træffe deres valg angående deres liv. Mennesker der er i psykiske krise har ikke det helhedssyn og det udadrettede overskud. Desuden er det af ekstrem vigtighed at det der skal læres, sker, når det hænger sammen med deres personlige udviklingsprocesser.

Ofte lever de under en trussel, der truer det der giver deres liv værdi. Deres livsværdier er truede, og således er evnen til at udfordre livsformerne og fænomener der truer, aftagende

i takt med krisens dybde. Deres personlige livsværdier kan ikke udtrykkes i de rammer som livsformen angiver. Det, der skulle være bærende, og give deres liv værdi som menneske i et dagligliv, set ud fra et helhedssyn, er fraværende i de rammer der giver af deres livssituation.

Først når man selv gør op med det der truer, kan man begynde at skaffe sig et overskud, der giver mulighed for at skaffe sig indsigt i komplicerede systemer, der administreres af personer, der er tvunget til at bruge det meste af deres energi, på administration af systemet, for at kunne opretholde det komplicerede system de virker i. Et system hvor der ofte ikke er megen hjælp at hente, med mindre man kommer med sin egen handlingsplan.

Kvaliteten og værdien af de rammer der skabes omkring livsrummet, ligger i relationerne imellem mennesker, og imellem de indre figurer der udtrykker sig i det enkelte individ.

Problemformulering på basis af: Den aktuelle politik og den aktuelle økonomiske struktur, og de vilkår de bevirker for etableringen af et Helhedshus.

Af elementer som indgår i de rammer, som Helhedshuset skal fungere i, er de mest betydningsfulde for Helhedshusets tilblivelse og fremtidige eksistens: De personer der fører Sundheds- og socialpolitikken, det aktuelle administrative system, de personer der forvalter politikerens politik og deres intentioner. Personer der på baggrund af en samhørighed med de kriseramte, forvalter betingelserne for hans livssituation. Det også af betydning, at der igennem dette system tilflyder Helhedshuset de økonomiske midler der skal til, for at vi kan skabe råderummet for Helhedshusets aktiviteter. Det er klart på grænsen af det banale, at det er betydningsfulde elementer. Hvad der er knapt så banalt er, at det *ikke kan lade sig gøre* at realisere Helhedshuset i de rammer, som den aktuelle politik og dens tilknyttede administrative systemer frembringer. (I Københavns Amt og Storkøbenhavns kommuner).

Den aktuelle behandlingspolitik går stærkt forenklet ud på: "At etablere en bred vifte af tilbud, så man kan når hele vejen rundt om den kriseramte." Hensigten bag vifte-tanken er, at på et eller andet tidspunkt når man hele vejen rundt om den kriseramte person med en bred vifte af separate tilbud.

Den krisehjælp som Helhedshuset skal kunne rumme, kan ikke rummes i de aktuelle psykiatriske rammer. Fordi dens behandling og almindelige medmenneskelige omgangsform, som tidligere omtalt ikke er "båret" af de livsytringer, der er altafgørende i et kriseprocessforløb. Fordi personalet er uddannet til sygdomsbehandling i sygdomsbehandlingsrammer der ikke vægter livssituationen, men sygdommen. Den behandling som de Kriseramte skal tilbydes i Helhedshuset, går desuden på tværs af den vifte af sektorer, som den politiske administration, har udviklet igennem tiden, på baggrund af "sygdomsfilosofien". Og den går på tværs af mange af de gældende fagpolitiske grænse-dragninger, beslutnings- og behandlingskompetancer, behandlingssynsvinkler, behandlingsmetoder. Helhedshuset kræver fysiske og psykiske rum, der er forskellige fra lægelige behandlingsrum.

Den konkrete betydning af ordet, HELHEDSHUS, når man tænker i rammer, er for os: At en kriseramte person henvender sig eet sted, og har sin basis eet sted, i hele kriseforløbet. Er i een ramme når hans kriser udvikler sig, og det uanset hvad udviklingen vil fordre at tiltag fra hjælperne og af husets organisation. Så Helhedshuset er den ramme som omgiver hele det, der er menneskeligt muligt, og den indeholder et flow af tilbud, som iværksættes når efterspørgsel, parathed og mulighed falder sammen, set i et udviklingsperspektiv. Når man er i psykisk krise, er det man har behov for ikke en bred vifte af tilbud, men at der blot er en person, som forstår at støtte den kriseramte i at finde frem til et ståsted, og i at klarlægge hans behov, så han selv kan følge dem. Den kriseramte skal således ikke fare rundt i forskellige systemer og fare vildt undervejs, eller blive glemt undervejs. Han er hvor han er, og det er så os andre der må være fleksible tilpasse os efter hans behov. Det er den eneste måde den kriseramte og alle andre involve-

rede kan bevare et helhedssyn på hans situation. Og nok så vigtigt, der er den eneste måde man kan skabe rammer, der er stærke nok til at kunne fungere som den stabile basis, man vender tilbage til når man har været ude og udforske andre verdner, andre virkeligheder og andre sociale situationer, nye færdigheder, m.v.. Helhedshuset skal kunne være ramme om det at være "tryk ved" og være et "trykt sted", og være stedet hvor man møder mentale, kropslige, sociale, kulturelle og åndelige udfordringer.

Når vi med det som intention henvender os i et system, der i København ser ud som beskrevet (*i kursiv*) på side 20 og 21; når vi f.eks. henvender os i et direktorat, kontakter afdelingslederne i sektorerne under et af de tre direktorater, som vedrører Helhedshuset møder vi en person, som administrerer sit afgrænse problem- og arbejdsfelt, sin gren i viften. Så sker der det: Enten forholder man sig systempragmatisk til det politiske system de administrerer, ser på de forskelligartede aktiviteter vi skal kunne iværksætte, ser på vores samlede budget, som er på størrelse med budgettet for deres gren i viften. Så ryster man på hovedet og siger i bedste fald: "Vi kunne interessere os for den afgrænsede del der. Hvis I kan få andre sektorer til at finansiere det, det, det, det, det, det, det.....så vil vi måske genoverveje". Der kan også ske det, at administratoren begejstres af visionerne og ideerne, og siger: "Det synes jeg I skal gå videre med, her har vi desværre ikke mulighed for at iværksætte den slags." Når tilstanden er således i et system, så er det tegn på at udvikling har trange kår. Visionerne er der, men de har ingen konkrete rammer at være i. De gode intentioner er der, men de har ikke en betydning der overgår modstanden i systemet.

At det ofte foregår således, på mange niveauer, i mange sektorer af systemet, når man kommer med noget der er "alternativ", er vel almen viden. Det der er det mest forbløffende er det totale fravær af muligheder, evner og vilje, til at kunne sætte spørgsmålstegn ved de systemrelaterede forhold, som her står som de stærkeste faktorer, der indgår i det, hvoraf man træffer beslutninger og handler, og dermed influere de systemrelaterede forhold stærkt imod dannelsen af "rum" til "alternativer". At nogen udtrykker tanker, der sætter spørgsmål ved systemet, og at nogen udtrykker deres visioner og ideer, kan høres. Bl. a. ved alle seminarerne der afholdes omkring psykiatrimner. Men konfronterer man folk i systemet med et forslag der bygger på, at det der er "væsentligt" for "alternativ behandling" er en forandring af systemet, bliver de fjerne i blikket og synker tilbage i stolen med et dybt suk, eller de forholder sig køligt systempragmatisk til ideerne og visionerne. Denne træghed i systemet har som bivirkning at den almene opfattelse af, hvad det vil sige at det at være "psykisk syg" ikke rokker sig, og den faglighed der knytter sig til "psykisk sygdom" bliver mere og mere dominerende og enerådende. Når man på den baggrund prøver nyt, kan det kun rumme "psykisk syge" og deres behandlere, og det den kriseramte får tilbudt er i bund og grund det samme. Og han må stadig indrette sig efter at være "psykisk syg."

Hvis man forestiller sig en person, som ikke kan fungerer tilfredsstillende, fordi den

livsform han var påtvunget, dominerede hans livsstil på en måde, så det skete på bekostning af hans livsværdier. Med tiden vil det skabe psykiske forstyrrelser, bag dem vil ligge vrede og angst, som kan give sig udtryk i udbredt pragmatisme, eller opgivelse af personlige værdier. Henvendte han sig i psykiatrien, ville han straks få diagnosen "neurotisk", og ville sikkert få en medicin, der kunne dæmpe hans følelser, og ofte vil han desuden blive udsat for en medmenneskelig behandling og opmærksomhed, som intellektuelt ligger på niveau med den, man byder 7 årige børn. Og så kan man absolut intet stille op mod den livsform, som han er påtvunget. Det, "intet at kunne stille op" fortsætter blot i andre rammer, hvis ikke man ændrer sit syn på hans muligheder. Hvis de forestillinger man som behandler har om hans lidelse og hans muligheder forbliver uændrede, forbliver hans livssituation også uændret. Da man indretter behandlingen og behandlingsrammerne derefter, er resultatet, at den eneste mulighed en "psykisk syg" har for at tilvejebringe en ændret opfattelse af sig selv og sin situation, er at gøre oprør mod systemet og behandlingen. Det kræver styrke, nogle har heldigvis den styrke, andre har ikke, så de må tilpasse sig - endnu en gang.

Sagt anderledes, med fokus på behandlingssystemet. Hvis man ønsker en "behandling" for "psykisk syge" der forandrer hans opfattelse af sig selv og hans situation, så må man se på behandlingen og behandlingssystemet, se på det ud fra andre forandrede opfattelser og erkendelser af hvad psykisk lidelse er, se på den ud fra en ændret synsvinkel. Hvilket igen kræver at man kan give slip på det man ved og det man tror. Herefter må man ændre på systemet, så det kan forme de rammer som skal containe det der giver sig af de nye præmisser. At skabe nye rammer på basis af uændrede præmisser, skaber ikke en ny behandling, den flytter bare den gamle problematik til andre rammer, og effekten forbliver stort set uændret.

Sagt anderledes, med fokus på behandleren. Hvis jeg ønsker at behandle anderledes og skabe anderledes rammer for denne behandling, er det ikke tilstrækkeligt at gøre dette på basis af en synsvinkel, der baserer sig på mine gode intentioner, mine visioner og min tro på noget, der er anderledes. Mit syn på den kriseramte og på psykisk lidelse, må også have en solid basis i mine erfaringer, og dem kan jeg kun selv gøre mig. Det eneste sted hvor disse erfaringer kan gøres, på en måde så de har relation til virkeligheden og det daglige liv, er i relationen med andre, i relationen der hvor menneskelige situationer udspiller sig, og hvor jeg "indgår" sammen med andre. På den baggrund kan jeg via refleksion skabe mig en synsvinkel, på den baggrund kan jeg skabe rammer, der kan rumme det, jeg har erfaret, og derfor bedre kan se hos andre, på den baggrund kan jeg som hjælper skabe rammer som kan rumme situationer og relationer. Med disse rammer og rum, kan der skabes en mulighed, en åbning for den kriseramte, men han må selv tage skridtet ind i rummet, ind i situationen, for vi er forskellige, og har forskellige grænser, og han vil også gøre erfaringer som er forskellige fra mine. Det vigtigste er da også at relationen og situationen er levet igennem, erfaret på ny. Det der menes er, at hvis man

udelukkende ser den kriseramte som "psykisk syg", så bliver han heller ikke "rask". Dels fordi man er tilbøjelig til at forme behandling og behandlingsrammerne i henhold til det man ser, og så er der ikke "rum" for andet. Dels er det sådan ved al selvudvikling, at ens opfattelse af sig selv, får man ved at spejle sig i andre.

Det er ikke lige vores stil, at kritisere andre for det de tror på og det de står for. Det ovenstående er heller ikke skrevet for at bebrejde, eller ment som et angreb på de personer der indgår i og administrerer behandlingssystemerne. Men *det er* et angreb på det system der er så undertrykkende, at en bred human synsvinkel, baseret på medmenneskelige livsværdier, ikke kan få et konkret udtryk i beslutning og handling. En undertrykkelse der sætter spor hele vejen igennem systemet, fra kriseramt til politiker.

Af faktorer der spiller ind og bevirker denne undertrykkelse, her forstået som en for snæver synsvinkel og deraf følgende begrænsede muligheder, kan nævnes: Politisk detailstyring; overspecialisering af behandlingen, der medfører så mange sektorer og aktører i den kriseramtes livssituation, at systemet er blevet uoverskueligt, og kun eksperter kan forholde sig til det; paradokset er, at denne overspecialisering udspringer af en for simpel og en for enkel forståelsesramme, at begribe psykiske fænomeners natur fra; overadministration af politiske ønsker og økonomiske midler; en sektortankegang der har basis i velfungerende personers levemuligheder og evne til at vælge målrettet imellem afgrænsede tilbud. Denne ukritiske overførsel af et system til et andet område tager ikke hensyn til de begrænsninger, som fænomenet psykisk krise udvirker, begrænsninger som derfor ikke giver dem mulighed for at udfolde sig i det, der tilbydes. Der bliver ikke skabt et rum, hvor man kan komme overens med det man som menneske står for og er under indflydelse af. Tilbudene tager ikke hensyn til, at det man er ekspert i, som psykisk lidende, er at tilpasse sig omverdenens manglende forståelse omkring hvem man er, at man som psykisk lidende har påtaget sig skylden for- og lidelsen over denne manglende forståelse, som præger omverdenens livsform. Livsform her forstået som, livet i det rum, behandlingssystemet er rammen om.

Hvis man prøver at forestille sig at man er en kriseramt person, der ikke ved hvorfor han lider, der ikke ved hvordan han skal fjerne lidelsen, som har det sådan, at alt hvad han ved og alt hvad han gør, ikke skaber nogen permanent ændring af lidelsen. Hvis man så på den baggrund kigger ud på den vifte af tilbud, der præsenteres for ham, så er noget af det første man ser hullerne imellem dem. Det er ikke en tryk ramme der omgiver ham. Desuden lader man ham hvert sted forstå, at netop hos dem forstår man, og her ved man hvad man skal gøre for ham. Hvis han i sin nød vover sig ind eet sted, bliver han måske tvangsmedicineret og får en forklaringsramme, hvorfra han kan forstå sin sygdom. Et andet sted får han måske et ugentligt møde, hvoruder han får sin medicin, tilbud om pension og tilbud om beskyttet bolig eller hjemme-hos vejleder. Et tredje sted er de måske meget flinke og omsorgsfulde, et godt sted at være siger de, og hvis han har lyst kan

han da godt få lov til at deltage i nogle af *deres* aktiviteter. Hvis han ikke vil nogen af tilbudene, fordi de alligevel kun kan være hans ramme, hvis han begrænser sin måde at være på, således han passer til rammen, så er han imellem dem, der hvor der ingenting tilbydes. Deprimerende - er det ikke det?

Hvad er det egentlig for et liv vi skaber for den kriseramte, med de rammer synsvinklen, politiken, administrationen, behandlingen og behandlerne udstikker? Ikke noget godt liv, kan alle vist blive enige om. Det der foregår er slemt og forstemmende at se på og være vidne til, er de fleste involverede parter enige om. Mange gør virkelig også noget, mange vil virkelig gerne gøre noget for de kriseramte.

Lige netop det, at man gerne vil gøre noget for de kriseramte, gør, at der ikke sker noget, der har den virkning, at den kriserantes vilkår forbedres.

Når det psykiatriske system og dets udløbere i dag fungerer imod en almen "bedre viden", omkring hvad der er anstændige medmenneskelige levevilkår for personer i psykisk krise, så er det fordi systemet fungerer på basis af *sin egen* rationalitet. I denne rationalitet er dybt forankret, ønsket om "at gøre noget" for de kriseramte. Noget som også klinger dybt ind i alle de involverede parter i systemet, og som derfor virker hele vejen igennem systemet, fra politiker til kriseramt. I dag står man i den situation, at det "noget" man så gør, må man gøre i et system, som virker på baggrund af sin egen rationalitet. Når det er således, vil det man gør, ganske vist medvirke til at forfine systemet, men det vil ikke skabe mulighed for nyt, der ligger uden for systemets rationelle basis.

Situationen er da således, at det at man ønsker at gøre for den kriseramte, og det man sætter i værk i systemet, kommer man ingen nye vegne med, og hvad der er mere væsentligt, er at netop "ønsket om at gøre" for den kriseramte, er medvirkende til at fjerne fokus på, hvad jeg som deltager i systemet selv gør. Man overser at det man selv gør, på baggrund af de bedste ønsker, er med til at der ikke sker noget nyt.

En gang imellem bliver psykiske- og organisatoriske systemer så stærke, at selv det at være modstander af dem, virker til deres bevarelse og bevirker at man selv, som modstander, virker på dets præmisser.

Når det er sådan er der ingen anden mulighed, end at *ugøre*. Stoppe op og lade være med f.eks. "at gøre noget" for de kriseramte. Stoppe op og se på det man selv gør, erkende at det er medvirkende til bevarelse af det man ønsker at ændre, og så undlade "at gøre", for derved "at gøre noget" for den kriseramte. Det er vanskeligt og det er smertefuldt at vide, at det man tror virker, ikke virker. Det man iværksætter når man ønsker at gøre noget, går imod det man ønsker, med det man gør.

At gøre noget der indvirker en ny måde, kan man i første omgang godt opgive, for det kræver at man først har gjort sig nogle nye personlige forestillinger, nogle nye erfaringer, med noget som ligger uden for systemets rationalitet, noget som ligger uden for det, man på systemets baggrund ved om psykiske kriser og personer der er i krise, noget som skabes gennem et engagement, der er forskellig for "det at ønske at gøre noget" for de

kriseramte. Før forestillingerne og erfaringerne kan gøres, må man gøre sig fri af systemet. Først derefter kan man skabe rammer om noget der virker nyt. D.v.s. forskelligt i forhold til det man lige nu kender til.

Den forandringproces i behandlingssystemet, som er i gang, er på et stade, hvor det der kan bringe forandringen videre, ofte er at holde op med at gøre noget for de kriseramte, for i stedet at spørge sig selv: Hvad virkning har det jeg gør? Hvis den kriseramtes livssituation skal være en anden, hvad består denne livssituation så af? Hvad skal man så gøre, for at kunne etablere rammerne og rummet? Hvad er det jeg gør der gør, at når jeg ser på hvad det psykiatriske system gør ved alle de involverede personer, så føler jeg mig forstemt, lidt angst og vred? Samtidig kunne man tænke lidt over, om det er en manglende evne til- eller muligheder for at forestille sig et systemet ændret, der får personer der er involveret i systemet, til at blive fjerne i blikket og sukkende synke tilbage i stolen, eller også forvandle sig til systempragmatikere, hvis emner der vedrører forandringer af det de virker i, bringes på banen.

Et helt andet spørgsmål er også: Hvorfor i alverden skal man nu til at tillægge det, jeg som person oplever, betydning, og sådan inddrage det personlige i det som er en fælles sag, på vegne af de kriseramte?

Lige gyldigt hvor stor betydning, man så lægger i det, så er jeg involveret i temaet omkring psykiske kriser, og i de systemer der er omkring behandlingen af personerne i systemet. Jeg har gjort mig til en del af det, hvad enten jeg vil det eller ej, bl.a. gennem disse skrivelser. Derfor er det ud over at være et fælles socialt anliggende også et personligt anliggende, idet jeg dermed er ikke alene er ansvarlig for de handlinger jeg gør, men også ansvarlig over for den effekt min deltagelse og mine handlinger har på den enkelte kriseramtes livssituation. Det jeg deltager med, indgår i rammen om det psykiske rum, hvori han skal leve sit liv. Så personlig ansvarlighed i forhold til fællesskabet og i forhold til de enkelt individer det berører, kommer man ikke uden om. Derfor tillader jeg mig også at tillægge det en vis betydning: Det at jeg ser personlige reaktioner hos dem der indgår i systemet, og det at jeg reagerer personligt på mine forestillinger om systemet og mit møde med det. Det er naturligvis som i så mange andre sammenhænge en balancegang mellem det at tillægge det personlig for stor betydning, hvorefter handlingerne kan blive egoistiske. Eller det ikke at tillægge dem betydning, hvorved rammerne man indgår i, bliver det der præger ens handlinger, og det, det bevirker personligt, bliver sekundært. Denne balance har betydning for alle individerne i det system man indgår i- og for det man er fælles om. Man er personligt ansvarlig for sin egen placering mellem yderpunkterne, og de handlinger den placering afstedkommer.

Da der forholder sig således, at alle der er engageret i behandlingssystemet, på alle niveauer, forholder sig personligt og reagerer ud fra personlige holdninger eller indtryk, så kan man lige så godt gøre det til sædvane, at inddrage den kriseramte person, i det man tager personligt og reagerer personligt på. Dette i stedet for at reagere personligt

stort set kun på baggrund eller på "vegne" af systemet, eller også f.eks. den faglighed man repræsenterer.

For nu at vedblive i samme personlige stil, så må jeg, hvis jeg skal være helt ærlig, nok indrømme, at der med bevidstheden omkring dette ansvar, også følger en følelse af angst. Dette er en af de medvirkende årsager til, at vi i Helhedshuset mener, at baggrunden for vores handlinger, må udspringe af en anerkendelse af den kriseramte og hans virkelighed og af det at man tager hans egne udtrykte behov alvorligt. Ansvar er altså ikke i forhold til hans person, med i forhold til hans livssituation. Hvordan skal han ellers selv kunne blive klar, og tage et medansvar for sit eget liv, blive ansvarlig i forhold til de handlinger hans behov bevirker? Hvordan skal den måde han reagerer og hans handlinger, på baggrund af det han sanser, ellers kunne sættes i relation det de rammer der omgiver ham? Hvordan skal det ellers blive klart, hvad det er for personlige handlinger, der skaber den ønskede reaktion eller udløser det fra omgivelserne, der kan "møde" hans behov?

Hvorfra har jeg så den indsigt, som indgår i det, der er udtrykt ovenfor, og som sammen, med mit personlige engagement giver anledning til de der her er beskrevet: Fra statistikkerne over genindlæggelser; fra statistikkerne over tvang i psykiatrien; fra statistikkerne over kriminaliteten blandt psykisk lidende; fra mit virke som medredaktør af Galebevægelsens blad "Amalie" og ved at lytte til Radioti, som begge bringer psykiatri-ramtes livshistorier; fra min omgang med kriseramte personer; fra mit tidligere virke inden for systemet og mine tidligere forsøg på at skabe et "alternativt" virkerum i systemet.

Helhedssynet på det kriseramte medmenneske:

"Hvis et helhedssyn ikke kan gives af videnskaberne, hvad så? Og hvorfra så? Helhedssynet giver sig af vores menneskelige før-videnskabelige erfaringer og de udtryk vi har for dem i vores dagligsprog." K.E. Løgstrup, Kærlighed og solidaritet, side 31.

Hvis de hjælpesystemer, der skal danne ramme om den kriseramtes liv, bliver for specialiserede og for sektoropdelte, og hvis de økonomiske virkemidler bliver tilpasset denne specialisering og sektoropdeling, således at de bliver bundet til små udsnit af den kriseramtes virkelighed, så mister han fornemmelsen af, at den daglige livssituation hvori krisen skal gennemleves, er sammenhængende. Og indsatsen forspildes, fordi den er for virkelighedsfjern. Den kriseramte er jo også et menneske, der i kort eller længere tid, skal leve og fungere med sin krise i sin dagligdag. Derfor vil de sider af ham, som ikke er i fokus i en "sygdomsbehandlings situation", hvilket i et specialiseret og sektoropdelt system vil være de fleste, ikke have noget råderum at udfolde sig i. Hvilket igen, som man ved, er det, der er forudsætningen for, en psykisk krises aktivering.

Det største problem ved de systemer, de politiske- administrative- og økonomiske systemer, der skal varetage de kriseramtes behov, er at det er næsten umuligt at frigøre sig fra dem, og handle i henhold de livsværdinormer, der gives en som engageret medmenneske til de kriseramte personer. Og indrømmet, det gør det ikke lettere at frigøre sig, når man engagerer sig, og er personligt ansvarlig over for brugernes livssituation. Man behøver blot at se på dette afsnit for at forstå det og få en fornemmelse af det. Selv her sker det, jeg klandrer systemets aktører for. Alt det der er skrevet indtil nu, er skrevet ud af et fokus på systemet og det systemet gør eller ikke gør. Dermed bliver der igen talt hen over hovedet på den kriseramte, jeg forholder mig til systemet og ikke til den kriseramte. Og den kriseramte glider ud af fokus og bliver sekundær i forhold til systemet, og det systemet kan eller ikke kan. De selvbevarende kræfter i systemet er utrolige og kraftfulde, og de virker langt og dybt ind i de personer der engagerer sig, enten som tilhænger eller som modstander af systemet.

Med en psykodynamisk synsvinkel på skriveprocessen hidtil, kan man sige at alt det der er skrevet her frem til, har forskellige udspring, på baggrund af en forholden sig til det etablerede behandlingssystem. Hvad enten vinklen er et alternativ til systemet, forsvaret af andre behandlinger/opfattelsesmåder/forståelser imod systemet, kritik af systemet, o.l. Alle ordene hidtil (og flere til), har alle været nødvendige at udtrykke, før det kunne lade sig gøre at frigøre tankerne fra systemet, og etablere en anden synsvinkel med basis i "den kriseramte og mig som medskaber af hans livsvilkår". Det er tankevækkende, at der skal så store anstrengelser til, for at frigøre sig fra "behandlingssystemets" indflydelse. Det, oven i købet selv om man ikke er en af systemets mest trofaste tilhængere. Alligevel er det utrolig svært at lade være med "at ville gøre" noget ved systemet, og i stedet for gøre noget andet.

På den baggrund rejser sig følgende spørgsmål:

- * Hvordan får man adskilt "sygdomsbehandling" fra "det at udvikle sig i sin psykiske krise"?
- * Hvordan etablerer man en klar, veldefineret og enkel politisk- administrativ- og økonomisk organisation, som ramme om Helhedshuset, og som kan være det forum hvori de handlinger, der skal udspille sig imellem politikernes ønsker og behov og den kriseramtes ønsker og behov, udspiller sig klart og gennemskueligt? Hvordan får man skåret ned på antallet af aktører i den kriseramtes livssituation?
- * Hvordan sikrer man sig at de "livsytringer" der skal "bære" en menneskelig udviklingsproces, får psykiske- og fysiske rammer, hvori de kan komme til udtryk?
- * Hvordan sikre den basis, hvorfra humanistiske indsigter giver sig. Den basis man skal have som afsæt, når indsigten sammen med almene menneskelige erfaringer, fører til humane etiske handlinger?
- * Hvilken form for rammer om Helhedshuset giver en gennemskuelig organisation,

de klareste relationer imellem niveauerne og den mest effektive forvaltning af den-
økonomi, der skal imødekomme brugerens behov?

* Hvilke rammer kan indeholde både en social-, en kulturel-, en åndelig-, en hel-
breds- og en individuel udvikling, indenfor samme organiserende helhed?

Den kriseramte skal ikke være "rollemodel" for de aktiviteter og den behandling, der tilbydes i Helhedshuset. Men han er centrum i processen, og herfra formes de rammer der er om processen. De aktiviteter der etableres, tager udgangspunkt i hans udtrykte behov. På den måde kan han have *medindflydelse* på -, og være *medansvarlig* for, hvad der sættes i værk. Betingelsen for at medindflydelse og medansvar giver mening, er, at det der sættes i værk, sker på baggrund af hans virkelighed og hans udtrykte behov og hans opfattelse af sin situa-
tion. Udviklingen sker ved at handle i de relationer, der er i den kriseramtes virkelighed. Hand-
lingerne i relationerne fungerer som en udvikling af erfaringer og færdigheder, der indvirker på hans dagligdagsvirkelighed.

Hvad er det der gør at hjælpepersoners handlinger, husets aktiviteter og -rammer tager form efter den kriseramtes behov? Hvad er det der gør, at livet i Helhedshuset ikke betingelsesløst sker på den kriseramtes betingelser? Hvilke rammer skal der være omkring Helhedshuset, for at det kan containe disse udviklingsprocesser?

Livet udspiller sig i relationerne, groft sagt imellem indre modsatte tanker, figurer, tro, m.v. og i mødet med andre personer, eller i mødet med de normer og konventioner der gælder som rammer omkring aktiviteter, o.s.v. Hvad er det så for kvaliteter disse rammer skal opfylde, for at den kriseramte kan handle og udtrykke sig i henhold til sit behov, og samtidig indgå i et fælles liv inden for rammer, der har sine grænser og sit råderum?

Psykodynamisk og psykologisk er der store ligheder imellem det at møde en person i en relation som foregår i det ydre rum som omgiver personen, og et møde mellem forskellige "egenskaber", i det indre "rum" hvori de mentale og de kropslige fænomener agerer. Ligeledes er der fænomenologiske ligheder, ved mødet med, og det at indgå i relation med de etiske rammer, der rummer normer og konventioner.

Hvis det møde udtrykker sig uklart og med dobbeltbudskaber, eller med diffuse krav, eller med skjult "dagsorden" m.v., så har den kriseramte ingen chance for at finde ud af, hvem han selv er, inden for disse rammer eller over for en sådan uklar person eller norm. Rammerne må være enkle, klare, gennemskuelige, skal være mulige at forholde sig til, hvis de skal hjælpe en kriseramt i en udviklingsproces, hen til at kunne finde en alternativ selvforståelse og alternative måder at håndtere situationer og agere i livet. Uden en gennemskuelighed er det ikke muligt selv at blive i stand til at skabe rammer eller indgå i rammer, hvor hans person og udtryk bliver ægte og forståelig, genkendt og mødt, accepteret og respekteret af andre, som grundlag for refleksion og tilbagemelding. Uden at udtrykke sig sandfærdigt og ægte, d.v.s. på baggrund af det der er ens virkelighed

og ens egen opfattelse, og samtidig med respekt for forskelligheder, kan en kommunikation ikke foregå i dialog. Den bliver til diskussion: Påstand mod påstand eller problem mod løsning, hvorved det den kriseramte "er", ikke bliver genstand for accept. Dette er en forudsætning for at temaet i kommunikationen, og det der udtrykkes, kan blive en accepteret del af det personerne medbringer, en acceptabel del, der kan blive forstået. Forstået som del af hans livsbetingelser og den måde han møder verden.

En direkte konsekvens, der må drages af den måde at forstå kommunikation og dialog, som angår det videre forløb af denne rapport, er at fokus eller synsvinklen hvorfra man kan forstå det efterfølgende, vil ikke mere vil være på det etablerede psykiatriske system, og det der fungerer der, eller ikke fungerer der. Men der vil derimod være fokus på psykiske kriser, og de rammer der skal være omkring personer i psykisk krise, for at de kan starte et udviklingsforløb. De efterfølgende afsnit, vil derfor indeholde det "gods" fra de eksisterende systemer, der sammen med noget nyt, kan sammenskrives i et forslag til alternative rammer, der kan rumme udviklingsprocesser for personer i psykisk krise, og personer der er ansat som deres hjælpere eller administratorer af hjælpesystemerne.

Den hedengangne sagde forhåbningsfuldt: "Når du kan elske uden at behøve en genstand, så er du kærlighed. Du vil hurtigt forenes med kærligheden, og lade det mærkelige liv bag dig og det sted som er så smukt, men så skæmmet af had."

Idag siger jeg dig: "Når du tillader et andet menneske at træde ind i det rum, hvor kærligheden virker, når du tør vedstå dig foreningen med dine fjender, så kan du blive her og leve."

Helhedshusets ydre rammer og netværk

Forslag til en ny struktur for Helhedshuset, på det politiske-, administrative- og økonomiske niveau.

Når den kriseramte engang i fremtiden, er i stand til at leve et for ham tilfredsstillende liv i vores fælles virkelighed, bliver de behov og forpligtelser politikerne har for at iværksætte hjælpeforanstaltninger, de ønsker han har omkring et bedre liv for den kriseramte person, og de kvalitetskrav han har til et hjælpesystemet der etableres, -opfyldt.

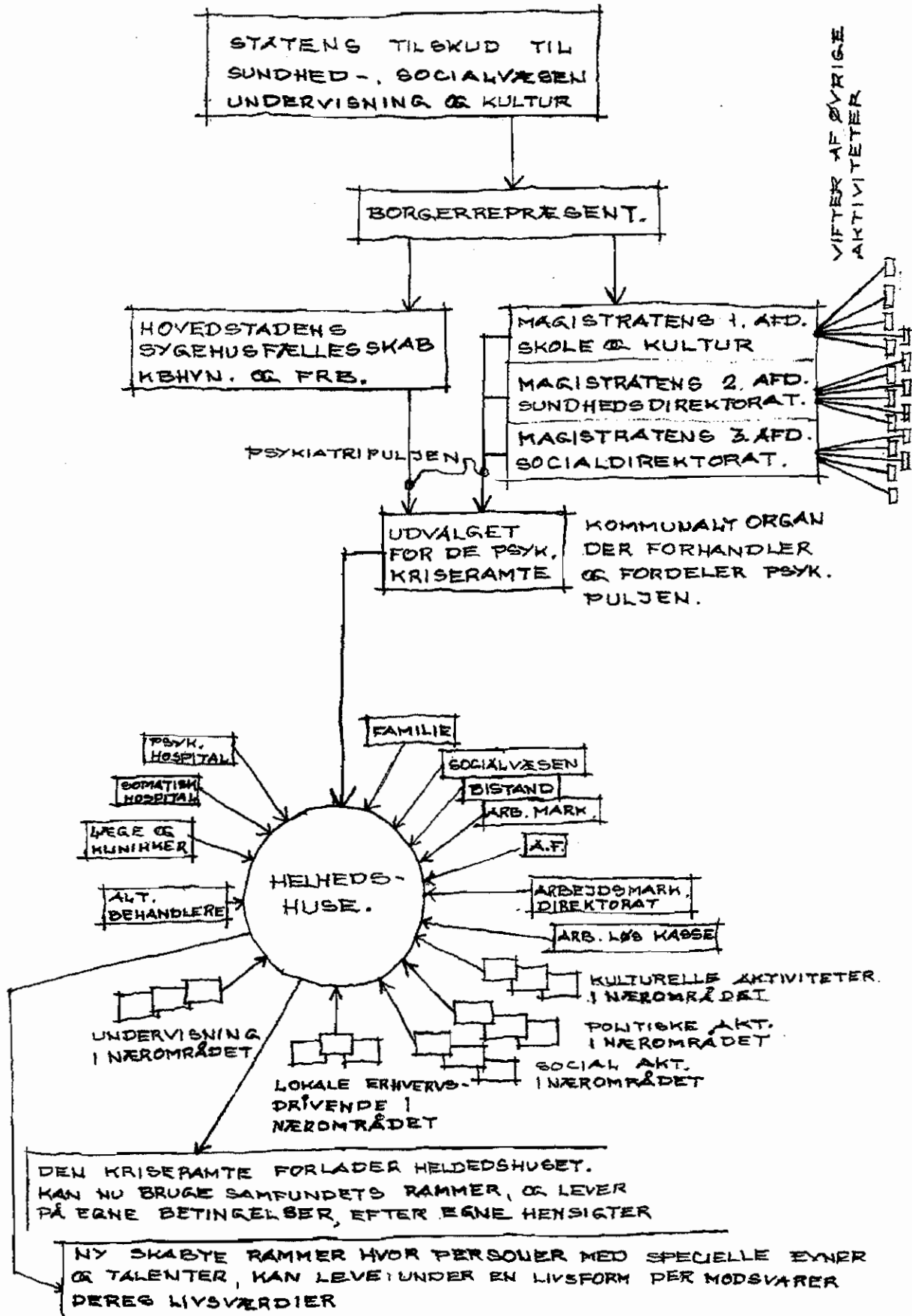
Den "vej" der er imellem politikerne og de rammer han virker i, og den kriserantes virkelighed, må være så kort, klar og overskuelig som overhovedet muligt.

Den første sætning angiver de humanistiske hensigter, intentioner og holdninger, der ikke kan rationaliseres, men rammerne der skabes på denne baggrund, bør kunne bevirke hensigternes og intentionernes opfyldelse. Den anden sætning indeholder de politisk - økonomiske strukturer, der kan rationaliseres og forfines.

Som det ser ud i dag, er der 3 politiske niveauer involveret i den kriserantes liv, Stat, Amt og Kommune. Bibeholder man denne struktur, kan man skabe mere gennemsikkelighed ved at rationalisere vejen igennem disse niveauer. I det forslag som herefter følger, har baggrunden for de beslutninger der er truffet, og de forslag som er givet og beskrevet her, været hensigter, intentioner og holdninger, der udspringer af vores humanistiske og etiske grundlag. Den rationalisering af systemet som her er foretaget, sker på baggrund af vores indsigt omkring sammenhængen mellem kommunikationen i et system, og det, forskellige organisationsmodeller sætter i system.

Hvis man ser på den beskrivelse af det eksisterende system, som er beskrevet i afsnittet om de eksisterende rammer, (side 20 og 21), og sammenligner det med forslaget på næste side, så vil forskellen om ikke andet vise, at der er behov for at finde et fælles syn, hvorfra man betragter den kriseramte og psykiske kriser, en fælles humanistisk etisk basis, hvorfra beslutninger og formen på et alternativt hjælpesystem udspringer. Et system hvor det ikke er fagmennesket og dets videnskabs etik, der står alene som vurderingsgrundlag. Fagligheden og den videnskabelige etik, må nødvendigvis være begrænset til at være indsigter, der indgår i vurderingerne, når man træffer sine beslutninger omkring et nyt system, hvis disse beslutninger skal have basis i et helhedssyn på hjælpesystemet, og på de individer, der indgår i det.

I det efterfølgende vil vi argumentere ud fra vores basis, vores synsvinkel, og beskrive det, der indgår som beslutningsgrundlag, og komme med forslag til konkrete udformninger.

Puljesummen:

Hensigten med at lave en "puljesum", - som vel nærmest kan karakteriseres som en slags "bloktilskud", tilskud fra stat, amt og kommune, som administreres af "udvalget for de psykisk kriseramte" er, ud over at skabe en kort og klar administrativ- og økonomisk struktur, at spare dele af den kontrol med de økonomiske midler, der er nødvendig i et kompliceret og svært overskueligt system, samt at nedskære antallet af personer der "får" og "giver" de økonomiske midler, og som derfor bliver interessenter i den kriserantes liv, med basis i deres egen forskellige virksomhed. Jo flere virksomheder jo mere omfattende og diffust, bliver det, der skal kommunikeres. Omvendt kan en så enkel struktur kun fungere hvor der er gensidig tillid, parterne imellem. Og den gensidige tillid kan kun trives hvor der er en åben dialog.

Om "Udvalget for de psykisk kriseramte" skal ligge i amtsligt eller kommunalt regi, er et politisk spørgsmål. I Aarhus har de et "psykiatriudvalg" som ligger i amtsligt regi, og finansieringen kommer derfor fra sundhedsmidlerne. København har en anden struktur, og da hjælpen i et Helhedshus omfatter aktiviteter der hører under sundhed, socialvæsen, uddannelse og kultur, må der nytænkning til, der kan resultere i, at Helhedshuset ikke splittes i sektorer, og dermed mister muligheden for at være basen, hvorfra de kriseramte kan gå ud, søgende udfordringer.

Hvis en politiker eksempelvis ser på virkningen af de bevilgede økonomiske midler, ved at betragte den kriseramte og hans livsvilkår i hjælpesystemet, eller ved at betragte de kriserantes livsvilkår, efter de har forladt hjælpesystemet, og som nu fungerer på basis af deres egen levevis, så kan han godt personligt vurdere effektiviteten og kvaliteten, ud fra egne medmenneskelige holdninger, hvori også det politiske engagement indgår, ligesom han i denne vurdering kan inddrage nogle rationelt opstillede normer for kvalitet og effektivitet. F.eks. hvor meget belaster den kriserantes levevis samfundet når han forlader hjælpesystemet, set i forhold til det, der er normalt. Hvor mange venner har han, vasker han sine underbukser selv, o.l. Alt sammen noget som han kan medtage i det grundlag, hvorfra han som medmenneske, vurderer den tidligere kriserantes livskvalitet, og dermed danner sig en mening om effektivitet og kvalitet.

Ud af sådan en vurdering, vil de spørgsmål der rejser sig, ofte udspringe af f.eks. tillid til eller mistro til vurderingen eller hjælpesystemet, derfor er åben en dialog essentiel. Da livskvalitet ikke lader sig måle ud fra rationelle kriterier, fordi de rationelle kriterier højest kan indgå i en medmenneskelig vurdering som indsigt bærende dele i vurderingsprocessen, bliver det, der i dette eksempel er bærende for en vurdering der har kvalitet, den dobbelte tillid, den gensidige tillid, og den åbne tale. En tillid, der kun kan eksistere i enkle, klare og overskuelige rammer. Hvor der er en åben dialog på alle niveauer, således at virkningen af f.eks. en politikers vurdering, kan få indvirkning på alle niveauer, frem til den kriserantes virkelighed (den ramme hvori han virker).

Det at man giver det personlige vægt, når man vurderer hjælpesystemets effektivitet og kvalitet, betyder ikke en forskydning af det ansvar, man i dag har for kvaliteten og effektiviteten af administration m.v. Det betyder, at ansvarligheden forskyder sig fra at være rettet mod systemet, til at være en del af det forhold man har til den kriseramte, man bliver mere personlig ansvarlig over for den virkning effekten af ens vurderinger har på den kriserantes liv. Derved bliver det at systemet fungerer godt, også del af det de indgår i deres relation, noget som man derfor har et medansvar for.

Fordelen, set fra et medmenneskeligt synspunkt, ved at bruge livskvalitet som vurderingsgrundlag for kvaliteten og effektiviteten af hjælpesystemet og dets indsats er, at man ikke behøver at være "specialist", for at kunne udtale sig om sine vurderinger, med en vægt der har gennemslagskraft. Man behøver blot at være et oprigtigt, ærligt og engageret medmenneske til de kriseramte. Den faglige kompetence, der skal til for at man kan bestride den funktion, man er ansat til at fungere, indgår i vurderingen. Omvendt behøver man ikke at tage "specialister" der ikke er medmenneskelige, til alvorlig efterretning.

Hvis man antager, at det Helhedshuset, for en tid, udgør, er rammerne om den kriserantes liv, og det der gøres her er til det "fælles bedste", og det der sker er, at de involverede parter, ved hjælp af sine livskriser udvikler andre livsformer. Hvis man ud fra den antagelse, sammenligner disse rammer, med de rammer, hvor det "fælles bedste" medfører, at et individ der indgår deri, udvikler en psykisk krise med den dertil knyttede livsform. Så siger det en masse om hvad det er, der i hjælpesystemet skal fungere, for at den kriseramte kan udvikle sig igennem hele sin situation, og ud i det sociale fællesskab. Det siger noget om, hvor åben og klar dialogen i systemet må være, ligesom det siger noget om hvad det er, der nødvendigvis må være i live, i proces, i de relationer man indgår i, i systemet. Den her skitserede ramme, hvori Helhedshuset indgår, må gøre det muligt, at aktiviteter, der er af samme type som dem der finder sted, i en udvikling, i en familiesituation, kan finde sted. Helhedshuset bør være så alsidig og lige så fleksibel. Med det menes ikke, at Helhedshusets rammer skal forsøge at erstatte eller efterligne familierammerne eller familiesituationen, det kan ikke lade sig gøre, bl.a. på grund af, at man ikke kan erstatte noget, som har fundet sted, og fordi der er væsentlige forskelle på det at være barn i en familie, og det at være voksen i et Helhedshus. Ikke mindst ud fra en ansvarssynsvinkel. Som forældre har man helt, og med tiden et delvist, ansvar for barnet som skabning og dets velbefindende. De handlinger man gør, gør man ofte på vegne af barnet, fordi man har erfaringer, som barnet ikke har. I Helhedshuset, hvor der kommer voksne, har man ikke dette ansvar for det voksne væsen, men man er ansvarlig for hvordan ens handlinger påvirker hans livssituation. Fokus er på livssituationen, og sammen kan de forsøge at forbedre den.

Hvis en voksen person f.eks. ønsker at dø, kan man handle på en måde der gør hans livssituation lettere, så ønsket om at dø passerer. Man kan ikke handle ud fra det, at ville

redde ham fra at dø, det er ikke et ansvar man har over for en voksen person. Der at han er i psykisk krise ændrer ikke ved det, tvært imod. Ansvar for en voksens liv, kan man ikke fratage uden at umyndiggøre ham, som om han er et barn. Hvis man som behandler eller medmenneske påtager sig dette ansvar, gør man sig selv til en slags gud, om hvem det snart forventes, at man kan "fikse" alle ens "problemer". Selv skal han således ikke tage ansvar, og det forventes ikke at han påtager sig en medindflydelse på sin egen livssituation. Det er klart, at det ikke altid kun er alderen i år, der er bestemmende for, om man er barn eller voksen. Billedet "familieanaloge rammer", siger dog noget om miljøet, og at det den kriseramte indgår i, i relationerne i hjælpesystemet, er af en art eller type der har samme væsen, og det siger noget om mængden af muligheder, og dermed hvor fleksible hjælperne skal være, for at kunne omsætte de behov, der skal drages omsorg om til konkret handling, der virker. Eksempelvis konflikter, glæder, sorger, engagementer i undervisning, dagligdagssituationer, kulturelle aktiviteter, politiske aktiviteter, og de mange små ting der får en hverdag til at fungere. Og skal det gøres muligt at kunne håndtere og løse dette til det "fælles bedste", må alle niveauer der indgår som ramme om disse situationer og aktiviteter, fungere samstemmende, for at systemet kan være en effektiv ramme om- eller baggrund for disse aktiviteter, og for at det kan danne en effektiv ramme om det liv, der skal gennemleves. Omvendt siger billedet også, at det der skal håndteres, ikke er mere kompliceret og omfattende end at det kan klares i rammer der er analoge til, en velfungerende familie, med ordentlige forældre der har en rimelig god økonomi. Det kræver altså ikke en højere videnskab, og at man er en blæksprutte med ti arme, der ofrer alt og kan alt og tilbyder alt, men har derimod dyb menneskelig indsigt, rum og evner, der tillader ganske jordnære behov at blive indfriet. Kærlighed handler ikke bare om at give og tilbyde ubegrænset, men i høj grad om at skabe enkle og klare rammer hvori den trives, skabe tryghed og tillid så man kan være i den, fri af andres forventninger, som stiller fordringer til ens handlinger, og dermed kvæler muligheden for at handle i kærligheden. Kærlighed handler også om at stille krav, overlade ansvar og sætte grænser, og frem for alt, om at gøre det på en ordentlig måde.

Hvis man vender tilbage til det foranstående figur, side 35, for at se på økonomien og hvordan den fordeler sig i det amtslige og det kommunale ansvarsområde.

Helhedshuset er den konkrete ramme om, eller basis for den enkelte kriseramtes liv, for en tid og i en periode, i den kriseramtes liv. Det er hans basis for udvikling.

Denne udvikling som menneske, kræver en alsidig og fleksibel indsats, - som det tidligere er argumenteret for. Da dette menneske, som her er tale om, også er i psykisk krise, kræves der særlige rammer og rum, for denne udvikling. Da man ifølge sagens natur, ikke kan gøre sig forudsigelser omkring den hjælp den enkelte kriseramte har behov for, forudsigelser som præcist kan præcisere, hvilke udviklende alliancer, den kriseramte skal indgå i hen ad

vejen, må man udvikle en ny type bevillingssystem, der ikke er bundet til bestemte aktivitetstyper og afgrænsede situationer, men som tillader at man kan anskue den enkeltes samlede situation, tage fat i den ende hvor behovet udtrykkes klarest, og lade situationen udvikle sig, samtidig med at personen udvikler sig. Følger man hans proces, skal han nok, med tiden, selv nå hele vejen rundt i sig selv, selv finde ud af at være al det han(s) selv er, og agere i de rammer og tilbud der stilles til rådighed, som "rum" hvor han gør sig sine erfaringer, (hele vejen rundt).

Man kan godt på baggrund af de eksisterende systemer, vurdere og bestemme hvad et Helhedshus må koste, og hvor mange kriseramte, der helt eller delvist skal være knyttet til stedet, med denne kostpris.

Som sammenligneligt eksempel, kan her nævnes at "Skiftesporet-et livslærested for sindslidende" beliggende i Herning, danner ramme om 20 kriseramtes liv. Heraf er de 10 personer døgnbrugere, som bor på stedet. De øvrige 10, er i virkeligheden 15, fordi nogle af dem ikke er fuldtids tilknyttet, men kun kommer få timer om dagen. Udgifterne betales af Ringkøbing Amtskommune. De årlige udgifter er her, for 1996 budgetteret til kr. 5.087.000,- Beløbet er excl. huslejudgifter, idet Herning Kommune ejer bygningerne og stiller dem til rådighed, Dog således at varme og vedligehold betales ud af budgettet. Af budgetterede indtægter er et tilskud på kr. 95.000,- som staten yder til personalekontoen. Desuden er indtægten fra de faste beboeres betaling for en servicepakke, på kr. 189.000,- Dertil kommer indtægter på kr. 95.000,- for beboernes betaling af husleje, samt kr. 74.000,- for beboernes særlige servicebetaling. Beløb som sandsynligvis betales via kommunernes socialbudgetter.

Et Helhedshus, som her beskrives, ville nå en passende størrelse, hvis det kan rumme 10 døgnbrugere, 1 til 2 krisepadser i reserve samt 15 dagpladser, som kan være imellem 20 og 25 individer, afhængig af individets krise og krisens natur og den kriseramtes konkrete livssituation.

En beregning på grundlag af ovenstående eksempel, vil føre til at den årlige udgiftesramme for et Helhedshus beliggende i Københavns Kommune, vil beløbe sig til ca. kr. 6.994.625,- i 1996 penge, hvis betingelserne er de samme som i anførte eksempel.

Da den krisehjælp, der gives i Helhedshuset er alsidig og fleksibel, og derfor indeholder et bredt spektrum af tiltagstyper, der kunne være hjemmehørende i forskellige magistrater og deres forskellige afdelinger, hvis man tænker i etablerede systemers bane. I stedet for at lave et kludetæppebudget, som ingen kan gennemskue og som gør hele projektet ekstremt sårbart, over for selv små ændringer i et hjørne af tæppet, er det mere hensigtsmæssigt at udvikle en økonomisk fordelingsnøgle, der tager udgangspunkt i de magistrater der berøres af den kriseramtes krisehjælp.

Nøgletal, der naturligvis må forhandles, kunne se således ud:

Magistratens 1. afd. Skole- og kultur.

15% = kr. 1.049.193

Magistratens 2. afd. Sundhedsdirektoratet	35% = kr. 2.448.119
Hovedstadens sygehusfællesskab.	0 % = kr. 0
Magistratens 3. afd. Socialdirektoratet.	50% = kr. 3.497.313

Puljens størrelse, fastlægges under de årlige budgetforhandlinger. Fordelingsnøgle-tallene ligger fast som grundlag under budgetforhandlingerne. Reguleringen af nøgletallene, foretages i "Udvalget for de psykisk kriseramte" i tæt samarbejde med de berørte i magistraten, ligesom Helhedshusets organisation involveres. De økonomiske midler, der går til et Helhedshus, skal - efter en indkøringsperiode - selvfølgelig ikke findes ved merbevillinger til de eksisterende budgetter, men må fremkomme ved omfordeling af midlerne. Hvis Helhedshuset som alternativ, ikke kan erstatte dele af det der er i dag fungerer mindre hensigtsmæssigt, - og gøre det bedre - , så er det ikke til det fælles bedste, at bruge penge på det.

Det vil måske her være på sin plads, her at præcisere målgruppen for det Helhedshus, som her er beskrevet. Det gøres bedst ved at bruge udelukkelsesmetoden.

- * Psykisk kriseramte som er i fængsel, eller som har en behandlingsdom, og derfor er anbragt i lukket psykiatrisk hospital.
- * Personer hvis psykiske krise har en livsform, der er følgen af et langvarigt kraftigt narkotikamisbrug. D.v.s. personer der som forudsætning for at kunne ændre deres livsform, påbegynder en afvænningsbehandling samtidig med de øvrige tiltag. Det vi ikke kan håndtere i de her beskrevne rammer, er afvænningsbehandling.
- * Gerontopatients.
- * Personer der har været i langvarig psykiatrisk behandling, og som har indrettet deres liv efter deres lidelser, og som er tilfredse med deres nuværende livsform.
- * Kriseramte børn under 14 år.

For den første gruppe gælder, at de fysisk er anbragt uden for vores rækkevidde. Et Helhedshus for disse personer, må derfor etableres inden for rammerne af den institution de er anbragt i.

Fælles for gruppe 2 og 3 er, at den hjælp de kriseramte i første omgang formodes at have brug for, skal være en mere massiv indsats, målrettet få vitale behov. F.eks. afvænningsbehandling for narkomaner, specielle sociale rammer, eksempelvis dem Preben Bandt har skabt på Sundholm. Alder og fysisk- biologisk ældning, som gør sig gældende for gruppe 2, kræver en særlig omsorg i rammer der er indrettet herefter. Hermed ikke udelukket at de kan indgå i Helhedshus-agtige rammer, men disse Helhedshuse må være så væsensforskellige fra det der her beskrives, at de kræver deres egen beskrivelse.

Den fjerde gruppe er tilfredse mennesker, så det de evt. kunne have brug for, må

tage udgangspunkt i deres etablerede livsform og evt. en opretholdelse af den. Hvilket ligeledes kunne foregå i et Helhedshus, der er forskelligt, og som ikke satser så stærkt på ændring af livsformen, men mere på sikring af de livsværdier, de er tilfredse med.

Den sidste gruppe kræver ligeledes en et helt specielt Helhedshus, med helt specielle rammer og et helt specielt uddannet personale, bl.a. på grund af at det man her har ansvar for, også omfatter barnet som person.

Endelig er der alle de øvrige. Her har vi sat en aldersgruppering, som en fleksibel begrænsning. Kriseramte mellem 18 og 35 år. Det skyldes at det er den aldersgruppe, som i vores samfund har det største og det mest markante behov for hjælp.

Udvalget for de psykisk kriseramte:

Hvis man betragter dette udvalg som en organisation i sig selv, en organisation der har sit eget indre liv, som er bevægelig, og tager form på baggrund af organisationens relation til det politiske niveau og relationen til Helhedshuset(ne), og hvis man prøver at definere deres placering og deres funktion, vil man få klarhed over hvad det er personerne i denne organisation skal kunne håndtere.

Hvis stedet er Storkøbenhavn, og man starter med at se på de kriseramte, og prøver at indkredse forskelligheder på basis af deres *livssituation*, og ikke udskiller dem på basis af deres handlinger, psykiske lidelse, fysiske tilstand, alder, m.v., men ud fra den livssituationen, der er en følge af det de er, og det de har gjort. I langt de fleste tilfælde skyldes det jeg er og det jeg har gjort, noget der er mere end mig. Der er andre involverede, i det, der har ført til den livssituationen, de kriseramte er havnet i. Hvis den "behandling" eller "hjælp" eller "straf", udelukkende fokuserer på personen, bliver han også den, der bliver bærer af hele skylden, og det er uretfærdigt, og i mange tilfælde ikke til at bære for et enkelt menneske. I kapitlet forud, blev omtalt 6 forskellige livssituationer:

- 1) Fængslede og retstilbageholdte personer i psykisk krise.
- 2) Narkomaner i psykisk krise, der er fanget i et livstruende socialt miljø.
- 3) Gerontopatienter, der ikke har et socialt netværk der kan rumme dem.
- 4) Personer der efter langvarig behandling i psykiatrien, har fundet en tilfredsstillende livsform, typisk ældre mennesker.
- 5) Børn og helt unge i psykisk krise, hvis aldersmæssige udviklingstrin gør at de er i en særlig situation.
- 6) Målgruppen defineret ud fra mængden af personer i denne situation. Den målgruppe dette projekt omfatter

Der ud over er der yderligere tre livssituationer, der betinger en indsats, der er forskellig fra de foranstående:

- 7) Etableringen af et Helhedshus, inden for psykiatriens rammer, for de personer i psykisk krise, som er under kortvarrig akut medicinsk behandling, i den etablerede psykiatri.
- 8) Personer som ikke af sig selv søger hjælp, og som ikke har et socialt netværk.

Der er altså defineret 8 grupper, hvoraf man for alle gruppers vedkommende, på nær gruppe 8, kunne etablere Helhedshuse, som i deres væsen er som det vi her beskriver, men som p.g.a. de kriseramtes livssituation må være forskellige. Enten forskellige, p.g.a. fysiske rammer eller at en "forskellig" indsats skal ydes. Et Helhedshus for retsanbragte psykisk kriseramte personer, måtte f.eks. være fysisk større og dens relation til det omgivende samfund, anderledes. Her kan man ikke gå ud og bruge de aktiviteter der findes i omgivelserne og relatere sig til andre personer i deres miljø. I stedet må man trække aktiviteterne indenfor Helhedshusets rammer.

Gruppe 4 og 8 adskiller sig fra de øvrige, ved at deres livsform gør dem anderledes. Livet som "psykisk syg" eller livet alene og isoleret, d.v.s. de klarer sig på deres egne præmisser. De må derfor have en individuel kontaktperson, der opsøger dem og støtter dem. Det gælder specielt den sidste gruppe, hvor kontaktpersonen må ud, for at støtte dem i deres egne rammer, og måske tilskynde dem til en alternativ levevis.

Hvis man ser på de kriseramtes livssituation, kunne man altså lige nu, forestille sig 6 slags Helhedshuse, som i sit væsen er ens, men som kræver en forskellighed, enten i rammerne eller i indsatsen. Desuden er der de 2 grupper der kræver en individuel indsats som i sit væsen er som i Helhedshuset, men hvor den kriseramtes dagligdags situation er rammen om indsatsen. Hvordan de forskellige slags hjælpeforanstaltninger kunne se ud og fordele sig i f.eks. Storkøbenhavn, er det et projekt i sig selv at udforske og gøre rede for, et projekt som vi ikke kan overskue endnu, og redegøre for her.

Der er benævnt 8 grupper nu, på baggrund af livssituationer. Den 6. gruppe, er den som her er i fokus, gruppen som adskiller sig ved, at de ikke hører hjemme i de andre grupper. Det ville være fristende at kalde grupperne for sektorer. Men hvis man undlader det, og i stedet fokuserer på den enkelte persons livssituation i "Udvalget for de psykisk kriseramte", og samtidig er opmærksom på, at fra det øjeblik man fra sin position i udvalget, involverer sig i dette andet menneskes livssituation, har man også et medmenneskeligt medansvar over for denne person. Et ansvar som går forud for ens placering og position i systemet, forud for ens og faglighed, forud for systemet man agerer i. Dette skal forstås på den måde, at man jo hele tiden handler på baggrund af det man er og det man er i, altså er det førnævnte indeholdt som del af beslutningsgrundlaget, man handler på baggrund af. Men ved at have sig den kriseramtes livssituation for øje, kan man også observere virkningen af ens handlinger, på hans livssituation. Og hvis handlingerne ikke medfører en tilsigtet forbedring på hans situation, må fokus rettes på de forudsætninger

der var for den pågældende handling, og forandringer må søges gjort her. Et fænomenologisk fokus på livssituationer bevirker således også at hjælpesystemet udvikler sig i takt med at de kriseramtes livssituationer udvikler sig. Udvikler sig på basis af det individuelle med en virkning, der indvirker på det generelle.

Det man som medvirkende i "Udvalget for de psykisk kriseramte" skal kunne, er at begrænse sit administrative engagement til et omfang, som ikke overstiger hans evne og mulighed for at bevare et helhedssyn på de kriseramte. Det betyder konkret, at han udover at have det økonomiske-, det administrative-, det politiske- og det krisefaglige overblik, også må have en indføling med det der foregår. Altså at den indsats han yder, ikke må være mere omfattende, end han er i stand til at kunne rumme, i et personligt engagement i den kriseramtes situation. Hans engagement kan sagtens gå på tværs af de her opstillede livssituations grupperinger. Det betyder blot at det antal personer der er i organisationen "Udvalget for de psykisk kriseramte", må organisere sig indbyrdes, ud fra deres personlige faglighed og deres personlige engagement. Organisere sig således, at deres "fælles bedste" imødekommer de kriseramtes behov, politikernes behov og hans eget engagement.

Hans væsentligste opgave, er sammen med sine "fæller" at være i åben dialog med de forskellige politiske instanser, sørge for at pleje den gensidige tillid. Det samme gælder for hans relation til Helhedshuset. Hans opgave kan f.eks. være, med politikerne at diskutere deres ønske og behov, og sammen med dem at udstikke en retning for indsatsen.

En anden kunne være, sammen med Helhedshusets organisation at vurdere den enkelte kriseramtes situation, og vurdere den samlede indsats` virkning, set i et udviklingsperspektiv.

Det hans konkrete faglige opgaver er; er sammen med politikerne og på baggrund af hans engagement i Helhedshuset, f.eks. at udstikke de økonomiske rammer for Helhedshusenes drift og vedligeholdelse, og f.eks. aftale fordelingsnøgletallene med de berørte bevillende instanser.

I forhold til Helhedshuset, skal han på baggrund af sin faglige indsigt, og sin indsigt i de politisk- administrative- og økonomiske forhold, sammen med Helhedshusets organisation, udstikke de økonomiske rammer for husets drift og vedligeholdelse, lave de fornødne aftaler omkring administrative forpligtigelser, sikre at kvaliteten af krisehjælpen står mål med behovene og ønskerne.

Der er meget mere, og mange flere yderst interessante perspektiver at drøfte og gøre rede for, men dette projekt har sit fokus på den kriseramte og de rammer han indtræder i. Så derfor må beskrivelsen af "Udvalget for de psykisk kriseramte" her blive stående i sin grove form. Det er håbet, at der her er formidlet tilstrækkeligt til at give en fornemmelse af, hvad det er for en sammenhæng Helhedshuset skal indgå i på det administrative-, økonomiske- og politiske plan, og hvad der kræves af personerne, der indgår i udvalget.

Aktiviteterne i omgivelserne der knytter an til Helhedshuset:

Det forudsættes at Helhedshuset kan rumme den kriseramte og hans krise, at det er den basis hvori han "kommer sig", og får bragt orden i de konkrete ydre forhold der skal til, for at skabe en ro omkring de basale menneskelige livsbetingelser, såsom bolig, økonomi og offentlige myndigheder m.v. At Helhedshuset er den basis hvorfra han, når tiden er inde, søger udad og relaterer sig til omgivelserne. At Helhedshuset er den trygge ramme, hvori man kan reflektere og bearbejde indtryk fra mødet med virkeligheden uden for Helhedshuset.

Som man kan se af figuren på side 35, er det i praksis ikke så få aktiviteter og personer, det drejer sig om. Alle har de mulighed for at være interessenter i den kriserantes livssituation. Hvad det konkret er for aktiviteter, vil være afhængig af Helhedshusets placering og områdets "bevægelser". Er det i en provinsby, på landet, eller som her, i en storby. Nærmere bestemt i Nørrebro kvarteret i København.

Det er klart, at det der i nærområdet findes af etablerede aktiviteter, således også virker ind på hvordan man indretter rammerne for det liv der udfolder sig inden for rammerne af Helhedshuset. Eller sagt på en anden måde, Helhedshusets aktiviteter må planlægges under hensyntagen til, hvad der er i nærområdet at knytte an til. Det må tilpasse sig livet i nærområdet.

At bringe overskuelighed og klarhed omkring de mange aktiviteter og interesse-felter den kriseramte allerede knytter an til, eller som han har som fremtidig mulighed, kan ske ved at 1 højst 2 kriseramte personer får en fast kontaktperson i Helhedshuset. Denne person må vide hvad der er i nærområdet og han er ansvarlig for, at relationen mellem kriseramte og aktivitetstedet er åben og klar. Ansvarlig for, at dialogen forløber virkningsfuldt, og at den dobbelte tillid mellem stedet og den kriseramte er til stede.

En af de væsentligste opgaver for en hjælper i Helhedshuset er, ud over hvad han ellers foretager sig af faglige opgaver, at være kontaktperson for 1 højst 2 kriseramte. Sammen skaber de en overskuelighed i omgivelserne. Og inden for Helhedshusets rammer gør de oplevede relationer håndterbare for den kriseramte. På den baggrund bliver det således også muligt at anslå det antal hjælpere der er tilknyttet Helhedshuset. Hvis antallet af kriseramte er 10 døgnbrugere og 15 fuld tids brugere, som kan være 20 - 25 individer, afhængig af hvor stærkt den enkelte kriseramte er forankret uden for Helhedshuset. Det vil således give sig, at der skal være ca. 20 kontaktpersoner, eller ca. 20 hjælpere tilknyttet Helhedshuset på fuld tid. Hjælpere som ud over det at være kontaktperson, også virker i andre af husets fora. Man kan kun være kontaktperson for 1 døgnbruger eller 1 deltidsbruger. Man kan være kontaktperson for 2 deltidsbrugere. Alliancen mellem kontaktpersonen og den kriseramte, skal sikre at de beslutninger der træffes omkring den kriserantes liv, i en verden der er så kompleks og indviklet som den er i vores samfund, træffes på baggrund af et fælles helhedssyn, på den kriserantes livssituation. Således at det er de fælles bedste beslutninger, der skaber klarhed i relationen

til det, der er i omgivelserne.

Hvis man groft skulle skitsere de kasser eller aktiviteter, som knytter an til Helheds-
huset, og starter man med det der er tættest på den kriseramtes situation, så kunne det se
således ud:

Den kriseramtes familie:

Mellem den kriseramme og hans familie, må der være en åbenhed og klarhed, der
tillader familien at følge med i den kriseramtes udvikling.

Der kan være et behov i familien for krisehjælp, efter at den har oplevet et medlems
krise og egen magtesløshed og angst.

Der kan være behov for en løbende bearbejdning af familiestrukturen, idet de
psykodynamiske strukturer i familien, nødvendigvis må ændre sig i takt med at den
kriseramme udvikler sig.

Området der vedrører den kriseramtes sundhed:

Kontakten til den psykiatriske behandlingsinstitution

Kontakten til læge eller somatisk hospital

Kontakten til områdets specialklinikker. Tandlæge, øjenlæge m.v.

Kontakten til områdets alternative behandlere. Zoneterapi, kropsmassage,
akupunktur, healing, biorytme, kostvejledere m.v.

Det grundlag man anvender når man vurderer behandlingens kvalitet, er om be-
handlingen har en ønskværdig effekt på den kriseramtes helbred og hans psykiske udvik-
ling. Hvis det er muligt går den kriseramme, evt. sammen med kontaktpersonen til
behandlingsstedet. Ellers tilkaldes behandleren til Helhedshuset.

Området der vedrører den kriseramtes sociale situation:

Kontakten til bistandskontoret, socialcenter, socialrådgiver, m.v.

Kontakt til evt. bosted.

Kontakt til myndigheder involveret i den kriseramtes livssituation, f.eks. politiet,
indvandremyndigheder, skattevæsen, o.l.

Kontakten til uddannelsessteder.

Formålet med disse kontakter er i første omgang at skabe ro omkring den krise-
ramtes sociale livssituation, og senere at bruge de tilbud, der kan understøtte den krise-
ramtes sociale udvikling. F.eks. uddannelses tilbud.

Området der vedrører den kriseramtes arbejdsliv:

Kontakten til arbejdsformidling

Kontakten til arbejdsløshedskasse

Kontakten til arbejdsplads

Kontakten til arbejdsmarkedsdirektoratet

Kontakten til områdets erhvervsdrivende

Formålet med disse kontakter er ligesom i det foregående at skabe ro og klarhed omkring den kriseramtes arbejdslivsrelaterede situation. Senere evt. at genetablere en tilknytning til arbejdsmarkedet.

Området der vedrører den kriseramtes politiske-, kulturelle- og religiøse engagement:

Dette engagement er vigtigt, fordi det der, mere end noget andet sted, er stedet hvor "bevægegrunden" for mange af menneskets handlinger skabes. Det er der grunden lægges til mange overordnede overbevisninger, som er ledetråd i det sjælelige liv.

Kontakten til områdets græsrodsbevægelser

Kontakten til områdets foreninger og frivillige organisationer.

Kontakten til det religiøse liv i området

Kontakten til kunstgrupper eller kunstnere i området

Kontakten til områdets kulturinstitutioner.

Denne korte skitse over aktiviteter der kunne vedkomme den kriserante, skulle gerne give et illustrativt billede af omfanget og mulighederne. Når et Helhedshus er placeret i et område, forestår et opklaringsarbejde, der kan sætte navne og adresser på de tilgængelige muligheder, der kan knyttes an til, i takt med den kriseramtes udvikling og behovene for at knytte an socialt, rejser sig.

Efter en sådan registrering kan man også få et overblik over, om der evt. er aktiviteter i området, som Helhedshuset evt. med fordel kunne give en form for driftstilskud, der kun sikre en bevarelse af tilbudet.

Fordelen ved denne form for anknytning er, at det man knytter an til, fungerer på egne betingelser i nærområdet. De er ikke oprettet for at de kriserante skal have et sted at være og "noget at tage sig til", en slags tomrumsfyld. Det er aktiviteter der bliver båret af personers engagement og deres kunnen, og de er virkelighedstro, og de foregår i den virkelighed der er vores *fælles* ramme om vores liv. Helhedshuset skal være den basis der sikrer at engagementet bliver overkommeligt, og fører til kvalitative resultater, der ændrer på den kriseramtes livssituation. En livssituation hvor han, med tiden, selv skaber noget at have sit engagement i, og hvor man indgår i et netværk, man kan falde tilbage på, når det bliver nødvendigt.

Psykisk forandring i kriseforløbet

Det handler om hvordan man sanser, forstår, tænker og kommunikerer. Det handler om betydning og den måde betydningen tager form i dagligdagens liv. Det handler om at kunne bevæge sig imellem realiteter og virkeligheder på en tryk og sikker måde.

Det har tidligere været omtalt, at det at udvikle sig igennem en psykisk krise, det at ændre en psykisk tilstand, det at ændre en måde at handle eller tænke eller opfatte, således at man ved at handle nyt: Dels kan ændre på det i omgivelserne der skaber et pres, og et for snævert "rum" at udfolde sig i; eller ændre på den psykiske tilstand der indeholder f.eks. de følelsesmæssige tilstande; eller ændre på de modeller for forståelse af virkeligheden, der er årsag til lidelse i dagligdagslivet, - ikke sker ved at "fjerne" noget, f.eks. følelseslivet, eller ved at udnævne visse handlinger som rigtige og andre som forkerte, eller ved at fordømme noget, ved f.eks. at kalde det uvirkeligt. Tvært imod løser kriser sig ved at noget nyt tilføjes det, man i forvejen ved. Herved skabes muligheden for nye handlinger, for nye tanker, for nye opfattelser. Det at handle på en måde, der skaber lidelse eller fastholder en lidelsesfuld tilstand, bliver f.eks. overflødig, hvis ens opfattelse af den situation som tilstanden giver sig af, ændrer sig når nyt opleves. Der opstår da en valgfrihed imellem forskellige muligheder, noget som der ikke tidligere har været.

Majken Jacoby, Psykoterapeut M.A. og leder af ISIS Danmark, den danske gren af en international kunstorienteret psykoterapiuddannelse, skriver i en artikel baseret på studier af K.E.Løgstrups værker:

Løgstrup går fænomenologisk til værks i sin søgen efter holdninger, handlemønstre, udtryk, som afslører og karakteriserer vores liv, og her støder han på de fænomener, som han kalder "de suveræne livsytringer". De er beskrevet i Den etiske fordring, men har først senere fået denne betegnelse. Eksempler på suveræne eller spontane livsytringer er tillid, talens åbenhed, barmhjertighed, håb.

Ved at kalde dem suveræne viser han, at de er hævet over tid og sted, historie og samfund. De forekommer alle vegne, til alle tider og i alle kulturer. De udspringer direkte af den menneskelige natur og viser sig overalt, hvor mennesker er sammen.

Og de er spontane og ubetingede; de viser sig, uden at spørge om forlov. De er uden bagtanker og uden hensigt. De er ureflekterede. Så snart der melder sig overvejelser om hvorvidt en handling eller følelse er hensigtsmæssig, eller tanker om det nu er fornuftigt, klogt eller givtigt at gøre sådan og sådan, så er barmhjertigheden eller tilliden forsvundet. Der handles ikke mere spontant og ubetinget, men begrundet og betinget.

Citeret efter artikel i Amalie - galebevægelsens blad, Årgang 17, nr. 4. 1995.

Der er her tale om: Dels at handle ubetinget og ureflekterende i "de suveræne livsytringer" som forekommer overalt, hvor der skabes et "rum" til dem og en agtelse for

dem og; dels at *reflektere* og handle *begrundet og betinget*. To fænomener der afslører og karakteriserer vores liv, eller hvoraf vores liv giver sig sin betydning, og dermed også hvordan man oplever og ser sig selv, i det der er ens virkelighed.

Det er det, at lade fænomenet "de suveræne livsytringer" bære ens engagement, og det at handle i det rum det skaber, der skaber nye erfaringer. Det at beskæftige sig med refleksion og handle begrundet og betinget, er det, der giver erfaringerne deres betydning i den virkelighed man agerer i.

Ud af processerne: At give livet form, gennem det at agere i disse to fænomener, giver der sig orden eller kaos.

Med den første figur, side 54, forsøges at give et indblik i hvad det er for psykodynamiske kræfter og handlinger der er i virke, når man f.eks skifter fra en psykisk tilstand til en anden og dermed påvirker sit syn på omverdenen, og skaber grobund for en ny opfattelse af virkeligheden. Man kunne meget firkantet sige, at hvis man udelukkende befinder sig i den øvre del af cirklen, d.v.s det område hvori man skaber sine forståelsesrammer, der hvor man f.eks. tænker tanker om det man har erfaret og oplevet, og hvis der ikke kommer nye erfaringer til, så kører tankerne i ring, og man bliver man "vanvittig" af forsøget på at få det man ved, tænkt sammen til noget nyt, der evt. kunne ændre en situation. Hvilket naturligvis ikke kan lade sig gøre. Hvis man kun er i den nedre cirkel, og aldrig får lejlighed til at reflektere over sine erfaringer, og sætte dem i en forståelsesramme, der vedrører de dagligdags livssituationer, så bliver man psykotisk, eller verdensfjern eller et geni der skaber nyt.

Udfaldet af processerne, i både den øvre og den nedre cirkelhalvdel, er afhængig af graden af tilknytning til, og karakteren og styrken af dagliglivs situationerne, og det "pres" fra omgivelserne, der indgår heri.

De efterfølgende figurer illustrerer *skiftet* mellem to måder at skabe orden, skiftet fra at handle begrundet og betinget til at lade de sit engagement være båret af de suveræne livsytringer. Man kunne måske også kalde det, skiftet mellem to måder at være nærværende på, i en situation.

Det efterfølgende er et forsøg på at prøve at forstå de psykodynamiske kræfter, og den måde, vi skaber orden og skaber virkelighed. For at kunne visualisere og begribe et fænomen som Psykisk tilstand, vil forståelsesrammen være: Processen at male et maleri på et lærred. På en billedflade vil der altid være mange elementer, og imellem dem vil der være en større eller mindre spænding, som skaber liv og dynamik i billedet, noget som "berører" den der beskuer billedet, og som kan vedrøre beskueren af billedet, afhængig af hvordan han som individ oplever billedet, og hvordan han relaterer disse oplevelser, - som kan være; følelser, sansninger, tanker, erindringer, m.v., der i ham bliver "vakt" til live,- til sin egen historie.

Dem der maler, ved, at når man maler, kan man svinge mellem groft sagt to forskellige formgivende kræfter eller tilstande. Den ene kan vi kalde: "Høj teknisk færdighedsniveau/fast form som udgangspunkt". Den anden for: "Lav teknisk færdighedsniveau/højt sensitivitetsniveau, med formløshed som udgangspunkt". I en maleproces, former

man i disse formgivende kræfter, former sine udtryk, ved at forestillingen eller det sansede indtryk bliver fænomener man handler i. Når man f.eks. beskæftiger sig med udtryksmediet at male, handler ved at farven vælges og penslen bevæger sig over lærredet, og afsætter et "spor" af handlingen.

Den psykiske udvikling sker i processer, der finder sted i relationer. Relationer her forstået som det, der aktivt udspiller sig imellem en selv og det man er i relation med. Processen er, aktivt at give det der udspiller sig en form, der indgiver betydning. I relationen er man aktiv i et felt, i en grænseflade, en kontakthflade imellem f.eks. ydre og indre, mellem verden og bevidsthed, objekt og subjekt. Den psykiske udvikling sker i processerne i dette (spændings)felt. Det interessante er altså processerne i "feltet". Heri indgår "feltets" spænding (imellem f.eks. modsætninger), og individets formgivende potentiale. Processerne heri, handlingerne heri, udtrykkene der formes heri, er det (handlede liv) hvorfra relationens betydning giver sig.

Det der er interessant, når man beskæftiger sig med psykisk udvikling, er ikke så meget (spændings)feltet i sig selv, men det der indgår i det, og det man som individ indgår med.

Det der i denne rapport er i fokus, er livssituationen for personer der er i psykisk krise. Der er tidligere i denne rapport talt om dels en humanistisk synsvinkel på det kriserammede medmenneskes livssituation, og en natur- og biologisk videnskabelig synsvinkel på fænomenet psykiske lidelser. Som K.E. Løgstrup påpeger, kan naturvidenskabens og biologiens forståelsesbeskrivelser, omkring et fænomen som psykisk lidelse, kun indgå som betydningsindsigter, der indgår i det humanistiske helhedssyn vi har på det enkelte menneskes livssituation, i den individuelle og fælles virkelighed vi er omgivet af.

Umberto Eco, har netop udgivet romanen "Øen af igår". Dansk oversættelse 1995, Copyright Forum Publishers, Copenhagen.

Romanen giver et glimrende eksempel på hvordan man kan beskrive den omverden vi befinder os i, hvis man handler "begrundet og betinget" og når man lader sin beskrivelse tage form på baggrund af en sensitivitet, der er båret af de "suveræne livsytringer."

Romanen foregår omkring år 1640. Århundredet hvor den vestlige civilisations naturvidenskabelige forståelse har sit gennembrud. På side 79, befinder bogens hovedperson Roberto sig i byen Casale, byen er under belejring af spanske soldater, indbyggerne venter (forgæves) på forstærkning fra franske soldater. Roberto spørger fader Emanuele hvad det var, han beskæftigede sig med. Han svarer. Citat:

"Du har sikkert hørt tale om den florentinske astronom, som for at forklare Universet har benyttet en Kikkert, en øjnenes hyperbel, og med sin kikkert har han set, hvad øjnene blot forestillede sig. Jeg højagter denne brug af Mekaniske Instrumenter til begri- belse af det, der idag kaldes den Udstrakte Genstand. Men vil vi begribe den Tænkende

Genstand (os mennesker), det vil sige den måde, hvorpå vi erkender Verden, da er vi henvist til at benytte en anden Kikkert, den, som allerede Aristoteles benyttede, og som hverken er et rør eller en linse, men et Væv af Ord, den Skarpsindige Tanke, for det er alene den kunstfærdige Veltalenheds gave, der tillader os at begribe dette Univers.”

Fader Emanuele taler om æstetikken, forstået som vores sansende og tænkende omgang med natur og kunst. Æstetikken spiller en stor og særlig rolle for os, fordi den oplevelse af skønhed, som de to fænomener kan indgive os, virker stærkt befordrende for tænkningen.

Skønhed, skønhedsoplevelsen kan opleves som en strøm af betydning.

I forhold til det konkrete og det endelige liv (Byen Casale under belejring) ses kunsten ofte som abstrakt, fjern, mærkeligt, underligt. Men mennesket er knyttet til både det konkrete og det abstrakte. Robertos liv er knyttet til det konkrete (belejringen) medens kunsten nærmer sig naturen.

I romanen lyder der således. Citat, side 79 og 80:

“Medens han talte således, havde fader Emanuele ført Roberto ud af kirken, og de var spadseret op på voldene på et sted, som lå stille hen den eftermiddag, mens de hørte dæmpede kanonskud fra den modsatte side af byen. Foran dem lå langt borte den kejserlige teltlejr, men i et bredt bælte var markerne helt fri for tropper og vogne, og engene og bakkerne strålede i forårssolen.

“Hvad ser du, min søn?” Spurgte fader Emanuele ham. Og Roberto der var utrænet i talekunsten, svarede: “Engene.”

“Det er klart, enhver kan få øje på nogle Enge dernede. Men du ved jo nok, at alt efter solen stilling, Himmelens farve, tiden på dagen & årstiden kan de fremtræde i forskellige skikkelser og indgyde dig forskellige Følelser. For bonden, der er udmattet at sit arbejde, (og handler begrundet og betinget,- min tilføjelse) ser de ud som Enge & intet andet. Det samme hænder for den vilde fisker, som skræmmes af de natlige ildtegninger, der undertiden viser sig på himmelen & vækker frygt. Men aldrig så snart Meteoristerne, der tillige er Digttere, vover at kalde dem Kometer med Manke, Skæg & Hale, Geder, Bjælker; Skjolde, Fakler & Pile, da viser disse sprogets billeder dig, gennem hvilke skarpsindige Symboler Naturen ønskede at tale, og hvorledes den benytter disse Billeder som Hieroglyffer, der på den ene side hentyder til Dyrekredsens Tegn & på den anden til fortidige eller fremtidige Hændelser. Og Engene? Se, hvor meget du kan sige om Engene & og hvordan du ved at tale om dem ser & og fatter så meget desto mere: Favonius blæser, Jorden åbner sig, Nattergalene græder, de løvkronede Træer spankulerer stolt, & du opdager Engenes beundringsværdige snilde i deres mangfoldighed af Græsslægter, der ammes af Floderne, som skæmter frydefuldt på barnevis. De feststemte Enge jubler med munter lystighed, & ved Solens frembrud åbner de deres ansigt, & deri ser du en smilebue, & svimle af Søndenvindens søde kys fryder de sig ved Stjernens genkomst, & latteren danser på selve Jorden, der åbner sig i stum Lyksalighed, & morgenens lunhed

fylder dem med en glæde så stor, at de udgyder Tåre af dug. Der ser du , min søn: Hvis du blot havde fortalt mig at engene er dejlige, havde du ikke gjort andet end at skildre deres grønhed - som jeg allerede kender - men hvis du siger, at engene smiler, da viser du mig at jorden er som et Besjælet menneske & og ligeledes lærer jeg i menneskenes ansigter at iagttage alle de afskygninger, som jeg har set i engene... Og for dette kan jeg takke den mest ophøjede af alle Figurer , Metaforen. Forstanden, og med den al viden , består i at sammenbinde fjerne Begreber og finde Ligheder i ting der er forskellige, Metaforen, der blandt figurerne er den skarpeste og flygtigste, er det eneste, der kan vække Undren, hvoraf Fornøjelsen opstår, ligesom når scenen skifter i teateret. Og hvis den Glæde, som Billederne bereder os, er at lære nye ting uden besvær og mange ting i et enkelt lille bind, da kan Metaforen netop ved på sine vinger at bære vore tanker fra den ene Art til den anden i ét enkelt Ord lade os skimte mere end et mål.”

Kunstværker, som sprog og betydningsformidler er spændende, fordi de som betydningsfænomener overskrider de grænser andre mere almindelige betydningsfænomener må respektere. De fleste ting, fænomener eller ideer tilhører et domæne og en skala, et særligt oplevelsesområde og et størrelsesforhold, m.v. Kunsten bevæger sig ud over disse grænser, og skaber nye betydninger. Man behøver blot at sammenligne den "begrundede og betingede" beskrivelse af det man iagttager: "Dette er en eng, og jeg er træt og udmattet", med omfanget og indholdet af den anden beskrivelse, for at forstå forskellen i kompleksitet. Kunsten der nærmer sig naturen bibringer os nye betydninger og lader os skimte mere end et mål. Det kan således f.eks. være det, der kunne få os til at opgive det at være belejret, og gå fra byen og lægge den bag sig, nu optændt af nye forestillinger. Forestillinger gjort ved brug af forestillingsevnen, som er væsensforskellig fra det at fantasere. Fantasien kan for en tid besejre den brutale virkelighed, men den skaber ensomhed og isolation, ved også at afskære sig fra virkeligheden.

Forestillinger skaber medleven i naturen, i omgivelserne, og betydninger giver sig ud af både det konkrete og det abstrakte.

I det engelske sprog, skelner man mellem Fantasy og Imagination: Fantasy er mere i retning af f.eks. en fantastisk ide', der er forbundet med lune, eller stemning. En ide' om noget. Fantasien kan være dogmatisk, en forklaring der "lukker" sig om det, der forklares. Som f.eks. en diagnose gør det. Fantasier kan være et element i tilstanden, at være neurotisk.

Imagination: Indbildningskraften som mere knytter sig til en forestillingsevnen i retning af opfindsomhed og fantasirigdom. En kraft eller evne som åbner og gør verden mere kompleks. En skaberevne med basis i nysgerrighed og undren.

Kommunikation

Når man udtrykker metaforer poetisk, kan en enkelt sætning indeholde store mængder af betydning og beskrive komplekse forhold og situationer, og dermed berige beskrivelsen af det set, på en måde der går ud over en konkret beskrivelse. Dermed tilføjes det udtrykte et sanseligt indhold. Omvendt kan det at beskrive dagligdags forhold og situationer gennem metaforer, bevirke at disse forholds og situationers nuværende individuelle betydning, for livet i dagligdagen, udtrykkes på en måde der leder opmærksomheden og tankerne bort fra et dagligdags liv, og den konkrete dagligdags situationen individet er påvirket af.

Metaforen som en udtryksramme, der indeholder endog store mængder af betydning: En hel nation kan blive grebet af at udtrykke det der er af betydning, gennem metaforer. Senest og tydeligst skete det i Danmark under besættelsen, hvor revyviserne fik en enorm betydning for danskernes mulighed for at udtrykke sig, og formidle deres oplevelser gennem metaforer, kommunikeret via revyviser. Metaforer hvis betydning danskerne kunne begribe og tillægge meningsfuld betydning omkring den individuelle og den fælles situation, noget som besættelsesmagten ikke kunne begribe. De kunne kun censurere tekstene på basis af, hvad der rent bogstaveligt stod i teksterne. Folkesjælen kunne de ikke bortcensurere, den levede uanset besættelsen. Selv om den var knyttet til besættelsen, havde den sit eget liv, sin egen virkelighed og sit eget sprog, om aftenen på scenen.

Det samme gælder for enkeltindivider, hvis man er under en eller anden form for "belejring" af omgivelserne. Hvis det ikke er muligt at udtrykke det, der er af betydning for individet i det "sædvanlige" sprog. Hvis der på grund af overgreb eller rigide normer og konventioner, ikke er plads til at udtrykke og forme det betydningsfulde i dagligdags-situationerne, så må man ty til metaforen og skabe sig en anden virkelighed, med et andet sprog. Man er stadig knyttet til det konkrete dagligliv, men man kan også nærme sig en situation, hvor det er dagligdagsvirkeligheden der er den ramme, hvorfra det der smerter og "berører", opstår. "Vægten" af denne "berøring" i den daglige virkelighed bliver reduceret, hvis der istedet gives beskrivelser og forklaringer via metaforer, som indeholder udtryk af betydning, der er "sammenlignelige" med det der sker i de nære relationer, blot er udtrykkene beskrevet med "billeder" der er hentet fra en virkelighed, der på en større "afstand" af dagligdagsbegivenhederne, og derfor ikke "berører" med den samme intensitet, som direkte og dækkende udtryk med basis i den "nære" relation ville gøre det. Og derfor kan man overleve, på trods af de mangelfulde livsbetingelser. Smerten og pinen forsvinder ikke, men den kan udtrykkes gennem metaforer og også medvirke til skabelsen af en virkelighed der ligger uden for konsensus, (den virkelighed, flertallet har en fælles mening om, og som derfor kaldes "virkeligheden", og som opleves ens inden for virkelighedens grænser)

Når folk under besættelsen gik i teatret og hørte viserne, var de i nærværende øjeblikke fælles om smerten. Tårer, glæde og lettelse giver sig ud af sådanne øjeblikke, og

sjælen bliver helet. Der skabes så at sige "luft" og bevægelighed omkring de indre tilstande, som fastholdes af det ydre pres.

Når psykiatrien tilbageviser de kriseramtes metaforer, som f.eks. psykotiske fantasier, så er det en kæmpe misforståelse, som ikke blot ødelægger muligheden for, gennem fælles forståelse at mødes, og derved hele sjælen, men som også gør ondt værre, idet man gentager en handling (afvisningen) som er pinefuld for den kriseramte. Der er absolut mening og betydning i de kriseramtes metaforer, og de er knyttet til dagligdagslivet, men da det ikke er muligt at referere direkte til de daglige omgivelser, skifter man virkelighed og taler derfra. Dette betyder også, at fordi man måske i sit sprog bruger metaforer, der f.eks. henviser til det guddommelige eller det universelle, så er man ikke grænseløs (nær kaos) eller virkelighedsfjern. Det betyder blot at ens egen konsensus omkring virkeligheden, blot er forskellig fra det der "normalt" er fælles kulturelt og socialt vedtaget. Er man som hjælper en smule kreativ og giver slip på ens egen konsensus, lader sig inspirere af det man sammen er nærværende i, så er der mulighed for fælles forståelse og fælles betydning af det der sker, når vi er sammen. Det der ofte kan bygge en forståelsesbro mellem virkelighederne er det sansede, det man fornemmer og det man føler, når man udtrykker sig.

Herfra kan ny betydning også udvikle sig. Foregår processen i trygge rammer, kan man også slå bro mellem forskellige realiteter og virkeligheder og de dertil knyttede psykiske tilstande, slå bro mellem forskellige indre psykiske tilstande. Eller omvendt, ved at bevæge sig fra en psykisk tilstand til en anden, bevæger man sig også fra en realitet eller virkelighed til en anden, fordi der med et tilstandsskifte også sker et synsvinkel-skifte.

Denne bevægelse eller udvikling, sker i en proces, hvor man former og giver det sansede, det fornemmede, det følte, det se'te, et udtryk. Det gør man samtidig med at man til en hver tid er knyttet til det kendte, til konsensus som jo også er en fleksibel størrelse der ændrer sig, når nyt tilføres.

Hvis man ser på nedenstående figur (1), illustrerer den de formgivende kræfter, der indgår i en udviklende skabelsesproces.

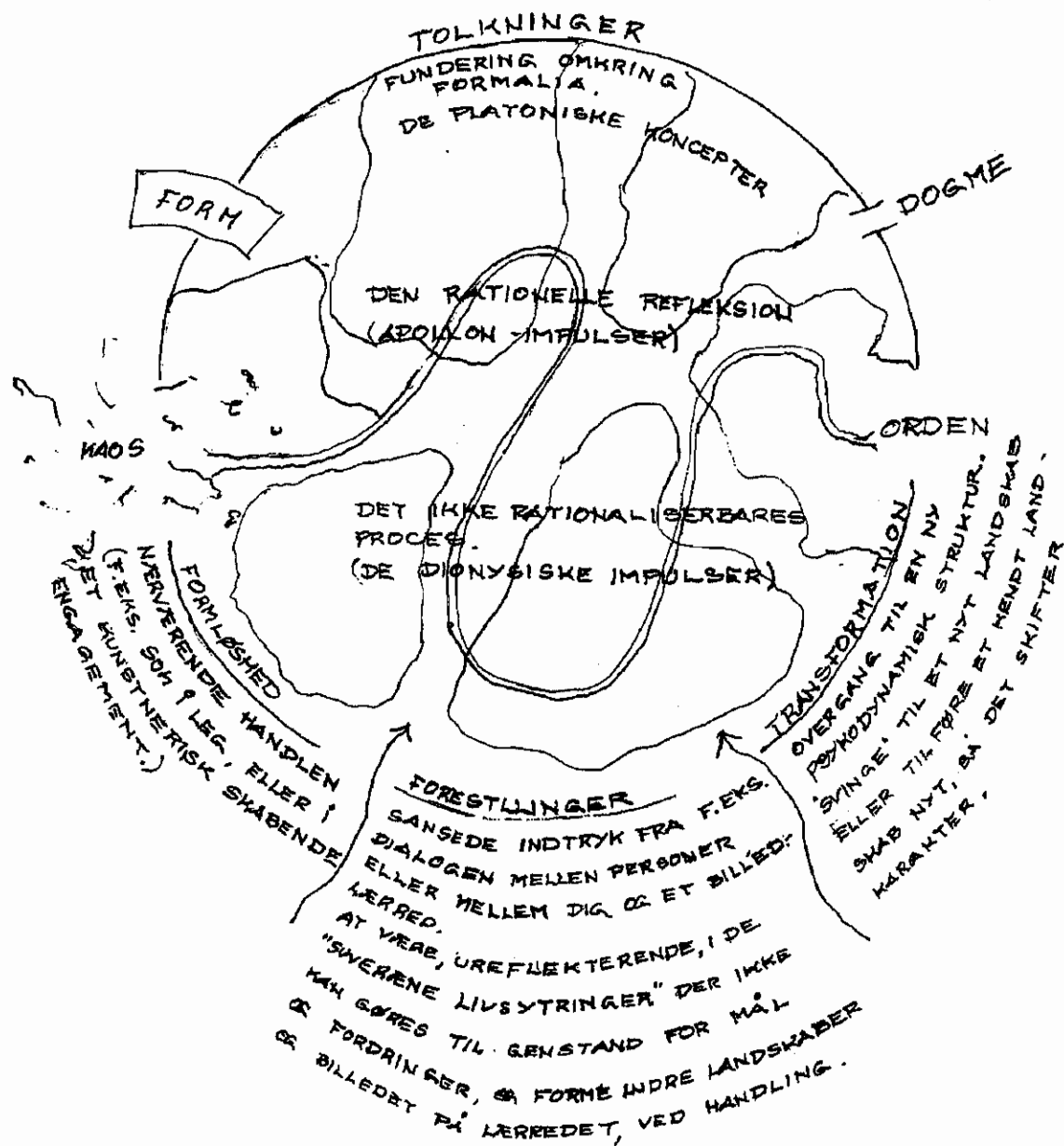

Fig. 1.

* Der er to "veje" hvortil man kan komme frem til en "betydning", via rationelle overvejelser og via handling i en "dionysisk" proces. Begge veje giver form til det der er blevet (be)handlet under processen. Dette er illustreret ved den øvre- og den nedre cirkelhalvdel.

* Der er en "almen" indre spænding mellem kaos og orden, mellem tings modsætninger. Et spændingsfelt som man agerer i og er under indflydelse af, i en skabelsesproces. Man bevæger sig i retning mod orden eller mod kaos.

* Broen mellem kaos og orden svajer, broen er livsstrømmen (situationer/tilskyndelser, som giver sig over tid) som man handler i. Det der bryder ind i nærværet og indvirker på livsværdierne og f.eks. fordrer en stillingtagen, en undersøgelse eller en handling.

* "Landskaberne" eller de individuelle psykiske tilstande med deres livsmønstre, er dem man bliver bragt i berøring med, når man går på broen og som broens svajen fører én hen over. De psykiske landskaber, som man via sine erfaringer er knyttet til, når man handler i bestemte situationer. Landskabet har sin egen livsstil og kultur, det har sine grænser, sine specielle egenskaber, sine styrende kræfter, sine love, sin tro, sit forsvar, sin modtagelighed til forandring, eller sin træghed når det gælder forandring.

* Cirklen kunne repræsentere det mennesker igennem tiden har erkendt. Det, det er menneskeligt muligt at forholde sig til i dagligdagsvirkeligheden. Uden for cirklen ligger det vi kan blive bragt i berøring med eller komme under indflydelse af, og som kan udtrykke sig via vores handlinger når vi er tilstede i det. Men som vi (endnu) ikke kan give et udtryk eller en betydning, der kan bevirke en udvikling af vores dagligdagsvirkelighed, eller vores opfattelse af os selv i vores daglige virke. Cirklen er ikke en hermetisk tæt afgrænsning mod det "ikke som menneske erfarede", som er udenfor. Nyt kan trænge ind, og mennesket og menneskeheden kan udvikle sig, når man berøres af nyt.

Billedlig talt kan man forestille sig af man kan komme i berøring med det, der er uden for cirklen, enten ved at man så at sige synker ned i et "landskab", dybere og dybere, indtil man passerer ud af det, på "bagsiden". Ud i en "uvirkelighed", som er virkelig, men som gør at landskabets konsensus, bliver mere og mere fremmedartet og uforenelig med f.eks. samfundets normer og konventioner. Man kan også forestille sig at man under passagen mellem to landskaber, gennem nærværet i "mellemløbet", hvor man har givet slip på konsensus i ét landskab, for at få frihed til at lade sig bevæge af et andet, kommer under indflydelse af "det" som trænger ind i cirklen udefra, det "mystiske".

Det, at man giver slip på en konsensusform, og det, at handle sanseligt nærværende i det der er, kan bevirke at det der formes, indeholder nyt, og deraf giver sig et udtryk, der ofte først giver en individuel betydning, via refleksion. Ved f.eks. at udforske udtrykkene i lyset af forskellige konsensusformationer, hvilket kan give en ny forståelse eller en ny ramme, ny synsvinkel. Som det f.eks. sker, når man for at kunne være tilstede i en situation, nødsages til at ændre på konsensus eller sin individuelle opfattelse af sig selv, for at bevare en tilfredsstillende relationen til det, man omgiver sig med.

Omstående figur 1. er et statisk udtryk for en kompleks og dynamisk proces, ud af den kan man ikke udlede metoder til psykisk udvikling. Den kan højst give en fornemmelse af, eller en indsigt i, hvad det er for psykodynamiske kræfter der indvirker, når man

via handlingerne i et spændingsfelt mellem indre figurer, eller mellem indre og ydre fænomener, former og udtrykker sig via handlingerne. Udtryk der har en virkning, en virkning der kan indvirke på situationen. En indvirkning der begrundes en refleksion over virkningens effekt på f.eks. virkelighedsopfattelsen eller situationen. En reflekterende handling der har en effekt, der går hen imod orden eller kaos.

Hvis man nu, på den baggrund, skal forsøge af beskrive, hvad det er, der kan forårsage, at man kommer til at lide under psykiske kriser, så må man først skelne mellem det, at komme til en rationel forklaring på en hændelse i en situation, ved at agere og reflektere, i den øvre cirkelhalvdel, og gøre sig bekendt med hændelser i en situation, ved at agere i den og i det der hænder, i den nedre cirkelhalvdel og gøre sig sine erfaringer, på krop og sjæl.

Hvis man forestiller sig en gruppe mennesker i en dagligdags situation i den daglige virkelighed. Hvis der hænder det, at en af personerne bliver ked af det, på grund af noget der er sket i relationen med en af de andre personer, og at denne "ked af det - hed" bliver forstærket på grund af de øvrige tilstedeværendes reaktion. Hvis det nu endvidere er således at den, der er ked af det, tænker: "Hvorfor gør han sådan mod mig, når jeg bliver ked af det?"

Og den der har gjort ham ked af det handler "fordi man kan ikke - finde sig i eller være andet bekendt", altså på basis af en norm for situationen. De øvrige personers reaktion er måske bestemt af at de sædvanligvis gør, som der bliver sagt. Hvis man ikke taler om personlige følelser i denne gruppe eller giver en forklaring omkring normen i situationen, så er det ikke muligt af udrede hvad relationen består af, der giver sig ikke nogen forklaring på handlingen eller situationen. Den ene taler ud fra en følelse og den anden ud fra en norm, der bliver ingen fælles forståelse omkring hændelsen eller situationen. Det, at være ked af det gøres der ingen brugbare erfaringer med i denne situation.

Da alle mennesker er således indrettede, at man ikke kan leve med ikke at forstå eller være bekendt med visse indre fænomener, så søger man en forklaring der ligger uden for relationen og situationen, eller man erfarer, at i den situation kan jeg ikke være, når jeg er ked af det, og man kommer til den konklusion at "ked af det - heden" er "mit problem", i denne situation, når sådan noget hænder. Psykisk forlader man hændelsen og situationen og skaber sig sine forklaringer på basis af noget der er udenfor situationen i en virkelighed der er udenfor den man er fysisk tilstede i. Hvis dette er noget der hænder ofte, så etablerer man sine forklaringer på hændelserne, på baggrund af, at et fænomen i mig er problematisk og forklaringer der kommer af en virkelighed, der er uden for den dagligdags virkelighed. Fortsætter det, vil det ikke vare længe, før fænomener fra den udenforliggende virkelighed begynder at optræde i de dagligdags situationer. I værste tilfælde slipper alle forklaringer man kan komme med, den dagligdags situation, og man kan ikke længere gøre sig forståelig over for andre personer, der er tilstede i de dagligdags situationer. De erfaringer man gør sig, gøres på baggrund af fænomener der virkeligheds-

fjerne,

Det man sanser er uden for situationen, eller man sanser kun med basis af ked af det - heden, som ikke kan forlade kroppen, da den ikke kan blive brugt, da man ikke har gjort sig erfaringer med det, der indvirker på hændelsen eller situationen. Den er "mit problem", som ikke kan gå væk, ligegyldig hvilken forklaring jeg kommer med.

Det man får sine forklaringer fra, kan være fra alt andet end fra den dagligdags virkeligheds situation. Fra f.eks. fantasiens-, mytternes-, fortiders-, universets-, gudernes-, åndernes-, dyrenes-, virkeligheder, forklaringerne kan være uden for nutiden, o.s.v. Set fra omgivelsenes virkelighed bliver forklaringerne som en slags metaforer. Metaforenes forklaring findes ikke via ordenes eller sætningernes bogstavelige betydning, men ofte kan man finde vej til en fælles forståelse, via fælles sansninger eller f.eks. ved at de følelser, der knytter an til metaforen, hos begge parter, er ens.

Kroppens sansesapparat indstiller sig på de fænomener der her gør sig gældende, og det i sådan en grad, at denne (udenfor) virkelighed bliver den virkelighed man opfatter som virkeligheden.

At handle i formløsheden:

For at bibringe en fornemmelse af, hvad det er der sker i en skabelsesproces eller udviklingsproces, hvor gammelt og nyt mødes og får betydning i virkeligheden, kan man som sagt bruge processen at skabe et billede, som referenceramme. Se på hvad der sker, når rationaliteten forlades, og man indtræder sensitivt og engageret i være- og handle-tilstande, og skaber udtryk i processer, der ikke er rationaliserbare, men som kan være basis for refleksion. Der er ikke noget mystisk eller underligt i dette. Man kan også blot sige, at man bliver mindre målrettet og løst for bestemte formål, og mere sensitiv, nysgerrig, engageret og mindre fordringsfuld, mindre optaget af, om det man er engageret i, skal have et bestemt formål, eller opfylde et bestemt ønske. (Som, f.eks. kan være: at "fjerne" en lidelse).

Nogle mennesker forveksler det at handle i det ikke rationaliserbare felt med "frihed", og det at være frigjort af normer og konventioner som frihed. Der er imidlertid ikke mere frihed her, idet man her uden at stille fordringer, lader sig engagere i det der er, når fordringer, kontrol, normer og konventioner er sluppet. Man lader sig bruge som det redskab, der via handling giver det der er, et udtryk. Inden for malerverden kalder man det inspiration, eller "når ånden kommer over en". Hos børn ser man det, når de er totalt engageret i leg. Alle kender også til de situationer hvor man gør noget, egentlig imod bedre viden, men det er ikke til at stoppe. Bagefter siger man: "Hvorfor f.... gjorde jeg nu det?" Alle der har været i en psykisk krise, kender til den fornemmelse, at man i visse situationer ikke selv har kontrol over det man gør, siger og tænker (udtrykker). Andre kender til at være i dette felt så ofte, at det på det nærmeste bliver herfra, norm og kon-

vention giver sig. Friheden er ikke fravær af norm og konvention, men at have den styrke og den erfaring, der gør det muligt for ens kreative formgivende "jeg", at give det man er i et meningsfuldt udtryk, der indvirker meningsfuldt på dagliglivssituationerne. Have den styrke og indsigt, der gør det muligt i livssituationer, f.eks. at svinge mellem væren i det ikke rationaliserbare, og at rationalisere og forme i den proces der er, at "komme til en beskrivelse af situationen", og skabe en orden, der giver situationen meningsfylde, og som gør situationen (ud)holdbar, for en tid.

Så frihed, set som et stort og varieret antal muligheder for handling i forskellige situationer, kræver: Noget at handle fra, noget at behandle til udtryk, noget at handle i. Som f.eks. relationen mellem mig og dig, mig og situationen, eller mig og en følelse og en situationen. Handlingen sker i relationen. Det jeg, dig og situationen indgår med, formes og bringes til udtryk. Livskunsten er at give udtrykket en form, der giver meningsfylde og den ønskede virkning på livet i dagligdagen.

Ud af mangel på denne handlefrihed, skabes f.eks. den psykiske tilstand hvor sjælen lider, eller der skabes tilstande hvor ens handlinger, ikke bringer en ud af pinefulde situationer, hvilket f.eks. er tilfældet må man ikke kan give en følelse et udtryk, der lader den passere. Følelser giver sig af situationer, og er et "redskab" at handle og forme i, at udtrykke sig fra. Friheden kommer bl.a. af at beherske deres muligheder, gennem det at gøre sig sine erfaringer og skaffe sig viden, i de situationer hvorfra de giver sig. Ufrihed og lidelse kommer af begrænsede muligheder, gentagende og ens erfaringer, dogmatisk og for skråsikker viden, og situationer, man ikke magter at påvirke til forandring.

Om dynamikken i de politiske minoritetesbevægelser, sagde han:

Ydre uretfærdigheder skaber vrede. Når det virkede umuligt at rette op på uretfærdighederne, hobede den bremsede vrede sig op i den undertrykte gruppe og fik den til at splittes i kæmpende fraktioner, som derefter tilintetgjorde hinanden og dermed gjorde tyranens arbejde for ham.

Den eneste måde at at udgå denne opløsning på, er at hæve sig over vreden, og bruge den som brændstof til forsøg på at lave om på bestemte tilstande uden at give sig selv lov til at blive knyttet til resultaterne.

Billedfeltet - dets dynamik, og dets verden.

Det rationelle og det ikke rationaliserbare engagement, hvorunder udtrykket formes.

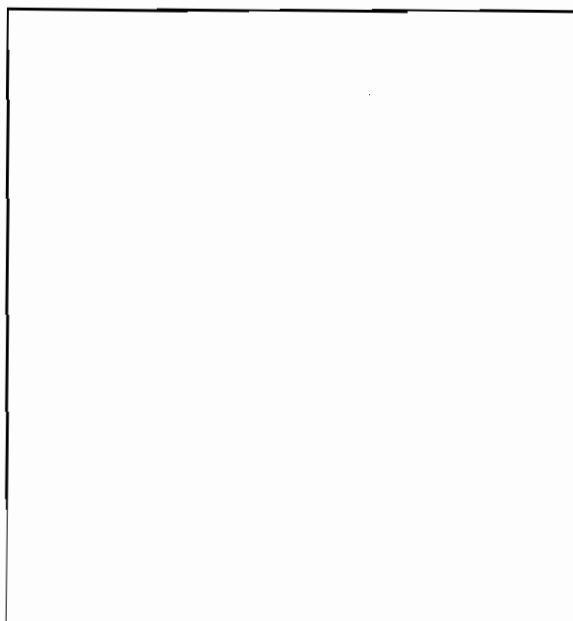

Fig. 2.

Hvis man tager en tilfældig billedflade, som er indenfor ens synsfelt, og har man til hensigt at påvirke den, så den bliver til et billede, så står man over for et dynamisk rum, man står over for kaos, som blot holdes sammen af rammen. Der er ikke nogen fikspunkter i universet endnu, der er kun den frygtindgydende dybde og formløshed, samt en uendelighed af muligheder.

"Hvad skal jeg gøre, for at kunne træde ind og håndtere den forvirring der griber mig, når jeg står over for den uendelige mængde af potentielle handlemuligheder? - Mig selv! - Min rytme lige nu omsat til bevægelse?"

Når billedfladen bliver påvirket af bevægelsen, er det ikke sket tilfældigt, men det sker via en handling, der er udsprunget af situationen her og nu. Med andre ord, med evnen til at være nærværende i relationen mellem det valgte lærred og mig selv, øges sensibiliteten og mulighederne for at handle, i det der sanses.

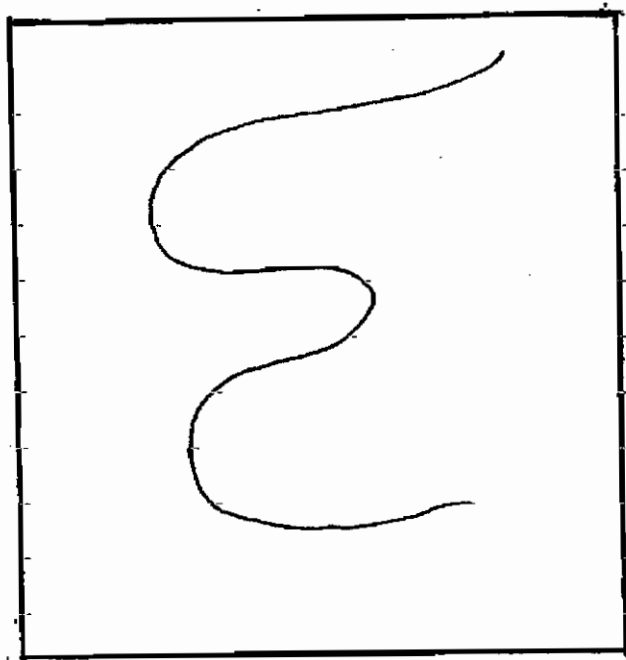

Fig. 3.

Hvad er der nu sket med billedfladen?

Linjen, som er afsat gennem handling, antyder en form, hvor buen og enderne peger mod højre. På den måde, kan den begyndende form i den venstre side af lærredet, opleves som om den ligger foran den højre side, den opleves tættere på os. Den højre side kan opleves som et hul. Hvis man lukker øjnene og ser igen kan det være omvendt.

Jeg vælger den første antydning af form, ser at buen i midten ligesom angiver en retning mod højre, næsten som en bevægelse. Jeg ønsker at besvare denne bevægelse med et nyt element, (figur 4). Denne handling har en tredje dimension, idet det er udført i dialog med det første element, men det er stadig influeret af billedfladens dynamik og mit nærvær.

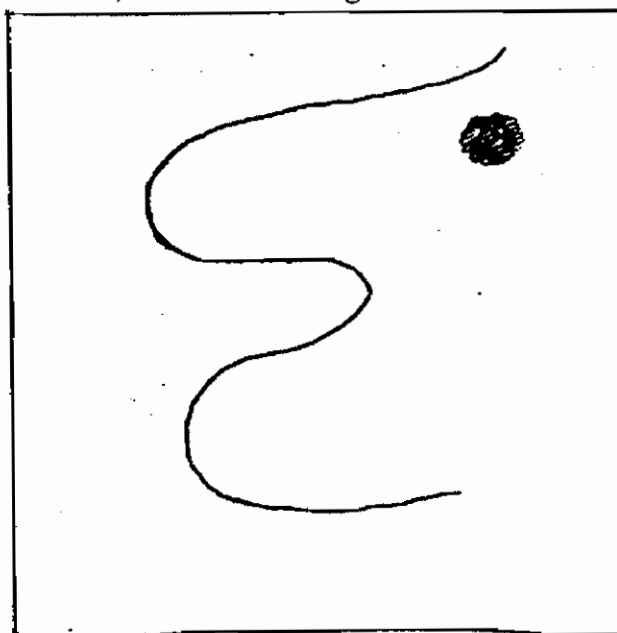

Fig. 4.

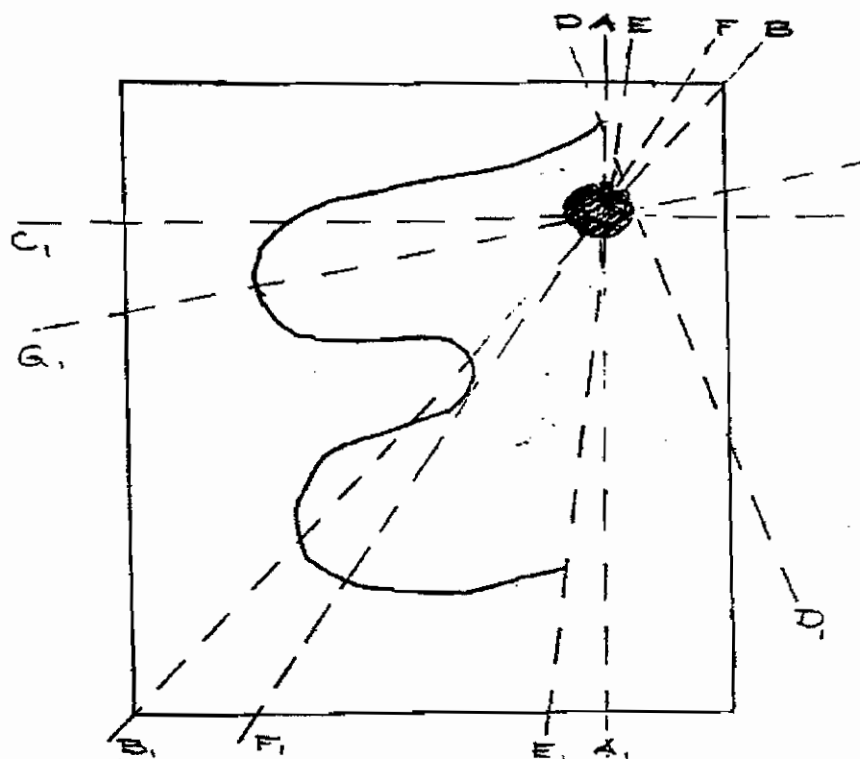

Fig. 5.

NU er der mange muligheder for at fortsætte, men billedet har allerede taget del i dialogen og det ønsker at "tale" og dirigere, (figur 5 og 6). Hvis man til at begynde med ser på det sidst afsatte element, ser man at der allerede her er 7 retninger, og ved at inkludere det første element, som har 9 retninger, (fig. 6), giver det os altså 16 forskellige direkte muligheder for at fortsætte i direkte dialog, og endnu flere hvis vi vælger at handle imod billedes ledende beskeder. (Retninger).

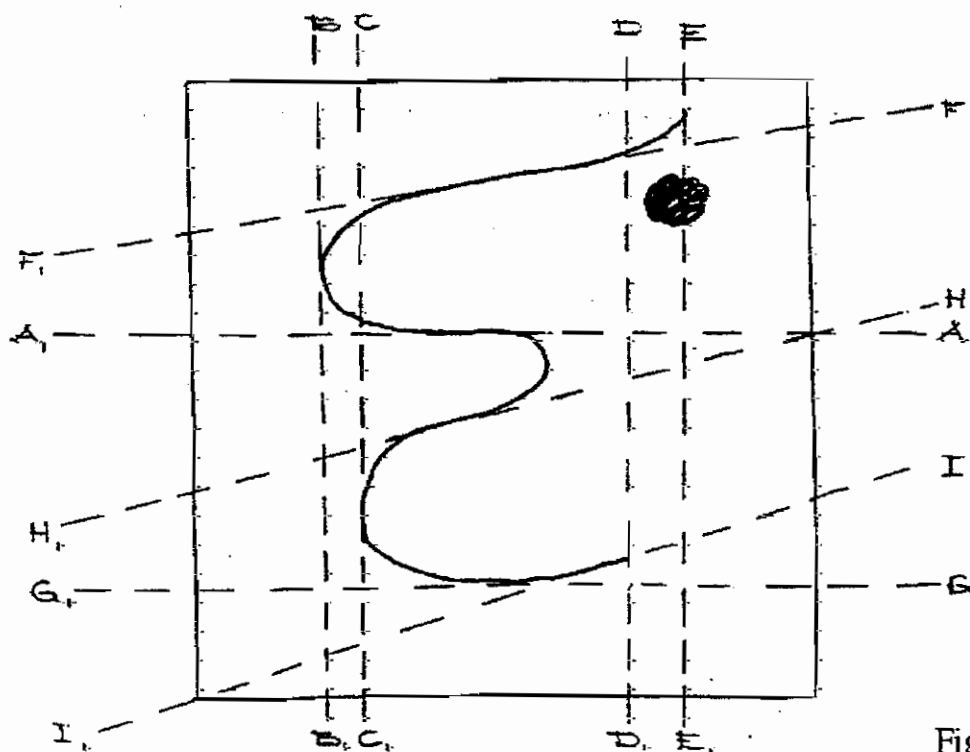

Fig. 6.

Det er allerede nu blevet kompliceret at holde rede på alle mulighederne, og det tvinger billedskaberen til at opgive den logiske orden, og finde andre måder at relatere sig til billefladen på. Det tvinger ham til at opleve og sanse billedet og dets rytme. Når man således relaterer sig til billedet, relaterer man sig til dynamikken eller spændingen på billedfladen, og dette aktiverer billedskaberens indre dynamikker og spændinger, aktiverer de indre psykiske tilstande, (landskaberne, og deres indbyggere).

Når man giver det man er engageret i, et malet billedudtryk, sker skabelsen af udtrykket i en proces, der virker individualiserende. Det samme gør sig gældende for digtningen. Musik som medium, foregår i en proces der er mere socialiserende, her er samspillet vigtigt. Bruger man mediet teater, bevægelse, performance, samtale eller dans, er processerne både socialiserende og individualiserende. D.v.s. den udspiller sig i relationen mellem andre personer, eller i relationen mellem f.eks. rummet og den agerende person. Afhængig af rammen, kan det ene eller det andet aspekt være dominerende i processen.

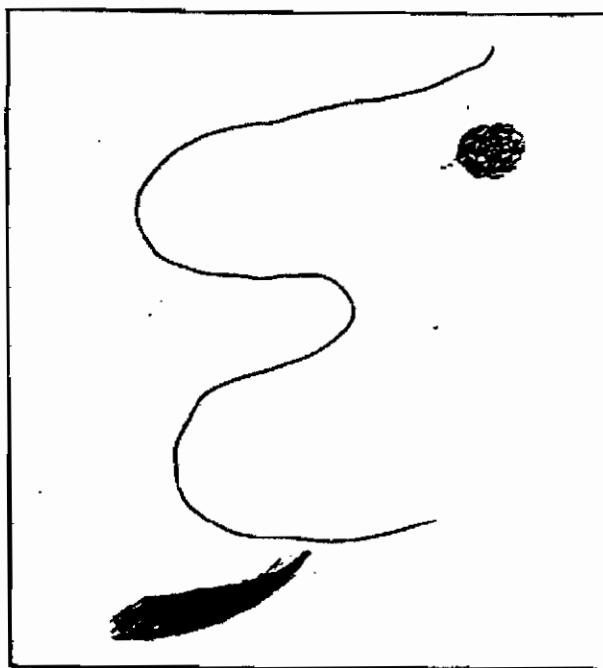

Fig. 7.

Indtil videre, har jeg kun beskæftiget mig med RETNINGER på billedfladen, og den dynamik som de skaber. Billedes elementer har hver deres egen dynamik, ligesom linien har sit eget væsen, og kan udtrykke forskellige energier, som vi forholder os til og reagerer på. Derudover er der farverne, som signalerer forskellige retninger fordi farverne rykker sig frem eller tilbage i relation til hinanden. Farverne bidrager også til billedes atmosfære, som opleves på forskellig måde af iagttagere, afhængig af deres individuelle farveperception. Varme/kulde til eksempel.

De forskellige retningstyper, jeg har beskrevet kan også opleves som "rytme", en

bevægelse som kan følges når man "lytter" til objektets/billedets "bane" eller dets flow.

"Måske er det lyset, omkring en forms afgrænsning, der når den ligger op mod en dyb farve, som opleves og sender opmærksomheden ind i billedrummet, hen imod et fjernt punkt, som reflekterer sig selv i linien tæt på".

Fysiologisk sker der det i den visuelt billedskabende proces, medens vi ubevidst forsøger at skabe orden, at øjet viser os vejen. Øjet opfanger omkring 200.000 informationer i punkter pr. sekund, og ved at "lytte" til denne strøms bevægelse, er det muligt at få en "følt sansning" af en bevægelse, som kan lede til den næste handling, i den skabende proces. En handling, der vil være forskellig fra person til person.

Når man iagttager et billede, bliver man ledt frem og tilbage, rundt omkring på billedfladen i løbet af ganske få sekunder, og man kan lynhurtigt relatere sig til helheden. Det er ikke muligt at relatere sig til denne proces rationelt, fordi processen og dens elementer ikke lader sig rationalisere. Men indtrykket kan forårsage en emotionel reaktion hos den beskuer som ser. (Ser og oplever). Man begynder at sammenstille "bunter" af information, til f.eks. genkendelig form/figur. Eller som sanset spænding mellem f.eks. to områder på billedfladen, eller to farvers forskellige temperatur, m.v.

Hvis man hører et stykke musik i et afmålt tidsrum, f.eks. i 3 minutter, vil man blive ledet af sin oplevelse via øret. Indtrykkene vil komme i en bestemt rækkefølge, ligesom dagligdagens oplevelser der gennemleves. I modsætning hertil er indtrykket som giver sig ud af et visuelt billede, dette fordi billedet også repræsenterer et komprimeret tidsforløb. Indtrykkene viser sig på et øjeblik, og kan sammenlignes med en nats drøm. Processen ligger i den rytme man ser, og i hvordan man relaterer sig personligt og på basis af den man er, til det der opleves, når lærredet beskues og indtrykkene bevæger og berører.

I denne beskrivelse, er figurene 2-7, ligesom citerer fra tekst, fra et foredragsoplæg omkring "billedfladens Univers", afholdt af Kunstmaler Palle John Nielsen, København 1989. Figurene og teksten er indpasset til nærværende kontekst.

Hvis man i kortere eller længere tid er i stand til at forblive nærværende i disse rytmer, vil man på et tidspunkt opleve at billedet er færdigt, at det er "godt nok". Man vil have et udtryk, der er skabt i en dynamisk proces. Man har et billede, og for evt. at finde dets individuelle betydning, må man forholde sig til det, som om det er en drøm, hvis man vil vide hvad det er, billedet har at fortælle. Man kan skifte til et andet udtryksmedium, for at udforske hvordan billedet lyder som musik. Hvordan udtrykker det sig i bevægelse? Hvordan former det sig i ord og digt? Alt sammen noget der bidrager til, at ens viden og bekendskab med det, kan udtrykkes verbalt og til at der kan give sig en individuel betydning, gennem refleksion over den virkning, som de handlinger der udsprang af udtrykket, har på livssituationen. Alt sammen processer der starter i den nedre halvdel i cirklen, figur 1.

Vi har alle en personlig rytme. Vi relaterer til retninger, farver, elementer, forme og linier i et billede, i henhold til den måde vi ser, opfatter og forstår. Dette reflekteres i

vores egne billeder og deres "formsprog" og dynamik. Vi udvikler male- og tegnestile, som gentagende viser bestemte fraser, akkurat som det også sker inden for sprogudviklingen.

Det gælder her, som i forbindelse med andre fænomener, såsom virkeligheden, mig selv, omverdenen, naturen og lignende komplekse fænomener, at jo mere låst en person er, jo mere gentager man fraserne og jo oftere handler man i fastlagte mønstre. Ved at påvirke til et skifte i billedets dynamik, vil der ske et skifte i den indre personlige dynamik, og den frigivne energi, som f.eks. udtrykker sig som stereotype fantasier, kan flyde ad andre kanaler. Forestillingsevnen fornyer sig, og ens selvopfattelse kan genetablere sig i en ny position. Det vigtigste i disse psykiske udviklingsprocesser er, at man oplever i dynamikken i de relationer man indgår i, fordi disse oplevelser kan medvirke til at skabe rystelser, der åbner for nyt, der løsner op for fastlåste mønstre, så situationen kan håndteres på baggrund af nyt. Når de formgivende kræfter bliver frigjort af stereotyperne og begynder at flyde i andre retninger, vil man se og opleve verden mere kompleks, ikke bare kaotisk eller uforanderlig. Ens forestillinger vil blive forskellige, og den måde hvorpå man opfatter sig selv i verden, vil også forny sig. Virkeligheden og konsensus kan forny sig.

Udtrykt som metafor, kan det beskrives således:

Hvis du befinder dig i det vand der er bag en dæmning, er du kun i langsom bevægelse. Kun lidt vand passerer dæmningens turbiner under højt tryk. Hvis vandet blev ledet uden om dæmningen, vil vandet komme i bevægelse, og du ville flyde den vej floden førte dig. Nye oplevelser vil møde dig undervejs, når du passerer igennem forskellige landskaber, hvis du ser det og hvis du vælger at tage del i dem. Floden vil løbe ud i havet, og du vil finde dig selv i et nye element, som vil tvinge dig til at forholde dig til en ny dynamik. Det vil tvinge dig til at finde ud af at det, "at være" i havet, med dets tidevand og havstrømme, i stedet for "at være" i flodens strøm, som forårsages af tyngdekraften. Igen må "orden" finde en ny form, på basis af nye "energistrømme". Måske nærmer man sig land en dag, og står man på kysten, må man igen forsøge at forstå og indordne sig nye vilkår. En ny transformation er sket, som kræver nye handlinger, betydninger, sprog, tolkninger, m.v. for at en ny konsensus kan komme i orden.

Teori og praksis.

I starten af en proces hvor nyt skabes, i starten af den nedre cirkel, starten af en kunstnerisk skabende proces, tvinges man til at opgive eller at lade kontrollen fare, og ud deraf vil forhindringerne, som er presente i det nærværende liv, vokse sig frem i al sin kraft. Ved at give det et udtryk, der formes i rummet uden for en selv, bevarer man en distance, som gør det muligt for ens kreative, formgivende "jeg", at bevare sin evne til at give det, der giver sig i relationen, et udtryk eller en form. Gøre det muligt at lade indre

fænomener indtræde, være i dem, forme og udtrykke og slippe dem igen, for at nyt kan indtræde.

Gøre det muligt blot at være stede i dialogen med billedfladen, sensitiv, engageret, aktivt formende, uden at stille fordringer til én selv og billedet.

Det at have kontrol over processen og vide hvad der sker, hvad udtrykket bliver til, bliver afløst af nærværet, reglerne og teknikken der er, til det valgte udtryksmedium, samt den struktur for processen, der er aftalt, tidsrummet, der aftalt og ens egne personlige grænser. Dette danner nu de rammer, der skal rumme processen. Tillid og åbenhed er de fænomener der bærer handlingerne igennem, uden at man overvældes og mister mulighederne for pausere og reflektere.

Hvis en kriseramte person, i en kunstnerisk eller en psykoterapeutisk proces kommer i en tilstand hvor han er overvældet og blokerer, kan det med næsten 100% sikkerhed, føres tilbage til hjælperen og måden hvorpå han agerer. Mange prøver at hjælpe den kriserante, prøver at kurere hans lidelse, hvilket skaber en forståelsesramme eller synsvinkel på den kriserante, og det han udtrykker, som giver et pres på ham, som er enerverende og skadelig for sjælen. Mange affejer den kriserantes virkelighed, som uvirkelig og hans sprog billeder og udtryk som nonsens. Mange sætter regler for, hvad der er passende eller upassende, udelukkende ud af egen konsensus. Alt sammen noget, der kan drive enhver til vanvid.

Som psykoterapeut tror jeg på, at hvis jeg ønsker at forstå "fænomener" der foregår i andre mennesker, må jeg have oplevet "naturen" i så mange som muligt, af mine egne indre psykiske landskaber. Uden mine egne oplevelser, kan jeg ikke genkende det, huske det, bevæge mig i retning af det, handle ud af det, bevæges af det, og møde folk hvor de er, forstå deres sprog og deres virkelighed. Vi taler kun det samme sprog, hvis vi er i berøring med fænomener, der stammer fra sammenlignelige steder og sammenlignelige planer. Når jeg siger det, mener jeg ikke at en psykoterapeut skal "hengive sig til tilstande" og risikere at blokere emotionelt, i sit eget indre landskab, eller i en psykisk tilstand, der er smertefuldt fastlåst. Men han skal være sensitiv og genkalde, huske, blive berørt, komme i berøring med et sammenligneligt landskabet og evt. fortælle sin (livs)historie fra dette landskab. Han må være årvågen og have alle mulighederne han har erfaret og færdighederne han har lært sig, i aktivt beredskab, for at give det berørte en udtryksform. For således lade det kreative "jeg" bevare sin evne til at give form fra det der sker i relationerne. Give det et udtryk, der kan møde den kriserante, og som kan forstås og bringes en betydning, der har en virkning mentalt, og senere på virkelige situationer i dagligdagen.

Hvad med den øvre cirkel, hvad sker der her? Denne artikel er et resultat af en proces som sker i den øvre cirkelhalvdel. Figurerne, min erfaring, det jeg ved omkring forskellige processer m.v., indgår som form(ationer) af viden og erkendelse, der tolkes,

beskrives og formaliseres, indtil de danner nye dogmer, som er holdbare for en tid.

Det at der her er benyttet et kunstnerisk medium som forståelsesramme for de psykodynamiske udviklingsprocesser, betyder ikke at disse processer kun forekommer i de kunstneriske verdner. Processerne forgår i alle kunstanaloge engagementer, i mange former for psykoterapi, og i noget så almindeligt som madlavning eller i kunsten at vedligeholde en motorcykel. Det handler bl.a. om at være besjælet og at besjæle det, man er engageret i. Det er engagementet; det at man er åben for noget nyt, og det man er engageret i en form eller et udtryk, der kan give ny betydning til f.eks. en krisesituation, eller give krisen et nyt liv; der forandrer krisens dynamik og handlemønstre, og dermed åbner for nye handlinger og nye måder at gøre det sædvanlige på, i dagligdagens virkelighed.

Hermed er man tilbage ved det faktum, at psykiske kriser ikke kan "løses", men at de kan forandres, ved at det man ved, det man har for sædvane og det man har erfaret; bliver tilføjet noget nyt, noget som man ikke ved, hvad er. Og selv om man som hjælper måske kan have ideer om, hvad det er den kriseramte skal eller ikke skal, så nytter det ikke noget at påpege det, fordi vores viden tilhører vores konsensus og ikke nødvendigvis den kriserantes. Så er man for pædagogisk, vil man blot tale forbi hinanden. Man må handle på baggrund af en erfaret medmenneskelig forståelse.

Heri indgår naturligvis ens faglighed og ens tillærte færdigheder som delelementer, der bidrager til en indsigt eller viden om de handlinger, der foretages på baggrund af den måde man ser den kriserantes livssituation i alle dens facetter, ud fra medmenneskeligt helhedssyn.

Den kriseramte er nødt til at påbegynde en udvikling, med basis i sin egen virkelighed på basis af sit eget sprog, på basis af sine egne erfaringer, m.v. Man kan ikke udvikle sig fremad, uden at starte der hvor man er. Det er hjælperens opgave at møde den kriseramte der, og følges med ham igennem en udviklings- eller skabelsesproces. Det er hjælperens hovedopgave på den baggrund at skabe de psykiske og fysiske rammer, som skal containe de psykisk udviklende og de socialt udviklende processer, ligesom han er den, der kan initiere en refleksion over processernes konkrete (ind)virkning på livet i dagligdagen.

Som konkrete eksempler på sådanne gennemlevede psykiske udviklingsforløb, henvises til følgende to bøger, der beskriver personers udvikling igennem psykisk krise. Beskriver det de hver især gennemlevede, og det de fandt af rammer der kunne containe processerne. De viser med hvilke udtryksmedier de kunne give deres engagement et dækkende ægte udtryk. Bøgerne fremstår som en krystallisation af det væld af levet liv, som rummes af tiden, i krisen.

Erik Nielsen: "Myter og galskab". Forlaget "Rite du Passage", Ormslevvej 295, 8210 Viby J.

Baukje Zijlstra: "Hvad kan man selv gøre?" Overtaci Fonden: Museet Psykiatrisk Hospital i Århus, 8240 Risskov. Telf. 8617 7777 lok. 3680.

Erik Nielsen, der gennem konkret daglig kamp, søgen og håb, skaber sig en ramme at forholde sig til, gennem sin tro. Her igennem udvikler hans personlige myte sig fra at være: "Myten om den udskudte og den usynliges historieløshed" til "Manden der tror på det han udlever, og er tilfreds dermed." Rammen for denne proces er; selve det at skrive bogen og vennernes hjælp.

Bankje Zijlstra giver sine livsoplevelser form, ved at skrive dagbog, poesi og gennem at male billeder. Hun finder de rammer, hvori hendes udtryk og refleksioner får virkning, der giver personlig meningsfylde, og som kan danne basis for dialoger og møder i et rummeligt terapeutisk rum, som Peter Hollnagel skaber en tryk ramme om. Virkningen heraf får effekt på Bankje Zijlstra's dagligdagsliv.

Det er vigtigt af vide, at enhver udvikling der overskrider grænser, og dermed inddrager nyt, ikke kan finde sted uden at det man tager afsæt fra, er en kendt og tryk basis. Det er vigtigt at de psykiske forandringsprocesser forløber sideløbende med sociale tiltag. Man kan ikke indtræde i "de formløse processer" uden at have noget tryk at vende tilbage til, eller tage afsæt fra. Så forudsætningen er tiltag, der tager sigte på at etablere ro omkring de basale menneskelige fysiske og psykiske behov. D.v.s. at de forløber samtidig med at økonomi, bolig, socialt samvær, familiesituationen, uddannelse, m.v. bringes i fokus, og behovene der giver sig deraf for et individuelt og socialt tilfredsstillende dagligliv, kan imødekommes.

Helhedshuset er ikke et traditionelt "behandlingssted", men et sted der kan være rammen om det levede liv, som det leves i det tidsforløb man er i krise og befinder sig i Helhedshusets rammer. Det liv, som i teorien består i at udvikle sig i formgivende og skabende processer, på basis af en tryk tilværelse i dagligdagen. En udvikling, som i praksis kan forløbe ad veje og igennem psykiske "landskaber", som det ikke er muligt at forudsige arten af, samt tidspunktet for tilsynkomsten af. Dog foregår al udviklende skaben i nutiden, på baggrund af de nutidige forudsætninger, og med afsæt i den nutidige livssituation. De to bøger står som et tilbageblik på to sammenlignelige udviklingsforløb, og de giver også et indtryk af *menneskets* unikke forskellighed.

Generelt kan man sige, at hvis man starter et udviklingsforløb, som bringer en person i nærheden af det emotionelle indhold, der er forbundet med de fortidige hændelser, det indhold, der aktiveres i nutidige situationer, så er det, man har brug for: En bevidsthed om hvad emotionerne består i; af sansninger, følelser, m.v.. Trykke rammer at være fysik tilstede i. Muligheden for at kunne lære at give de emotionelle indtryk et udtryk.

Man må have en udtryksmulighed i tid og sted, og man må have et værktøj og en færdighed, som gør det muligt at udtrykke sig, i denne tid, på dette sted. En udvikling, der går imod, at man kan udtrykke det man føler og det man sanser, lige så let og naturligt, som når man slår sig over fingeren med en hammer, og udbyder: Av! - og derefter gør hvad der er nødvendigt, for at hele skaden.

Lære at udtrykke sig, på en måde så udtrykkene kan forstås af andre, for at ens behov således kan blive mødt. Det sprog man taler, når man er i psykisk krise og den rationelle forståelse man har, er ikke udviklet således at man kan meddele sig og blive forstået og mødt. Tvært imod, det er et sprog og en rationalitet, som i sin tid tog sigte på at undgå at give det der skete i de fortidige hændelser, en forklaring, der var beskrivende for situationen. Og ofte havde man tillige en alder og en erfaringsbasis, der ikke gjorde det muligt at udtrykke hvad der skete, rationelt. Så med tiden skabte man sin egen forklaringsramme med sin egen rationalitet, og sit eget sprog og sine egne indre forestillingsbilleder.

Fordi man i de kunstneriske processer kan arbejde i forskellige udtryksmedier, der matcher forskellige udviklingsstadier i kommunikations- og bevidsthedsdannelsen, og fordi det er kunstens natur, at give udtryk for det man sanser og fornemmer, når man ser og oplever, og fordi det kunstneriske engagement er så lig de processer, hvor man udvikler sig, ved at gøre sig erfaringer med det man er, og det man er i, og fordi det at udtrykke sig kunstnerisk, d.v.s. at være sensitiv og handle sensitivt, kan være en ramme at udtrykke sig inden for, som også kan give en et værktøj og et sprog, hvis udtryk kan indeholde det man oplever fysisk og psykisk, det man sanser, føler, fornemmer og tænker, i en konkret situation. Derfor giver det også mening, når man anvender kunstens væsen og kunstens fænomener, som rammer for beskrivelser af hvordan psykisk forandring udvikler sig, beskrivelser, der giver indsigt omkring de psykiske krisers fænomenologi.

Et andet og meget vigtigt aspekt som denne indsigt kan bidrage til, er hvilket mod og hvilken styrke den kriseramte skal besidde, for udvikle sig igennem sin krise. Alle, der arbejder med kunst ved hvor svært det er, og hvor megen disciplin og stykke der af og til skal påføres, for at bryde igennem til det felt, hvoraf nyt tager form. Der er ofte alt for lidt kendskab til, hvad der egentlig ligger bag, når den kriseramte, hvis han siger "Hvad kan jeg selv gøre?". Den kriseramte kæmper for sit liv, hverken mere eller mindre, og han er den eneste, der fører kampen, vi andre kan bare stå ved siden af, og være hans vidner, give ham værktøjer til hans kamp og skabe rum hvori han kan kæmpe. Alle, der har været i krise, ved at det er en lidelsesfyldt kamp og de ved, at det at turde være ved sin lidelse og udtrykke sig deri, er den eneste måde hvorpå man kan lære at handle og erfare nyt, som gør lidelsen overflødig. Det er ikke let og det er i sagens natur på grænsen til det uudholdelige, fordi der er psykiske kriser nu engang. Så hvis man som et medmenneske, der lever stort set smertefrit i henhold til sine egne normer og konventioner, påtager sig at hjælpe en kriseramt til en bedre livssituation, så gør man ham en bjørnetjeneste, hvis man reagerer på basis af sin naturlige angst og ubehaget ved lidelse, og foregøgler ham, at den proces han skal igang med fjerner lidelsen, og at han, når bare lidelsen er væk, så kan leve et liv ud at genskabe den. Det er naturligvis noget vås, processen er at skabe muligheden for at han kan være i lidelsen og lærer at udtrykke sig og handle nyt. Og dermed skaber sig en ny livssituation, hvor det at være i lidelse ikke mere er nødvendigt. Det er

en barsk omgang, og det hjælper ingen, at man foregøgler sig selv og andre, at det ikke er det.

Iøvrigt er det også ganske tydeligt at fornemme i de to bøger som her er nævnt.

Hermed ikke sagt, at der er ikke grænser for hvor meget man udholde, og at medicinering ikke kan være en hjælp, når denne grænse overskrides. Men dermed siges, at en viden om ovennævnte forhold, i sig selv vil gøre underværker, og at foregøgle noget andet vil gøre skade. Medicinen kan lindre de tilstande der overskrider ens grænser for hvad man kan udholde, og den kan bringe en tilbage til et sted der ligger indenfor disse grænser. Men den kan aldrig helbrede den kriseramte, fordi medicinens bivirkning er, at man ikke kan være til stede i livet, som den man er, med det man er. Dermed fratages man også muligheden for at være i det man er, og udtrykke sig, og handle nyt, og skabe sig en ny livssituation. Alternativet er, at man indretter sit liv på basis af det, medicinen gør en til, det er der ikke noget undeligt i. Vi har mange navne til den slags liv, f.eks. et liv som svingdørspatient, et liv som psykiatriramt, et liv som marginiliseret person i specielt indrettede bo- og væresteder, et liv i ensomhed eller hvor man er ensom, selv blandt andre.

Hvis man vil se på, hvad der er forårsager liv der benævnes som her anført, så skal man kigge mindre på "behandlingsmetoden", for i stedet at se på hvilke rammer og handlerum, der giver sig af "behandlingsmetoden", og på hvordan man omgås som mennesker de de rammer der er behandlingens.

En af de vigtigste rammer for udviklingsprocesser, på et sted som Helhedshuset, giver sig af den måde man organiserer sig på, fordi dette er af afgørende betydning for kvaliteten af de rum der dermed skabes. De psykiske- og fysiske rum hvori udviklingen skal finde sted. Herom handler de næste to afsnit.

HELHEDSHUSET - Organisering og ledelse

Den måde Helhedshuset ledes og er organiseret på, er de delelementer, der er af størst betydning for det vi kalder "alternativet". De elementer der har den største indvirkning på skabelsen af rammer at være i, når man er i psykisk krise, der er "alternative".

Ved at organisere sig på en måde der er anderledes end det psykiatriske system, åbner man også for en anderledes måde at opleve hinanden på, og dermed også for skabelsen af rammer der er forskellige, og som kan indeholde andre livssituationer og andre måder at forholde sig til hinanden. Dermed skabes også et anderledes miljø at være sammen i.

Hvis man ser lidt på, hvad det er, der skal indgå i Helhedshusets organisation, så er der personer der er i psykisk krise og der er nogle personer der er hjælpere. De indgår som mennesker ligeværdigt, idet det de første kommer med, er det de andre er der for. Det der derved bliver af betydning, er den måde man er ligeværdig sammen på, det der er det, man er fælles om at skabe, I Helhedshuset er det en udvikling af den kriseramtes livssituation. Når man er ligeværdig sammen om det fælles, betyder det også, at alle der indgår i det fælles, må udvikle sig personligt i takt med, at det fælles udvikler sig.

Når man har med mennesker at gøre, er det der er af afgørende betydning for menneskelig udvikling, den måde man forholder sig til hinanden, det fælles miljø man skaber deraf. I den måde man forholder sig til hinanden indgår, hvor og hvordan man placerer ansvar, om der er rammer hvor man kan gøre sin indflydelse gældende, om man kan være sig selv og trods det at man er individuel forskellig, virke for det fælles, om man kan finde og fastholde det, der giver udviklingerne en retning, hen imod det der er en fælles mening om. Så organisationsmodellen er af betydning for hvilke af de elementer der indgår i et samvær, der gives betydning i samværssituationerne, og den har indflydelse på, hvordan man kan håndtere disse elementer. Elementer som indgår i det psykiske rum, hvor man udvikler sig personligt, og hvor det fælles udvikler sig i en ånd, hvor man "trives."

Et andet plan, hvor organisationsmodellen skal sikre en effektiv virkning af det man fælles arbejder på, er udviklingen af den fysiske basis, som er rammen om det liv der leves i Helhedshuset. En basis der kan rumme de individer der indgår, og den levevis der fordres, når man fælles udvikler sig. For at denne basis kan være et trygt sted at være, må det administrative arbejde, som indgår i vedligeholdelsen og driften af Helhedshuset, og planlægningen af indsatsen, og de fysiske og faglige udviklingsrammer, og de forarbejder der skal udføres, for at man kan tilvejebringe en ro og afklaring omkring de mest basale livsvilkår, fungere effektivt. Fungere åbent på en måde som bevirker, at indsatsen er gennemskuelig, så det også er muligt at forholde sig til den, personligt og på basis af det fælles. Det er trods alt rammerne for menneskers liv det drejer sig om, og det at kunne deltage og have medindflydelse herpå er en menneskeret, også selv om det på grund af ens psykiske tilstand vil kræver specielle rammer og specielle organisationsformer.

1941-1942
1943-1944
1945-1946
1947-1948
1949-1950
1951-1952
1953-1954
1955-1956
1957-1958
1959-1960
1961-1962
1963-1964
1965-1966
1967-1968
1969-1970
1971-1972
1973-1974
1975-1976
1977-1978
1979-1980
1981-1982
1983-1984
1985-1986
1987-1988
1989-1990
1991-1992
1993-1994
1995-1996
1997-1998
1999-2000
2001-2002
2003-2004
2005-2006
2007-2008
2009-2010
2011-2012
2013-2014
2015-2016
2017-2018
2019-2020
2021-2022

(økonomiske)udvikling p.t.

Dagbladet Information bragte i Januar 1996 en serie indlæg omkring ledere og ledelse. Fra denne serie citeres et indlæg af Henrik Lauge, chefinstruktør i IBM uddannelsescenter. Indlægget blev bragt i Information fredag den 5. januar. Der er i artiklen brugt metaforen om hyrden og fårene i flok, en metafor jeg ikke ville have valgt i en beskrivelse af Helhedshusets ledelse, men bortset fra det, er det en interessant artikel, som ud over de synspunkter den beskriver omkring ledelse og organisering, også synliggør at selv når markedsøkonomien er den styrende kraft i samfunds- og erhvervs-politikken, hvad enten den nu er socialdemokratisk/radikal eller liberal/konservativ, så dukker nu humaniora og etik op, hvoraf styrende indsigt giver sig, når vi tilrettelægger vores (arbejds)liv. Vel og mærket fordi man nu begynder at se, at der er økonomi i det. Det man kan græmmes lidt over, er humaniora og etik, som basis for menneskelig livskvalitet, (og derved inddirekte som fremmer af produktivitet), ikke for længst er vokset ud af psykiatrien eller pleje- og undervisningssektoren, med en afsmittende virkning på den måde, man der behandler hinanden.

Leder, vær min hyrde

Den gode leder er ikke en hersker, men en hyrde, der diskret passer på sin flok, så hvert får ved, hvorfor det er i en flok, og hvorfor flokken er på en vej i en bestemt retning.

I gamle dage kaldte man det Scientific Management. Det at lede og fordele. Det handlede om regler, styring og kontrol - bedst udført af Henry Ford. Fundamentet var naturvidenskabens verden, forstået på den måde, at mennesket blev defineret som en del af produktionsapparatet - ikke som en katalysator for produktionen. Opfattelsen af mennesket som katalysator for produktionen kom først med Human Resource Management. Der blev de menneskelige egenskaber og den menneskelige kreativitet inddraget, og vi fik en ledelsesform, der tog hensyn den objektive og den subjektive side af produktionen. Derefter kobledes vi begrebet service på - Service Management, og senere begrebet kvalitet - Quality Management. Fornylig hed det Change Management - forandringsledelse, hvor man for første gang i ledelsens historie tog fat i det irrationelle alle mennesker bærer i sig. Søgen efter trykthed kontra søgen efter frihed. Et af resultaterne af Change Management er begrebet Den Lærende Organisation.

Nu heder det Process management, hvor der tages udgangspunkt i processerne i stedet for funktionerne. Buisness Process management indebærer, at menneskets personlighed stadig er en del af fokusområdet. Og det bliver det formodentlig ved med at være et stykke tid endnu. For management har taget Humaniora til sig.

God ledelse har altid været noget, der skabte resultater. Men for cirka 10 år siden blev begrebet "etisk regnskab" opfundet - i erhvervslivsregi. Formodentlig fordi, at hvis man ikke i fremtiden handlede under en eller anden form for etisk ansvar, så ville der sikkert ikke være brug for god ledelse i det 21. århundrede. Så god ledelse i dag er stadig

Hvis man fastholder, at Helhedshusets indsats, er en samfundsmæssig, politisk og individuel succes og er af kvalitet, hvis indsatsen medfører at den kriseramte udvikler et værdigt og tilfredsstillende liv. Hvis det er det, der er organisationens og ledelsens hensigt, så er der tale om at kunne udvikle en personlig værenstilstand i livet, d.v.s. individets livskvalitet i samfundet. Dette "mål" kan ikke defineres på samme måde som en virksomheds produkt kan det, eller som en institutions formål kan det. En skole der har til formål at undervise forskellige definerede aldersgrupper, et somatisk hospital der har til formål at helbrede sygdom, m.v. Man kan vanskeligt tale om at gøre effekten af indsatsen målbar, da livskvalitet ikke er objektivt definerbart, men et resultat, der giver sig af de livsrammer man skaber eller er påtvunget, og den måde man bruger sit psykiske og fysiske potentiale i de relationer, der indgår i livssituationerne. Man kan tale om at hensigten med det der sker, i det tidsforløb den kriseramte er tilknyttet Helhedshuset, er at den kriseramte bliver i stand til at udvikle sig og handle konkret på en måde, hvoraf subjektiv livskvalitet kan give sig. På baggrund af menneskelige erfaringer og almen sund fornuft, kan man udlede nogle formodninger. Eller med andre ord, man må observere ud fra et bredt humanistisk grundlag, d.v.s. at man ud over f.eks. den naturvidenskabelige og biologiskebiologiske forståelse, som kan give en indsigt omkring dele af menneskets hele vilkår, også må inddrage alle de områder eller felter, som man som menneske forholder sig til, når man skaber sig selv i sin individuelle og den fælles virkelighed. Områder som sociale arbejds- og uddannelses rammer, kulturelle rammer, religiøse rammer, politiske rammer, naturen, personlige rammer, m.m.m.

Det, der indgår i processerne i Helhedshuset, er mennesker. Mennesker der er i psykisk krise og mennesker der er hjælpere. Man kan altså ikke lede og organisere sig på baggrund af f.eks. videnskaber, ideologier og virkelighedsopfattelser, m.v. der fornægter menneskets natur, og her specielt menneskets mentale natur og menneskets sociale natur. D.v.s. man kan ikke her gøre mennesket til et objekt i en defineret mekanisk eller medicinsk proces.

Det, der skal ske i Helhedshuset er en udvikling, en skabelsesproces. Man skaber mennesker, der kan gøre alting nyt. Sin virkelighed, sig selv, sine omgivelser, sine fysiske og mentale handlinger.

Når man ser på hvad der overordnet indgår i sådanne nyt-skabelsesprocesser, kan man komme til følgende: Der skal være et "rum" at handle i. Der skal være "rammer" om rummet. Der skal være "engagement" der skaber fysisk og mental handling, Der skal være en "påvirkning udefra" eller fra det ubevidste, der tilfører handlingen nyt, og som gør, at der giver sig noget nyt at reflektere over, eller et nyt "sted" at reflektere fra, og nyt-skaber virkeligheden og ens selv..

For ikke at det hele skal blive for kaotisk, og for at få en basis at starte en beskrivelse af Helhedshusets organisation og ledelse fra, kan man se på hvor man er, inden for lederskabs- og organiseringsfilosofien i den del af erhvervslivet, der er i den største

hyrde, der diskret passer på sin flok". Jeg vil tilføje: "En hyrde der kender sin flok. Får som ikke lystre færehunden må udsættes for god ledelse - en integrerende dialog, der tager sit udgangspunkt i fårets situation. Så fåret ved, hvorfor det er i flok, og hvorfor flokken er på vej i en bestemt retning. Og accepterer det - helhjertet". Resultatet er masser af uld. Masser af økologisk uld.

<i>Consensusmodellen, inden for ledelse, kan visualiseres sådan:</i>				
<i>Autoritær ledelse</i>	<i>Klike ledelse</i>	<i>Demokratisk ledelse</i>	<i>Consensus-ledelse</i>	<i>Enighedsledelse</i>
<i>Dårlig ledelse</i>			<i>God ledelse</i>	
<i>Medarbejderindvikling</i>			<i>Medarbejderudvikling</i>	

Hvis man accepterer begrebet consensusledelse og det, det står for, (Consensus - det man kan opnå samstemmende mening om. F.eks. om hvad en kommunikationssituation indeholder af udsagn og holdninger, som så kan vurderes på baggrund af det man hver især selv taler ud fra. Hvad bringer det evt. af nyt til det jeg sidder med?). Hvordan kan denne ledelsesform så fungere i en Helhedshusramme, som jo er forskellig fra virksomheds- og institutionsrammerne?

Hvis man ser på de elementer og fænomener i Helhedshuset, som organisationsformen skal være rammen om, og giver livsbetingelserne for de individer der indgår, i den tid de er i Helhedshuset, hvad enten det er, fordi det er deres arbejde, eller fordi de er der af nød.

- * Den vej udviklingen tager
- * Det udviklingen kommer fra og det den går imod
- * Relationen mellem gruppen der arbejder der, og gruppen der er der af nød
- * Relationen mellem individerne
- * Relationen mellem Helhedshuset og det omgivende samfund
- * Det psykiske miljø i det fælles Helhedshus
- * De fysiske rammer for væren og udvikling i det fælles Helhedshus
- * Medmenneskeligheden der skal sikre, at det administrative, det faglige og det daglige engagement er af en kvalitet, der virker ind på livssituationerne, og hen imod en tilfredsstillende livskvalitet for alle i organisationen implicerede.
- * En forvaltning af de økonomiske midler, der opfylder de samfundspolitiske behov og ønsker.

De hér udvalgte punkter eller forhold, skal virke sammen, for at udgøre en helhed. I organisationen skal de anskues ud fra 3 planer. Det personlige, det man er fælles om i Helhedshuset, og det ydre samfundsmæssige plan. Der skal altså være fora eller struktu-

- Alice Faber.* Offentlige netværk for psykisk syge. Information, 25. juli 1995.
- Fokus, jsn.* Om babyer, rotter og mænd. Information, 26. februar, 1996.
- Tørk Haxthausen.* Iganatius. Information, 13. september 1995.
- Tore Jacob Hegland.* Fra De Tusind Blomster, Til En Måltrettet Udvikling. Forlaget Alfuff og forfatteren, 1994.
- Helhedshuset.* Et alternativ til den etablerede psykiatri. Galebevægelsens forlag Amalie, Januar 1995.
- Peer Johansson.* Deprimerede børn. Information, 5. september 1995.
- Peter Kemp.* Etik i virkeligheden. Information, 22. september 1995.
- Søren Kristiansen.* Psykiatrien på vej hvorhen? Information 18. Juli 1995.
- V. Sylvest Larsen.* Pyramiden - sat på spidsen. Kronik Politiken, 6. februar, 1976.
- Henrik Lauge.* Leder, vær min hyrde. Information, 5. januar 1996.
- Skiftesporet.* Et livslærested for sindslidende. Skiftesporet, Herning, december 1994.
- Socialforskning.* Temanummer; Velfærdssamfundets fremtid, august 1995.
- Socialministeriet og Sundhedsministeriet.* Regeringens statusrapport om tilbudene til sindslidende. Socialministeriet og Sundhedsministeriet, 1995.
- Sundhedssturelsen.* Målsætninger for kvalitet i voksenpsykiatrien. Sundhedsstyrelsens ekspertgruppe, 1995.
- Per Vendsborg og Preben Brandt.* Spilttet tilbud til psykisk syg., Information, 19. maj 1995.
- Økonomi- og planlægningsafdelingen Århus Amt.* Århus Amt i tekst og tal, 1996.

vende impulser. Noget som det altså ikke er muligt på forhånd, dels at fordre eller gøre krav på, og dels at opstille dogmatiske forudsætninger omkring. Det man kan, er at man kan prøve at skabe nogle rammer omkring det rum hvori fænomenet kan finde et sted at være i eller optræde i. I denne sammenhæng er f.eks. et religiøst fænomen et lige så anvendeligt, ægte og troværdigt felt at orientere sig i og forholde sig til livssituationer fra, (når man gør sig sine erfaringer med det eller i det, i det rum hvor det er det, der er nærværende), lige så anvendeligt som f.eks. en følelse eller en videnskabelig diagnose. Det andet fænomen, at agere rationelt, kræver at man under refleksionen, f.eks. over nye erfaringer og ny viden, tager afsæt eller forholder sig på baggrund af den man er, det man tror, den viden man har, og de erfaringer der er gjort tidligere. Ud af det tredje fænomen giver der sig en retning af den vej udviklingen tager, fordi situationen har indflydelse på hvordan man udtrykker sig, handler eller agerer.

Det at skabe retning i udviklingen, kan altså meget vel ske ved at man skaber en speciel ånd eller stemning, et bestemt miljø, en speciel sanseoplevelse, m.v. En diagnose f.eks. skaber en bestemt synsvinkel, og en bestemt måde at leve og udtrykke sig, og skaber dermed retning i udviklingen. En lederperson skaber retning, f.eks. via den måde han opfatter sig selv i forhold til de øvrige individer, og den måde han agerer på. Man udvikler sig altså forskelligt, afhængig af om man er under indflydelse af det ene eller det andet fænomen, fordi det er forskellige menneskelige egenskaber eller fænomener de giver "rum" for, som han så kan udtrykke sig i.

Hvis man holder fast i at kriser, hvad enten de er psykisk mentale eller psykosociale, ikke løses ved at bortfjerne noget, eller at man "udtænker en løsning" på baggrund af det kendte, men ved at noget nyt tilføres situationen, og det på en måde, som gør, at man ophører med at være i tilstande eller handle på måder, der medfører situationer skaber lidelsesfulde psykiske fænomener og sociale problemer. Noget nyt der tilføres ens egen erfaring eller viden, eller det der er ens virkelighed, (det man virker i, det man indvirker på og det man påvirkes af).

Ledelsen og organisationen i Helhedshuset, er det som angiver retning i udviklingen. Hvis man ser på ledelsen først, så vil jeg godt starte med at sætte et spørgsmålstejn ved, om det i denne sammenhæng er hensigtsmæssigt, at have en person til at personificere ledelsen, eller tegne organisation for den sags skyld. Dette sagt med tanke på hvad det er, der ofte forårsager psykiske kriser, nemlig overgreb fra magtfulde personers- eller magtfulde systemers side. Og ikke mindst ud fra de erfaringer man har gjort, omkring de fænomener, der er styrende eller ledende i en kriseramts liv, fænomener der ofte er noget, som giver sig af en mental tilstand, en situationsopfattelse og en virkelighedsopfattelse, som opleves ægte og er subjektivt. Hvilket vil sige, at de som mennesker er sandfærdige og de er forskellige. Under det gemmer der sig ganske vist altid noget konkret, noget der er objektivt set er sket i en relation, i en situation, i virkeligheden.

Der er ikke noget mystisk i ikke at have en person som leder, det foregår mange steder, under mangfoldige forhold. Tag f.eks. politik . I dagens Danmark er den fremherskende "ledestjerne" f.eks. den markedsøkonomiske tankegang, (som er et fænomen og ikke en person) hvorom samfundet organiserer sig. Flertallet af de folkevalgte handler

noget, der skaber resultater - under hensyntagen til den globale fremtid. Det er dog langt fra alle steder god ledelse bliver praktiseret. Det kunne være et mål.

Hvad ligger så bag resultaterne og etikken? Jeg har selv i et stykke tid arbejdet efter en form for consensusmodel, hvor metoden er at gå i dialog for at skabe en fundamental accept af nødvendigheden af en bestemt opgave eller ændring. Det er mit bedste bud på hvad god ledelse er. Via denne consensusmetode skal lederen skabe resultaterne inden for rammerne af etikken. Og det kan lade sig gøre. Consensusmetoden er formen og tanken bag - resten nås gennem lederens personlige lederskab, underbygget af et tilfredsstillende fagligt/teknisk niveau hos lederen. (Se skema nederst).

At nå til fuldstændig enighed, er utopi - derfor consensusledelse. Men det kræver, at lederen tør gå i dialog. Udvikle i stedet for indvikle. Og det kan ofte volde nogle problemer. For når vi mennesker går i dialog, så viser vi hvem vi er, og det er der ikke tradition for i mange virksomhedskulturer (og institutions kulturer - red.). Samtidig bliver man i dag også målt på etikken. Så der skal jo ikke mange ukurante tanker til oppe i lederens hjerne før lederen få dårlig samvittighed, og så er det nemmere for lederen at bruge autoritær eller demokratisk ledelse, eller at lade ledelsen være op til nogle toneangivende klikker i afdelingen/virksomheden.

Her er det vigtigt at bemærke, at den dårlige ledelse kun er et forsvar hos lederen. Et forsvar, der ofte handler om at skjule lederens personlighed.

Lederen skal turde gå i dialog med medarbejderne. Det er det nutidens ledere skal lære på ledelseskurser. Man kan tage managementbogen: "Strategisk analyse og syntese" af professor Erik Johansen med i seng, og lære noget af det. Man kan ikke opbygge et dialogberedskab i sengen. Ihvertfald ikke et beredskab, der kan bruges i virksomheden. Derfor må erhvervslivet stille det krav til uddannelses- og konsulentbranchen, at de tager dialogberedskabet alvorligt - og at de selv tør gå i dialog!

DEFINITIONEN af dårlig ledelse giver sig selv. Det er ledelse der holder op. Enten fordi der ikke opnås de ønskede resultater eller også fordi etikken kikser. Hvis dårlig ledelse ikke holder op af sig selv, så er det fordi den bliver holdt i live kunstigt, f.eks af mekanismer som anciennitets-avancementer eller uopsigelighed i stillingen.

Jørgen Krogh Larsen (arbejder på forskningsprojekt omkring ledelse) foreslår et forskningsprojekt med hypotesen: Forefindes diagnosen psykopati med en overhyppighed blandt topledere? Måske har JKL et personligt ærinde med dette forskningsprojekt. Det vides ikke. Men generelt kan man vel sige, at det paradoksalt nok ofte er mennesker med "tunge skader", der har de bedste forudsætninger for bestemte typer opgaver. Jævnfør psykoterapeutens indlevelse med rod i egne traumatiske erfaringer og med kunstnerens udtryk. Men god ledelse stiller så store krav til personligheden - bl.a. omkring omsorg og medfølelse, at en "psykopat" ikke ville kunne honorere de menneskelige krav. Det forhindrer dog ikke en række "psykopater" i at drive dårlig ledelse.

Professor C.K. Prahalad siger om lederen: "Ønskemålet er ikke en hersker. Men en

som symbol repræsenterer, hvad den vækker af erindringer, håb, forventninger, sansninger, tanker, o.l. Når en person har talt således, har de øvrige også fået en fornemmelse af, hvor denne person er, og hvad der lige nu rører sig. De øvrige personer fortæller på samme måde om det der rører sig i dem, ved synet af grenen eller evt. det der står i vejen for, at de kan opleve den eller optages af den. Andet kan jo optage mere og er måske mere presserende, men så bliver det jo synligt og får rum i fællesskabet, som følge af grenen og det fælle rum man indtræder i.

Ud over at bibringe hinanden en fornemmelse af hvordan man er tilstede lige nu, og med hvad, skabes med den måde skabelonen er udformet, en fornemmelse, af det der er bragt frem, kan rummes i samhørighed, hvilket resulterer i gensidig tillid. Desuden kan denne simple handling være af betydning for den stemning man går til dagens arbejde, udstikke et individuelt eller et fælles tema, tilvejebringe f.eks. en kontakt med naturen, der kan få betydning for den konkrete måde eller ånd, hvori man udfører sit arbejde den dag. Hvis man er engageret i dette forløb, vil der også ske en skærpelse af deltagernes sensitivitet, og deres evne til at forholde sig med en større kompleksitet til dagens oplevelser.

Så det kan ske er, at der giver sig adskillige muligheder for at det, at man har ladet sig engagere i dette forum, får indflydelse på den måde hvorpå man går til sit arbejde den dag. Det er jo helt fint, specielt når man omgås personer i psykiske kriser, hvor man alligevel ikke kan definere alle opgaver rationelt, og hvor man alligevel ikke har consensus omkring virkeligheden at være fælles om, men hvor man ofte må begynde at handle på basis af det man møder og den stemning eller ånd man selv møder op i. I sidste ende, er det om aktiv handling initieres på basis af en lodret ordre, eller om det skal ske f.eks. på basis af den stemning man er i, eller et sensitivt og nærværende møde med en anden person, blot et spørgsmål om at prioritere hvad man vil tillægge (livs)værdi, og et spørgsmål om at vælge. Hermed vælger man også, i en vis udstrækning, i hvilken virkelighed det falder naturligt, f.eks. at begynde dagen. Man kunne sagtens begynde dagens forskellige aktiviteter eller sessioner med handlinger i stil med den her beskrevne. Dels for at komme tilstede, dels for at skabe en ånd eller stemning og dels kan der give sig et tema.

Naturligvis har tid og sted, erfaringer, den sammenhæng/situation man befinder sig i, det man beskæftiger sig med, stor indflydelse på, hvad man vælger at lade sig lede af.

Når en sådan lidt "fremmedartet" model foreslås, sker det ikke på baggrund af utopiske visioner, men på baggrund af praktiske erfaringer i andre sammenhæng, hvor modellen har vist sig virksom og yderst effektiv. Den kræver blot lidt øvelse af udøverne, dels omkring udformningen af rammerne og dels omkring inddragelse af andre indsigter en dem den rationelle fortolkning af organisationsprocesserne kan give. Denne model forudsætter også at alle de praktiske forhold der er grundlaget for Helhedshusets trygge basis, d.v.s. administrationen og praktiske dagligdags aktiviteter, fungerer effektivt og godt.

Litteraturliste

Psykoterapi.

James Hillman and Michael Ventura. We've had a hundred years of psychotherapy and the world's getting worse. HarperCollins Publishers, New York 1993.

James Hillman. Kinds of power. Bantam Doubleday Dell Publishing Group, New York 1995.

Ellen Levine. Tending the fire - Studies in Art, Therapy and Creativity. Palmerstone Press, Toronto, Ontario, 1995.

Stephen K. Levine. Poiesis. The language of Psychology and the Speech of the Soul. Palmerstone Press, Toronto, Ontario, 1992.

Thomas Moore. Care of the Soul. HarperCollins Publishers, New York, 1992.

Thomas Moore. Soul Mates. HarperCollins Publishers, New York, 1994.

Paolo J. Knill, Helen Nienhaus Barba, Margo N. Fuchs. Minstrels of Soul, Intermodal Expressive Therapy. Palmerstone Press, Toronto, Ontario, 1995.

Shaun McNiff. Fundamentals of Art Therapy. Charles C Thomas Publisher, Springfield, Illinois, 1988.

Shaun McNiff. Depth Psychology of Art. Charles C Thomas Publisher, Springfield, Illinois, 1989.

Shaun McNiff. Art as Medicine. Shambhala Publications, Inc. Boston Massachusetts, 1992.

Erik Nielsen, Myter og galskab. Forlaget Rite du Passage, Ormslevvej 295, Viby J.

Palle John Nielsen. Billedfladens Univers. Foredragsoplæg, København 1989.

Baukje Zijlstra. Hvad kan man selv gøre? Museet Psykiatrisk Hospital i Århus.

Psykologi og socialpsykiatri

Kalle Birck-Madsen. Terapeutisk Teori og Metode - kritisk Psykologi i praksis. FORUM, Kritisk Psykologi nr. 9. 1995.

Nana Friis Jensen og Charlotte Madsen. Diagnose - håb eller hæmsko, et sociologisk studie i psykiatriske diagnoser, stigmatisering og identitet. Speciale, samfundsfag, Ålborg Universitet, juli 1995.

Hjernemedicin - en bog om den giftige psykiatri. Amalie - galebevægelsens forlag, København 1988

Social Kritik nr. 40/41. Tema: Psykiatriens Maskespil. Tidsskrift for Social analyse og debat, december 1995.

Thomas Ree. Fra behandling til handling - en grundlagsdiskussion af et alternativt behandlingsalternativ til den etablerede psykiatri. Psykologispeciale, København, sommer 1995

en som individ og som deltager i fællesskabet. Den kræver ligeledes et konstant og disciplineret arbejde med skabelonerne eller rammerne, for at de kan bevare deres styrke og rummelighed, og således at de kan forny sig og bliver stadig mere enkle og klare.

Desuden kræver det at alle de praktiske aktiviteter og administrationen af Helheds- huset fungerer så godt, at der bliver det fornødne personlige overskud til at engagere sig i denne organisationsform. Det kræver at de enkelte hjælpere er i stand til, så at sige, at foretage en forskydning i deres værdisystem, fra det at give sit personlige arbejdsliv værdi gennem den profession og den uddannelse man har, til at prioritere det at være i det organiserende sammenhænge, som den personlighed man er og med det, der er ens ansvarsområde, og her sammen med de andre agere til fordel for det fælles bedste. D.v.s. at jobarts- og fagprestige nødvendigvis må transformeres, til et engagement i det at få organisationen til at fungere solidarisk, og til det *fælles bedste*. Det medfører at bestræbelserne går på at udvikle skabelonerne eller rammerne, hvori den ledende ånd eller stemning kan få rum, samt på at indtræde i cirklen, åben, og medbringende det man er i, det der rører sig i en, det der optager en, o.s.v. Således at det, der er det tryghedsskabende giver sig af denne åbenhed. Heri virker den gensidige tillid, og troen på at man kan håndtere de menneskelige situationer der vil opstå, på en måde som virker til fælles bedste. En sådan situation kan f.eks. være; en betænkelighed omkring en anden person i gruppen, optagethed omkring et politisk emne, bekymringer vedr. noget praktisk glæde over et familiemedlem der skal giftes, indtryk fra en kunstudstilling, bekymringer over en kriseram, følelsen af magtesløshed over for en konkret situation, m.m.m. Medmenneskelige forhold, det er en fordel at kunne håndtere tilfredsstillende og uden at det giver anledning til at man pludselig befinder sig i en krisesituation, hvis man konfronteres med forholdene.

"Det fælles bedste og solidaritet", kan det opnås hvis man lader dialogen foregå efter consensusmodellen? Hvad skal rammerne for denne model så bestå af, i en Helhedshus-sammenhæng?

Først og fremmest en erkendelse af, at hvert enkelt individ der indgår i gruppen, er bærer af sin egen personlige virkelighed, og har sin mere eller mindre unikke måde at opfatte virkeligheden, eller unikke måde at tolke det der sker i situationer, ind i den individuelle virkelighed eller den fælles virkelighed, der ifølge hans opdragelse, opfattelse, erfaring, viden, omgangskreds, m.v. er en fælles consensus om. Altså al virkelighed er et yderst personligt og samtidigt et komplekst og fleksibelt fænomen. Det er også således at jo "tættere på" en evt. forskellighed indvirker på en personlige virkelighed, jo mere betydningsfuld,- følelsesmæssigt o.l. - bliver forskelligheden, for den person forskelligheden indvirker på. Forskelligheden får da betydning for personens egen opfattelse af sig selv, for gyldigheden af den personlige holdning, for den måde man opfatter sig selv i situationen og det der omgiver den.

rer hvori de ovennævnte forhold kan sættes i proces, hvorved man kan anskueliggøre og redegøre for, hvad der er i virke i forholdene, og hvordan det så indvirker på det personlige -, det fælles- og det samfundsmæssige plan i dagligdags situationerne.

En af de største opgaver som organisationsmodellen skal kunne give mulighed for, er at holde disse 3 planer eller niveauer adskilt, eller i det mindste, at man i organisationsprocesserne får mulighed for at gøre (sig) klart, hvilket plan man f.eks. taler fra, eller en udtalelse tilhører, så man ikke taler forbi hinanden. Hvilket er forudsætningen for en meningsfuld dialog, tryghed og tillid, som bærende fænomener for organisationens liv.

Helhedshuset skal altså indeholde rammer, hvori man kan organisere sig på alle tre niveauer. For de personer der indgår som hjælpere gælder, at de skal kunne agere og kunne forme rammerne, på alle tre niveauer, om de fora, hvor man organiserer sig. Hvilket f.eks. vil sige, at hvis en gruppe er forsamlet i et forum, hvor synsvinklen giver sig ud af det man er fælles om, forsamlet for f.eks. at organisere hvordan psykoterapien skal indgå i helheden, så den virker til det fælles bedste for hele Helhedshusets liv. Så har hver enkelt deltager en personlig holdning. Hvis alle giver deres personlige holdning til kende i dette forum, så er der udtrykt forskellige holdninger, og man kan undersøge hvad disse forskelligheder kan give af bidrag til den holdning man selv sidder med, så den holdning evt. udvikler sig. Og man kan fælles søge frem til de elementer, der kan blive consensus omkring. Hvis man opfatter forskellighederne som personlige angreb på ens egen holdning, og dermed som en irettesættelse af en selv som person, så vil man tale ud fra et personligt forsvar af sig selv. Følgen af individernes forskellige position eller synsvinkel, er, at dialogen omkring psykoterapien og den måde den kan virke til det fælles bedste, vil afspore og blive til diskussion på et personligt plan, om gyldigheden af den ene eller den anden personlige holdning, eller man vil misforstå hinanden, fordi man taler ud fra forskellige synsvinkler.

For de personer der er i Helhedshuset af nød, gælder at de ud over at agere på det personlige plan, skal tilbydes mulighed for at agere på det fælles plan, og det samfundsmæssige plan. Sammen med at der er en åbenhed for deltagelse, eller en invitation, så følger der også tilbud og mulighed for at udvikle færdigheder, og erfaringer med det man vælger at indgå i. Hvad det er for konkrete fora den kriseramte deltager i, giver sig af hans muligheder, ønsker, behov og engagement.

Ledelsesform

Hvis man anlægger et udviklingsperspektiv, og ser på tre fænomener, der alle er en form for engagementet: Det at handle engageret i det der påvirker. Det at handle rationel på baggrund af det man ved. Det at fokusere på det i omgivelserne, rammerne, som indvirker på den form udtrykkene i de to første fænomener tager. Så ser man, at det første fænomen er noget som giver sig under specielle omstændigheder, og er noget som giver sig ud af nærværende handling (i de formgivende kræfter, som det er illustreret i den nedre cirkelhalvdel i figur 1, foregående afsnit.) Det er noget som giver sig i de menneskelige ikke rationaliserbare formgi-

Det første forhold kan finde sted i et forum, med deltagelse af alle. Det kan involvere alle tre planer, dog med en tydelig, f.eks. tidsmæssig markering, af hvornår man taler ud fra hvert af de tre planer.

Om andet gælder, at det finder sted i fora, der kan ligge både indenfor og udenfor Helhedshusets rammer. I et forum inden for Helhedshusets rammer, *kan* alle deltage og behandle det på alle planer, dog *skal* alle som arbejder i Helhedshuset deltage. Her udstikkes retningen for handlinger, som evt. udføres i andre fora, uden for Helhedshusets rammer, af individer som har forholdet som arbejdsområde eller som interessefelt

Om det tredje forhold kan siges at det *skal* give sig ud af den måde, dem der er i Helhedshuset på grund af deres arbejde, forholder sig til hinandens livssituationer, og agere, i alle forhold, i alle fora, på alle planer.

Det fjerde forhold optræder på alle planer, og vil involvere alle individer, men ofte under forskellige omstændigheder. Dette er et forhold, som det er nødvendigt, på baggrund af et rationelt betinget behov eller ønske, at opstille rammer omkring, der kan skabe et forum, hvorunder rationelle mål kan udstikkes. Det er også et forhold, som giver sig af omstændigheder i organisationsprocessen, og som det derfor gør nødvendigt at kunne improvisere rammer, der giver et forum, hvor en afklaring kan foregå.

Det femte forhold, kan kun foregå i et forum hvor alle individer er til stede, og det kan foregå på alle planer, dog med klart markerede overgange. Således at det materiale der indgår i forholdet, der er af individuel karakter og som har relation til andre specifikke individer i gruppen, finder en afklaring på et personligt plan, før man går til det fælles og det samfundsmæssige plan. Det er af betydning for gruppesikkerheden og gruppetrygheden, at sådanne anliggender er afklarede. Ikke nødvendigvis løst, med afklarede, så man kan være med dem, indtil de kan få opmærksomhed i et forum, der vedrører det sjette forhold.

Det sjette forhold. For gruppen der arbejder i Helhedshuset gælder, at de skal have et forum, hvori disse forhold kan belyses, og at alle i gruppen deltager, og at dette forum er adskilt, tidsmæssigt fra de fora de indgår i, for at organisere det der er fælles og det samfundsrelaterede.

Det syvende forhold, vedrører det første forhold og det andet og inddrages i disse fora.

Det ottende forhold giver sig af den ånd man skaber, og den måde man forholder sig til hinanden, i alle fora.

Det niende forhold indgår i det andet forhold, og giver sig af de muligheder, der her gives til at skabe med, og de behov der her prioriteres.

Hvis man efter at have læst det ovenstående, nu sidder og er forvirret, så er det helt fint. Når man organiserer sig via forskellige processer i forskellige fora, så er det, der er af størst betydning for hvad det er, man i organisationen som helhed handler på, de for-

Sådan lyder en konklusion, når den er skrevet i René Descartés ånd. Store ord, store visioner og store forhold. Fornuft! - "Jo". Hvis man er enige kan man sammen flyve af sted på åndfulde vinger, i tryk afstand til de mennesker det drejer sig om og med distance til de konkrete fysiske og psykiske forhold og den natur vi lever i. Der er masser af luft, som tuder ørene fulde af vellydende forhåbninger. Det er der ikke noget galt i, men underkastet tidens ideologier, vil alle blive ført den vej vinden blæser, hvis der ingen jordisk og menneskelig virkelighed er at tage afsæt fra, når man flyver. Der er således heller ingen base at vende tilbage til, når man ør i hovedet trænger til ro, tid til at puste ud og til at reflektere.

I denne (tids)ånd, er der ingen lugt af jord, intet græs der gror, ingen beskyttende arme, ingen øre der lytter, ingen tåre, intet snot, ingen krop, ingen fysisk nærhed, ingen hudløs sårbarhed, intet skind imod skind, ingen sjæl. Alt sammen vitale forudsætninger for den tillid, tryghed og livsbekræftigelse, som gør at livskvaliteten indfinder sig i dagliglivet.

Hvis vi ikke lærer at finde en måde hvorpå de mennesker der er i psykisk krise og hjælperne kan virke *sammen og indbyrdes* som medmennesker, så vil der ingen fælles base være for betydningsfulde helende menneskelige relationer, hvor også almen sund fornuft har sin virkning.

Vor tids udfordring bliver at kunne være i "rum" sammen, være i samme rammer med vores individuelle/faglige forskelligheder, og med basis i de kriseramtes livssituation, give den fælles indsats en retning der peger fremad, som skaber og skubber på en udvikling i de psykiske kriser, der er til gavn for de kriseramte.

Det kræver åbenhed, gennemskuethed, dialog og samarbejde på det faglige og det personlige plan. Det kræver at man tager afsæt i den virkelighed som er den kriseramtes og i de behov der giver sig deraf. Det kræver at man som behandler eller hjælper må være fleksibel, således at man i den udvikling der skabes, kan følges med den kriseramte side om side, og være åben for muligheden af at kunne *mødes* som medmennesker i de situationer, hvor der er fælles berøringspunkter i det der indgår i relationen.

helheds

H U S E T

forskel på den vægt hvormed man forelægger og indgår i processen, alt afhængig af forholdets art, tema, område, engagement, m.v. Så det bliver mere et spørgsmål om at tage eller give plads, og det på en måde der er til det fælles bedste.

I det næste afsnit vil det fremgå, hvad det er for "rum" eller fora, som de organiserende processer finder sted i.

Den gensidige forståelse og enigheden
kan man blive ved med at tro på den?

Jeg må tro på den fordringfri, den hensigtsløse
solidaritet mellem forskellige mennesker, som ikke
lader som om de forstår hinanden, og derefter hand-
ler selvisk

På dem som handler i fællesskab, selv om adskil-
lelsen imellem dem er umulig af overvinde, og
alligevel gennem disse handlinger høster den
fælles frugt.

f.eks. på basis af forskelligheder i opfattelsen omkring markedsøkonomien, og man når frem til (en for uindviede skjult) consensus i udvalgene, som giver en retning, der påvirker hvordan samfundet udvikler sig.

Inden for så betydningsfulde menings- og handlingspåvirkende områder som religion, ledes man af myter, billeder og beretninger om mytiske figurer. Kulturelt ledes vi af den måde hvorpå vi fortæller vores (for)historie, fortolker nutiden og fortæller fremtiden. Videnskabeligt ledes vi af ideologier, som er forstillinger, hvoraf der giver sig indsigter omkring et udsnit, af f.eks. virkeligheden og naturen. Når vi er sultne ledes vi hen til køleskabet af vores sult, m.m. Der er faktisk i langt de fleste tilfælde og situationer, vi lader os lede af andet en personificeret leder. Alt i alt er det faktisk ret sjældent vi gør det, når man betragter antallet af ledede hændelser og handlinger i nutidsmenneskets daglig dagsliv.

Faren ved at have en person som leder, når man taler om psykisk udvikling, er ligesom faren ved for enkle og simple ideologier, politikker, videnskaber, sociale normer, trosretninger, mærkesager, m.v. er det, at det rum der giver sig deraf, bliver for snævert til at man kan udvikle flere end få, af sin menneskelige aspekter og livspotentialer. I stedet bliver man ofte indviklet i deres for snævre rammer, så man til sidste ikke aner hvad der er udvikling og hvad der er tilpasning, hvorefter man må ty til en anden virkelighed, som kan give det der sker, en anden betydning, eller en årsag, der ligger uden for den konkrete situation.

Hvordan kan man så organisere sig i et Helhedshus, hvis der ikke skal være en enkeltperson der er leder? Hvad skal da lede organisationen og dens individer, i en retning der skaber individuelle udviklingsmuligheder? Og hvad skal angive retningen af den fælles indsats, og den udvikling det fælles tager?

Et eksempel på en skabelon, en struktur, hvori der kan afstikke sig en retning:

Forestil dig at der er f.eks. 18 mennesker, som samles i et forum, det er morgen og dagens gøremål skal til at starte. Man samles for at sammen at finde "noget fælles" at lede den måde man går til dagens gøremål. De sætter sig i en cirkel og fokuserer på centrum. En har f.eks. medbragt et objekt, der for ham eller hende har en symbolsk betydning for dagen, eller for den måde som dagen er oplevet indtil nu.

På forhånd er rammerne om forløbet aftalt, så strukturen er helt klar og gennemskuelig. Det kunne f.eks. bestå i angivelse af tid og sted, samt tidsrummet 30 min. og en angivelse af aktivitetens karakter, væsen og formål. Som f.eks. kunne være: Det at komme tilstede, mødes og gå hver til sit. Giv det der evt. står i vejen for nærværet i kredsen et navn eller en omtale.

Lad os sige, at det der anbringes i centrum, er en gren med store bristefærdige knopper. Vedkommende der bragte den, fortæller om hvordan den har gjort indtryk, hvordan den har påvirket dagen eller hvilke konkrete oplevelser eller tanker m.v., den

måde de støtter Helhedshuset, ved de krav de stiller, ved de økonomiske midler de stiller til rådighed, og ved den måde de udføre deres handlinger.

2. Der er personerne, interessenterne, i Helhedshusets interne administration, der vedrører drift og vedligehold, hvis påvirkning er afhængig af graden af medleven i de kriseramtes situationer og deres evne til at omgås de øvrige personer i Helhedshuset og personerne i de offentlige instanser.

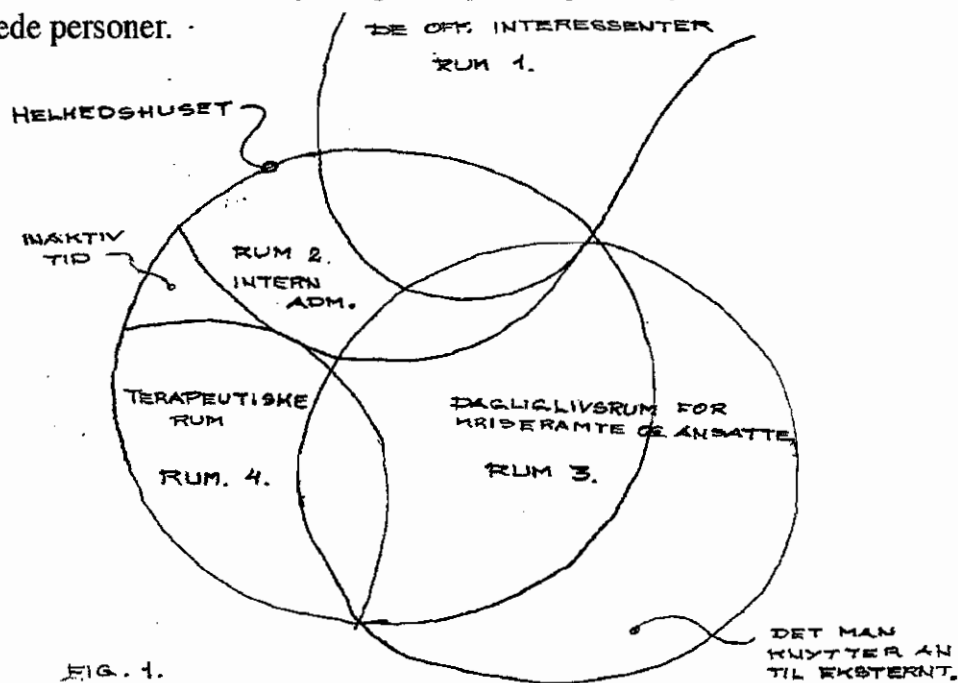
3. Der er Helhedshusets dagliglivssituationer. Dels for de kriseramte og dels for dem der er ansat.

Dagliglivssituationerne for de kriseramte omfatter alt det, der skal til for at have en stabil basis for sit liv, evt. at være i, og altid at udvikle sig fra, herunder: Bolig, mad, penge, fritidssamvær, handlings- og interessefællesskaber internt og eksternt, individuel inaktiv tid, kontaktpersonrelationen, boglig- eller faglig uddannelse, kropspleje og åndelig pleje, m.v.

For de ansatte omfatter det gruppens egne interessefællesskaber, pleje af de fælles interessefællesskaber, løn og arbejdsvilkår, indbyrdes organisation, faglig og menneskelig udvikling, supervision, m.v.

4. Der er Helhedshusets rum med de særlig solide rammer, hvor man arbejder terapeutisk, med psykoterapier, kropsterapier, udtryksterapier, o.l.

Grafisk kunne det se således ud, uden at man dog skal tillægge størrelsesforholdet imellem rummene, for stor betydning. Det giver sig nemlig først når man kender de involverede personer.

På bagsiden af figuren er den tid man ikke handler fælles, f.eks. fordi man sover eller har fri.

Konklusion

Den fri vilje er i sig selv den fornemste egenskab vi mennesker kan have, fordi den i en vis forstand gør os til Guds ligemænd og fritager os fra at være hans undersåtter; og således er dens retfærdige anvendelse den største af alle kvaliteter, vi har, og videre er der intet, som er mere vores eget, eller som betyder mere for os. Det følger af alt dette, at intet foruden den frie vilje kan befordre vores største tilfredsstillelse.

Citat: René Descartes, fra et brev til den svenske dronning Kristina, nov. 1647. Litteratur, Information, Lars Fahrendorff, 30-31 marts 1996.

Det ovennævnte citat står som starten på en kulturel proces. En udvikling ud af den Mørke Middelalder, hvor ideen om at Universet er levende og besjælet, og menneskets vej gennem livet var skæbnesbestemt. Samtidig hermed fandtes der fænomener som: Skærsilden, aflad m.v., som var led i en magtkamp om retten til beherskelsen af folkets sjæl. Kirken brugte herved sin åndelige autoritet til ussel verdslig berigelse.

Vejen ud af dette, mente Descartes, var det rationelle menneske, som gennem en fordomsfri og videnskabelig fornuft forvaltede frihedens vilje fornuftigt. Videnskab og fornuft, som afløser gudstroen og dens vejledende normer, bliver en slags ny religion.

I dag står vi ved en ny skillelinie. Fornuftens og videnskabens religion har ledt os derhen, hvor det superliberale menneske i sin egen grænseløse frihedstrang efterlader de svageste til rådvildhed og angst, imens de stærkeste uhæmmet dyrker selvet på bekostning af fællesskabet. Resultatet af handlingerne der udspringer deraf er som resultatet der udsprang af præsternes handlinger i Middelalderen, - fatale. Følgerne er at se i den overbelastede natur, institutionernes begyndende sammenbrud og af det stigende antal mennesker med psykiske kriser.

Psykiatrien, medicinal- og hjerneforskningsindustrien er, som den ser ud idag og således som den virker inden for det psykiatriske område, et resultat af denne proces. For de mennesker som vi idag kalder de psykisk lidende, har udviklingen betydet, at deres status igennem tiden fra før Middelalderen blev mørk, har forandret sig fra at være personer med en vis status og agtelse, - det på trods af deres specielle evner og evt. særprægede beskæftigelse -, til at være forfulgte og udslettelsestruede, til socialt at være udstødte og marginaliserede, til at være bortgemt og opgivet, og endelig til at være sygdomsømt til behandling, - alt sammen lavstatusområder, der drives frem af en ensretning af samfundet og individernes manglende evne til at kunne håndtere det forskellige og det uforklarlige.

Blandt de udstødte i denne proces er de mennesker, som dette projekt henvender sig til og set i dette perspektiv kan man sige, at et af formålene med dette projekt er at give de udstødte noget af deres værdighed og frihed tilbage. Dette ved at der fokuseres på hele mennesket, og udvikler det menneskelige potentiale som ligger uden for den synsvinkel der tilhører sygdomsopfattelsen, og fokuserer på de kriseramtes hele livssituationer,

ovenstående er i proces her. Om personerne der indgår her kan siges, at ud over den tid og de handlinger, der er hjemmehørende i dette handle-tidsrum, er de aktivt medvirkende i handle-tidsrum 1 og 3. I handle-tidsrum 1, er de aktivt i dialog og forhandling med personerne der. Og her, via deltagelse i de aktiviteter, hvoraf der giver sig en indsigt omkring de enkelte individers livssituation og det fælles livs situation. Det kan ske f.eks. ved deltagelse i de ansattes fælles supervision, under opvask eller under øvrige fælles arrangementer o.s.v. Mulighederne er ubegrænsede, tiden og interessen giver rammen. Personer der er i Helhedshuset af nød, kan deltage aktivt i dette handle-tidsrum. Deres deltagelse afhænger af deres interesse, behov, mulighed og ønske om at tillære sig evt. manglende kvalifikationer. Det samme gør sig gældende for de øvrige ansatte.

Grafisk ser det nu således ud:

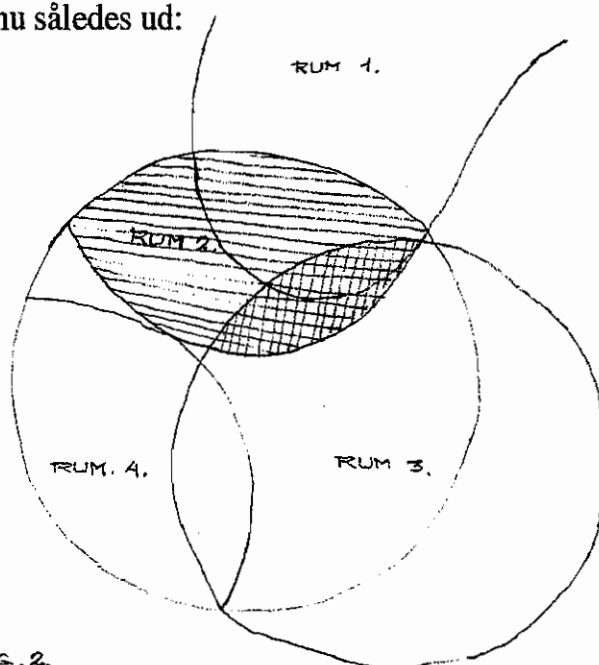

FIG. 2.

Af det krydsskraverede felt giver sig en indsigt omkring processerne og processernes rammer i handle-tidsrum 1. 2 og 3. Størrelsesforholdet i den grafiske figur, siger ikke noget om mængden af indsigtsgivende information, men om udstrækningen i tid, tidsforbruget. Kvaliteten af indsigten afhænger af hvordan de involverede personer handler og agerer sammen, frem eller imod det man er fælles om og står med et solidarisk ansvar over for, nemlig en forbedring af den kriseramtes livssituation. Det handler om dialog, åbenhed, tillid, o.s.v. om, hvordan man håndterer de forhold der gør sig gældende i de (møde)situationer, der er i tidsrummet. Ligesom den skabelon eller struktur, hvori man lægger mødesituationen er af afgørende betydning for hvilke "forhold" og hvilke facetter af forholdene, der kan give sig til kende, og som derved kan præge (be)handlingerne og organiseringen i tidsrummet.

Det der her forsøges tydeliggjort er, at i stedet for at lade sig lede af en lederperson eller en ledergruppe, kan man i rammer som i Helhedshuset med fordel skabe bevidstheden om, at man tilhører en flok, og at man indgår solidarisk i flokken samt at man kan afstikke de retninger flokken bevæger sig,- for nu at bruge Henrik Lauges metafor alligevel - ved at skabe skabeloner eller strukturer, hvori den dialog og kommunikation som er nødvendig for at sikre at stedets mangesidede aktiviteter, opnår den krævede kvalitet, til gavn for det fælles bedste. Man kan ved at arbejde med skabeloner eller rammer om rum (i tid), skabe en ånd eller stemning, som kan være den man indgår i dialogen i, når man som enkeltindivid kommer med sig selv og den viden og kunnen man medbringer, samt med det område eller den aktivitet, man i Helhedshuset man har medansvar for, hvad enten man er der af nød eller p.g.a. sit arbejde.

Der er fire forskelle at fremhæve, ved det at arbejde i en ånd, en stemning eller et sindelag.

* Det rum man således arbejder i, er mere rummeligt end f.eks. det lederperson eller en ideologi kan skabe.

* Dernæst vil det betyde, at de elementer i kommunikationen, der får vægt som betydningsfulde, vil være nogle andre end dem der gør sig gældende i en traditionel institution eller virksomhed, der ledes i et autoritært system. Dermed skabes en øget kompleksitet, omkring det man indgår med.

* Dernæst at denne måde at organisere sig på, betyder at organisationen arbejder under betingelser, der ligger meget tæt op ad den kriseramtes livsbetingelser. Hvilket giver et stort skridt på vejen, hen imod åbenhed og gennemsikkelighed i organisationen, samt en større mulighed for, at der mellem hjælpere og kriseramt kan etableres tidsrum, hvor de er i en fælles forståelse omkring krisers natur, og at de derfor kan kommunikere i dialog. Dermed skabes også den gensidige tillid, der kan være bærende for en fælles udvikling.

* Dernæst betyder det, at der i det skabte rum også er råderum for de menneskelige ikke rationaliserbare fænomener, som også præger alle relationer, al kommunikation og den måde hvorpå man håndterer situationer. Eller sagt anderledes: Ved at arbejde med de rammer eller skabeloner, der danner ramme om det fælles rum, f.eks. i organisationsøjemed, kan der ud af dette rum give sig forskelligartede handlinger. F.eks. giver en herakisk og diktatorisk skabelon, og en demokratisk struktur uden et demokratisk sindelag ofte rum, hvoraf der fremelskes volds- og undertrykkende handlinger. Så ved at arbejde med forskellige rammeskabeloner, der giver forskellige handlemuligheder, kan man også få forskellige sider til at være virksomme, hos dem der indgår i rummet.

Ulemperne ved denne måde at organisere sig på, i forhold til en traditionel virksomhedsorganisation er, at den kræver mere mod og åbenhed af hjælperne, fordi det ikke er nok at forholde sig rationelt analyserende til det der foregår, men man tvinges til, ud fra sin egen personlighed, at forholde sig til hvordan det der foregår i processerne, påvirker

dialogen i det skraverede handle-tidsrum i 2. samt af de kriseramtes livssituationer og de ansattes faglige forudsætninger. Desuden er der de handlingsfællesskaber som de enkelte kriseramte knytter an til eksternt, og som fysisk foregår i nærområdet. Den måde hvorpå man indgår i disse handlinger, giver sig af kontaktpersonrelationen, og på baggrund af den enkelte kriseramtes interesser og muligheder, og hvilke behov der udtrykker sig, på baggrund af den individuelle livssituation.

Hvis man ser på interessefællesskaberne som fænomener der udspiller sig i f.eks. handlingsfællesskaberne i handle-tidsrum 3, er det af stor betydning at man er opmærksom på, at alle de nævnte forhold kan gøre sig gældende her, og at man på den baggrund betragter handlingerne fænomenologisk. Ligesom det er af stor betydning, at de, der er ansat og som deltager i handlingerne, er i stand til selv at skelne imellem disse forhold og i stand til at skabe rammer/strukturer/skabeloner, hvori forholdene kan gøre sig gældende, til gavn for det individuelle, det fælles og det samfundsmæssige. Sagt mere almindeligt; det der er af betydning for kvaliteten af interessefællesskaberne, er den måde, hvorpå det enkelte individ deltager, hvordan fællesskabet fungerer som gruppe, og hvordan man indgår, inddrager og forholder sig til det omgivende samfund. Der er her fokus på, hvordan man omgås hinanden, og omgås der hvor man er beskæftiget. Hvad man konkret beskæftiger sig med, er her mindre betydningsfuldt end det f.eks. er i handlingsfællesskaberne, hvor man kommer for at indlære nyt, såsom teknikker og håndtringen. Det man i interessefællesskaberne beskæftiger sig med angiver et tema, og de udtryksmåder og udtryksmodaliteter man anvender, f.eks. performance, teater, dialog, diskussion, håndværk, m.v. og f.eks. tale, bevægelse, poesi, malede billeder, skulpturer, m.v., angiver forskellige måder, hvorpå man kan omgås hinanden,

Om kontaktperson relationen: Hvis man skal betegne rammerne for denne relation med et dagligdags navn, vil den hedde en "venskabsrelation". Dette navn antyder, hvad det er for en tillidsbasis og kommunikation, der er i relationen. I den relation, der foregår mellem en ansat og en kriseramt. Her kan der udspille sig de typer handlinger, der er af betydning for, om den kriseramt kan overskue de aktiviteter, der knytter an til Helheds-huset, og at der knyttes an til dem, når der viser sig et behov, på baggrund af den kriseramtes livssituation. Det er også her, de ydre forhold der er af betydning for at kunne etablere en tryk basis, i den kriseramtes situation, skal sættes i handling. D.v.s. skabe ro omkring de mest basale menneskelige eksistensbehov. Det er den person, man som kriseramt har tillid til, og som accepterer ens virkelighedsopfattelse, og som man kan kommunikere med. Den ansatte "ven" er ikke ansvarlig for den kriseramte "ven", men han er ansvarlig for hvordan hans handlinger påvirker "vennens" livssituation, ligesom han er ansvarlig for åbent at dele med den kriseramte "ven", hvordan "vennens" handlinger påvirker hans livssituation, deres fælles relation og hvad det giver ham af handlemuligheder, der kan gøre gavn, i forhold til det de er fælles om.

Om de sidste handlinger, boglig- og faglig uddannelse samt kropspleje og åndelig

Fra den samlede driftssum skal trækkes indtægter fra salg af "servicepakke", der er en sum de fastboende betaler for kost og serviceydelser. Denne sum udgør ca. kr. 260.000,- på årsbasis.

Etableringsudgifter Helhedshus, excl. bodel.

Hvis Helhedshuset som angivet, har et arealbehov på ca. 1450 m² samt kælder på ca. 500 m², kan man anslå at ombygningsudgifterne vil udgøre ca. kr. 1450 x 4.500,- samt 500 x 2.500,- ialt kr. 7.775.000,- netto.

Etableringsudgifter Helhedshus bodel.

Hvis bodelen som er på ca. 250 m², skal opføres i henhold til standarden for almen-nyttigt byggeri, vil en ombygningspris være på ca. 8.000 kr. pr. m². for nybyggeri. Ialt kr. 2.000.000,- Hvis ombygning af ekst. bygning, kr. 5.000,- m² Ialt kr. 1.250.000,-

Ialt til ombygningsomkostninger, håndværkerudgifter

Etableringsudgifter ombygninger kr. ialt, ca. 9.025.000,- Hvis man forestiller sig at man etablerer sig i lokaler, der tidligere har været anvendt til industri eller kontorer.

Lidt statistik.

For tiden er en udbygning af institutionen "Fjorden", som hører under det psykiatriske hospital Sct. Hans i Roskilde, under planlægning, hermed kan man lave nogle økonomiske sammenligninger, der vedrører arealer og kostpriser, for at se hvad en "patient" koster i forhold til en "kriseramte". Kostpriser som er baseret på håndværkerudgiftens andel i de totale etableringsudgifter. Dette for at give et indblik hvilket prisleje Helhedshuset befinder sig i, i forhold til tilbud der beskæftiger sig med samme gruppe af personer.

Arealer pr. person:

Sct. Hans 1350 m² til 12 patienter = 112 m² pr. person

Helhedshuset 1700 m² til 25 kriseramte = 68 m² pr. person

Udgifter til bygningsetablering:

Sct. Hans kr. 13.500.000,- til 12 patienter = 1.125.000,- kr. pr. person

Helhedshuset kr. 9.025.000,- til 25 kriseramte = 361.000,- kr. pr. person.

Handle-tidsrum 3 b.

I dette forum organiseres det der indgår de 4 handle-tidsrum, med fokus ud fra, hvordan det fungerer, set ud fra det fælles plan, med en solidarisk holdning. De ni nævnte forhold gør sig gældende her.

Det, der er mest vigtigt i dette forum, er at det der bliver fremlagt og som der er konsensus omkring, bliver adskilt i de temaer eller planer i engagementet, der tilhører dette forum. Således kan man aftale tid, sted, hvordan og med hvem, de øvrige emner eller temaer, d.v.s. det, der ikke vedrører det fælles liv og de fælles rammer, og som derfor ikke tilhører dette forum, men som skal organiseres eller behandles i andre fora, hvor synsvinklen er en anden

Der er her tale om tre organiserende processer: 1. den proces, hvor temaerne kommer til udtryk. 2. den proces, hvor temaerne finder det handle-tidsrum hvori de hører til, samt en konsensus dagsorden for de temaer der tilhører dette handle-tidsrum. 3. den fælles behandling af temaerne. Hvilket vil sige den fælles proces, hvor man ud af de temaer og forhold, betingelser o.l. der udtrykkes, kan opnå en samstemmende mening om, at de er tilstede i den konkrete situationen og at de er af betydning for det fælles bedste. De forskellige forhold, som man er enige om er tilstede, bliver konkretiseret og nedskrevet. Og derefter aftales en procedure for hvornår, hvor, og af hvem, det omsættes til behandling eller handling.

Da det ikke er en organisationforum der er alment kendt og da konsensus organisationsmodellen ikke er alment udbredt, er det de ansattes ansvar selv at kunne mestre den, og deres pligt at undervise de kriseramte heri. Herunder undervise i, hvordan de kriseramte som gruppe evt. kan organisere sig, og udtage de temaer der er af personlig eller fælles interesse, som forberedelse til handle-tidsrum 3 b. D.v.s. øvelser i, hvordan man laver rammerne hvori egne temaer kan få udtryk, på en måde så det får virkning, for det fælles, og den måde man som individ indgår solidarisk i det fælles. De ansatte har pligt til at give de kriseramte et værktøj, så de kan organisere sig på en måde, der giver dem mulighed for at øve medindflydelse og tage medansvar for deres egen livssituation. Om de så gør det eller ej, er afhængig af den enkelte person, og dennes livssituation, og de muligheder det giver ham, det afhænger bl.a. af krisens natur og stadium. Det er ikke en pligt, men det skal være muligt. Denne undervisning finder sted i handle-tidsrum 3 c. i det punktede felt, da denne undervisning indeholder individuelle og grupperelaterede processer der virker terapeutisk, og som indvirker på det individuelle personlige plan.

Handle-tidsrum 3 b. bør max. udstrække sig over tre timer, hver 14 dag. Alle ansatte skal deltage og de kriseramte deltager frivilligt, idet de skal have mulighed for at tage hensyn til deres individuelle tilstand.

Man kunne forestille sig at de kriseramte besluttede sig for selv at løse en "sag". Der kan så være to baggrunde for det, der vedrører relationen mellem ansatte og kriseramte. Enten: At de mistror de ansatte at mele deres egen kage; eller at de tror på, at de

Det er ikke så vanskeligt at acceptere mere "generelle" forskelligheder, og inddrage dem i en fælles consensus, når det drejer sig om fænomener der ligger "længere væk" fra det "vi tager personligt". Når f.eks. den tid og det sted, hvor en "forskellighedssituation" udspiller sig, f.eks. befinder sig i fortiden, eller er et forhold der vedrører de mere fjerne samfundsforhold, eller de endnu fjernere forhold der vedrører universets virkelighed. F.eks. sker der ofte det, når man oplever at en situation "går tæt på" og berører en personligt, at man søger en fortidig forklaring, fordi det er nemmere at håndtere. Desværre har denne forklaring ingen effekt på den nutidige dagligdags livssituation. Så det at være nærværende nutidig, er af betydning for effektiviteten af dens virkning i dagliglivsvirkeligheden, og dermed for forståelsen omkring f.eks. den konkrete årsag og virkning.

Consensus i de tætte relationer, omkring de små og nære dagligdags ting, som er af stor betydning, giver den største tryghed, den største fælles gensidige tillid, den største åbenhed og gennemskuelig. Dermed gives også styrke til de rammer, der skal containe de organiserende processer i Helhedshuset, hvor det at udvikle sig er af betydning for alle involverede personer, både på det personlige-, det fælles- og det samfundsmæssige plan.

Hvis man ser på de ni udvalgte forhold, der tidligere er nævnt, ser dem som forhold der er af betydning for hvordan man oplever sine livssituationer, og med det i fokus betragter dem som forhold, hvorom man skal skabe rammer eller skabeloner, som giver et forum, hvori man kan orientere om forholdets bestanddele, forholde sig til dem, og skabe en retning i handlinger, der indvirker på det personlige, det fælles og det samfundsmæssige plan. Altså forhold som indgår i de organiserende processer. Så kan man anskue dem på forskellig måde: F.eks. hvilke personer skal indgå i disse fora. Og her bør huskes, at dem der indgår i alle fora, indgår som ligeværdige medmennesker, og alle deres forskelligheder er lige gyldige. Hvilket plan skal de temaer, der giver sig af forholdet anskues fra, i det forum som man indgår i. Hvilke forhold kan rummes sammen, i eet forum, og hvilke kræver evt. sine egne rammer og sit eget forum.

1. *Den vej udviklingen tager*
2. *En forvaltning af de økonomiske midler, der opfylder de samfundspolitiske behov og ønsker.*
3. *Medmenneskeligheden og den humanistiske synsvinkel, der skal sikre, at det administrative, det faglige og det dagligdags engagement er af en kvalitet, der virker ind på livssituationerne, og hen imod en tilfredsstillende livskvalitet for alle i organisationen implicerede.*
4. *Det, udviklingen kommer fra og det den går imod*
5. *Relationen mellem gruppen der arbejder der og gruppen der er der af nød*
6. *Relationen mellem individerne*
7. *Relationen mellem Helhedshuset og det omgivende samfund*
8. *Det psykiske miljø i det fælles Helhedshus*
9. *De fysiske rammer for væren og udvikling i det fælles Helhedshus*

psykisk krise på en måde, så almen menneskelig omsorg, bliver udført professionelt.

Hvis man ser på forskellige faggrupper, som f.eks. psykologer, læger, sygeplejersker, ergoterapeuter, musikterapeuter o.s.v., så har de alle en teoretisk uddannelse, et sæt værktøjer. Det de skal udvikle er, hvordan de bruger disse værktøjer i sammenhænge, hvor udviklingen er erfaringsbaseret og synsvinklen er fænomenologisk. De skal altså være deltagere i processer, hvori de indgår som det de er, som mennesker, med det de kan fagligt, og gøre sig erfaringer med hvordan deres handlinger i gruppesammenhæng indvirker på andres livssituation. En træning i at indgå i og håndtere relationer, en træning i at skabe rammer, der kan containe udviklingsprocesserne.

Man kunne også se på andre faggrupper, uden for det sociale- og sundhedsmæssige arbejdsfelt, såsom kunstnere, kunsthåndværkere m.v. De kommer med deres evne til at indgå i kunstanaloge processer, der i væsen og struktur er meget tæt på mange psykoterapeutiske processer. Derudover skal de udvikle deres evne til at omgås kriseramte personer, og lærer sig en psykoterapeutisk basis, hvorfra de indgår i de erfaringsudviklende processer og de pædagogiske processer, på samme måde som ovenstående personer.

Desuden er der en gruppe, som man kunne kalde de selv lærte, d.v.s. dem, der har gjort sig sine erfaringer omkring psykiske kriser i deres eget livsførløb. For dem gælder, at de skal lære at strukturere deres erfaringer, så de kan skabe rammer om udviklingsrum, og at de kan skelne mellem forholdene som vedrører det individuelle-, det fælles- og det samfundsmæssige plan. Afhængig af deres faglige baggrund, skal der ske en udvikling af en faglig basis.

For alle gælder, at de skal lære at organisere sig i en organisation som den her beskrevet, på en måde, så de rammer, der skal containe udviklingsprocesserne holder, og således at organisationen selv udvikler sig.

Fælles for alle, der har en faguddannelse, i vores højst specialiserede uddannelses-system er, at man må ændre sin opfattelse af, at der ud af en faguddannelse også giver sig en behandlingsmetode, når det angår psykiske- og menneskelige kriser. Man kan ikke, når det angår menneskelige forhold, der vedrører mennesket som helhed, behandle disse mennesker efter en metode, der er skabt via en uddannelse i et afgrænset fagområde. Det vil gøre den måde, de så omgås hinanden umulig og problematisk. Det er ikke et spørgsmål om den ene eller den anden faglighed eller synsvinkel, er mere rigtig eller forkert end den anden. De er alle rigtige, ud fra hver sin synsvinkel. Det der er problematisk, er at den fagligt kompetente ser den kriseramte, ud fra hvordan han kan behandle det, der ifølge hans uddannelser er at behandle på. Medens den kriseramte person kommer med hele sin personlighed i krise, og derfor er stærkt afhængig af, at behandlingen giver sig ud af en omgang med hinanden, der er menneskelig. De befinder sig på hvert sit plan, og vil have meget svært ved at forstå hinanden, og omgås hinanden på en ordentlig måde.

Situationen er den, i dagens Danmark, på uddannelsesplanet, at der kun er ganske

med overlapning ind i det sundheds,- det sociale,- og det undervisnings og kulturelle område.

Om driftsmidlerne kan siges, at da vi ligger i et felt som ovenfor beskrevet, kan det være praktisk, at Helhedshuset etablerer sig som en selvejende institution, der får driftsgarantier fra Amtet og de berørte kommunale magistrater. En konstruktion der er lig den som Askovgården på Nørrebro organiserer sig i.

Det vil sige, at der er et bestyrelsesforum placeret imellem Helhedshusets organisation og de offentlige myndigheder. Medlemmerne her er ansvarlige i forhold til økonomien og kvalitet af Helhedshusets arbejde og de offentlige ydelser.

mere almindeligt, det der sker er afhængig af hvordan man omgås hinanden, som de forskellige personer man er.

Refleksioner over organisationsformen og handle-tidsrummene

Hvis man efter at have læst dette og det foregående afsnit, nu sidder og betragter det ud fra en politisk ideologisk synsvinkel, ser rødt, hvilket man som bekendt kan have det forskelligt med, så er der to forhold som er nødvendigt at slå fast: Det at samfundet politisk er opdelt i et felt der spænder mellem sort og rødt, er ikke vores skyld, og dem der tillægger deres tilhørsforhold til dette felt stor betydning, gør det for deres eget "tilhørsforholds" skyld, og gør det fordi de mener på at det fælles trives heri, og fordi de mener, det er godt for samfundet. Det er imidlertid ikke noget, der har haft indflydelse på vores valg af organisationsmodellen.

Det der for os er af betydning, er, at denne organisationsmodel og den måde at organisere Helhedshusets handle-tidsrum, i sig selv giver nogle rammer, hvori mange af de forhold, der er af betydning for den kriseramtes menneskelig mentale, fysiske og psykiske udvikling, automatisk vil ytre sig, automatisk vi aktualisere sig i situationer, der vedrører det daglige livsforløb, hvor man er tilstede fysisk, og som man derfor kan gøre sig bekendt med, gøre sig sine erfaringer med, således ens egne evner til selv at skabe sig sine rammer om sit eget daglige liv, bliver udviklet. Det, at man lever et liv, som man selv har indflydelse på, og som man er medansvarlig for, herunder hvilket politiske ståsted man vælger at orientere sig fra, gør også, at det at være i psykisk krise bliver unødvendigt.

Den her beskrevne organisationsmodel, organiserer sig i forhold til hvad der er i de konkrete situationer, og ud fra hvad der kan opnås en samstemmende mening om, er indholdet af den konkrete situationen (konsensus omkring). F.eks. hvilke forskellige meninger med hver deres synsvinkel, der er. Man behøver altså ikke at være enige omkring en mening om en situation, for at kunne gøre noget fælles. Man kan beslutte hvilke forskelligheder man sætter i handling, af hvem (som har indflydelse på hvordan), hvor, og hvornår. Dermed er der også frihed til at man danner sig sine individuelt forskellige holdninger, på basis af sine egne erfaringer.

Desuden er der den fordel ved denne organisationsmodel, at både de kriseramte og de ansatte kan organisere sig efter samme model inden for sammenlignelige rammer og inden for fælles rammer. Man har altså samme betingelser på dette plan, og det er godt for den gensidige menneskelige forståelse, og for forståelsen af de processer der foregår i de situationer eller fora, hvor man organiserer sig. Ligesom det at deltage, for alle involverede, er en god træning i at håndtere sine individuelle, sine fælles og de samfundsmæssige ønsker og behov.

Det er klart, at der med herværende beskrivelse, ikke giver sig et entydigt billede af, hvordan livet i Helhedshuset konkret vil foregå. Det giver sig som sagt først, når de

hold der indgår med en individuel betydning, f.eks. hvordan de enkelte personer forstår et tema. Det er det, der får størst virkning på den proces det at behandle et tema tager, det udfald det falder ud til, de handlinger det resulterer i. Temaet kan være hvad som helst, den måde det bliver behandlet i processen, fra det individuelle hen imod det fælles, siger noget om de rammer man organiserer i. Man tager altså ikke en organisationsmodel og et tema og behandler det i henhold til modellen, det får man kun forudsigelige produkter og forhold af, og uforudsigelige menneskelige reaktioner ud af, eller mennesker der lærer at indrette sig efter snævre givne forhold i givne snævre modeller. Og da dette er et Helhedshus hvor fokus er på udvikling, en udvikling som også inkluderer alle de daglig-livs forhold og betingelser, der gør sig gældende i den nuværende fælles livssituation, så dur sådanne modeller ikke, da man ikke kan leve sit liv i en skabelon, hvor det der er af værdi er fastlagt af interesse- eller faggrupper.

At det kan lyde yderst kompliceret er rigtigt, men man må her tænke på, at hvis man arbejder ud fra et helhedssyn på den enkelte kriseramtes hele livssituation, så kan det man ser og sanser, når man handler sammen, give et indblik i nogle forhold, nogle forskelligheder, noget der ikke er der o.s.v. At forholde sig til et andet menneske er på en måde ligesom at forholde sig til et malet billede. Man forholder sig umiddelbart til helheden, fornemmer evt. nogle spændinger, en interesse vækkes, en historie udvikler sig. Man kan gå i detaljer for at finde forklaringen på hvorfor det (ind)virker som det gør. Når det angår mennesker kan man se om det er det samme billed der tegner sig i alle situationer. Hvordan bærer han sig ad med det? Hvad har overtaget? Hvad mangler, som evt. kunne give en anden retning? Hvilke forhold indgår i et lidelsesfuldt liv, hvilke forhold skaber lidelsesfulde psykiske fænomener? Hvordan kan disse forhold, som de lidelsesfulde fænomener indgår i, udvikle sig så de lidelsesfulde fænomener bliver "arbejdsløse", eller transformeres så de kan udtrykkes anderledes?

Indviklet bliver det først, når man som i det foregående forsøger detaljeret at beskrive processer, hvor de individuelle detaljer i processen først viser sig i selve situationen, i f.eks. organiseringsprocesserne.

Så organisationsstrukturen er, hvis den skal beskrives ved et visuelt billede, en cirkel. En ramme, hvori man indgår som individ, og hvor hvert enkelt individ også er den der lukker cirklen ved sin tilstedeværelse og er den der kan bryde den ved sit fravær. Denne cirkel af individer skaber, ved hjælp af en egnet skabelon, en ånd eller en stemning, som giver processen en retning. I denne ramme bringes åbent alle forhold, der er af betydning for en selv og det fælles bedste. I den proces, hvor individuelle og fælles forhold og temaet bearbejdes, både af praktisk nødvendighed eller faglig tvivl, eller personlige årsager, m.v. Consensus søges gennem belysning og åben reflekterende dialog. Dette er ikke at sammenligne med, at alle individerne i rammen er lige, d.v.s. ens eller har ens indflydelse i ethvert forhold. Individerne er forskellige personer med forskellig baggrund og faglighed og erfaring, og hvis de er sig selv, og der er gensidig tillid, vil der være

skal tydeliggøres og udtrykkes og sættes i udvikling.

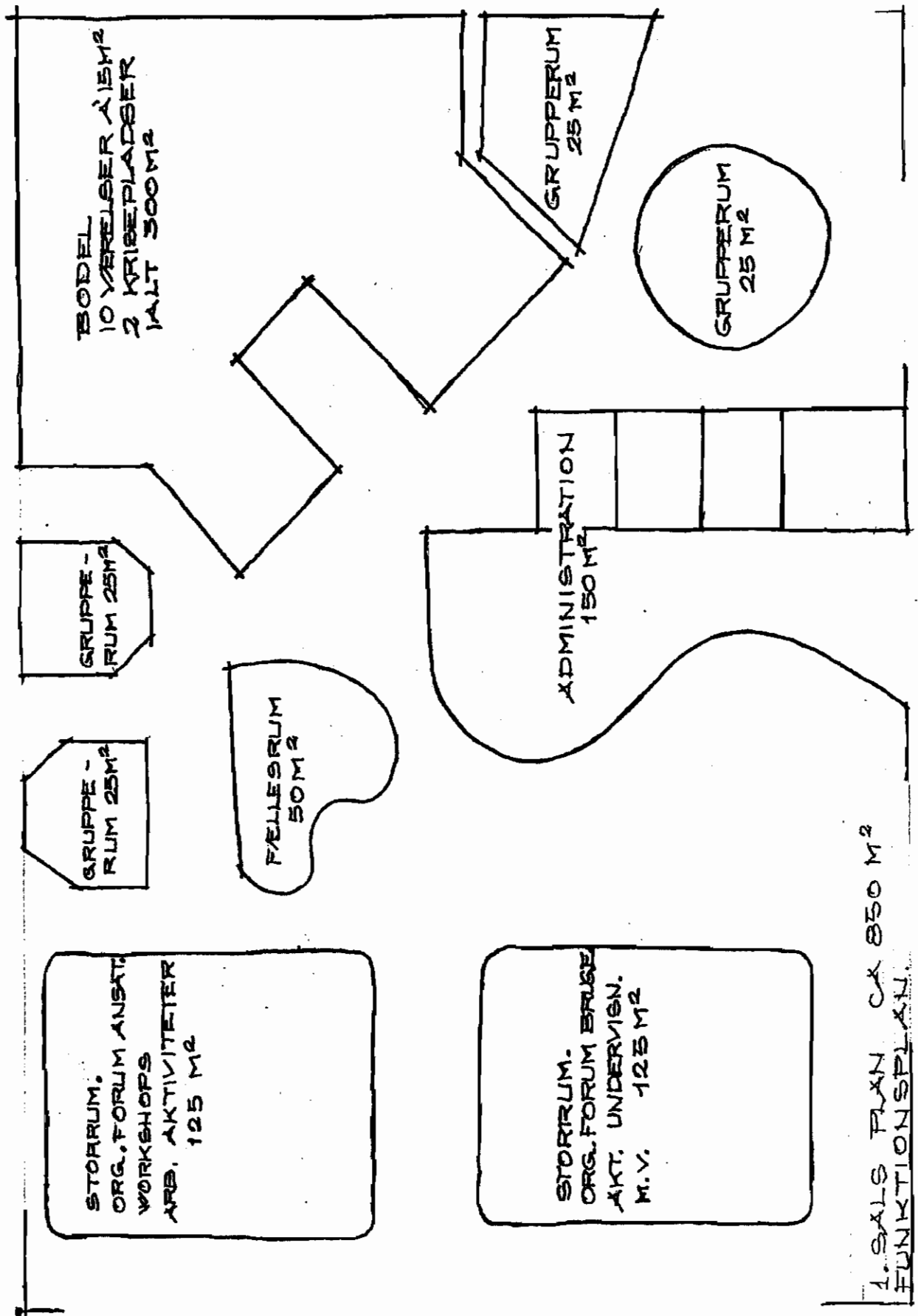
- * Et holdningskifte, fra det at være i passiv behandling, til det at være i rammer der giver en selv udviklingsmuligheder.
- * Det at give ens ønske om at lidelsen skal forsvinde et udtryk, som har basis i egen situation, egne potentialer, ønsker og behov, og som derfor er meningsfyldt for den kriseramte.
- * Det at skaffe sig klarhed over, hvad der er af behov og ønsker, det umiddelbart er muligt at handle på. (f.eks. akutte sociale-, økonomiske-, familierelaterede problemer).
- * Det at skaffe sig klarhed over, hvad der kan være en troværdig basis eller udgangsposition, for en udviklingsproces frem i tiden. (f.eks. hvis et behov er: "Jeg ville ønske jeg kunne kommunikere bedre, jeg føler mig tit dum sammen med andre"). Så der er mange steder at starte en proces. Hvilken virkelighed bliver ønsket udtalt fra, og hvordan kommunikerer man der, i forhold til her i denne situation? Hvad sker der, når man føler sig dum? Hvilke behov bliver mødt, når man kan kommunikere sammen? Hvad sker der, når det man længes efter ikke bliver opfyldt i en relation?

Hvis den kriseramte udtaler ordene tydeligt og har et rimeligt ordforråd, og altså ikke har brug for et talepædagog, så er der ingen rationelle veje man kan gå, hvis man skal udforske det der ligger i spørgsmålene. Dels fordi, det den kriseramte allerede kender til af rationelle forklaringer indgår i krisen, og det har ikke ført ham mod en opfyldelse af hans ønske. Og hvis hjælperen går rationelt til værks og f.eks. siger: "Du skal bare sige det, når du føler dig dum, og bede om det, du har brug for." Så vil en sådan forklaring blokere for det emotionelle indhold af ønsket, blive udtrykt, fordi forklaringen fjerner adgangen til kroppens sanser og fornemmelser. Så spørgsmålet er, hvilke rum og hvilke rammer skal man skabe, for at han kan indgå i relationer, situationer, aktiviteter og engagementer, hvor problematikken bliver aktualiseret og hvor man kan gøre sig brugbare erfaringer, som man kan reflektere over?

- * At skaffe sig klarhed over og overenskomst om, hvilke arbejds- og interessefællesskaber, terapeutiske alliancer og personlige alliancer man skal indgå i, for at have en basis for en begyndende udviklingsproces, og hvilke tiltag, der skal iværksættes for at sikre et trygt dagligdags liv, hvor det er accepteret at man er den, man er.

Det er klart, at hvis man kunne give disse fire temaer en tilfredsstillende besvarelse, så ville man allerede være næsten ud af krisen. Så der vil i processerne være et utal af besvarelser der skal undersøges, og som enten vælges bort eller holder for videre udforskning.

Det er også sikkert at mange kriseramtes krise vil være så dyb, at ikke er i stand til at overskue deres fremtidige liv, vælge tilbud, som de tror vil have en gavnlig indvirkning på krisens forløb, endsige vide, hvad de skal gøre for at udvikle sig igennem krise.

Helhedshusets etablering

Når nu den tid, hvor dette Helhedshus er realiseret, og det derfor er muligt at beskrive og belyse Helhedshusets rammer og indhold, befinder sig i fremtiden, hvor og med hvad skal man så begynde? Hvad skal man vælge som udgangspunkt for den proces, der hedder Helhedshusets etablering? Hvad skal indgå i dette udgangspunkt?

Vi må skaffe os klarhed over, og derefter vælge, hvad vi skal have som udgangspunktet for etableringen af den basis, hvorfra personer hvis livssituation, bevirker at de er i psykisk krise, og bevirker at de lider derved, kan starte en proces hvori deres livssituation udvikler sig i en retning, der efterhånden gør krisen overflødig.

Det vi vælger at skaffe os klarhed over og have som udgangspunktet for en etablering af Helhedshuset, er: De personer der skal ansættes, de fysiske rammer og økonomien. Herfra starter de politiske og organisatoriske processer, der skal munde ud i etableringen af rammerne for et liv i Helhedshuset.

De personer der skal ansættes

Det der er den allervigtigste forudsætning for at kunne blive ansat i Helhedshuset, er at man helt ind til benet ved og har erkendt, at virkeligheden, det ved man ikke hvad er. At man aldrig kan blive enige om en virkelighed og beskrive den og forstå den. At det man kan, er at man kan have en fælles mening om, hvad den indeholder af ligheder og forskelligheder, hvis man sammenligner f.eks. min virkelighed med din, og ser på hvad effekten af vores forskellige virkeligheder er på vores livssituationer. Den omgangstone som denne erkendelse anslår, når man omgås med kriseramte medlemmer, er en nødvendig forudsætning for at kunne blive ansat i Helhedshuset. Den ansatte er en person hvis værktøj er hans menneskelighed, ikke at han nødvendigvis behøver at være et "godt" menneske, men et menneske der kan tage ansvar for sine egne handlinger, også selv om han ikke altid, på forhånd, ved hvad han gør. Og ansættelsesproceduren er en proces, i rammer og i rum, hvori tonen kan få mulighed for at blive anslået og blive udtrykt - hvis den er iboende.

Hvad er så virkeligheden? Tilsyneladende er dette fænomen, som vil alle sætter så stor lid til og som for alle er det vi handler og ordner vores tanker i henhold til, en meget fleksibel og yderst individuel størrelse. Konsensus, eller de normer og konventioner, der er en fælles overenskomst om i de sociale kredse man indgår i, familien, arbejdspladsen, skolen, vennekredsen, bydelen, landsdelen, landet, m.v., er en ramme, som med tiden er under forandring og udvikling, og som derved stiller krav om en individuel evne til at håndtere foranderlighed og udvikling.

Siden 1700 tallet, hvor den moderne naturvidenskab havde sit gennembrud, er dét vores fælles virkelighed omfatter, blevet undersøgt og beskrevet mere og mere i detaljer. Betydningen af al den ny viden og udvikling er det derimod blevet vanskeligere og vanskeligere at få hold på. I takt med afviklingen af de fænomener, som tidligere dannede

Helhedshusets handle-tidsrum

Der er indtil nu talt meget om rammerne, i det følgende afsnit vil fokus mere være på de "rum" der er inden for Helhedshusets ramme, og de processer som skal finde en plads i disse rum.

Der er talt om, at Helhedshuset skal være den basis, hvortil man helt eller delvist har sin tilknytning, og det sted hvorfra man tager afsæt ud i verden i den tid, hvor en del af livssituation er, at psyken er i krise, og at lidelserne derved har medført, at situationen har udviklet sig til en livskrise, som er så omfattende, at man ikke selv kan finde sin vej igennem den.

Denne basis skal være tryk, og der skal være tillid i de relationer man indgår i. Det betyder, at det levede liv i denne basis, foregår uden at organisationen eller dem der medvirker i den, lægger pres på den kriseramte. Men handler på baggrund af en accept af personernes forskellighed og en accept af deres virkelighedsopfattelse og den måde, hvorpå de på den baggrund udtrykker sig. Samtidig er alle personligt ansvarlige for, hvordan personlige handlinger og den måde hvorpå de udføres, påvirker de individuelle livssituationer og det fælles liv i Helhedshuset. Basis er altså et dagligdagsliv uden pres fra omgivelserne, så som forventninger, misbilligelse, pegefingerpædagogik, behandling, og at nogen stiller sig an som bedreviddende, at nogen skal opføre sig på en bestemt måde med et bestemt formål. F.eks. at ville helbrede en anden person, m.v.

Den sociale udvikling giver sig af livet på stedet, og ved at man går ud af rammen og bliver udfordret gennem det at være engageret i et interessefelt. Og ved at man vender tilbage til sin basis og reflekterer over evt. hændelser, der står frem som betydningsfulde.

Den personlige udvikling sker ved at der sættes spørgsmål ved den måde man agerer, ens livshistorie, den måde man opfatter sig selv i virkeligheden o.s.v. Og ved at man opdager nye sider af sig selv, nye måder at agere i f.eks. følelsesmæssige tilstande, nye livspotentialer at udvikle, nye interessefelter at dyrke. Dette sker i terapeutiske rum, som har endnu stærkere rammer end dem der er om dagligdagssituationen, og som derfor kan containe disse processer, hvor man er sårbar og dybt engageret i personlige-, fælles- og samfundsmæssige forhold og fænomener.

Hvis man ser på Helhedshusets formål og dets placering eller funktion i samfundet, og ud fra det, stadig med fokus på de kriserantes livssituation, prøver at se på hvad det er for typer af liv der skal være (handle)rum for. For at livet i Helhedshuset kan gøre gavn ved at være stedet, hvor de personer der er der af nød, kan udvikle deres livssituation på en måde, der gør dem tilfredse med sig selv og deres liv. Og ved at være stedet, hvor personer, der er der på grund af deres arbejdssituation, kan trives, inspireres og skabe udviklende handling.

Forskellige handlinger, der kræver rum

1. Der er personerne, interessenterne, i de offentlige instanser, som påvirker ved den

Så bliver det mest virkelige og det der er af betydning, mennesket selv, det enkelte individ, OG den måde det indgår i naturen og sammen med sine medmennesker, OG det lige her og nu hvor det er fysisk og psykisk tilstede i tid og rum. Menneskets måde at indgå i relationer med de sociale omgivelser, det, det i tiden og under udvikling skaber, og indgår med i den natur, som er det givet som livsbetingelse, og som på basis af en med tiden erfaret humanistisk - etisk forståelse, er det man kunne fokusere på. Altså *hvordan* indgår mennesket i naturen, individuelt og fælles? Hvordan påvirker menneskets handlinger? Hvilke livserfaringer kan da danne basis for dets handlinger og dets selvforståelse.

Hvis en nogenlunde stabil fælles opfattelse af hvad der er "virkeligheden" ikke mere kan danne referenceramme og være tryghedsskabende, når betydningsgivende spørgsmål omkring menneskets vilkår og muligheder stilles, såsom: Hvad er rigtigt og forkert? Hvad er virkelighed og uvirkelighed? Hvad er normalt og unormalt? Hvad er sygdom og hvad er udviklingskrise? Hvad er livskvalitet? Hvad kan da erstatte det virkelighedsopfattelsen ikke mere kan danne referenceramme om?

Hvis det mest virkelige er det enkelte menneske og dets individuelle virkelighedsopfattelse, og den måde det handler, så er det, der kan danne reference og indgive tryghed: Dialogen, den åbne tale, den gensidige tillid, respekten for mennesket som individ og accepten af hans situation.

De ansattes funktioner

Da Helhedshuset er døgnåbent, er der to funktioner som alle de ansatte deltager i på skift. 2 personer i en natmodtagelse og evt. 1 person som kan tilkaldes af de kriseramte der bor på stedet. Om der skal være to eller tre til stede om natten, afhænger af bodelens fysiske nærhed til de øvrige faciliteter. Der foregår ikke nogen aktiviteter eller behandling om natten, ud over den som opstår på grund af et behov. Ellers er det, for de kriseramte, at betragte som *fri* tid.

Kontor og administration:

1 person	Ansvarlig for økonomien.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Deltager i forhandlinger med udvalget for de kriseramte.
Deltager i fælles arrangementer i Helhedshuset.
1 person	Ansvarlig for public relation.
Deltager i forhandlinger med udvalget for de kriseramte.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Arrangerer projekter, som vedrører udadrettet information, tryksager, o.s.v.

Eller sagt anderledes, hvis man tror, at disse forandringer i hjernen, giver sig af livsbetingelserne, så er det også disse betingelser, der bør være i fokus og ikke kun kemien i hjernen, da det efterlader personen i en livssituation der nedbryder kroppen fysisk.

Da Helhedshusets fysiske bygningskrop, på nuværende tidspunkt endnu ikke er valgt, kan man prøve at se på hvordan Helhedshusets funktioner skal hænge sammen, hvis man indrager de tidligere nævnte handle-tidsrum og de spørgsmål en person i udvikling skal kunne engageres i. Foranstående figur kunne man kalde et funktionsdiagram, der er af betydning for bygningernes indretning, og for hvordan Helhedshuset fysisk hænger sammen.

Spørgsmålene i diagrammet, er den kriseramtes motivation, som Helhedshuset skal fremelske.

Den "arm" der er betegnet med "Krise og ensomhed" er den vej der ender "blindt". D.v.s. man kører i ring, indtil man kan erkende at det man gør og det man tror og det man ved, ikke fører ud af krisen. Det mørke sted, hvorfra de første nye spørgsmål begynder at rejse sig. Det sted hvor man absolut ingen tro har på sig selv, hvorfor man er afhængig af den tillid, man kan have til omgivelserne.

Det næste skridt kan være at skitsere funktionerne og aktiviteterne for at få en angivelse af arealomfanget, og dermed en basis for en økonomisk beregning af etableringsudgifterne, samt et billede på en rumfordeling.

Hvis man forestiller sig Helhedshuset indrettet i en bygning på to etager samt kælder, så vil man i de efterfølgende skitseplaner kunne fastslå at bygningen skulle have et grundplan på ca. 830 m². Disse skitseplaner er endnu ikke tænkt ind i de bygningsreglementerede rammer som er gældende i Københavns Kommune.

Kælderplanet, som der ikke er en skitse over, indeholder teknikrum, vaske og tørrefaciliteter, samt værksteder for bygningsvedligeholdelse.

Et Helhedshus placeret i København, i nogle af de gamle eksisterende bygningskroppe, der har haft militært, undervisnings- eller industrielt formål, ville være perfekt.

Det kunne betyde en stærk anknytning til lys, natur og kultur, samtidig med at anknytningen til byen bevares, og det ville betyde at man rykker ind i bygninger, der ikke er præget af at have været behandlingsinstitution.

Om bygningsstandarden er at sige, at jo simple og enklere de står i starten, jo større er vores chancer for at det bliver livet på stedet og den ånd der hersker der, med tiden, sætter sit fysiske præg på bygningen, og dermed også det præg, der er af betydning for den måde man omgås og for mentale stimuli.

Da man må forvente at de kriseramte, der kommer til Helhedshuset når det starter, alle har det meget dårligt, må man forvente at psykoterapien i den første tid, hovedsageligt bliver individuel. Med tiden vil der forhåbentligt blive en bedre balance, mellem dem der har det meget dårligt og dem der har det bedre. Efterhånden som denne balance indfinder sig, reduceres denne gruppe til 4 personer. De to øvrige overgår til arbejds- og interessearrangement gruppen.

At være ansvarlig for et område, betyder her, at man er ansvarlig for, *hvordan* kvaliteten af det der bliver udført er. Det er ikke sikkert man altid skal være *leder* af det, men at man indgår sammen med de kriseramte, så snart de har muligheden for at indgå, og påtage sig ansvar.

Generelt glæder for de ansatte at de må være indstillet på "skæve" arbejdstider og periodevis stor arbejdsbyrde. Derfor kunne man forestille sig en ordning, hvor man i en fireårig periode, evt. med et gennemsnitlig lavere lønniveau, holder det ene år arbejdsfri, til evt. selvudvikling, faglig udvikling og rekreation m.v.

Det skulle gerne ende med at de ansatte selv udvikler sig ud af Helhedshuset i løbet af en 6 til 8 årig periode, f.eks. ud i nye aktiviteter som opstår ud af Helhedshuset, eller ud i andre Helhedshuse, eller helt andre sammenhænge som giver sig af udviklingen, og som man derfor endnu kun kan have vage forestillinger om.

Den teoretiske baggrund, for de terapeuter der ansættes i Helhedshuset, og det som giver en indsigt, omkring deres menneskesyn, når de anskuer en kriseramt hele livssituation, er beskrevet af Psykolog Kalle Birck-Madsen, medlem af Initiativgruppen omkring Helhedshusets etablering. Et kompendium: "**Terapeutisk teori og metode**" er foreløbig udfærdiget. Kompendiet findes i begrænset oplag, og kan rekvireres ved henvendelse på telf. 3537-8658 Solidaritetshuset, Griffenfeldsgade 4, 2200 København N.

Den sociale indsats

I Afsnittet: Helhedshuset- organisering og ledelse, side 70, blev nævnt de 9 forhold, der indgår og sætter sit præg på den måde man omgås hinanden, når man organiserer sig og virker inden for Helhedshusets ramme. Hvad er det så for en indsats de ansatte skal yde? Hvilke sociale *forhold* er det der er gør sig gældende for den kriseramte, og i hvilke rammer skal der ske en udvikling af disse forhold?

Psykologerne Erik Adolph og Per I Hensen har med støtte fra socialministeriet udgivet en rapport: *Social indsats over for sindslidende i Kommunen, Forlaget Thorup, ISBN: 87-89943-46-5*. I denne rapport er nævnt en række tilbud, der kan ses som de tilbud, der bør være indeholdt i en kommunes sociale indsats, rettet mod de sindslidende. Man vil også i denne rapport, kunne læse hvilke funktioner de enkelte tilbud indeholder. Her vil vi gerne se disse sociale tilbud med en anden synsvinkel. Nemlig, når en kriseramt befinder sig i Helhedshuset, og man således har kendskab til hans livssituation, hvordan skal man så bruge disse tilbud, og hvor skal de fysisk være placeret i forhold til

Hvis man skærer helt ind til benet af begrebet "en persons livssituation", for at se hvilke basale bestanddele den består af, så består den af tre "størrelser": 1. Personen som han er, med sin fysiske krop, sin psyke og sin sjæl. 2. De rammer man er i, de fysiske rammer, åndelige rammer, kulturelle- og sociale normer og konventioner. 3. Det tidsrum situationen udspiller sig i. Udbredelsen af de enkelte tidsrum, inden for den samlede tid, der er til rådighed inden for et givet tidsforløb, kan man for nuværende kun gætte på. Den endelige udbredelse, giver sig ikke, før de enkeltes interessenters individuelle livssituation udspiller sig inden for de fælles rammer. Hvilket er en af hovedårsagerne til at økonomien til Helhedshuset bør gives som bloktilskud, en puljesum. En sidegevinst er, at en puljesum er mangefold lettere at administrere og kontrollere, og vigtigere endnu, den kræver færre personer involverede, som så til gengæld kan være personligt involverede fordi de er tættere på den kriseramtes liv. Færre systemer som den kriseramtes skal skifte imellem. Det forudsætter blot, at der er den fornødne gensidige tillid og åbne dialog mellem parterne.

Hvis man i den videre beskrivelse angående Helhedshusets rum, har fokus på "tidsrummet", og ser på, hvilke af de omstående livssituationer der kræver sit eget tidsrum, og hvilke der evt. kan ligge inden for samme tidsrum, så må det også erindres, at de ni forhold, som var nævnt i organisationsafsnittet side 74, for de flestes vedkommende vil præge handlingerne, i de tidsrum som viser sig i figuren på omstående side, og under organiseringen og behandlingen af de ovenforstående 4. livssituationer.

Handle-tidsrum 1.

Om det første handle-tidsrum gælder, at her udspiller forhold 1. sig med fokus på: Kvalitetssikring af den fælles indsats. Forhold 2. med fokus på: Økonomisk ansvar og forvaltning. Forhold 4. med fokus på: De kriseramte individers livssituation, de ansatte individers livssituation og Helhedshuset som organisation som helhed, samt individerne i de omgivende strukturer som samarbejdspartnere. Forhold 8 og 9. på det fælles plan, ses i sammenhæng med forhold 1, Forhold 9's handlinger, vil lægge beslag på ca. 20 m² kontorareal og ca. 10m² lagerareal af Helhedshusets samlede areal, og ca. 5% af det økonomi (afhængig af tidsrummets udbredning i den samlede tid, på f.eks. årsbasis). Forhold 3. - 6. og 7. gør sig gældende i processen.

Et af de krav der formodentlig vil blive stillet her, er at der er en person der skal være ansvarlig for økonomien, og muligvis en der er ansvarlig for udviklingskvaliteten. Det betyder at en eller to personer, ud over deres engagement i handlerum 2 og 3, handler ansvarligt, på vegne af det fælles og under hensyntagen til det samfundsmæssige, i relationerne, med personerne i handlerum 1.

Handle-tidsrum 2.

Om det andet handle-tidsrum kan siges at, alle forholdne som de er nævnt i det

til dette, gælder at klubfunktionen er integreret i dagcenter- og værestedsfunktionen.

Selvhjælpsgrupper: Denne funktion bliver aktualiseret i det forum hvor de kriseramte undervises i organisation, og det forum hvor de som gruppe selv organiserer sig.

Støtte i egen bolig: Støtten forstået som den praktiske hjælp til at opretholde en tilværelse i egen bolig, kan Helhedshuset tilbyde dem der benytter Helhedshuset som dagtilbud. Vi kan også medvirke til at hjælpeordningen visiteres til kriseramte, der mener, at de derudover ikke har andre behov for støtte.

Bofællesskaber: I Helhedshuset er der 10 bofællesskabspladser, i kategorien "begrænset tidsperspektiv". Kontaktvennen eller en af de ansvarlige for sociale forhold, kan medvirke til visiteringen til et eksisterende eksterne bofællesskaber.

Dog ser vi frem til at kunne medvirke til at der etableres særegne bofællesskaber, der i højere grad baserer sig på hvad bo-gruppen selv kan klare i fællesskab. Og de med det de kan af forskelligt, kan de få bofællesskabet til at fungere for alle. Igen i stedet for at organisere sig på basis af sin(d) sygdom.

Krisebolig: Der er to kriseboligpladser i Helhedshuset, for personer der kommer er i akut bolignød, eller som har egen bolig og har et akut behov for omsorg og krisehjælp.

Rådgivning: Denne funktion udføres af kontaktvennen og/eller en af de fem personer med ansvar for de sociale relationer.

Psykoterapi: Denne funktion udføres af de 6 ansatte psykoterapeuter.

Undervisning, kulturelle tilbud og aktivering/arbejde: Disse funktioner udføres også på to planer, dels inden for Helhedshusets rammer, og dels ved at man knytter an til de eksisterende tilbud i nærområdet. De interne funktioner hører under dagcenter- og værestedsfunktionen og forstås af dem, der har ansvar for arbejds- og interessefællesskaberne i Helhedshuset. De arrangeres som workshops eller temaforløb og -forelæsnings, dels fordi de således kan være overskuelige og dermed overkommelige, og dels fordi man så er mere fleksibel med hensyn typen og karakteren af tilbudene. På denne måde kan man også arbejde med temaer, der kommer fra de kriseramtes processer og virkeligheder, ligesom man kan benytte forskellige rammer og strukturer omkring forløbene, hvis man f.eks. vil se hvad forskelligt, der kan komme ud af et tema. Kontaktvennen og de fem personer der har ansvar for de sociale relationer, formidler kontakten til eksterne tilbud.

Supervision og debriefing: Angår de ansatte, og indgår i det ansvarsområde som de

stre er altså ikke helt fastlåst efter den optimale periode for neutron-kontakt. Der kan stadig ske en vis udvikling i en moden alder.

Senere i artiklen lyder det:

Manglende stimulans betyder manglende etablering af neuron-forbindelser og dermed mental stilstand.

For megen stimulans er imidlertid ikke altid et gode.

Ifølge professor Ruben Gur, University of Pennsylvania, kan hjernen overanstreges med overraskende forandringer til følge. Og ifølge professoren er det især mænd der tænker for meget. Eller forkert.

Årsagen er, at mænd ikke kan slappe af. Selv når de tror, de gør det, arbejder dele af hjernen videre med det problem, de netop har spekuleret over. Hvorimod kvinder ifølge professor Gut ejer evnen til at tænke på andre ting, tænke mere alsidigt, når de slapper af. Hvorved de bringer hvile til det center i hjernens frontlap, der tager sig af den komplekse tænkning.

Når et center i mandehjernen - bevidst eller ej - bliver ved med at tumle med en bestemt problemstilling, så indebærer det, at der konstant produceres nogle af de signalstoffer og andre kemiske forbindelser, som indgår i neuronernes processer. En sådan konstant produktion fører til en slags forgiftning af det involverede hjernecenter og derved til neuronernes død og hjernevævets forfald.

Ifølge professor Gur giver mænds hårde satsning på problemknusning således bagslag senere i livet, hvor kvinder i mange arbejdsfunktioner vil være dem overlegne.

Mange lidelsesfulde psykiske tilstande indebærer netop en voldsom hjerneaktivitet, der som oftest indeholder en række af ubesvarlige spørgsmål, der kredser i et lukket mønster og som bevirker at der ikke gives nogen handlemulighed ud af tilstanden. Dette er gældende for både mænd og kvinder.

Man kan så spørge sig selv: Hvad sker der hvis man ad kemisk vej prøver at stabilisere neuronproduktionen? Kan man det? Kan man vide hvordan en sådan proces kontrolleres?

Man kan også mene, at når hjernen er overkørt, trænger man til ro og andre former for stimuli, så den kan komme sig igen, ligesom naturen kommer sig når omgivelsernes ødelæggende effekt afløses af de rette livsbetingelser. Så man kan mene, at helbredelse starter med, at man begynder at se på den livssituation personen befinder sig i, og hvilke rammer og rum, han har eller ikke har, for kompleks rationel tænkning, sansestimulerende irrationelle udfordringer samt fred og ro. Man kan begynde en læreproces hvor man indgår i disse forskellige tilstande. Lære sig betydningen af dem og beherskelsen af dem, skabe rammerne og de rette betingelser for dem, i det liv, der under alle omstændigheder skal leves dagligt.

Vi er neutrale.

Vi ønsker ikke at sættes i bås og vi vil ikke sætte nogen i bås. Vi vil ikke "passes på", på pædagogisk vis.

Vores problemer skal løses.

De behov for at sætte os i bås, føler en tryghed ved at sætte i bås. Man er bange for de psykiske syge. Psykiske syge kan forstyrre "ro og orden," "fred og sikkerhed?" Denne angst kan der gøres noget ved,- man skal vide noget.

"Løses" vores problemer pædagogisk, lærer vi aldrig at tale sammen.

Vi opretholder et pædagogisk system, vi passer et pædagogisk system, vi bliver til små maskindele i et pædagogisk system, til enheder i en model.

Vi er frie, selvstændige mennesker, praksis er strammere end sindsygeloven. Vi skal i centrum som de personligheder vi er.

Fountain House er gjort til en bås, i praksis - det var dumt gjort.

Hvad, der kan forbindes af negativt ved psykisk sygdom, kan kun være et udtryk for, at der er et behov for at føle sig bedre end andre, et behov for at have syndebukke, Hvordan opstår sådanne behov, fordi mange mennesker føler sig ufuldkomne og afmægtige. Vi bliver mødt med forbehold, fordi sådanne tendenser har vi, at nogen er kørt ud af et sidespor, og begynder at tro, at de er bedre end andre.

Vi er alle ligeværdige.

Vi har ikke brug for pædagogik overhovedet. Psykiatere og psykologer er til for at supplere den mangelfulde opdragelse vi fik, og som vi blev syge af.

Vi har brug for en klar målsætning.

Kan vi danne en modvægt til de kræfter i samfundet, der ikke vil lade os integrere?

Udenlandske eksperter taler om social udstødning og desintegration. Det skal vi ikke have noget af i vores land. Vi må værne om vores danske demokrati, og ikke lade os udstøde, eller være med til at udstøde nogen. Det er en dansk tradition, at bevare demokratiet, hvad end der sker. Vi må være nogle stykker, der vil arbejde for at styrke integrationen, at styrke demokratiet.

Det er ikke realistisk og klogt at satse på alternativ kultur/samfund. Fountain House forværrer den sociale udstødning, desintegrationen, fremmedhadet og fremmedangsten.

Fountain House skal "bygges om og renoveres, saneres." Vi skal på kursus i Fountain House for at lære, hvad der kræves for at vende tilbage til samfundet igen, efter et sygefravær. Det er en lang uddannelse i sig selv. Hvor mange års tomgang har vi, og hvad er der sket i de konkrete år, vi ikke fulgte med, f.eks. 86 - 96, dette gælder alle områ-

Handle-tidsrum 3.

Om det tredje handle-tidsrum kan bl.a. siges, at det er vanskeligt på nuværende tidspunkt at sige noget om hvordan de kriseramtes forskellige dagliglivssituationer, der er nævnt under dette punkt, fordeler sig m.h.t. tidudstrækning over en tidperiode. Denne fordeling giver sig først, når de enkelte kriseramtes livssituation er anskueliggjort, og når behovene herefter er tydeliggjort. (Denne proces vi få sin egen beskrivelse i et senere afsnit).

Alle forholdene der er nævnt i organisationsafsnittet, skal kunne aktueliseres i dette handle-tidsrum, og da man ikke kan sige noget om de kriseramtes livssituation lige nu, kan man beskrive nogle generelle rammer omkring de handlinger, der indgår i tiden hvori de nævnte forhold gør sig gældende.

Om bolig gælder, at 10 personer bor i bo-enhed der er tilknyttet Helhedshuset, medens 10 til 20 personer har eget bosted. For de 10 personers vedkommende, er rammen et møbleret værelse på ca 15 m², med adgang til bad og toilet. Omfanget af fællesareal tilknyttet bodelen, er afhængig af, hvor tæt bodelen fysisk vil være forbundet med Helhedshusets øvrige rammer, hvilket giver sig ud af de konkrete fysiske rammer og det økonomiske råderum.

Spisning foregår fælles for alle, i fællesrum på ca, 50 m², hvortil der er knyttet køkkenfaciliteter på ca. 40 m² og depotrum på ca. 20 m².

Penge, d.v.s. det individuelle økonomiske råderum, giver sig af de individuelle situationer, handlen omkring dette udgår fra kontaktpersonrelationen.

Fritidssamværet er individuelt bestemt, i Helhedshuset kan der være tilbud, som det er op til de enkelte individer at benytte sig af eller tilmelde sig. Det kan være kropslige-mentale, åndelige, kulturelle, sociale eller politiske aktiviteter o.l. Dertil skal der bruges en sal på ca 100 m² og 2 grupperum på ca. 40 m², som, ud over fritidsaktiviteterne, også kan være rammen om andre handlinger. I fritidshandlingerne deltager de ansatte kun, hvis de er medarrangører i et fælles arrangement eller hvis de tilkaldes, eller som supervisor.

Om Handlingsfællesskaberne: De kan være tilknyttet forhold 9, de fysiske rammer for væren og udvikling i det fælles Helhedshus, d.v.s. den daglige drift og vedligeholdelse. Omfanget af denne deltagelse er afhængig af de enkeltes livssituation, så det der ikke kan udføres af personerne i Helhedshuset, må købes eksternt. Derudover kan der i Helhedshuset være rammer hvori håndværks-, kulturelle og sociale handlinger kan finde sted, heri indgår ansatte. De ansatte har fokus på den måde forløbene finder sted, d.v.s. den ånd, der præger handlingerne, desuden skal de være fagligt og menneskeligt (tillids-skabende) rustede, så de kan lære fra sig, betinget af de enkelte kriseramtes livssituation. Om den fysiske udstrækning, kan det på nuværende tidspunkt antages, at der er behov for ca, 250 m². Fysiske rammer, hvori der dog også kan findes tid for andre handlinger. Omfanget og den fysiske udformning, giver sig af den konkrete bygnings muligheder,

De fysiske rammer

Hvis man ser opholdet i Helhedshuset som et livsforløb, hvor man udvikler sig ved at gennemleve forskellige stadier i hvad man kunne kalde menneskelige udviklingsprocesser, der fører hen imod etableringen af en plads i livet og i tilværelsen.

Hvordan kan arkitekturen og de fysiske rammer så understøtte disse processer?

I dagbladet Information mandag den 26. februar, 1996, bringer journalisten (jsn), på baggrund af en videnskabelig artikel, der er offentliggjort i det amerikanske ugemagasin Newsweek, følgende i fokus, som hermed citeres:

Stimulans fra omgivelserne bestemmer, hvordan hjernens netværk af nerveceller bindes sammen. Det gælder om at stimulere på de rigtige tidspunkter - og at slappe af på andre.

Hjerner får meget at tænke over. Derfor skal de omgås med omtanke. Især små hjerner. For det, de i starten udsættes for af signaler og sanseindtryk, ætser sig næsten bogstaveligt ind i organet og danner fysiske mønstre, der fastholdes på livstid. Og dermed bestemmer, hvad hjernen skal tænke over, sanse eller i øvrigt udøve af virksomhed. ("Psyriske landskaber" -min termonologi.)

Det er en videnskabelig erkendelse, der fortæller to ting. For det første, at det i meget høj grad er miljøet, der afgør vor intellektuelle, musiske, følelsesmæssige og anden formåen. Det kan være en nok så beroligende indsigt i en tid, hvor molekylærbiologer og genetikere har travlt med at udpege arven i form af specifikke gener som ansvarlig for intelligens, aggressivitet, kriminalitet, følelsesmæssig afstumpethed, seksuel orientering m.m.

Det andet, som vor viden om hjernen fortæller, er, at karakteren af de miljømæssige påvirkninger - d.v.s. de stimuli den unge hjerne udsættes for - samt i øvrigt tidspunktet for disse påvirkninger, er helt afgørende for udviklingen af diverse evner hos den, der bærer hjernen.

Når man taler om psykiske lidelser, taler man også om regression. Hermed får "tidspunktet", som oven for nævnt, også betydningen, "timing" i processen.

Endvidere citeres et afsnit, der vedrører nogle rotteforsøg, hvor nogle rotter var anbragt i bure der krævede nogen mental koordinering hos den enkelt rotte, mens en anden gruppe blev anbragt i bure med nøgne vægge som eneste adspredelse. Konklusionen var at stimuli fra omgivelserne skabte fysiologiske ændringer i hjernen:

Mest interessant ved forsøgene var, at forskelle også kunne registreres i grupper af voksne rotter. Rottehjernen udviser dermed nogen evne til forandring også efter den tidlige periode, hvor de fleste neuron-netværk etableres. Hjernen og neuronernes møn-

der i samfundet, skole, uddannelse, arbejdsmarked, kunst, kultur, alt. Vi skal lære præcis, hvilke krav der stilles på en arbejdsplads, og vi skal beslutte os for, hvilke job vi kunne tænke os at få.

Kan vi selv lægge en realistisk erhvervsplan og få den realistisk vurderet?

Jeg vil prøve at bede en ansat i arbejdsformidlingen om at lægge en realistisk erhvervsplan for mig. Dette er, hvad min sagsbehandler har brug for. Hun vil have noget, hun kan "forholde sig til". At læse på et voksenundervisningscenter er (for hende- red. tilføjelse) kun "afklarende",

Hvad med at ansætte erhvervsvejledere og arbejdsformidlere i Fountain House. Vi har brug for kontant viden, vi har ikke brug for pædagogik og politik, Vi må have viden om kravene på en arbejdsplads: Arbejds-mæssigt, fagligt og socialt.

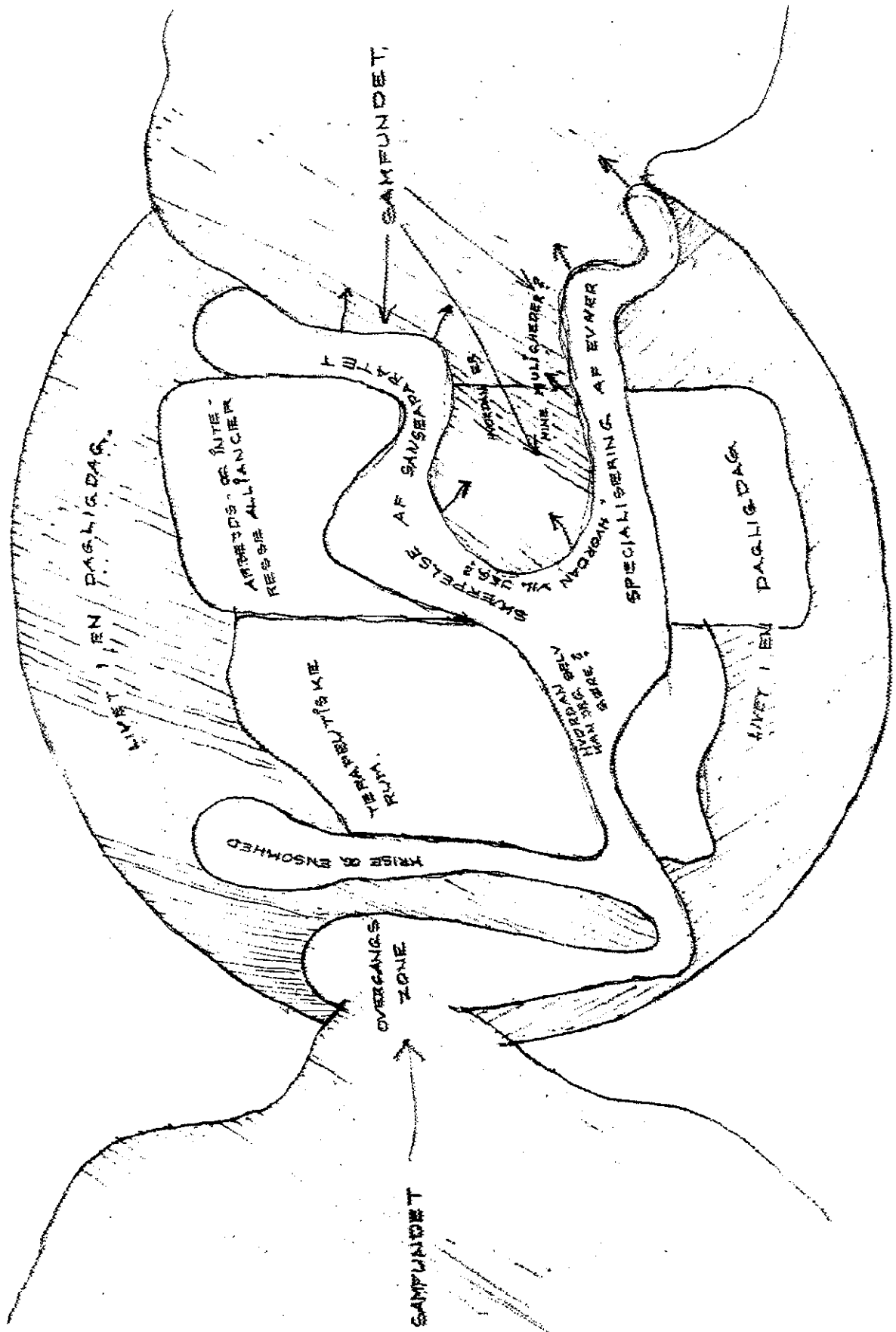
Kun integration og realistisk planlægning kan lære os at arbejde efter et sygefravær. Vi er til rådighed for arbejdsmarkedet, reelt er vi til rådighed og det skal ikke tilsløres, omskrives.

Vi har brug for kontakt med saglig viden og kunnen, en beslutnings-kompetance, der vil hjælpe os væk fra børnehaven-pædagogikken.

Vi må gøre modstand mod alle tendenser, der sætter os i bås som anderledes mennesker. Vi er alle anderledes, alle er forskellige fra hinanden, alle er genetisk sammensatte blandinger. Vi nedbryder det univers, vi selv har skabt som værende anderledes, ved at lade os integrere og søge arbejde og uddannelse. Vi vil ikke skabe nye problemer for os selv ved at leve livet i Fountain House og klubhuse. Vi vil løse de problemer vi har som arbejdsløse, som ensomme og isolerede mennesker. Vi vil blande os med andre i samfundet. Vores kultur er at leve sammen, allesammen i vores demokratiske samfund. Vi beholder vores danske kultur. Og vi bliver ikke amerikanere. Aldrig, Vi er oplyste og kloge.

Signe

Hvis man nu tænker lidt over hvilke rammer, der skal være om de rum, hvori de her udtrykte behov kan gå i opfyldelse for en Signe Bischoff og spørger, om vi på forhånd kan vide: Fra hvilken faglighed man skal imødekomme en "Signe", for at støtte hende i hendes opfyldelse af disse udtrykte behov? Så må svaret være: Ikke nogen! På det faglige plan er hendes behov for komplekst til at en ensidig faglig indsats nytter noget. Støtten må gives på et andet plan, det alment menneskelige plan, i form af opbakning og tillid og omsorg og via skabelsen af solide rammer om handlerum, således at det bliver muligt for en "Signe" at udforske og undersøge hendes egne muligheder i rammer der kan holde. Hendes hjælper må indgå engageret i en relation og sammen må de skabe en aktivitet, og i dette engagement må han være bredt fagligt funderet.

pleje, der finder sted i handle-tidsrum 3 og som angår de kriseramte, vil den herværende beskrivelse begrænse sig til at se dem ud fra et fokus på almen mental og fysisk pleje. De kan finde rammer i handle-tidsrummene, fritidssamvær og i arbejdsfællesskaberne og ved at man som individ tilmelder sig eksterne tilbud. De kan indeholde færdigheds- og udviklingsprægede handlinger, såsom undervisning, træning, kurser og foredrag, workshops m.v. og de kan foregå som diverse projektarbejder, cafédrift, madlavningskurser, skakmesterskaber, skriveværkstedsarbejder, maleværkstedsarbejder, m.v., som man individuelt tilslutter sig eller som arrangeres fælles, samt være holdningsprægede handlinger, så som politiske -, religiøse -, kulturelle - og sociale engagementer.

Som man kan se af det ovenstående, er det der foregår i handle-tidsrum 3 så komplekst, at der giver sig muligheder, som er så omfattende og forskellige, at de kan sammensættes til en almen daglivssituation. En sådan har alle behov for at befinde sig i.

Her, ligesom i familier og for alle individer i samfundet gælder, at livet må organiseres for at give det en retning. Helst på en måde så det ikke ensrettes, som det sker, når man er ved at udvikle en livskrise.

Handle-tidsrum 3 og dets tidsbestanddele

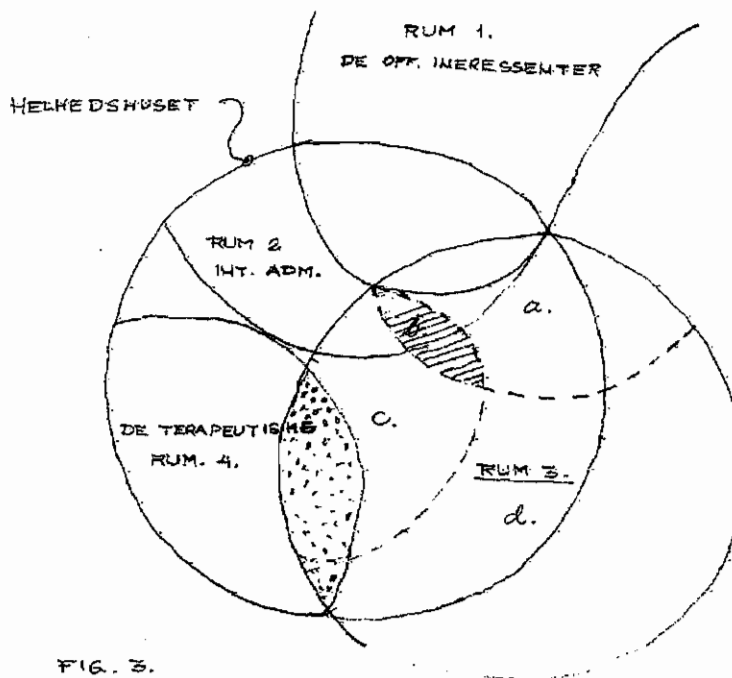
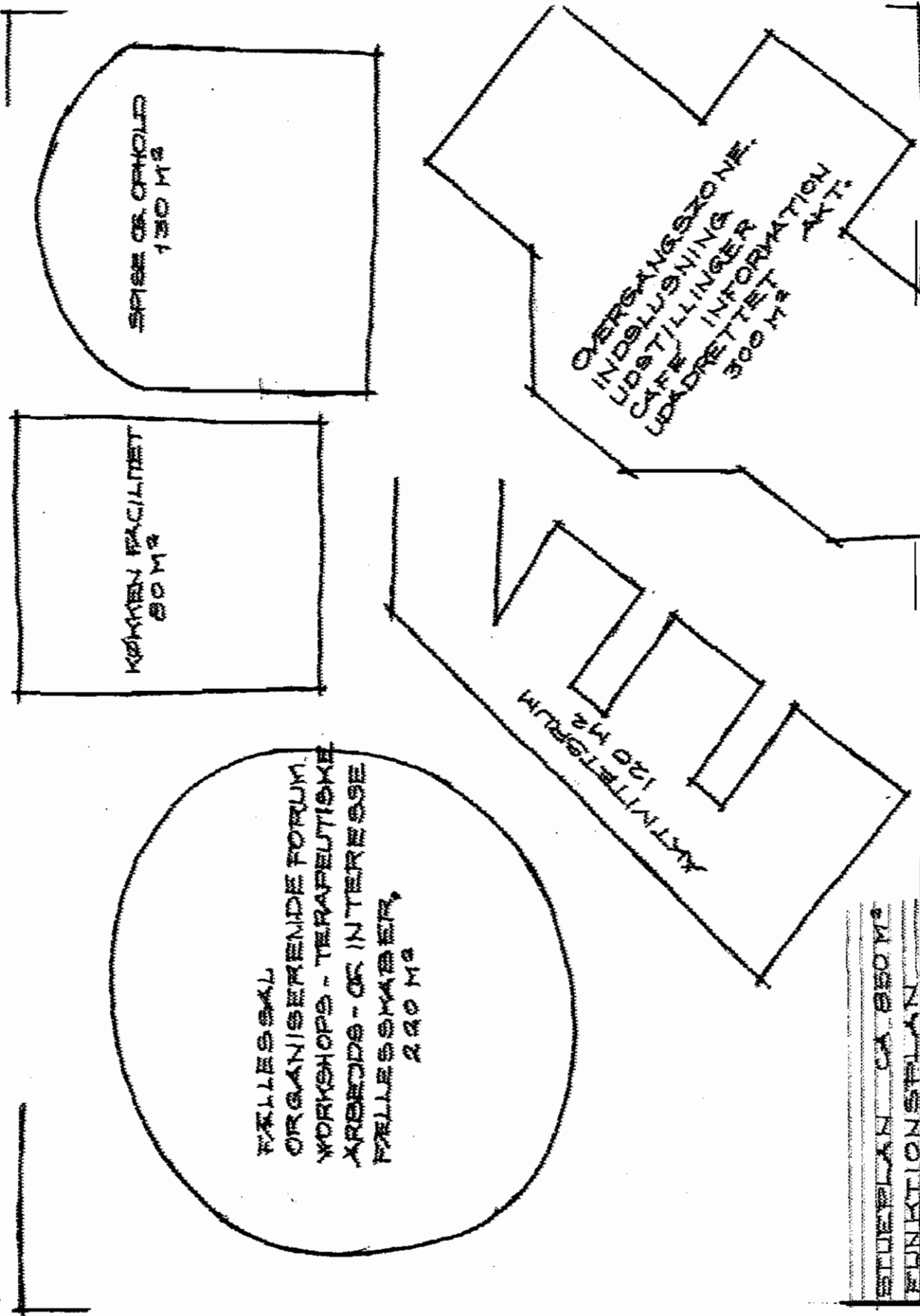

FIG. 3.

Det der i den ovenstående figur er af betydning her, er Handle-tidsrum a-b-c og d i rum 3.

- a) er den tid de ansatte handler i det fælles, som grupper og som enkeltindivider.
- b) er det handle-tidsrum hvori man organiserer sig, som fælles gruppe.
- c) er den tid de kriseramte handler i det fælles, som grupper og som enkeltindivider.
- d) er den tid, hvor alle handler i det fælles, som grupper og som individer.

seks psykoterapeuter er ansvarlige i forhold til.

Som man kan se af de funktioner de ansatte skal varetage, og det, der er deres ansvarsfelt, kræves der en tværfaglighed af de personer, der skal ansættes i Helhedshuset, som igen lægger pres på, at de faguddannede efteruddannes. Som det ser ud her, ville man rent fagpolitisk være fristet til at sige, at man skal kunne organisere sig fælles, på basis af en ny og bredere faglighed. Denne ny faglighed må udspringe af, at man har fokus på den kriseramtes livssituation som helhed. Og hvad er det så man skal kunne, for at kunne iværksætte en udvikling i denne situation?

Hvis man nu spørger sig selv: Kan det lade sig gøre? Så er svaret: "Ja". Hvis man er i tvivl, så vil tvivlen ofte være i forbindelse med organisatoriske eller strukturelle forhold. Og det er rigtigt, at det kun vanskeligt lader sig gøre i de rammer og strukturer vi benytter i dag.

Kan det lade sig gøre rent menneskeligt? Kan man holde til det? Igen er svaret, ja: Et billede på det man skal kunne klare og holde til, vil være at sige, at det man skal kunne klare menneskeligt og kunne håndtere professionelt, vil svare til at være forælder til et barn og have fuldtidsjob ved siden af. Det er arbejdsmængden og angiver lidt af typen. Ikke at man skal være forælder, men professionel voksen. Og det der sker i relationen, vedrører ofte nogle af de samme forhold, som gør sig gældende i en forældresituation. Med det følger også, at man både bliver berørt som menneske og bliver sårbar. Hvilket som bekendt bevirker både glæder og sorger. Desuden er man ikke enlige "forældre", man arbejder flere sammen.

Det efterfølgende er et debatindlæg i FOUNDISTEN februar 96, af Signe Bischoff. Årsagen til at bringe det her, er ikke at kritisere Fountain House, tværtimod, men for at give et indblik i en åben dialog der foregår der. Indlægget her er her udtaget af sin helhed, og hænger som en enlig talebobbel. Vi foreslår, at man, når man læser det, fokuserer på de behov, der her får deres udtryk.

Integration af psykiske syge i samfundet Børnehavepædagogik, Fountain House-kultur?

Signe giver her sin mening om hvorvidt der er en tendens til børnehavepædagogik i F.H., som Steen J. gav udtryk for i sidste nummer.

"Vores mål som psykisk syge kan gå ud på at lade os integrere og være en del af det danske samfund. Når vi lader os frivilligt udstøde og danner samfund for os selv, da bliver de negative tendenser til at fordømme, diskriminere, nedvurdere, afvise os som mennesker, kun understøttede! Vi skal ikke skjule vi er syge, og vi skal ikke skilte med det."

Økonomi og finansiering

I Afsnittet: "Forslag til en ny struktur for det politiske-, administrative- og økonomiske niveau omkring Helhedshuset" taler vi om en struktur, der for tiden virker som en modstand mod nye former for behandling af psykiske lidelser, og mod en ordentlig medmenneskelig behandling af de kriseramte, der er i et behandlingsforløb. Disse forandringer ved vi ikke hvornår og hvordan de slår igennem. Det er en proces som er igangsat og som tager tid. Derfor fremkommer vi med et forslag til finansiering, som baserer sig på strukturer og forhold, der i dag er anerkendte.

Først må vi erklære vor egen holdning, i forholdet offentlig og privat finansiering. Når man, som os, har den opfattelse, at psykiske lidelser opstår som en følge af den relation der er mellem en kriseramt og det der omgiver ham, så er det også kun rimeligt at det er det offentlige der finansierer behandlingen af den kriseramt. Når den måde samfundet er organiseret og struktureret, bevirker at nogle mennesker kommer i klemme, er det også samfundet der er pligtig til: Enten at ændre på organiseringen eller strukturen, eller at yde en kompensation. Kompensationen må ydes i en socialliberal demokratisk ånd.

Privatiseringen, som den foregår i dag, udføres i en ånd, der er præget af en liberalisme der er tæt forbundet med det personlige ego, og derfor vil folk med et svagere ego og en skrøbeligt funderet selvfølelse blive klemte i dette system der opstår i denne ånd. Hvis liberalismen i stedet står for en anerkendelse og accept af de forskelligheder hvert menneske repræsenterer, og de forskellige behov for rammer og strukturer de behøver for at trives, så vil en socialliberal demokratisk ånd være den, hvoraf samfundets organisering giver sig, og samfundets udvikling får en retning. En organisering, hvor man også tager vare det vi er fælles om, hinandens liv og *situation*, i vores *samfund*.

Bodelen, som hører til Helhedshuset, og som omfatter 10 faste boliger og to kriseboliger, kan organiseres som en andelsboligforening. Midlerne til etableringen søges igennem "satspuljen". Puljen til boliger til sindslidende. Driften dækkes dels af en brugerbetaling, via den overførselsindkomst man har, når man ikke har en arbejdsindkomst, og dels gennem supplerende støtte fra satspuljen, således at huslejen incl. rengøring for den kriseramt er på ca. 2000,- kr. pr. måned. Driften skal ud over støtten fra satspuljen, være udgiftesneutral.

Etableringsudgifterne for den øvrige bygningsmæssige del af Helhedshuset, samt den fremtidige bygningsmæssige drift og udvendige vedligeholdelse, søges i Københavns Kommune og eller Københavns Amt. Dette afhænger af, hvordan man på politisk hold vil definere den behandling, vi foretager i Helhedshuset, som en behandling der er hjemmehørende under sundhedsområdet eller socialområdet. Selv mener vi at vi ligger i et felt

selv kan klare sagen. Er det første tilfældet, har de ansatte et problem, omkring den måde de skaber gensidig tillid. Er det andet tilfældet, kan de ansatte få problemer med at holde sig på afstand, og overlade ansvaret til dem, der har påtaget sig ansvaret, og de har en pligt til, ærligt at give feedback til disse personer, hvorved det bliver klart, hvad de oplever som effekteten af sagens udfald i handlinger, dels over den måde det indvirker på deres individuelle livssituation, og dels på det de ser som deres fælles handlerum.

Handle-tidsrum 3 a

Tilbage at beskrive her, om handle-tidsrum 3, er de handlinger der angår de ansattes interessefællesskab og som finder tidsrum i 3 a. Som det fremgår af figur 3, er der en del af dette handletidsrum, som er beliggende indenfor Helhedshusets ramme og noget er udenfor.

Om det handle-tidsrum der er indenfor Helhedshusets ramme kan siges, at det omfatter gruppens fælles liv og den måde den handler på, hvilket inddrager fagligheden, de fysiske rammer, det psykiske miljø, økonomien og udviklingen. De indbyrdes relationer i gruppen. De individuelle relationer til individuelle kriseramte og de grupper de enkelte ansatte indgår i. Hertil skal siges, at det ikke er den enkelte kriseramte som person der diskuteres, men at det man søger at belyse, er den måde, man som ansat individ relaterer sig til ham, og med hvad man indgår i hans livssituation, feedback på denne belysende fremstilling, gives evt. af de øvrige ansatte.

De fælles og de individuelle arbejdsvilkår, herunder mulighederne for menneskelig og faglig udvikling, er også af betydning i dette handle-tidsrum.

Alle de ni forhold er af betydning i dette handle-tidsrum, især det tredje, er de ansatte ansvarlige for kvaliteten af. D.v.s. at man handler og omgås på en måde, så man deraf, kan bevare et helhedssyn på de kriserantes livssituation.

Det er de ansattes opgave at organisere sig og skabe fora, hvori man i processerne skelner mellem det der angår det personlige, det fælles og det samfundsmæssige plan, når man handler i handle-tidsrummene under indflydelse af de ni forhold. Den eneste måde det kan lade sig gøre er, at de selv organiserer sig i henhold til denne nødvendighed. D.v.s. skaber f.eks. tre fora i tid, hvor det der foregår i de fire handletidsrum, anskues fra en personlig, en fælles og en samfundsmæssig vinkel, og det i lyset af de forhold, der giver sig til kende i den konkrete situation, og som gennem sin betydning indgår som bærer af handlinger. D.v.s. ud fra hvordan det berører og indvirker, på den enkelte ansattes individuelle situation, på alle tre planer.

Om det handle-tidsrum der er udenfor husets rammer, i eksterne rammer, kan man om individuel- og gruppe træning eller udvikling af de ansatte, sige:

De ansatte skal være personer, der ud over faglige kvalifikationer, også skal have erfaringsbaserede holdninger og synsvinkler, der gør dem i stand til at omgås personer i

Budget for 1996, i kr. tusinder.

<u>Personale</u>	
Lønninger	kr. 5.000
Vikarudgifter	kr. 450
Gæstelærerløn	kr. 350
<u>Kurser og efteruddannelse</u>	
Tjenesteydelser uden moms	kr. 100
<u>Fast ejendom</u>	
<u>Varekøb</u>	
Brændsel og drivmidler	kr. 200
<u>Indv. vedligehold</u>	
Varekøb	kr. 50
Tjenesteydelser uden moms	kr. 30
Håndværker ydelser med moms	kr. 60
<u>Aktivitets- og interessefælleskaber</u>	
<u>i handle-tidsrum 3</u>	
Fødevarer	kr. 35
Øvrige vareindkøb	kr. 25
Anskaffelser	kr. 40
<u>De terapeutiske rum, handle-tidsrum 4</u>	
Varekøb	kr. 10
Anskaffelser	kr. 25
<u>Rengøring og vask</u>	
Varekøb	kr. 12
Tjenesteydelser m.v.	kr. 58
<u>Inventar, maskiner m.v.</u>	
Øvrige varekøb	kr. 70
Entreprenør og håndværkerydelser.	kr. 45
<u>Drift af bil</u>	
Brændsel og drivmidler	kr. 20
Tjenesteydelser uden moms	kr. 5
Entreprenør og håndværkerudgifter	kr. 21
<u>Forplejning</u>	
Varekøb	kr. 40
Tjenesteydelser m.v.	kr. 32
Entreprenør og håndværkerudgifter	kr. 8
Øvrige tjenesteydelser m.v.	kr. 6
Overførsler til personer	kr. 150
<u>Cafe', atelier og bog- og tidsskriftssamling:</u>	
Varekøb	kr. 15
<u>Elevtransport</u>	
Tjenesteydelser uden moms	kr. 35
<u>Administration, handle-tidsrum 1</u>	
Fødevarer	kr. 25
Øvrige vareindkøb	kr. 25
Tjenesteydelser uden moms	kr. 47
Øvrige tjenesteydelser	kr. 60
Ialt	<u>kr. 7.049</u>

den kriseramte? Samtidig vil vi gerne se tilbudet, ud fra den synsvinkel, at det er en ramme om en livsform, der udvikler den kriserantes sociale livssituation, set ud fra et helhedsperspektiv. Hermed bliver det bl.a. vigtigt, hvornår i den kriserantes proces, tilbudet er til rådighed, hvornår er det en så naturlig del af udviklingen, at det får en effektiv indvirkning på den kriserantes sociale forhold. I modsætning hertil står den mere almindelige fremgangsmåde: Hvornår er man "færdigbehandlet" et sted, og hvor kan man så være?

Det er "kontaktvennen" der sammen med den kriseramte der definerer forholdet, og finder frem til tidspunktet, og det er "kontaktvennen" der på den baggrund kan anvise, hvor og hvordan.

Dagcenterfunktionen og værestedsfunktionen: Ligger inden for Helhedshusets ramme, og ansatte her har ansvar for hvordan det fungerer.

Opsøgende arbejde: I praksis foregår det ofte på den måde, at vi enten via en kriseramte, eller via de aktiviteter vi knytter an til, hører om, at en person, der sidder hjemme, eller ligger på en madres i ungdomshuset, eller over en tid ikke er mødt frem i den interessefællesskabs gruppe han færdes. Han opsøges, og sammen forsøges etableret en forbindelse mellem ham og os, eller et andet relevant og stabilt tilbud.

Desuden vil der ved Helhedshusets fysiske udformning blive etableret en mellemzone imellem offentligt areal og Helhedshusets 4 handle-tidsrum, hvor folk udefra møder folk indefra, Hvor man orientere sig uforpligtigende.

Støtte- og kontaktperson ordningen: Denne ordning varetages af kontaktvennen.

Støtte til pårørende: Pårørendegruppen vil altid være inddraget i arbejdet. Når man ser på den kriseramte med fokus på hans livssituation, vil de pårørende altid indgå i problematikken. Arten af støtten og hvordan den skal gives, afgøres i det forum, hvor de ansatte organiserer deres indsats. Erfaringsmæssigt kan der være tale om psykoterapeutisk bistand og social bistand. Ofte er denne gruppe tynget af at have haft ansvaret for et kriseramte familiemedlem, der er meget angst, skyld og magtesløshed. Man må her huske på, at det, det etablerede system påtager sig et ansvar for, er sygdomme, og ikke mennesket eller hans livssituation. Det er også vigtigt, at i takt med at en kriseramts livssituation ændre sig, har det en voldsom virkning på de psykodynamiske- og samlivsmønstre, som hidtil har dannet struktur om familiens liv.

Klubtilbud: Findes ikke i Helhedshuset som selvstændigt tilbud. For de kriseramte som er i stand til at fungere uden for Helhedshusets rammer gælder, at de knytter sig til organiseret aktivitet uden for Helhedshusets rammer. For de øvrige, som endnu er i stand

Drift udgifter pr. år pr. person. Tallene er fra pjecen "Århus Amt i tekst og tal 96"

Driftsudgifter ialt Århus amt, psykiatrien = kr. 507 mill. (Side 12)

Sengepladser psyk. hospitaler, normerede = 431. Normerede i døgn, og dagtilbud og i botilbud = 652. Ialt 1083 pladser = kr. 468.144,- pr. person pr år. (Side 43 og 44)

Helhedshuset: Drift pr. år. 7.049.000,-. Pladser 25 = kr. 281.960,- pr. person pr. år.

Normerede stillinger:

Psykiatrien Århus amt ialt: 1512,1 personer = 2,18 ansat pr. patient.

Helhedshuset: 20 personer = 0,8 ansat pr. kriseramt person.

Flintebjerg-Centret i Århus Amt, som indeholder døgntilbud, dagtilbud, bofællesskaber og bostøtteordning, har 115 normerede pladser og 64,5 normerede stillinger. Hvilket er 0.56 ansat pr. person.

De psykiatriske hospitaler i Århus Amt, har 431 normerede pladser og 1072 normerede stillinger. J.vf. skemaet på side 43 og 44. Hvilket er 2,49 ansat pr. patient.

Et helhedshus vil altså indplacere sig økonomisk et sted betydeligt under psykiatriske institutioner, herunder distrikpsykiatrien, og lidt over de socialpsykiatriske bo- og væresteder, som vi kender dem idag.

få private uddannelser, og ingen offentlige uddannelsessteder, der tilbyder uddannelser, hvor vægten er på: Den måde man omgås hinanden, og en fænomenologisk synsvinkel. Hvor den teknik man lærer, vedrører udviklingen af forskellige medier at udtrykke sig i, forskellige strukturer at handle i, forskellige måder at give rammer til et handlerum, forskellige måder at belyse en kommunikation, så den giver mening på forskellige planer, det personlige, det fælles og det samfundsmæssige, f.eks. Alt sammen noget, der er af betydning for den måde man omgås hinanden. Faktisk har vi kun kendskab til en uddannelse, som herhjemme, kan tilbyde den ovenstående uddannelse på et professionelt (udenlandsk) anerkendt akademisk niveau.

Dog findes der herhjemme et antal personer, som på eget initiativ har efteruddannet sig, så de mere eller mindre ubesværet kan passe ind i Helhedshusets organisation. Men der kan meget hurtigt opstå en mangelsituation, hvis et sted som Helhedshuset slår an og bliver til flere.

Handle-tidsrum 3 c

Om dette handle-tidsrum, er der ud over det der er sagt omkring undervisningen i organisation, ikke mere at sige på nuværende tidspunkt, andet end at de kriseramte må selv om hvad de vil lave sammen, og at de selv har ansvar for, hvordan det de evt. gør, påvirker de andre, der lever i huset. Når man bruger en organisationsform som den der er beskrevet i foregående afsnit, og giver et handle-tidsrum, så har man også en ramme og en struktur, hvori det der sker, går i retning af brugerindflydelse og selvhjulpens organisering og aktivitet.

Handle-tidsrum 4.

Om Handle-tidsrum 4. de terapeutiske rum, er at sige, at det er i disse rum man indtræder fra sin basis, hvor man er sig selv og føler sig tryk og accepteret. Om disse rum skal der være endnu stærkere rammer, fordi her skal alle følelser: Kærlighed, had, vrede, sorg, ked af det-hed, angst og glæde, kunne finde handlerum, her skal man kunne være i tilstandene: Forvirret, rådvild, magtesløs, i tvivl, engageret, nysgerrig, udforskende, overrasket, fornøjet, tilfreds, afklaret, o.s.v. for at kunne gøre sig sine erfaringer, og her skal det være muligt at omsætte disse erfaringer, så de får virkning i Helhedshusets øvrige handle-tidsrum, og i det omgivende samfund. Hertil skal det være muligt at vende tilbage med de erfaringer man har gjort sig uden for dette handle-tidsrum, for evt. at kunne gennemskue hvad hændelserne og situationerne indeholder, og hvordan indholdsdelene kan finde de pladser, hvortil de henhører, så man på den baggrund kan handle nyt. Hvordan man skal organisere sig her, kan man ikke sige noget om, før de kriseramte er i rummet, så man kan se, hvad der giver sig af deres situation.

Det er de ansatte, der er ansvarlige for at skabe de stærke rammer, og for at det, der sker i rummene, kan blive båret af den gensidige tillid og åbenheden i dialogerne. Sagt

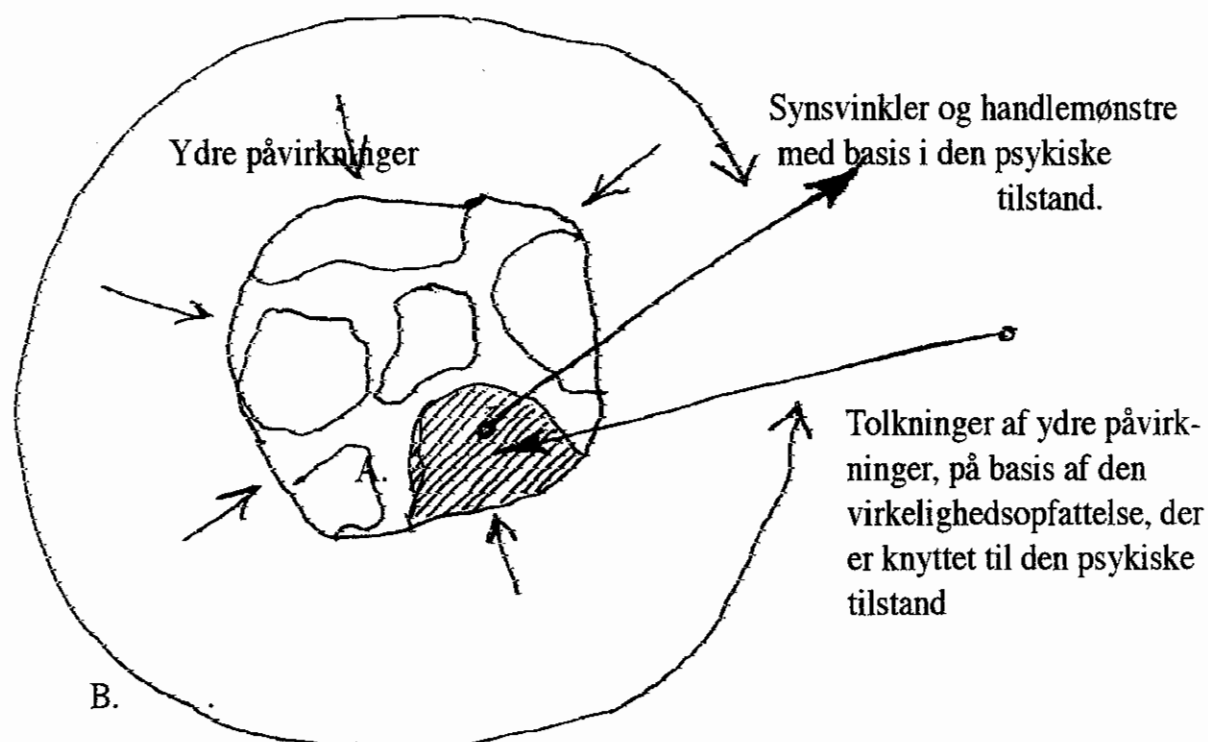
dermed også måden hvorpå de indgår i samfundet og i familien. Det er klart at den udvikling der måtte følge heraf, retter sig imod samfundet og dets institutioner, familien og den kriseramte. Fremtidens behandling af de kriseramte medmennesker, vil derfor være at finde i et kulturelt og politisk, socialt og sundhedsmæssigt virkefelt.

Grafisk kunne det se ud som på nedenstående figur. Figuren kan læses på tre planer:

Psyken med forskellige tilstande, og de deraf følgende synsvinkler.

Mennesket med forskellige handlemuligheder.

Livssituationen med forskellige livsstile og væremåder i sociale sammenhæng.

A.) Hele psyken, med de forskellige psykiske tilstande. Det skraverede "landskab" er den psykiske tilstand personen er forankret i, med den personlige selvopfattelse og de handlemuligheder der giver sig deraf, og med den livssituation som man bliver fastholdt i, p.g.a. ydre pres fra samfundet eller familien.

B.) Det potentielle udviklingsområde, det der f.eks. ligger udenfor en "sygdoms-synsvinkel", er potentialer og livsmuligheder som ofte bliver oversete, fordi der fokuseres på det "unormale og det syge". Potentialer som bliver svagere af at være oversete og ubrugte, hvilket sker når der ikke er rum, hvori det kan komme til udtryk.

Det drejer sig om at kunne skifte mellem forskellige psykiske tilstande; og om at kunne øge kompleksiteten i de forhold der kun virker entydigt; og om at øge egne handlemuligheder. Det drejer sig om at kunne påvirke omgivelserne og skabe livsrum.

- 3 personer Ansvarlige for køkken og fællesrum
Deltager i de ansattes organiserende forum
Arrangerer interne fælles arrangementer og madlavning
Er kontaktven.
- 2 personer Ansvarlige for kommunikation og registrering af eksterne tilbud,
som de kriseramte knytter an til.
Deltager i de ansattes organiserende forum
Arrangerer forelæsninger m.v. om aktuelle emner.
Er kontaktven
- 1 person Er ansvarlig for bygningernes vedligeholdelse.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Arrangere håndværksprojekter efter behov.
Er kontaktven
- 5 personer Ansvarlige for kommunikationen mellem de kriseramte og myn-
dighederne, i social-, sundheds,- og undervisn. sektoren, m.v.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Udfører socialt arbejde, der har til formål at bringe ro omkring den
kriserantes basale sociale livssituation, herunder opsøgende ar-
bejde.
Er kontaktven.
- 1 person Ansvarlig for arbejds- og interessefællesskaberne i Helhedshuset.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Organiserer undervisnings, kulturelle, sociale arrangementer i
Helhedshuset.
Er kontaktven
- 6 personer Ansvarlige for psykoterapien.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Underviser i organisation.
Konflikt og kommunikationskriseløsnere, individuelt- og gruppe
relaterede, i eksternt og internt fællesskab og familien
Supervision og debriefing af de ansatte
Arrangere work shops, internt og eksternt.
Er kontaktven

fysiske rammer er der, og alle personer der skal virke der, indfinder sig i disse rammer. Først da begynder de enkelte personers livssituationer at påvirke hinanden. Det der her er beskrevet skulle gerne angive, den måde og i hvilke rum eller fora, man organiserer sig. Og beskrive en organisation, der kan ændre sig over tid og efter behov.

Desuden vil det blot skabe forvirring at beskrive alle processerne, dette p.g.a., når ting er nedskrevet, har man ofte en tendens til at mene, at så skal man også kunne holde rationel rede på det der står. Og da meget af det, der foregår i Helhedshuset finder sin redegørelse gennem det man sanser og fornemmer i de konkrete situationer, gennem fænomener der ikke lader sig rationalisere, så er det også spild af tid og temmelig umuligt at forsøge at bibringe en rationelt forståelse gennem en beskrivelse som denne, som i handle-tidsrum finder sted, før det vi taler om her, har udtrykt sig i sit konkrete handle-tidsrum.

Omvendt når en forståelse af noget både giver sig af det man sanser, fornemmer og det man rationelt kan opstille, så er selv komplekse forhold og situationer ikke så komplicerede at organisere sig i og forstå. Man danner sig hurtigt et overblik over de konkrete situationer, som udgangspunkt for handling eller refleksion. Man er da i en situation, der er lignende den en maler står i, når han på et øjeblik overskuer hele sin billedflade, lader den indvirke, lader sig påvirke og handler.

Man kunne billedlig talt forestille sig Helhedshuset som værende et knudepunkt. Veje der krydser ind og ud mellem hinanden, der er bevægelse, energi og initiativ. Mennesker, der er beskæftiget med at indsamle og videregive information. Ikke blot om den fysiske verden. Helhedshuset er også knudepunktet hvor mentale tråde krydser, hvor repræsentanter for forskellige mentale forbindelser udvikler sig i bevægelsens og udvekslingens magt. Sammen skabes nye måder at se på.

Knudepunktet skal være livssituationen, og danne ramme om livet og være handle- rum for en gruppe af mennesker, i det tidsrum det tager, at forandre sit syn på livet. Og i denne sammenhæng er det ligegyldigt om man er i Helhedshuset som kriseramte eller som ansat hjælper.

Livsprocesser i Helhedshuset

Når Helhedshuset for en kortere eller længere periode bliver en betydningsfuld del af den kriseramtes livssituation, bliver Helhedshuset den ramme, hvori de individuelle livsværdier udfolder sig, og den ramme som den personlige livsform knytter an til. En udviklingsproces i disse rammer initieres og finder et sted og en ramme at foregå i, (en aktivitet, en situation, en relation, et politisk/kunstnerisk/religiøst engagement, o.l.). Igangsat, vil processen forme den kriseramte, de hjælpere, der er engageret og de rammer, der holder processen. Alle vil være i bevægelighed på den kriseramtes skiftende forudsætnings præmisser.

Når en person henvender sig til Helhedshuset, og evt. har en fortid i det etablerede psykiatriske system, så er der flere forskelligartede dele af personens livssituation, som

Jon Rud. Om lederskab i et terapeutisk samfund. Afslutningsforelæsning ved specialskolen i psykiatrisk sygepleje, Dikemark, sygehus, august 1971.

Miriam Siegler and Humphry Osmond. Models of Madness. The British Journal of Psychiatry. Vol. 112, No. 488, july 1966.

Miriam Siegler, Humphry Osmond and Harriet Mann. Laing's Models of Madness. The British Journal of Psychiatry, Vol. 115, No. 947, 1969.

Joseph Zubin. Scientific Models for Psychopathology in the 1970's. Seminars in Psychiatry, vol. 4, No. 3. August, 1972.

Filosofi.

Jesper Hoffmeyer. En snegl på vejen, betydningens naturhistorie. Munksgaard/Rosinante, København, 1993.

Majken Jacoby. Formens nødvendighed om K.E. Løgstrup. Amalie, Galebevægelsens blad, årg. 17. nr. 4 august 1995.

K.E. Løgstrup. Solidaritet og Kærlighed - Essays. Forlaget Gyldendal, København 1993.

K.E. Løgstrup. Kunst og Erkendelse - Kunstfilosofiske betragtninger. Forlaget Gyldendal, København 1995.

Maurice Merleau - Ponty. Maleren og filosofien. J. Vintens Forlagsboghandel, København 1970.

Igor Stravinskij. Poetique Musiciale. Janin, Paris 1946.

Skønlitteratur.

Umberto Eco. Øen af igår. Forum Publisher, København 1995.

Artikler, rapporter og tidsskrifter, m.v.

Erik Adolph og Per I. Hansen. Social indsats over for sindslidende i kommunen.. Forlaget Thorup, 1996.

Carsten Andersen, Anita Barfod. Socialpsykiatri er socialt arbejde. Information, 23. oktober 1995.

Svend Erik Bech, m.f. Psykiatriens to ansigter. Kronik Politiken, 22 marts, 1988.

Signe Bischoff. Integration af psykisk syge i samfundet. Foundisten, København, februar 1996.

Descartes 400 år. Den hovedskyldige? Information, 30-31. marts 1996.

Joakim Eriksson. Når sy(g)stemet svarer igen. Information, 23. oktober 1995.

European Graduate School. Division of Arts, Health and Society. Division Catalogue, CH 3953 Leuk-Stadt, december 1995.

rammer om vores liv, myterne, religionen, politiske ideologier, m.v., havde det til fælles, at de danne rammer hvori mennesket som helhed indgik. D.v.s. man kunne stadig bevare et helhedssyn på mennesket, og ud fra tidens konsensus reflektere over menneskets vilkår. Disse rammer er under afvikling til fordel for naturvidenskabelige og økonomiske ideologier, der er forenklede rammer, hvorfra man forsøger at danne forståelse og organisere sig socialt. Denne forenkling af rammerne har været nødvendig, p.g.a. den øgede detailviden. Resultatet er dette er paradoksalt nok, at konsensus eller den fremherskende virkelighedsopfattelse, bliver mere og mere ubrydelig, i takt med at konsensusrammen bliver simplificeret, og der bliver mindre og mindre handlerum inden for rammerne, mere og mere kontrol og styring af de individer der indgår. Dermed bliver det stadig vanskeligere at bevare et helhedssyn på mennesket og det mennesket indgår i. Det bliver stadig vanskeligere at stille sig tvivlende til, og stille spørgsmål om, f.eks. nytten og gavnigheden omkring meget af det vi foretager os i dagligdagsvirkeligheden, jo mere rammerne om virkelighedsbegrebet forenkles, og det der indgår, bliver mere og mere komplekst, i takt med mere og mere detailviden. Resultatet er bl.a. at begreber som "almindelig sund fornuft" baseret på en almen forståelse af situationer, har mistet værdi som betydning, når vi vurderer vores handlinger og resultatet af dem. Vurderingerne bliver ideologiske, når rammerne er for simple og for specifikke og når der er for lidt "pusterum" til refleksion, og vurdering af effekten på individets livsbetingelser, set i et helhedsperspektiv.

Mere og mere detailviden skal rummes inden for virkelighedsrammer, som bliver stadig mere snævre. Almindelig sund fornuft siger, at det ikke kan ske uden at samfundene, institutionerne og menneskene kommer i krise. Man kan så definere krisens vækstbund som dogmatisme, fundamentalisme, regelrethed, begrænsning af handlefrihed og tankefrihed, og en deraf følgende stigende udstødelse og marginalisering af det utilpassede og "utilregnelige", - det den fælles konsensus omkring vores livsbetingelser ikke kan rumme.

Så mens virkeligheden bliver mere og mere kompleks og udefinerbar i takt med øget viden, bliver de rammer vi prøver at begribe og organisere os i, stadig mere og mere snævre.

Virkeligheden, som noget man kunne definere ud fra en helhedsbetragtning af mennesket og dets levevilkår, er ikke mere en stabil størrelse som man kan regne med, når man reflekterer og danner sig en basis, hvorfra man kan opfatte sig selv og måden hvorpå man indgår i det, der omgiver en. Der er mange virkeligheder og hvis man ikke kan opnå den tryghed en tilpasning til konsensus vil bibringe, hvad gør man så? Hvordan skaber man så en alternativ tryghed eller basis, hvorfra ens liv bliver betydningsfuldt og tilfredsstillende? Hvis den virkelighed som vi befinder os i, og som vi konstant udforsker og forsøger at forstå, ved at udforske vores omgivelser og naturen, i virkeligheden ikke er andet end kaos eller det vi gør den til, hvad kan vi da forholde os til, for ikke at alt skal gå i opløsning?

1000

Derfor er det i sig selv en proces, i det hele taget at begynde at spørge: Hvad ellers? Hvad nu? Hvordan så?. Det er også en proces at finde frem til udtryk, der kan give det jeg mener en betydning. Ligesom der er en proces at finde ud af hvilke sammenhænge og relationer man kan indgå i, og det er en proces at finde ud af hvem man er, der, hvor man er. Disse processer tager tid, og de begynder først af finde sine svar, når den kriseramte er i stand til at spørge: Hvad kan jeg selv gøre?

Spørgsmålet kan han kun selv besvare, det man som hjælper kan gøre, er at skabe en måde at omgås, hvor den gensidige tillid, åbenheden og trygheden bliver bærende for udviklingen, skabe de rammer der kan containe udviklingsprocesserne, og skabe de rum hvori man udtrykker sig selv på sine egne betingelser og hvor man kan erfare, hvordan ens handlinger virker, og hvordan de indvirker på andre.

Det paradoksale handlerum

En oplevelse eller erfaring, der afføder sammenhængende tanker, er ikke nødvendigvis fornuftsstridige blot fordi de ikke tager udgangspunkt i almindelige normer og konventioner eller forudfattede meninger.

Tankerne vil være nye og uimodsigelige, men ikke nødvendigvis rigtige eller sande.

De vil være uuovervindelige tilføjelser til et livshandlerum.

1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

Derfor er det i sig selv en proces, i det hele taget at begynde at spørge: Hvad ellers? Hvad nu? Hvordan så?. Det er også en proces at finde frem til udtryk, der kan give det jeg mener en betydning. Ligesom der er en proces at finde ud af hvilke sammenhænge og relationer man kan indgå i, og det er en proces at finde ud af hvem man er, der, hvor man er. Disse processer tager tid, og de begynder først af finde sine svar, når den kriseramte er i stand til at spørge: Hvad kan jeg selv gøre?

Spørgsmålet kan han kun selv besvare, det man som hjælper kan gøre, er at skabe en måde at omgås, hvor den gensidige tillid, åbenheden og trygheden bliver bærende for udviklingen, skabe de rammer der kan containe udviklingsprocesserne, og skabe de rum hvori man udtrykker sig selv på sine egne betingelser og hvor man kan erfare, hvordan ens handlinger virker, og hvordan de indvirker på andre.

Det paradoksale handlerum

En oplevelse eller erfaring, der afføder sammenhængende tanker, er ikke nødvendigvis fornuftsstridige blot fordi de ikke tager udgangspunkt i almindelige normer og konventioner eller forudfattede meninger.

Tankerne vil være nye og uimodsigelige, men ikke nødvendigvis rigtige eller sande.

De vil være uovervindelige tilføjelser til et livshandlerum.

rammer om vores liv, myterne, religionen, politiske ideologier, m.v., havde det til fælles, at de danne rammer hvori mennesket som helhed indgik. D.v.s. man kunne stadig bevare et helhedssyn på mennesket, og ud fra tidens konsensus reflektere over menneskets vilkår. Disse rammer er under afvikling til fordel for naturvidenskabelige og økonomiske ideologier, der er forenkledede rammer, hvorfra man forsøger at danne forståelse og organisere sig socialt. Denne forenkling af rammerne har været nødvendig, p.g.a. den øgede detailviden. Resultatet er dette paradoksalt nok, at konsensus eller den fremherskende virkelighedsopfattelse, bliver mere og mere ubrydelig, i takt med at konsensusrammen bliver simplificeret, og der bliver mindre og mindre handlerum inden for rammerne, mere og mere kontrol og styring af de individer der indgår. Dermed bliver det stadigt vanskeligere at bevare et helhedssyn på mennesket og det mennesket indgår i. Det bliver stadigt vanskeligere at stille sig tvivlende til, og stille spørgsmål om, f.eks. nytten og gavnigheden omkring meget af det vi foretager os i dagligdagsvirkeligheden, jo mere rammerne om virkelighedsbegrebet forenkles, og det der indgår, bliver mere og mere komplekst, i takt med mere og mere detailviden. Resultatet er bl.a. at begreber som "almindelig sund fornuft" baseret på en almen forståelse af situationer, har mistet værdi som betydning, når vi vurderer vores handlinger og resultatet af dem. Vurderingerne bliver ideologiske, når rammerne er for simple og for specifikke og når der er for lidt "pusterum" til refleksion, og vurdering af effekten på individets livsbetingelser, set i et helhedsperspektiv.

Mere og mere detailviden skal rummes inden for virkelighedsrammer, som bliver stadig mere snævre. Almindelig sund fornuft siger, at det ikke kan ske uden at samfundene, institutionerne og menneskene kommer i krise. Man kan så definere krisens vækstbund som dogmatisme, fundamentalisme, regelrethed, begrænsning af handlefrihed og tankefrihed, og en deraf følgende stigende udstødelse og marginalisering af det utilpassede og "utilregnelige", - det den fælles konsensus omkring vores livsbetingelser ikke kan rumme.

Så mens virkeligheden bliver mere og mere kompleks og udefinerbar i takt med øget viden, bliver de rammer vi prøver at begribe og organisere os i, stadig mere og mere snævre.

Virkeligheden, som noget man kunne definere ud fra en helhedsbetragtning af mennesket og dets levevilkår, er ikke mere en stabil størrelse som man kan regne med, når man reflekterer og danner sig en basis, hvorfra man kan opfatte sig selv og måden hvorpå man indgår i det, der omgiver en. Der er mange virkeligheder og hvis man ikke kan opnå den tryghed en tilpasning til konsensus vil bibringe, hvad gør man så? Hvordan skaber man så en alternativ tryghed eller basis, hvorfra ens liv bliver betydningsfuldt og tilfredsstillende? Hvis den virkelighed som vi befinder os i, og som vi konstant udforsker og forsøger at forstå, ved at udforske vores omgivelser og naturen, i virkeligheden ikke er andet end kaos eller det vi gør den til, hvad kan vi da forholde os til, for ikke at alt skal gå i opløsning?

fysiske rammer er der, og alle personer der skal virke der, indfinder sig i disse rammer. Først da begynder de enkelte personers livssituationer at påvirke hinanden. Det der her er beskrevet skulle gerne angive, den måde og i hvilke rum eller fora, man organiserer sig. Og beskrive en organisation, der kan ændre sig over tid og efter behov.

Desuden vil det blot skabe forvirring at beskrive alle processerne, dette p.g.a., når ting er nedskrevet, har man ofte en tendens til at mene, at så skal man også kunne holde rationel rede på det der står. Og da meget af det, der foregår i Helhedshuset finder sin redegørelse gennem det man sanser og fornemmer i de konkrete situationer, gennem fænomener der ikke lader sig rationalisere, så er det også spild af tid og temmelig umuligt at forsøge at bibringe en rationelt forståelse gennem en beskrivelse som denne, som i handle-tidsrum finder sted, før det vi taler om her, har udtrykt sig i sit konkrete handle-tidsrum.

Omvendt når en forståelse af noget både giver sig af det man sanser, fornemmer og det man rationelt kan opstille, så er selv komplekse forhold og situationer ikke så komplicerede at organisere sig i og forstå. Man danner sig hurtigt et overblik over de konkrete situationer, som udgangspunkt for handling eller refleksion. Man er da i en situation, der er lignende den en maler står i, når han på et øjeblik overskuer hele sin billedflade, lader den indvirke, lader sig påvirke og handler.

Man kunne billedlig talt forestille sig Helhedshuset som værende et knudepunkt. Veje der krydser ind og ud mellem hinanden, der er bevægelse, energi og initiativ. Mennesker, der er beskæftiget med at indsamle og videregive information. Ikke blot om den fysiske verden. Helhedshuset er også knudepunktet hvor mentale tråde krydser, hvor repræsentanter for forskellige mentale forbindelser udvikler sig i bevægelsens og udvekslingens magt. Sammen skabes nye måder at se på.

Knudepunktet skal være livssituationen, og danne ramme om livet og være handle-rum for en gruppe af mennesker, i det tidsrum det tager, at forandre sit syn på livet. Og i denne sammenhæng er det ligegyldigt om man er i Helhedshuset som kriseramte eller som ansat hjælper.

Livsprocesser i Helhedshuset

Når Helhedshuset for en kortere eller længere periode bliver en betydningsfuld del af den kriseramtes livssituation, bliver Helhedshuset den ramme, hvori de individuelle livsværdier udfolder sig, og den ramme som den personlige livsform knytter an til. En udviklingsproces i disse rammer initieres og finder et sted og en ramme at foregå i, (en aktivitet, en situation, en relation, et politisk/kunstnerisk/religiøst engagement, o.l.). Igangsat, vil processen forme den kriseramte, de hjælpere, der er engageret og de rammer, der holder processen. Alle vil være i bevægelighed på den kriseramtes skiftende forudsætnings præmisser.

Når en person henvender sig til Helhedshuset, og evt. har en fortid i det etablerede psykiatriske system, så er der flere forskelligartede dele af personens livssituation, som

- 3 personer Ansvarlige for køkken og fællesrum
Deltager i de ansattes organiserende forum
Arrangerer interne fælles arrangementer og madlavning
Er kontaktven.
- 2 personer Ansvarlige for kommunikation og registrering af eksterne tilbud,
som de kriseramte knytter an til.
Deltager i de ansattes organiserende forum
Arranger forelæsninger m.v. om aktuelle emner.
Er kontaktven
- 1 person Er ansvarlig for bygningernes vedligeholdelse.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Arrangere håndværksprojekter efter behov.
Er kontaktven
- 5 personer Ansvarlige for kommunikationen mellem de kriseramte og myndighederne, i social-, sundheds,- og undervisn. sektoren, m.v.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Udfører socialt arbejde, der har til formål at bringe ro omkring den kriseramtens basale sociale livssituation, herunder opsøgende arbejde.
Er kontaktven.
- 1 person Ansvarlig for arbejds- og interessefællesskaberne i Helhedshuset.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Organiserer undervisnings, kulturelle, sociale arrangementer i Helhedshuset.
Er kontaktven
- 6 personer Ansvarlige for psykoterapien.
Deltager i de ansattes organiserende forum.
Underviser i organisation.
Konflikt og kommunikationskriseløsnere, individuelt- og gruppe relaterede, i eksternt og intern fællesskab og familien
Supervision og debriefing af de ansatte
Arrangere work shops, internt og eksternt.
Er kontaktven

få private uddannelser, og ingen offentlige uddannelsessteder, der tilbyder uddannelser, hvor vægten er på: Den måde man omgås hinanden, og en fænomenologisk synsvinkel. Hvor den teknik man lærer, vedrører udviklingen af forskellige medier at udtrykke sig i, forskellige strukturer at handle i, forskellige måder at give rammer til et handlerum, forskellige måder at belyse en kommunikation, så den giver mening på forskellige planer, det personlige, det fælles og det samfundsmæssige, f.eks. Alt sammen noget, der er af betydning for den måde man omgås hinanden. Faktisk har vi kun kendskab til en uddannelse, som herhjemme, kan tilbyde den ovenstående uddannelse på et professionelt (udenlandsk) anerkendt akademisk niveau.

Dog findes der herhjemme et antal personer, som på eget initiativ har efteruddannet sig, så de mere eller mindre ubesværet kan passe ind i Helhedshusets organisation. Men der kan meget hurtigt opstå en mangelsituation, hvis et sted som Helhedshuset slår an og bliver til flere.

Handle-tidsrum 3 c

Om dette handle-tidsrum, er der ud over det der er sagt omkring undervisningen i organisation, ikke mere at sige på nuværende tidspunkt, andet end at de kriseramte må selv om hvad de vil lave sammen, og at de selv har ansvar for, hvordan det de evt. gør, påvirker de andre, der lever i huset. Når man bruger en organisationsform som den der er beskrevet i foregående afsnit, og giver et handle-tidsrum, så har man også en ramme og en struktur, hvori det der sker, går i retning af brugerindflydelse og selvhjulpne organisering og aktivitet.

Handle-tidsrum 4.

Om Handle-tidsrum 4. de terapeutiske rum, er at sige, at det er i disse rum man indtræder fra sin basis, hvor man er sig selv og føler sig tryk og accepteret. Om disse rum skal der være endnu stærkere rammer, fordi her skal alle følelser: Kærlighed, had, vrede, sorg, ked af det-hed, angst og glæde, kunne finde handlerum, her skal man kunne være i tilstandene: Forvirret, rådvild, magtesløs, i tvivl, engageret, nysgerrig, udforskende, overrasket, fornøjet, tilfreds, afklaret, o.s.v. for at kunne gøre sig sine erfaringer, og her skal det være muligt at omsætte disse erfaringer, så de får virkning i Helhedshusets øvrige handle-tidsrum, og i det omgivende samfund. Hertil skal det være muligt at vende tilbage med de erfaringer man har gjort sig uden for dette handle-tidsrum, for evt. at kunne gennemskue hvad hændelserne og situationerne indeholder, og hvordan indholdsdelen kan finde de pladser, hvortil de henhører, så man på den baggrund kan handle nyt. Hvordan man skal organisere sig her, kan man ikke sige noget om, før de kriseramte er i rummet, så man kan se, hvad der giver sig af deres situation.

Det er de ansatte, der er ansvarlige for at skabe de stærke rammer, og for at det, der sker i rummene, kan blive båret af den gensidige tillid og åbenheden i dialogerne. Sagt

den kriseramte? Samtidig vil vi gerne se tilbudet, ud fra den synsvinkel, at det er en ramme om en livsform, der udvikler den kriseramtes sociale livssituation, set ud fra et helhedsperspektiv. Hermed bliver det bl.a. vigtigt, hvornår i den kriseramtes proces, tilbudet er til rådighed, hvornår er det en så naturlig del af udviklingen, at det får en effektiv indvirkning på den kriseramtes sociale forhold. I modsætning hertil står den mere almindelige fremgangsmåde: Hvornår er man "færdigbehandlet" et sted, og hvor kan man så være?

Det er "kontaktvennen" der sammen med den kriseramte der definerer forholdet, og finder frem til tidspunktet, og det er "kontaktvennen" der på den baggrund kan anvise, hvor og hvordan.

Dagcenterfunktionen og værestedsfunktionen: Ligger inden for Helhedshusets ramme, og ansatte her har ansvar for hvordan det fungerer.

Opsøgende arbejde: I praksis foregår det ofte på den måde, at vi enten via en kriseramt, eller via de aktiviteter vi knytter an til, hører om, at en person, der sidder hjemme, eller ligger på en madras i ungdomshuset, eller over en tid ikke er mødt frem i den interessefællesskabs gruppe han færdes. Han opsøges, og sammen forsøges etableret en forbindelse mellem ham og os, eller et andet relevant og stabilt tilbud.

Desuden vil der ved Helhedshusets fysiske udformning blive etableret en mellemzone imellem offentligt areal og Helhedshusets 4 handle-tidsrum, hvor folk udefra møder folk indefra, Hvor man orientere sig uforpligtigende.

Støtte- og kontaktperson ordningen: Denne ordning varetages af kontaktvennen.

Støtte til pårørende: Pårørendegruppen vil altid være inddraget i arbejdet. Når man ser på den kriseramte med fokus på hans livssituation, vil de pårørende altid indgå i problematikken. Arten af støtten og hvordan den skal gives, afgøres i det forum, hvor de ansatte organiserer deres indsats. Erfaringsmæssigt kan der være tale om psykoterapeutisk bistand og social bistand. Ofte er denne gruppe tynget af at have haft ansvaret for et kriseramt familiemedlem, der er meget angst, skyld og magtesløshed. Man må her huske på, at det, det etablerede system påtager sig et ansvar for, er sygdomme, og ikke mennesket eller hans livssituation. Det er også vigtigt, at i takt med at en kriseramts livssituation ændre sig, har det en voldsom virkning på de psykodynamiske- og samlivsmønstre, som hidtil har dannet struktur om familiens liv.

Klubtilbud: Findes ikke i Helhedshuset som selvstændigt tilbud. For de kriseramte som er i stand til at fungere uden for Helhedshusets rammer gælder, at de knytter sig til organiseret aktivitet uden for Helhedshusets rammer. For de øvrige, som endnu er i stand

selv kan klare sagen. Er det første tilfældet, har de ansatte et problem, omkring den måde de skaber gensidig tillid. Er det andet tilfældet, kan de ansatte få problemer med at holde sig på afstand, og overlade ansvaret til dem, der har påtaget sig ansvaret, og de har en pligt til, ærligt at give feedback til disse personer, hvorved det bliver klart, hvad de oplever som effekten af sagens udfald i handlinger, dels over den måde det indvirker på deres individuelle livssituation, og dels på det de ser som deres fælles handlerum.

Handle-tidsrum 3 a

Tilbage at beskrive her, om handle-tidsrum 3, er de handlinger der angår de ansattes interessefællesskab og som finder tidsrum i 3 a. Som det fremgår af figur 3, er der en del af dette handledtidsrum, som er beliggende indenfor Helhedshusets ramme og noget er udenfor.

Om det handle-tidsrum der er indenfor Helhedshusets ramme kan siges, at det omfatter gruppens fælles liv og den måde den handler på, hvilket inddrager fagligheden, de fysiske rammer, det psykiske miljø, økonomien og udviklingen. De indbyrdes relationer i gruppen. De individuelle relationer til individuelle kriseramte og de grupper de enkelte ansatte indgår i. Hertil skal siges, at det ikke er den enkelte kriseramme som person der diskuteres, men at det man søger at belyse, er den måde, man som ansat individ relaterer sig til ham, og med hvad man indgår i hans livssituation, feedback på denne belysende fremstilling, gives evt. af de øvrige ansatte.

De fælles og de individuelle arbejdsvilkår, herunder mulighederne for menneskelig og faglig udvikling, er også af betydning i dette handle-tidsrum.

Alle de ni forhold er af betydning i dette handle-tidsrum, især det tredje, er de ansatte ansvarlige for kvaliteten af. D.v.s. at man handler og omgås på en måde, så man deraf, kan bevare et helhedssyn på de kriseramtes livssituation.

Det er de ansattes opgave at organisere sig og skabe fora, hvori man i processerne skelner mellem det der angår det personlige, det fælles og det samfundsmæssige plan, når man handler i handle-tidsrummene under indflydelse af de ni forhold. Den eneste måde det kan lade sig gøre er, at de selv organiserer sig i henhold til denne nødvendighed. D.v.s. skaber f.eks. tre fora i tid, hvor det der foregår i de fire handledtidsrum, anskues fra en personlig, en fælles og en samfundsmæssig vinkel, og det i lyset af de forhold, der giver sig til kende i den konkrete situation, og som gennem sin betydning indgår som bærer af handlinger. D.v.s. ud fra hvordan det berører og indvirker, på den enkelte ansattes individuelle situation, på alle tre planer.

Om det handle-tidsrum der er udenfor husets rammer, i eksterne rammer, kan man om individuel- og gruppe træning eller udvikling af de ansatte, sige:

De ansatte skal være personer, der ud over faglige kvalifikationer, også skal have erfaringsbaserede holdninger og synsvinkler, der gør dem i stand til at omgås personer i

seks psykoterapeuter er ansvarlige i forhold til.

Som man kan se af de funktioner de ansatte skal varetage, og det, der er deres ansvarsfelt, kræves der en tværfaglighed af de personer, der skal ansættes i Helhedshuset, som igen lægger pres på, at de faguddannede efteruddannes. Som det ser ud her, ville man rent fagpolitisk være fristet til at sige, at man skal kunne organisere sig fælles, på basis af en ny og bredere faglighed. Denne ny faglighed må udspringe af, at man har fokus på den kriseramtes livssituation som helhed. Og hvad er det så man skal kunne, for at kunne iværksætte en udvikling i denne situation?

Hvis man nu spørger sig selv: Kan det lade sig gøre? Så er svaret: "Ja". Hvis man er i tvivl, så vil tvivlen ofte være i forbindelse med organisatoriske eller strukturelle forhold. Og det er rigtigt, at det kun vanskeligt lader sig gøre i de rammer og strukturer vi benytter i dag.

Kan det lade sig gøre rent menneskeligt? Kan man holde til det? Igen er svaret, ja: Et billede på det man skal kunne klare og holde til, vil være at sige, at det man skal kunne klare menneskeligt og kunne håndtere professionelt, vil svare til at være forælder til et barn og have fuldtidsjob ved siden af. Det er arbejds mængden og angiver lidt af typen. Ikke at man skal være forælder, men professionel voksen. Og det der sker i relationen, vedrører ofte nogle af de samme forhold, som gør sig gældende i en forældresituation. Med det følger også, at man både bliver berørt som menneske og bliver sårbar. Hvilket som bekendt bevirker både glæder og sorger. Desuden er man ikke enlige "forældre", man arbejder flere sammen.

Det efterfølgende er et debatindlæg i FOUNDISTEN februar 96, af Signe Bischoff. Årsagen til at bringe det her, er ikke at kritisere Fountain House, tværtimod, men for at give et indblik i en åben dialog der foregår der. Indlægget her er her udtaget af sin helhed, og hænger som en enlig talebobbel. Vi foreslår, at man, når man læser det, fokuserer på de behov, der her får deres udtryk.

Integration af psykiske syge i samfundet

Børnehavepædagogik, Fountain House-kultur?

Signe giver her sin mening om hvorvidt der er en tendens til børnehavepædagogik i F.H., som Steen J. gav udtryk for i sidste nummer.

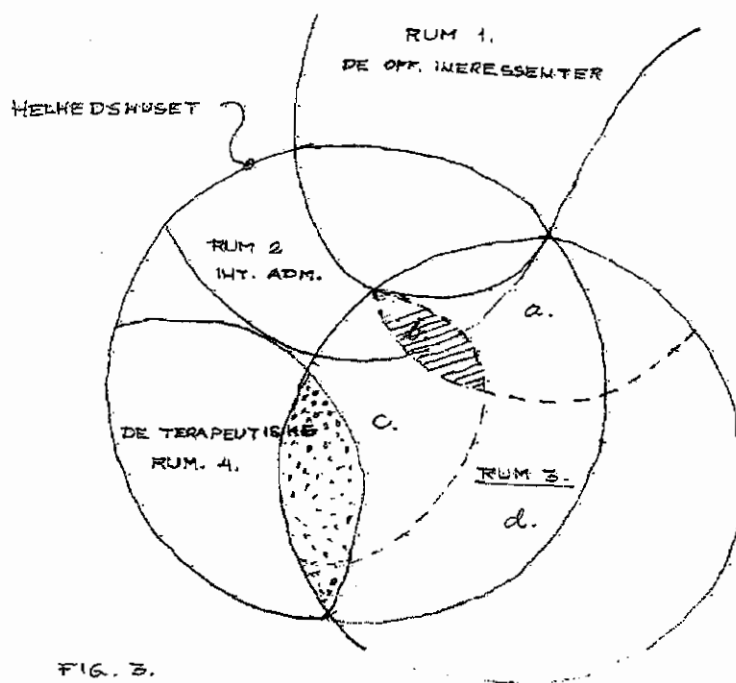
"Vores mål som psykisk syge kan gå ud på at lade os integrere og være en del af det danske samfund. Når vi lader os frivilligt udstøde og danner samfund for os selv, da bliver de negative tendenser til at fordømme, diskriminere, nedvurdere, afvise os som mennesker, kun understøttede! Vi skal ikke skjule vi er syge, og vi skal ikke skilte med det."

pleje, der finder sted i handle-tidsrum 3 og som angår de kriseramte, vil den herværende beskrivelse begrænse sig til at se dem ud fra et fokus på almen mental og fysisk pleje. De kan finde rammer i handle-tidsrummene, fritidssamvær og i arbejdsfællesskaberne og ved at man som individ tilmelder sig eksterne tilbud. De kan indeholde færdigheds- og udviklingsprægede handlinger, såsom undervisning, træning, kurser og foredrag, workshops m.v. og de kan foregå som diverse projektarbejder, cafédrift, madlavningskurser, skakmesterskaber, skriveværkstedsarbejder, maleværkstedsarbejder, m.v., som man individuelt tilslutter sig eller som arrangeres fælles, samt være holdningsprægede handlinger, så som politiske -, religiøse -, kulturelle - og sociale engagementer.

Som man kan se af det ovenstående, er det der foregår i handle-tidsrum 3 så komplekst, at der giver sig muligheder, som er så omfattende og forskellige, at de kan sammensættes til en almen daglivssituation. En sådan har alle behov for at befinde sig i.

Her, ligesom i familier og for alle individer i samfundet gælder, at livet må organiseres for at give det en retning. Helst på en måde så det ikke ensrettes, som det sker, når man er ved at udvikle en livskrise.

Handle-tidsrum 3 og dets tidsbestanddele

Det der i den ovenstående figur er af betydning her, er Handle-tidsrum a-b-c og d i rum 3.

- a) er den tid de ansatte handler i det fælles, som grupper og som enkeltindivider.
- b) er det handle-tidsrum hvori man organiserer sig, som fælles gruppe.
- c) er den tid de kriseramte handler i det fælles, som grupper og som enkeltindivider.
- d) er den tid, hvor alle handler i det fælles, som grupper og som individer.

der i samfundet, skole, uddannelse, arbejdsmarked, kunst, kultur, alt. Vi skal lære præcis, hvilke krav der stilles på en arbejdsplads, og vi skal beslutte os for, hvilke job vi kunne tænke os at få.

Kan vi selv lægge en realistisk erhvervsplan og få den realistisk vurderet?

Jeg vil prøve at bede en ansat i arbejdsformidlingen om at lægge en realistisk erhvervsplan for mig. Dette er, hvad min sagsbehandler har brug for. Hun vil have noget, hun kan "forholde sig til". At læse på et voksenundervisningscenter er (for hende- red. tilføjelse) kun "afklarende",

Hvad med at ansætte erhvervsvejledere og arbejdsformidlere i Fountain House. Vi har brug for kontant viden, vi har ikke brug for pædagogik og politik, Vi må have viden om kravene på en arbejdsplads: Arbejds-mæssigt, fagligt og socialt.

Kun integration og realistisk planlægning kan lære os at arbejde efter et sygefravær. Vi er til rådighed for arbejdsmarkedet, reelt er vi til rådighed og det skal ikke tilsløres, omskrives.

Vi har brug for kontakt med saglig viden og kunnen, en beslutnings-kompetance, der vil hjælpe os væk fra børnehave-pædagogikken.

Vi må gøre modstand mod alle tendenser, der sætter os i bås som anderledes mennesker. Vi er alle anderledes, alle er forskellige fra hinanden, alle er genetisk sammensatte blandinger. Vi nedbryder det univers, vi selv har skabt som værende anderledes, ved at lade os integrere og søge arbejde og uddannelse. Vi vil ikke skabe nye problemer for os selv ved at leve livet i Fountain House og klubhuse. Vi vil løse de problemer vi har som arbejds-løse, som ensomme og isolerede mennesker. Vi vil blande os med andre i samfundet. Vores kultur er at leve sammen, allesammen i vores demokratiske samfund. Vi beholder vores danske kultur. Og vi bliver ikke amerikanere. Aldrig, Vi er oplyste og kloge.

Signe

Hvis man nu tænker lidt over hvilke rammer, der skal være om de rum, hvori de her udtrykte behov kan gå i opfyldelse for en Signe Bischoff og spørger, om vi på forhånd kan vide: Fra hvilken faglighed man skal imødekomme en "Signe", for at støtte hende i hendes opfyldelse af disse udtrykte behov? Så må svaret være: Ikke nogen! På det faglige plan er hendes behov for komplekst til at en ensidig faglig indsats nytter noget. Støtten må gives på et andet plan, det alment menneskelige plan, i form af opbakning og tillid og omsorg og via skabelsen af solide rammer om handlerum, således at det bliver muligt for en "Signe" at udforske og undersøge hendes egne muligheder i rammer der kan holde. Hendes hjælper må indgå engageret i en relation og sammen må de skabe en aktivitet, og i dette engagement må han være bredt fagligt funderet.

Handle-tidsrum 3.

Om det tredje handle-tidsrum kan bl.a. siges, at det er vanskeligt på nuværende tidspunkt at sige noget om hvordan de kriseramtes forskellige dagliglivssituationer, der er nævnt under dette punkt, fordeler sig m.h.t. tidudstrækning over en tidperiode. Denne fordeling giver sig først, når de enkelte kriseramtes livssituation er anskueliggjort, og når behovene herefter er tydeliggjort. (Denne proces vi få sin egen beskrivelse i et senere afsnit).

Alle forholdene der er nævnt i organisationsafsnittet, skal kunne aktueliseres i dette handle-tidsrum, og da man ikke kan sige noget om de kriseramtes livssituation lige nu, kan man beskrive nogle generelle rammer omkring de handlinger, der indgår i tiden hvori de nævnte forhold gør sig gældende.

Om bolig gælder, at 10 personer bor i bo-enhed der er tilknyttet Helhedshuset, medens 10 til 20 personer har eget bosted. For de 10 personers vedkommende, er rammen et møbleret værelse på ca 15 m², med adgang til bad og toilet. Omfanget af fællesareal tilknyttet bodelen, er afhængig af, hvor tæt bodelen fysisk vil være forbundet med Helhedshusets øvrige rammer, hvilket giver sig ud af de konkrete fysiske rammer og det økonomiske råderum.

Spisning foregår fælles for alle, i fællesrum på ca, 50 m², hvortil der er knyttet køkkenfaciliteter på ca. 40 m² og depotrum på ca. 20 m².

Penge, d.v.s. det individuelle økonomiske råderum, giver sig af de individuelle situationer, handlen omkring dette udgår fra kontaktpersonrelationen.

Fritidssamværet er individuelt bestemt, i Helhedshuset kan der være tilbud, som det er op til de enkelte individer at benytte sig af eller tilmelde sig. Det kan være kropslige-mentale, åndelige, kulturelle, sociale eller politiske aktiviteter o.l. Dertil skal der bruges en sal på ca 100 m² og 2 grupperum på ca. 40 m², som, ud over fritidsaktiviteterne, også kan være rammen om andre handlinger. I fritidshandlingerne deltager de ansatte kun, hvis de er medarrangører i et fælles arrangement eller hvis de tilkaldes, eller som supervisor.

Om Handlingsfællesskaberne: De kan være tilknyttet forhold 9, de fysiske rammer for væren og udvikling i det fælles Helhedshus, d.v.s. den daglige drift og vedligeholdelse. Omfanget af denne deltagelse er afhængig af de enkeltes livssituation, så det der ikke kan udføres af personerne i Helhedshuset, må købes eksternt. Derudover kan der i Helhedshuset være rammer hvori håndværks-, kulturelle og sociale handlinger kan finde sted, heri indgår ansatte. De ansatte har fokus på den måde forløbene finder sted, d.v.s. den ånd, der præger handlingerne, desuden skal de være fagligt og menneskeligt (tillids-skabende) rustede, så de kan lære fra sig, betinget af de enkelte kriseramtes livssituation. Om den fysiske udstrækning, kan det på nuværende tidspunkt antages, at der er behov for ca, 250 m². Fysiske rammer, hvori der dog også kan findes tid for andre handlinger. Omfanget og den fysiske udformning, giver sig af den konkrete bygnings muligheder,

stre er altså ikke helt fastlåst efter den optimale periode for neutron-kontakt. Der kan stadig ske en vis udvikling i en moden alder.

Senere i artiklen lyder det:

Manglende stimulans betyder manglende etablering af neuron-forbindelser og dermed mental stilstand.

For megen stimulans er imidlertid ikke altid et gode.

Ifølge professor Ruben Gur, University of Pennsylvania, kan hjernen overanstreges med overraskende forandringer til følge. Og ifølge professoren er det især mænd der tænker for meget. Eller forkert.

Årsagen er, at mænd ikke kan slappe af. Selv når de tror, de gør det, arbejder dele af hjernen videre med det problem, de netop har spekuleret over. Hvorimod kvinder ifølge professor Gut ejer evnen til at tænke på andre ting, tænke mere alsidigt, når de slapper af. Hvorved de bringer hvile til det center i hjernens frontlap, der tager sig af den komplekse tænkning.

Når et center i mandehjernen - bevidst eller ej - bliver ved med at tumle med en bestemt problemstilling, så indebærer det, at der konstant produceres nogle af de signalstoffer og andre kemiske forbindelser, som indgår i neuronernes processer. En sådan konstant produktion fører til en slags forgiftning af det involverede hjernecenter og derved til neuronernes død og hjernevævs forfald.

Ifølge professor Gur giver mænds hårde satsning på problemknusning således bagslag senere i livet, hvor kvinder i mange arbejdsfunktioner vil være dem overlegne.

Mange lidelsesfulde psykiske tilstande indebærer netop en voldsom hjerneaktivitet, der som oftest indeholder en række af ubesvarlige spørgsmål, der kredser i et lukket mønster og som bevirker at der ikke gives nogen handlemulighed ud af tilstanden. Dette er gældende for både mænd og kvinder.

Man kan så spørge sig selv: Hvad sker der hvis man ad kemisk vej prøver at stabilisere neuronproduktionen? Kan man det? Kan man vide hvordan en sådan proces kontrolleres?

Man kan også mene, at når hjernen er overkørt, trænger man til ro og andre former for stimuli, så den kan komme sig igen, ligesom naturen kommer sig når omgivelsernes ødelæggende effekt afløses af de rette livsbetingelser. Så man kan mene, at helbredelse starter med, at man begynder at se på den livssituation personen befinder sig i, og hvilke rammer og rum, han har eller ikke har, for kompleks rationel tænkning, sansestimulerende irrationelle udfordringer samt fred og ro. Man kan begynde en læreproces hvor man indgår i disse forskellige tilstande. Lære sig betydningen af dem og beherskelsen af dem, skabe rammerne og de rette betingelser for dem, i det liv, der under alle omstændigheder skal leves dagligt.

Hvis man skærer helt ind til benet af begrebet "en persons livssituation", for at se hvilke basale bestanddele den består af, så består den af tre "størrelser": 1. Personen som han er, med sin fysiske krop, sin psyke og sin sjæl. 2. De rammer man er i, de fysiske rammer, åndelige rammer, kulturelle- og sociale normer og konventioner. 3. Det tidsrum situationen udspiller sig i. Udbredelsen af de enkelte tidsrum, inden for den samlede tid, der er til rådighed inden for et givet tidsforløb, kan man for nuværende kun gætte på. Den endelige udbredelse, giver sig ikke, før de enkeltes interessenters individuelle livssituation udspiller sig inden for de fælles rammer. Hvilket er en af hovedårsagerne til at økonomien til Helhedshuset bør gives som bloktilskud, en puljesum. En sidegevinst er, at en puljesum er mange fold lettere at administrere og kontrollere, og vigtigere endnu, den kræver færre personer involverede, som så til gengæld kan være personligt involverede fordi de er tættere på den kriseramtes liv. Færre systemer som den kriseramtes skal skifte imellem. Det forudsætter blot, at der er den fornødne gensidige tillid og åbne dialog mellem parterne.

Hvis man i den videre beskrivelse angående Helhedshusets rum, har fokus på "tidsrummet", og ser på, hvilke af de omstående livssituationer der kræver sit eget tidsrum, og hvilke der evt. kan ligge inden for samme tidsrum, så må det også erindres, at de ni forhold, som var nævnt i organisationsafsnittet side 74, for de flestes vedkommende vil præge handlingerne, i de tidsrum som viser sig i figuren på omstående side, og under organiseringen og behandlingen af de ovenforstående 4. livssituationer.

Handle-tidsrum 1.

Om det første handle-tidsrum gælder, at her udspiller forhold 1. sig med fokus på: Kvalitetssikring af den fælles indsats. Forhold 2. med fokus på: Økonomisk ansvar og forvaltning. Forhold 4. med fokus på: De kriseramte individers livssituation, de ansatte individers livssituation og Helhedshuset som organisation som helhed, samt individerne i de omgivende strukturer som samarbejdspartnere. Forhold 8 og 9. på det fælles plan, ses i sammenhæng med forhold 1, Forhold 9's handlinger, vil lægge beslag på ca. 20 m2 kontorareal og ca. 10m2 lagerareal af Helhedshusets samlede areal, og ca. 5% af det økonomi (afhængig af tidsrummets udbredning i den samlede tid, på f.eks. årsbasis). Forhold 3. - 6. og 7. gør sig gældende i processen.

Et af de krav der formodentlig vil blive stillet her, er at der er en person der skal være ansvarlig for økonomien, og muligvis en der er ansvarlig for udviklingskvaliteten. Det betyder at en eller to personer, ud over deres engagement i handlerum 2 og 3, handler ansvarligt, på vegne af det fælles og under hensyntagen til det samfundsmæssige, i relationerne, med personerne i handlerum 1.

Handle-tidsrum 2.

Om det andet handle-tidsrum kan siges at, alle forholdne som de er nævnt i det

Eller sagt anderledes, hvis man tror, at disse forandringer i hjernen, giver sig af livsbetingelserne, så er det også disse betingelser, der bør være i fokus og ikke kun kemien i hjernen, da det efterlader personen i en livssituation der nedbryder kroppen fysisk.

Da Helhedshusets fysiske bygningskrop, på nuværende tidspunkt endnu ikke er valgt, kan man prøve at se på hvordan Helhedshusets funktioner skal hænge sammen, hvis man indrager de tidligere nævnte handle-tidsrum og de spørgsmål en person i udvikling skal kunne engageres i. Foranstående figur kunne man kalde et funktionsdiagram, der er af betydning for bygningernes indretning, og for hvordan Helhedshuset fysisk hænger sammen.

Spørgsmålene i diagrammet, er den kriseramtes motivation, som Helhedshuset skal fremelske.

Den "arm" der er betegnet med "Krise og ensomhed" er den vej der ender "blindt". D.v.s. man kører i ring, indtil man kan erkende at det man gør og det man tror og det man ved, ikke fører ud af krisen. Det mørke sted, hvorfra de første nye spørgsmål begynder at rejse sig. Det sted hvor man absolut ingen tro har på sig selv, hvorfor man er afhængig af den tillid, man kan have til omgivelserne.

Det næste skridt kan være at skitsere funktionerne og aktiviteterne for at få en angivelse af arealomfanget, og dermed en basis for en økonomisk beregning af etableringsudgifterne, samt et billede på en rumfordeling.

Hvis man forestiller sig Helhedshuset indrettet i en bygning på to etager samt kælder, så vil man i de efterfølgende skitseplaner kunne fastslå at bygningen skulle have et grundplan på ca. 830 m². Disse skitseplaner er endnu ikke tænkt ind i de bygningsreglementerede rammer som er gældende i Københavns Kommune.

Kælderplanet, som der ikke er en skitse over, indeholder teknikrum, vaske og tørrefaciliteter, samt værksteder for bygningsvedligeholdelse.

Et Helhedshus placeret i København, i nogle af de gamle eksisterende bygningskroppe, der har haft militært, undervisnings- eller industrielt formål, ville være perfekt.

Det kunne betyde en stærk anknytning til lys, natur og kultur, samtidig med at anknytningen til byen bevares, og det ville betyde at man rykker ind i bygninger, der ikke er præget af at have været behandlingsinstitution.

Om bygningsstandarden er at sige, at jo simple og enklere de står i starten, jo større er vores chancer for at det bliver livet på stedet og den ånd der hersker der, med tiden, sætter sit fysiske præg på bygningen, og dermed også det præg, der er af betydning for den måde man omgås og for mentale stimuli.

Helhedshusets handle-tidsrum

Der er indtil nu talt meget om rammerne, i det følgende afsnit vil fokus mere være på de "rum" der er inden for Helhedshusets ramme, og de processer som skal finde en plads i disse rum.

Der er talt om, at Helhedshuset skal være den basis, hvortil man helt eller delvist har sin tilknytning, og det sted hvorfra man tager afsæt ud i verden i den tid, hvor en del af livssituation er, at psyken er i krise, og at lidelserne derved har medført, at situationen har udviklet sig til en livskrise, som er så omfattende, at man ikke selv kan finde sin vej igennem den.

Denne basis skal være tryk, og der skal være tillid i de relationer man indgår i. Det betyder, at det levede liv i denne basis, foregår uden at organisationen eller dem der medvirker i den, lægger pres på den kriseramte. Men handler på baggrund af en accept af personernes forskellighed og en accept af deres virkelighedsopfattelse og den måde, hvorpå de på den baggrund udtrykker sig. Samtidig er alle personligt ansvarlige for, hvordan personlige handlinger og den måde hvorpå de udføres, påvirker de individuelle livssituationer og det fælles liv i Helhedshuset. Basis er altså et dagligdagsliv uden pres fra omgivelserne, så som forventninger, misbilligelse, pegefingerpædagogik, behandling, og at nogen stiller sig an som bedreviddende, at nogen skal opføre sig på en bestemt måde med et bestemt formål. F.eks. at ville helbrede en anden person, m.v.

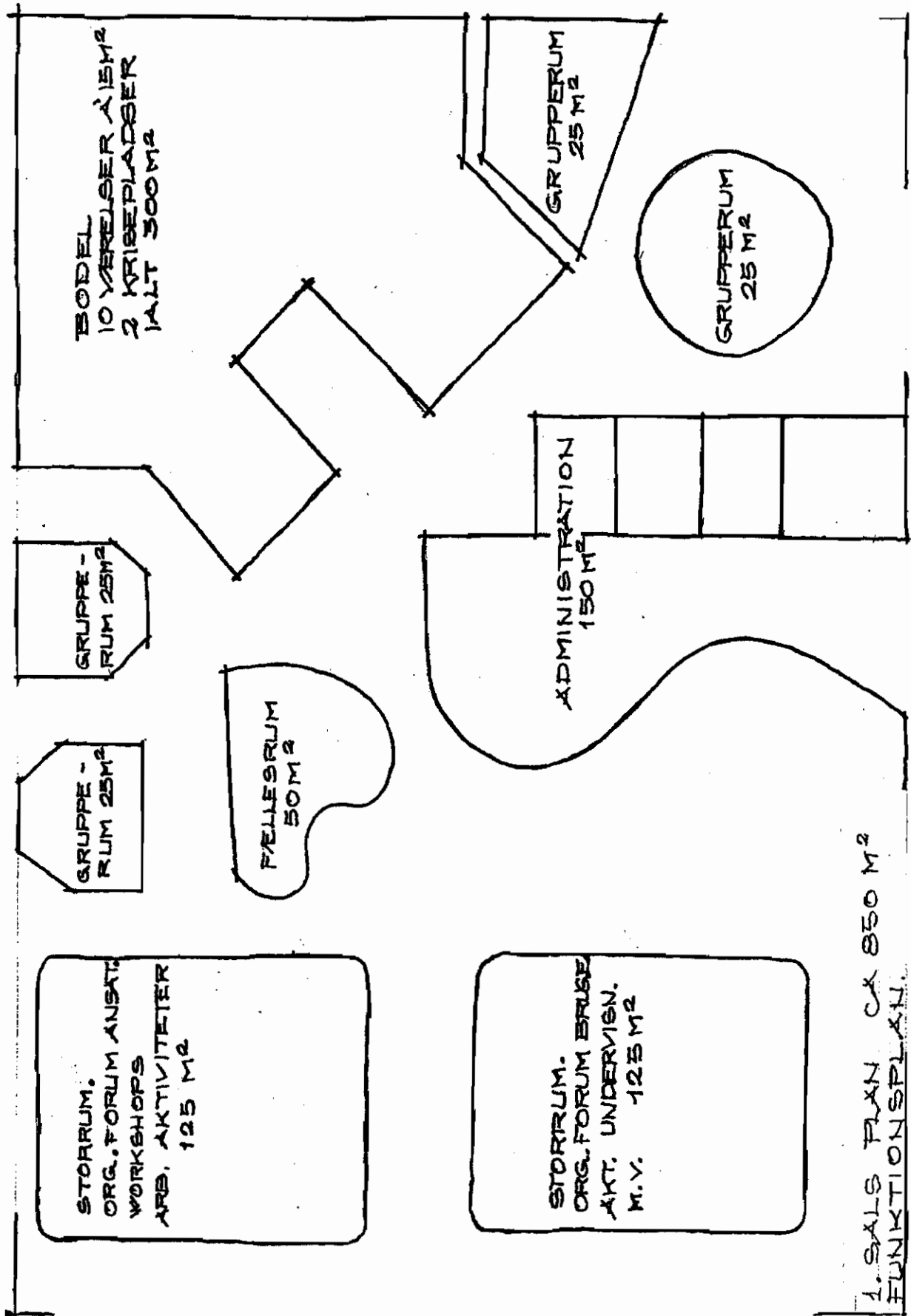
Den sociale udvikling giver sig af livet på stedet, og ved at man går ud af rammen og bliver udfordret gennem det at være engageret i et interessefelt. Og ved at man vender tilbage til sin basis og reflekterer over evt. hændelser, der står frem som betydningsfulde.

Den personlige udvikling sker ved at der sættes spørgsmål ved den måde man agerer, ens livshistorie, den måde man opfatter sig selv i virkeligheden o.s.v. Og ved at man opdager nye sider af sig selv, nye måder at agere i f.eks. følelsesmæssige tilstande, nye livspotentialer at udvikle, nye interessefelter at dyrke. Dette sker i terapeutiske rum, som har endnu stærkere rammer end dem der er om dagligdagssituationen, og som derfor kan containe disse processer, hvor man er sårbar og dybt engageret i personlige-, fælles- og samfundsmæssige forhold og fænomener.

Hvis man ser på Helhedshusets formål og dets placering eller funktion i samfundet, og ud fra det, stadig med fokus på de kriseramtes livssituation, prøver at se på hvad det er for typer af liv der skal være (handle)rum for. For at livet i Helhedshuset kan gøre gavn ved at være stedet, hvor de personer der er der af nød, kan udvikle deres livssituation på en måde, der gør dem tilfredse med sig selv og deres liv. Og ved at være stedet, hvor personer, der er der på grund af deres arbejdssituation, kan trives, inspireres og skabe udviklende handling.

Forskellige handlinger, der kræver rum

1. Der er personerne, interessenterne, i de offentlige instanser, som påvirker ved den

hold der indgår med en individuel betydning, f.eks. hvordan de enkelte personer forstår et tema. Det er det, der får størst virkning på den proces det at behandle et tema tager, det udfald det falder ud til, de handlinger det resulterer i. Temaet kan være hvad som helst, den måde det bliver behandlet i processen, fra det individuelle hen imod det fælles, siger noget om de rammer man organiserer i. Man tager altså ikke en organisationsmodel og et tema og behandler det i henhold til modellen, det får man kun forudsigelige produkter og forhold af, og uforudsigelige menneskelige reaktioner ud af, eller mennesker der lærer at indrette sig efter snævre givne forhold i givne snævre modeller. Og da dette er et Helhedshus hvor fokus er på udvikling, en udvikling som også inkluderer alle de dagliglivs forhold og betingelser, der gør sig gældende i den nuværende fælles livssituation, så dur sådanne modeller ikke, da man ikke kan leve sit liv i en skabelon, hvor det der er af værdi er fastlagt af interesse- eller faggrupper.

At det kan lyde yderst kompliceret er rigtigt, men man må her tænke på, at hvis man arbejder ud fra et helhedssyn på den enkelte kriseramtes hele livssituation, så kan det man ser og sanser, når man handler sammen, give et indblik i nogle forhold, nogle forskelligheder, noget der ikke er der o.s.v. At forholde sig til et andet menneske er på en måde ligesom at forholde sig til et malet billede. Man forholder sig umiddelbart til helheden, fornemmer evt. nogle spændinger, en interesse vækkes, en historie udvikler sig. Man kan gå i detaljer for at finde forklaringen på hvorfor det (ind)virker som det gør. Når det angår mennesker kan man se om det er det samme billed der tegner sig i alle situationer. Hvordan bærer han sig ad med det? Hvad har overtaget? Hvad mangler, som evt. kunne give en anden retning? Hvilke forhold indgår i et lidelsesfuldt liv, hvilke forhold skaber lidelsesfulde psykiske fænomener? Hvordan kan disse forhold, som de lidelsesfulde fænomener indgår i, udvikle sig så de lidelsesfulde fænomener bliver "arbejdsløse", eller transformeres så de kan udtrykkes anderledes?

Indviklet bliver det først, når man som i det foregående forsøger detaljeret at beskrive processer, hvor de individuelle detaljer i processen først viser sig i selve situationen, i f.eks. organiseringsprocesserne.

Så organisationsstrukturen er, hvis den skal beskrives ved et visuelt billede, en cirkel. En ramme, hvori man indgår som individ, og hvor hvert enkelt individ også er den der lukker cirklen ved sin tilstedeværelse og er den der kan bryde den ved sit fravær. Denne cirkel af individer skaber, ved hjælp af en egnet skabelon, en ånd eller en stemning, som giver processen en retning. I denne ramme bringes åbent alle forhold, der er af betydning for en selv og det fælles bedste. I den proces, hvor individuelle og fælles forhold og temaet bearbejdes, både af praktisk nødvendighed eller faglig tvivl, eller personlige årsager, m.v. Consensus søges gennem belysning og åben reflekterende dialog. Dette er ikke at sammenligne med, at alle individerne i rammen er lige, d.v.s. ens eller har ens indflydelse i ethvert forhold. Individerne er forskellige personer med forskellig baggrund og faglighed og erfaring, og hvis de er sig selv, og der er gensidig tillid, vil der være

med overlapning ind i det sundheds,- det sociale,- og det undervisnings og kulturelle område.

Om driftsmidlerne kan siges, at da vi ligger i et felt som ovenfor beskrevet, kan det være praktisk, at Helhedshuset etablerer sig som en selvejende institution, der får driftsgarantier fra Amtet og de berørte kommunale magistrater. En konstruktion der er lig den som Askovgården på Nørrebro organiserer sig i.

Det vil sige, at der er et bestyrelsesforum placeret imellem Helhedshusets organisation og de offentlige myndigheder. Medlemmerne her er ansvarlige i forhold til økonomien og kvalitet af Helhedshusets arbejde og de offentlige ydelser.

Det er ikke så vanskeligt at acceptere mere "generelle" forskelligheder, og inddrage dem i en fælles consensus, når det drejer sig om fænomener der ligger "længere væk" fra det "vi tager personligt". Når f.eks. den tid og det sted, hvor en "forskellighedssituation" udspiller sig, f.eks. befinder sig i fortiden, eller er et forhold der vedrører de mere fjerne samfundsforhold, eller de endnu fjernere forhold der vedrører universets virkelighed. F.eks. sker der ofte det, når man oplever at en situation "går tæt på" og berører en personligt, at man søger en fortidig forklaring, fordi det er nemmere at håndtere. Desværre har denne forklaring ingen effekt på den nutidige dagligdags livssituation. Så det at være nærværende nutidig, er af betydning for effektiviteten af dens virkning i dagliglivsvirkeligheden, og dermed for forståelsen omkring f.eks. den konkrete årsag og virkning.

Consensus i de tætte relationer, omkring de små og nære dagligdags ting, som er af stor betydning, giver den største tryghed, den største fælles gensidige tillid, den største åbenhed og gennemskuelighed. Dermed gives også styrke til de rammer, der skal containe de organiserende processer i Helhedshuset, hvor det at udvikle sig er af betydning for alle involverede personer, både på det personlige-, det fælles- og det samfundsmæssige plan.

Hvis man ser på de ni udvalgte forhold, der tidligere er nævnt, ser dem som forhold der er af betydning for hvordan man oplever sine livssituationer, og med det i fokus betragter dem som forhold, hvorom man skal skabe rammer eller skabeloner, som giver et forum, hvori man kan orientere om forholdets bestanddele, forholde sig til dem, og skabe en retning i handlinger, der indvirker på det personlige, det fælles og det samfundsmæssige plan. Altså forhold som indgår i de organiserende processer. Så kan man anskue dem på forskellig måde: F.eks. hvilke personer skal indgå i disse fora. Og her bør huskes, at dem der indgår i alle fora, indgår som ligeværdige medmennesker, og alle deres forskelligheder er lige gyldige. Hvilket plan skal de temaer, der giver sig af forholdet anskues fra, i det forum som man indgår i. Hvilke forhold kan rummes sammen, i eet forum, og hvilke kræver evt. sine egne rammer og sit eget forum.

1. *Den vej udviklingen tager*
2. *En forvaltning af de økonomiske midler, der opfylder de samfundspolitiske behov og ønsker.*
3. *Medmenneskeligheden og den humanistiske synsvinkel, der skal sikre, at det administrative, det faglige og det dagligdags engagement er af en kvalitet, der virker ind på livssituationerne, og hen imod en tilfredsstillende livskvalitet for alle i organisationen implicerede.*
4. *Det, udviklingen kommer fra og det den går imod*
5. *Relationen mellem gruppen der arbejder der og gruppen der er der af nød*
6. *Relationen mellem individerne*
7. *Relationen mellem Helhedshuset og det omgivende samfund*
8. *Det psykiske miljø i det fælles Helhedshus*
9. *De fysiske rammer for væren og udvikling i det fælles Helhedshus*

Fra den samlede driftssum skal trækkes indtægter fra salg af "servicepakke", der er en sum de fastboende betaler for kost og serviceydelser. Denne sum udgør ca. kr. 260.000,- på årsbasis.

Etableringsudgifter Helhedshus, excl. bodel.

Hvis Helhedshuset som angivet, har et arealbehov på ca. 1450 m² samt kælder på ca. 500 m², kan man anslå at ombygningsudgifterne vil udgøre ca. kr. 1450 x 4.500,- samt 500 x 2.500,- ialt kr. 7.775.000,- netto.

Etableringsudgifter Helhedshus bodel.

Hvis bodelen som er på ca. 250 m², skal opføres i henhold til standarden for almen-nyttigt byggeri, vil en ombygningspris være på ca. 8.000 kr. pr. m². for nybyggeri. Ialt kr. 2.000.000,- Hvis ombygning af ekst. bygning, kr. 5.000,- m² Ialt kr. 1.250.000,-

Ialt til ombygningsomkostninger, håndværkerudgifter

Etableringsudgifter ombygninger kr. ialt, ca. 9.025.000,- Hvis man forestiller sig at man etablerer sig i lokaler, der tidligere har været anvendt til industri eller kontorer.

Lidt statistik.

For tiden er en udbygning af institutionen "Fjorden", som hører under det psykiatriske hospital Sct. Hans i Roskilde, under planlægning, hermed kan man lave nogle økonomiske sammenligninger, der vedrører arealer og kostpriser, for at se hvad en "patient" koster i forhold til en "kriseramt". Kostpriser som er baseret på håndværkerudgiftens andel i de totale etableringsudgifter. Dette for at give et indblik hvilket prisleje Helhedshuset befinder sig i, i forhold til tilbud der beskæftiger sig med samme gruppe af personer.

Arealer pr. person:

Sct. Hans 1350 m² til 12 patienter = 112 m² pr. person

Helhedshuset 1700 m² til 25 kriseramte = 68 m² pr. person

Udgifter til bygningsetablering:

Sct. Hans kr. 13.500.000,- til 12 patienter = 1.125.000,- kr. pr. person

Helhedshuset kr. 9.025.000,- til 25 kriseramte = 361.000,- kr. pr. person.

Det der her forsøges tydeliggjort er, at i stedet for at lade sig lede af en lederperson eller en ledergruppe, kan man i rammer som i Helhedshuset med fordel skabe bevidstheden om, at man tilhører en flok, og at man indgår solidarisk i flokken samt at man kan afstikke de retninger flokken bevæger sig,- for nu at bruge Henrik Lauges metafor alligevel - ved at skabe skabeloner eller strukturer, hvori den dialog og kommunikation som er nødvendig for at sikre at stedets mangesidede aktiviteter, opnår den krævede kvalitet, til gavn for det fælles bedste. Man kan ved at arbejde med skabeloner eller rammer om rum (i tid), skabe en ånd eller stemning, som kan være den man indgår i dialogen i, når man som enkeltindivid kommer med sig selv og den viden og kunnen man medbringer, samt med det område eller den aktivitet, man i Helhedshuset man har medansvar for, hvad enten man er der af nød eller p.g.a. sit arbejde.

Der er fire forskelle at fremhæve, ved det at arbejde i en ånd, en stemning eller et sindelag.

* Det rum man således arbejder i, er mere rummeligt end f.eks. det lederperson eller en ideologi kan skabe.

* Dernæst vil det betyde, at de elementer i kommunikationen, der får vægt som betydningsfulde, vil være nogle andre end dem der gør sig gældende i en traditionel institution eller virksomhed, der ledes i et autoritært system. Dermed skabes en øget kompleksitet, omkring det man indgår med.

* Dernæst at denne måde at organisere sig på, betyder at organisationen arbejder under betingelser, der ligger meget tæt op ad den kriseramtes livsbetingelser. Hvilket giver et stort skridt på vejen, hen imod åbenhed og gennemsikkelighed i organisationen, samt en større mulighed for, at der mellem hjælpere og kriseramte kan etableres tidsrum, hvor de er i en fælles forståelse omkring krisers natur, og at de derfor kan kommunikere i dialog. Dermed skabes også den gensidige tillid, der kan være bærende for en fælles udvikling.

* Dernæst betyder det, at der i det skabte rum også er råderum for de menneskelige ikke rationaliserbare fænomener, som også præger alle relationer, al kommunikation og den måde hvorpå man håndterer situationer. Eller sagt anderledes: Ved at arbejde med de rammer eller skabeloner, der danner ramme om det fælles rum, f.eks. i organisationsøjemed, kan der ud af dette rum give sig forskelligartede handlinger. F.eks. giver en herakisk og diktatorisk skabelon, og en demokratisk struktur uden et demokratisk sindelag ofte rum, hvoraf der fremelskes volds- og undertrykkende handlinger. Så ved at arbejde med forskellige rammeskabeloner, der giver forskellige handlemuligheder, kan man også få forskellige sider til at være virksomme, hos dem der indgår i rummet.

Ulemperne ved denne måde at organisere sig på, i forhold til en traditionel virksomhedsorganisation er, at den kræver mere mod og åbenhed af hjælperne, fordi det ikke er nok at forholde sig rationelt analyserende til det der foregår, men man tvinges til, ud fra sin egen personlighed, at forholde sig til hvordan det der foregår i processerne, påvirker

Konklusion

Den fri vilje er i sig selv den fornemste egenskab vi mennesker kan have, fordi den i en vis forstand gør os til Guds ligemænd og fritager os fra at være hans undersåtter; og således er dens retfærdige anvendelse den største af alle kvaliteter, vi har, og videre er der intet, som er mere vores eget, eller som betyder mere for os. Det følger af alt dette, at intet foruden den frie vilje kan befordre vores største tilfredsstillelse.

Citat: René Descartes, fra et brev til den svenske dronning Kristina, nov. 1647. Litteratur, Information, Lars Fahrendorff, 30-31 marts 1996.

Det ovennævnte citat står som starten på en kulturel proces. En udvikling ud af den Mørke Middelalder, hvor ideen om at Universet er levende og besjælet, og menneskets vej gennem livet var skæbnesbestemt. Samtidig hermed fandtes der fænomener som: Skærsilden, aflad m.v., som var led i en magtkamp om retten til beherskelsen af folkets sjæl. Kirken brugte herved sin åndelige autoritet til ussel verdslig berigelse.

Vejen ud af dette, mente Descartes, var det rationelle menneske, som gennem en fordomsfri og videnskabelig fornuft forvaltede frihedens vilje fornuftigt. Videnskab og fornuft, som afløser gudstroen og dens vejledende normer, bliver en slags ny religion.

I dag står vi ved en ny skillelinie. Fornuftens og videnskabens religion har ledt os derhen, hvor det superliberale menneske i sin egen grænseløse frihedstrang efterlader de svageste til rådvildhed og angst, imens de stærkeste uhæmmet dyrker selvet på bekostning af fællesskabet. Resultatet af handlingerne der udspringer deraf er som resultatet der udsprang af præsternes handlinger i Middelalderen, - fatale. Følgerne er at se i den overbelastede natur, institutionernes begyndende sammenbrud og af det stigende antal mennesker med psykiske kriser.

Psykiatrien, medicinal- og hjerneforskningsindustrien er, som den ser ud idag og således som den virker inden for det psykiatriske område, et resultat af denne proces. For de mennesker som vi idag kalder de psykisk lidende, har udviklingen betydet, at deres status igennem tiden fra før Middelalderen blev mørk, har forandret sig fra at være personer med en vis status og agtelse, - det på trods af deres specielle evner og evt. særprægede beskæftigelse -, til at være forfulgte og udslettelsestruede, til socialt at være udstødte og marginaliserede, til at være bortgemt og opgivet, og endelig til at være sygdomsdømt til behandling, - alt sammen lavstatusområder, der drives frem af en ensretningen af samfundet og individernes manglende evne til at kunne håndtere det forskellige og det uforklarlige.

Blandt de udstødte i denne proces er de mennesker, som dette projekt henvender sig til og set i dette perspektiv kan man sige, at et af formålene med dette projekt er at give de udstødte noget af deres værdighed og frihed tilbage. Dette ved at der fokuseres på hele mennesket, og udvikler det menneskelige potentiale som ligger uden for den synsvinkel der tilhører sygdomsopfattelsen, og fokuserer på de kriseramtes hele livssituationer,

f.eks. på basis af forskelligheder i opfattelsen omkring markedøkonomien, og man når frem til (en for uindviede skjult) consensus i udvalgene, som giver en retning, der påvirker hvordan samfundet udvikler sig.

Inden for så betydningsfulde menings- og handlingspåvirkende områder som religion, ledes man af myter, billeder og beretninger om mytiske figurer. Kulturelt ledes vi af den måde hvorpå vi fortæller vores (for)historie, fortolker nutiden og fortæller fremtiden. Videnskabeligt ledes vi af ideologier, som er forstillinger, hvoraf der giver sig indsigter omkring et udsnit, af f.eks. virkeligheden og naturen. Når vi er sultne ledes vi hen til køleskabet af vores sult, m.m. Der er faktisk i langt de fleste tilfælde og situationer, vi lader os lede af andet en personificeret leder. Alt i alt er det faktisk ret sjældent vi gør det, når man betragter antallet af ledede hændelser og handlinger i nutidsmenneskets daglig dagsliv.

Faren ved at have en person som leder, når man taler om psykisk udvikling, er ligesom faren ved for enkle og simple ideologier, politikker, videnskaber, sociale normer, trosretninger, mærkesager, m.v. er det, at det rum der giver sig deraf, bliver for snævert til at man kan udvikle flere end få, af sin menneskelige aspekter og livspotentialer. I stedet bliver man ofte indviklet i deres for snævre rammer, så man til sidste ikke aner hvad der er udvikling og hvad der er tilpasning, hvorefter man må ty til en anden virkelighed, som kan give det der sker, en anden betydning, eller en årsag, der ligger uden for den konkrete situation.

Hvordan kan man så organisere sig i et Helhedshus, hvis der ikke skal være en enkeltperson der er leder? Hvad skal da lede organisationen og dens individer, i en retning der skaber individuelle udviklingsmuligheder? Og hvad skal angive retningen af den fælles indsats, og den udvikling det fælles tager?

Et eksempel på en skabelon, en struktur, hvori der kan afstikke sig en retning:

Forestil dig at der er f.eks. 18 mennesker, som samles i et forum, det er morgen og dagens gøremål skal til at starte. Man samles for at sammen at finde "noget fælles" at lede den måde man går til dagens gøremål. De sætter sig i en cirkel og fokuserer på centrum. En har f.eks. medbragt et objekt, der for ham eller hende har en symbolsk betydning for dagen, eller for den måde som dagen er oplevet indtil nu.

På forhånd er rammerne om forløbet aftalt, så strukturen er helt klar og gennemskuelig. Det kunne f.eks. bestå i angivelse af tid og sted, samt tidsrummet 30 min. og en angivelse af aktivitetens karakter, væsen og formål. Som f.eks. kunne være: Det at komme tilstede, mødes og gå hver til sit. Give det der evt. står i vejen for nærværet i kredsen et navn eller en omtale.

Lad os sige, at det der anbringes i centrum, er en gren med store bristefærdige knopper. Vedkommende der bragte den, fortæller om hvordan den har gjort indtryk, hvordan den har påvirket dagen eller hvilke konkrete oplevelser eller tanker m.v., den

Sådan lyder en konklusion, når den er skrevet i René Descartés ånd. Store ord, store visioner og store forhold. Fornuft! - "Jo". Hvis man er enige kan man sammen flyve af sted på åndfulde vinger, i tryk afstand til de mennesker det drejer sig om og med distance til de konkrete fysiske og psykiske forhold og den natur vi lever i. Der er masser af luft, som tuder ørene fulde af vellydende forhåbninger. Det er der ikke noget galt i, men underkastet tidens ideologier, vil alle blive ført den vej vinden blæser, hvis der ingen jordisk og menneskelig virkelighed er at tage afsæt fra, når man flyver. Der er således heller ingen base at vende tilbage til, når man ør i hovedet trænger til ro, tid til at puste ud og til at reflektere.

I denne (tids)ånd, er der ingen lugt af jord, intet græs der gror, ingen beskyttende arme, ingen øre der lytter, ingen tåre, intet snot, ingen krop, ingen fysisk nærhed, ingen hudløs sårbarhed, intet skind imod skind, ingen sjæl. Alt sammen vitale forudsætninger for den tillid, tryghed og livsbekræftigelse, som gør at livskvaliteten indfinder sig i dagliglivet.

Hvis vi ikke lærer at finde en måde hvorpå de mennesker der er i psykisk krise og hjælperne kan virke *sammen og indbyrdes* som medmennesker, så vil der ingen fælles base være for betydningsfulde helende menneskelige relationer, hvor også almen sund fornuft har sin virkning.

Vor tids udfordring bliver at kunne være i "rum" sammen, være i samme rammer med vores individuelle/faglige forskelligheder, og med basis i de kriseramtes livssituation, give den fælles indsats en retning der peger fremad, som skaber og skubber på en udvikling i de psykiske kriser, der er til gavn for de kriseramte.

Det kræver åbenhed, gennemskuethed, dialog og samarbejde på det faglige og det personlige plan. Det kræver at man tager afsæt i den virkelighed som er den kriseramtes og i de behov der giver sig deraf. Det kræver at man som behandler eller hjælper må være fleksibel, således at man i den udvikling der skabes, kan følges med den kriseramte side om side, og være åben for muligheden af at kunne *mødes* som medmennesker i de situationer, hvor der er fælles berøringspunkter i det der indgår i relationen.

helheds

H U S E T

rer hvori de ovennævnte forhold kan sættes i proces, hvorved man kan anskueliggøre og redegøre for, hvad der er i virke i forholdene, og hvordan det så indvirker på det personlige -, det fælles- og det samfundsmæssige plan i dagligdags situationerne.

En af de største opgaver som organisationsmodellen skal kunne give mulighed for, er at holde disse 3 planer eller niveauer adskilt, eller i det mindste, at man i organisationsprocesserne får mulighed for at gøre (sig) klart, hvilket plan man f.eks. taler fra, eller en udtalelse tilhører, så man ikke taler forbi hinanden. Hvilket er forudsætningen for en meningsfuld dialog, tryghed og tillid, som bærende fænomener for organisationens liv.

Helhedshuset skal altså indeholde rammer, hvori man kan organisere sig på alle tre niveauer. For de personer der indgår som hjælpere gælder, at de skal kunne agere og kunne forme rammerne, på alle tre niveauer, om de fora, hvor man organiserer sig. Hvilket f.eks. vil sige, at hvis en gruppe er forsamlet i et forum, hvor synsvinklen giver sig ud af det man er fælles om, forsamlet for f.eks. at organisere hvordan psykoterapien skal indgå i helheden, så den virker til det fælles bedste for hele Helhedshusets liv. Så har hver enkelt deltager en personlig holdning. Hvis alle giver deres personlige holdning til kende i dette forum, så er der udtrykt forskellige holdninger, og man kan undersøge hvad disse forskelligheder kan give af bidrag til den holdning man selv sidder med, så den holdning evt. udvikler sig. Og man kan fælles søge frem til de elementer, der kan blive consensus omkring. Hvis man opfatter forskellighederne som personlige angreb på ens egen holdning, og dermed som en irettesættelse af en selv som person, så vil man tale ud fra et personligt forsvar af sig selv. Følgen af individernes forskellige position eller synsvinkel, er, at dialogen omkring psykoterapien og den måde den kan virke til det fælles bedste, vil afspore og blive til diskussion på et personligt plan, om gyldigheden af den ene eller den anden personlige holdning, eller man vil misforstå hinanden, fordi man taler ud fra forskellige synsvinkler.

For de personer der er i Helhedshuset af nød, gælder at de ud over at agere på det personlige plan, skal tilbydes mulighed for at agere på det fælles plan, og det samfundsmæssige plan. Sammen med at der er en åbenhed for deltagelse, eller en invitation, så følger der også tilbud og mulighed for at udvikle færdigheder, og erfaringer med det man vælger at indgå i. Hvad det er for konkrete fora den kriseramte deltager i, giver sig af hans muligheder, ønsker, behov og engagement.

Ledelsesform

Hvis man anlægger et udviklingsperspektiv, og ser på tre fænomener, der alle er en form for engagementet: Det at handle engageret i det der påvirker. Det at handle rationel på baggrund af det man ved. Det at fokusere på det i omgivelserne, rammerne, som indvirker på den form udtrykkene i de to første fænomener tager. Så ser man, at det første fænomen er noget som giver sig under specielle omstændigheder, og er noget som giver sig ud af nærværende handling (i de formgivende kræfter, som det er illustreret i den nedre cirkelhalvdel i figur 1, foregående afsnit.) Det er noget som giver sig i de menneskelige ikke rationaliserbare formgi-

Litteraturliste

Psykoterapi.

James Hillman and Michael Ventura. We've had a hundred years of psychotherapy and the world's getting worse. HarperCollins Publishers, New York 1993.

James Hillman. Kinds of power. Bantam Doubleday Dell Publishing Group, New York 1995.

Ellen Levine. Tending the fire - Studies in Art, Therapy and Creativity. Palmerstone Press, Toronto, Ontario, 1995.

Stephen K. Levine. Poiesis. The language of Psychology and the Speech of the Soul. Palmerstone Press, Toronto, Ontario, 1992.

Thomas Moore. Care of the Soul. HarperCollins Publishers, New York, 1992.

Thomas Moore. Soul Mates. HarperCollins Publishers, New York, 1994.

Paolo J. Knill, Helen Nienhaus Barba, Margo N. Fuchs. Minstrels of Soul, Intermodal Expressive Therapy. Palmerstone Press, Toronto, Ontario, 1995.

Shaun McNiff. Fundamentals of Art Therapy. Charles C Thomas Publisher, Springfield, Illinois, 1988.

Shaun McNiff. Depth Psychology of Art. Charles C Thomas Publisher, Springfield, Illinois, 1989.

Shaun McNiff. Art as Medicine. Shambhala Publications, Inc. Boston Massachusetts, 1992.

Erik Nielsen, Myter og galskab. Forlaget Rite du Passage, Ormslevvej 295, Viby J.

Palle John Nielsen. Billedfladens Univers. Foredragsoplæg, København 1989.

Baukje Zijlstra. Hvad kan man selv gøre? Museet Psykiatrisk Hospital i Århus.

Psykologi og socialpsykiatri

Kalle Birck-Madsen. Terapeutisk Teori og Metode - kritisk Psykologi i praksis. FORUM, Kritisk Psykologi nr. 9. 1995.

Nana Friis Jensen og Charlotte Madsen. Diagnose - håb eller hæmsko, et sociologisk studie i psykiatriske diagnoser, stigmatisering og identitet. Speciale, samfundsfag, Ålborg Universitet, juli 1995.

Hjernemedicin - en bog om den giftige psykiatri. Amalie - galebevægelsens forlag, København 1988

Social Kritik nr. 40/41. Tema: Psykiatriens Maskespil. Tidsskrift for Social analyse og debat, december 1995.

Thomas Ree. Fra behandling til handling - en grundlagsdiskussion af et alternativt behandlingsalternativ til den etablerede psykiatri. Psykologispeciale, København, sommer 1995

noget, der skaber resultater - under hensyntagen til den globale fremtid. Det er dog langt fra alle steder god ledelse bliver praktiseret. Det kunne være et mål.

Hvad ligger så bag resultaterne og etikken? Jeg har selv i et stykke tid arbejdet efter en form for consensusmodel, hvor metoden er at gå i dialog for at skabe en fundamental accept af nødvendigheden af en bestemt opgave eller ændring. Det er mit bedste bud på hvad god ledelse er. Via denne consensusmetode skal lederen skabe resultaterne inden for rammerne af etikken. Og det kan lade sig gøre. Consensusmetoden er formen og tanken bag - resten nås gennem lederens personlige lederskab, underbygget af et tilfredsstillende fagligt/teknisk niveau hos lederen. (Se skema nederst).

At nå til fuldstændig enighed, er utopi - derfor consensusledelse. Men det kræver, at lederen tør gå i dialog. Udvikle i stedet for indvikle. Og det kan ofte volde nogle problemer. For når vi mennesker går i dialog, så viser vi hvem vi er, og det er der ikke tradition for i mange virksomhedskulturer (og institutions kulturer - red.). Samtidig bliver man i dag også målt på etikken. Så der skal jo ikke mange ukurante tanker til oppe i lederens hjerne før lederen få dårlig samvittighed, og så er det nemmere for lederen at bruge autoritær eller demokratisk ledelse, eller at lade ledelsen være op til nogle toneangivende klikker i afdelingen/virksomheden.

Her er det vigtigt at bemærke, at den dårlige ledelse kun er et forsvar hos lederen. Et forsvar, der ofte handler om at skjule lederens personlighed.

Lederen skal turde gå i dialog med medarbejderne. Det er det nutidens ledere skal lære på ledelseskurser. Man kan tage managementbogen: "Strategisk analyse og syntese" af professor Erik Johansen med i seng, og lære noget af det. Man kan ikke opbygge et dialogberedskab i sengen. Ihvertfald ikke et beredskab, der kan bruges i virksomheden. Derfor må erhvervslivet stille det krav til uddannelses- og konsulentbranchen, at de tager dialogberedskabet alvorligt - og at de selv tør gå i dialog!

DEFINITIONEN af dårlig ledelse giver sig selv. Det er ledelse der holder op. Enten fordi der ikke opnås de ønskede resultater eller også fordi etikken kikser. Hvis dårlig ledelse ikke holder op af sig selv, så er det fordi den bliver holdt i live kunstigt, f.eks af mekanismer som anciennitets-avancementer eller uopsigelighed i stillingen.

Jørgen Krogh Larsen (arbejder på forskningsprojekt omkring ledelse) foreslår et forskningsprojekt med hypotesen: Forefindes diagnosen psykopati med en overhyppighed blandt topledere? Måske har JKL et personligt ærinde med dette forskningsprojekt. Det vides ikke. Men generelt kan man vel sige, at det paradoksalt nok ofte er mennesker med "tunge skader", der har de bedste forudsætninger for bestemte typer opgaver. Jævnfør psykoterapeutens indlevelse med rod i egne traumatiske erfaringer og med kunstnerens udtryk. Men god ledelse stiller så store krav til personligheden - bl.a. omkring omsorg og medfølelse, at en "psykopat" ikke ville kunne honorere de menneskelige krav. Det forhindrer dog ikke en række "psykopater" i at drive dårlig ledelse.

Professor C.K. Prahalad siger om lederen: "Ønskemålet er ikke en hersker. Men en

- Alice Faber.* Offentlige netværk for psykisk syge. Information, 25. juli 1995.
- Fokus, jsn.* Om babyer, rotter og mænd. Information, 26. februar, 1996.
- Tørk Haxthausen.* Iganatius. Information, 13. september 1995.
- Tore Jacob Hegland.* Fra De Tusind Blomster, Til En Målrettet Udvikling. Forlaget Alfuff og forfatteren, 1994.
- Helhedshuset.* Et alternativ til den etablerede psykiatri. Galebevægelsens forlag Amalie, Januar 1995.
- Peer Johansson.* Deprimerede børn. Information, 5. september 1995.
- Peter Kemp.* Etik i virkeligheden. Information, 22. september 1995.
- Søren Kristiansen.* Psykiatrien på vej hvorhen? Information 18. Juli 1995.
- V. Sylvest Larsen.* Pyramiden - sat på spidsen. Kronik Politiken, 6. februar, 1976.
- Henrik Lauge.* Leder, vær min hyrde. Information, 5. januar 1996.
- Skiftesporet.* Et livslærested for sindslidende. Skiftesporet, Herning, december 1994.
- Socialforskning.* Temanummer; Velfærdssamfundets fremtid, august 1995.
- Socialministeriet og Sundhedsministeriet.* Regeringens statusrapport om tilbudene til sindslidende. Socialministeriet og Sundhedsministeriet, 1995.
- Sundhedssturelsen.* Målsætninger for kvalitet i voksenpsykiatrien.
- Sundhedsstyrelsens ekspertgruppe,* 1995.
- Per Vendsborg og Preben Brandt.* Spiltet tilbud til psykisk syg., Information, 19. maj 1995.
- Økonomi- og planlægningsafdelingen Århus Amt.* Århus Amt i tekst og tal, 1996.

Hvis man fastholder, at Helhedshusets indsats, er en samfundsmæssig, politisk og individuel succes og er af kvalitet, hvis indsatsen medfører at den kriseramte udvikler et værdigt og tilfredsstillende liv. Hvis det er det, der er organisationens og ledelsens hensigt, så er der tale om at kunne udvikle en personlig værenstilstand i livet, d.v.s. individets livskvalitet i samfundet. Dette "mål" kan ikke defineres på samme måde som en virksomheds produkt kan det, eller som en institutions formål kan det. En skole der har til formål at undervise forskellige definerede aldersgrupper, et somatisk hospital der har til formål at helbrede sygdom, m.v. Man kan vanskeligt tale om at gøre effekten af indsatsen målbar, da livskvalitet ikke er objektivt definerbart, men et resultat, der giver sig af de livsrammer man skaber eller er påvunnet, og den måde man bruger sit psykiske og fysiske potentiale i de relationer, der indgår i livssituationerne. Man kan tale om at hensigten med det der sker, i det tidsforløb den kriseramte er tilknyttet Helhedshuset, er at den kriseramte bliver i stand til at udvikle sig og handle konkret på en måde, hvoraf subjektiv livskvalitet kan give sig. På baggrund af menneskelige erfaringer og almen sund fornuft, kan man udlede nogle formodninger. Eller med andre ord, man må observere ud fra et bredt humanistisk grundlag, d.v.s. at man ud over f.eks. den naturvidenskabelige og biologiskebiologiske forståelse, som kan give en indsigt omkring dele af menneskets hele vilkår, også må inddrage alle de områder eller felter, som man som menneske forholder sig til, når man skaber sig selv i sin individuelle og den fælles virkelighed. Områder som sociale arbejds- og uddannelses rammer, kulturelle rammer, religiøse rammer, politiske rammer, naturen, personlige rammer, m.m.m.

Det, der indgår i processerne i Helhedshuset, er mennesker. Mennesker der er i psykisk krise og mennesker der er hjælpere. Man kan altså ikke lede og organisere sig på baggrund af f.eks. videnskaber, ideologier og virkelighedsopfattelser, m.v. der fornægter menneskets natur, og her specielt menneskets mantale natur og menneskets sociale natur. D.v.s. man kan ikke her gøre mennesket til et objekt i en defineret mekanisk eller medicinsk proces.

Det, der skal ske i Helhedshuset er en udvikling, en skabelsesproces. Man skaber mennesker, der kan gøre alting nyt. Sin virkelighed, sig selv, sine omgivelser, sine fysiske og mentale handlinger.

Når man ser på hvad der overordnet indgår i sådanne nyt-skabelsesprocesser, kan man komme til følgende: Der skal være et "rum" at handle i. Der skal være "rammer" om rummet. Der skal være "engagement" der skaber fysisk og mental handling, Der skal være en "påvirkning udefra" eller fra det ubevidste, der tilfører handlingen nyt, og som gør, at der giver sig noget nyt at reflektere over, eller et nyt "sted" at reflektere fra, og nyt-skaber virkeligheden og ens selv..

For ikke at det hele skal blive for kaotisk, og for at få en basis at starte en beskrivelse af Helhedshusets organisation og ledelse fra, kan man se på hvor man er, inden for lederskabs- og organiseringsfilosofien i den del af erhvervslivet, der er i den største

1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

en barsk omgang, og det hjælper ingen, at man foregøgler sig selv og andre, at det ikke er det.

Iøvrigt er det også ganske tydeligt at fornemme i de to bøger som her er nævnt.

Hermed ikke sagt, at der er ikke grænser for hvor meget man udholde, og at medicinering ikke kan være en hjælp, når denne grænse overskrides. Men dermed siges, at en viden om ovennævnte forhold, i sig selv vil gøre underværker, og at foregøgle noget andet vil gøre skade. Medicinen kan lindre de tilstande der overskrider ens grænser for hvad man kan udholde, og den kan bringe en tilbage til et sted der ligger indenfor disse grænser. Men den kan aldrig helbrede den kriseramte, fordi medicinens bivirkning er, at man ikke kan være til stede i livet, som den man er, med det man er. Dermed fratages man også muligheden for at være i det man er, og udtrykke sig, og handle nyt, og skabe sig en ny livssituation. Alternativet er, at man indretter sit liv på basis af det, medicinen gør en til, det er der ikke noget undeligt i. Vi har mange navne til den slags liv, f.eks. et liv som svingdørspatient, et liv som psykiatriramt, et liv som marginiliseret person i specielt indrettede bo- og væresteder, et liv i ensomhed eller hvor man er ensom, selv blandt andre.

Hvis man vil se på, hvad der er forårsager liv der benævnes som her anført, så skal man kigge mindre på "behandlingsmetoden", for i stedet at se på hvilke rammer og handlerum, der giver sig af "behandlingsmetoden", og på hvordan man omgås som mennesker de de rammer der er behandlingsens.

En af de vigtigste rammer for udviklingsprocesser, på et sted som Helhedshuset, giver sig af den måde man organiserer sig på, fordi dette er af afgørende betydning for kvaliteten af de rum der dermed skabes. De psykiske- og fysiske rum hvori udviklingen skal finde sted. Herom handler de næste to afsnit.